

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO TELEVİZYON SİNEMA ANABİLİM DALI

DOKTORATEZİ

SİNEMA VE EĞİTİM: ÖRGÜN EĞİTİMİN TÜRK
SİNEMASINDA TEMSİLİ

RECEP ÇÖKERDENOĞLU

2502150583

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. ÖZGÜ YOLCU

İSTANBUL-2020

ÖZ

SİNEMA VE EĞİTİM: ÖRGÜN EĞİTİMİN TÜRK SİNEMASINDA TEMSİLİ RECEP ÇÖKERDENOĞLU

Sinema, sanatları kendi bünyesinde toplayarak yeni bir sanat alanı açmıştır. İcat edildiği günden bugüne kadar sinema, imkânlarını genişletmiş, izleyenlerini büyüleyerek onlara yeni bakış açıları kazandırmıştır. Sinema, başlı başına bir okul olarak insan eğitimi için okullarda ya da her bir kişinin kendi bireysel örgün ve örgün olmayan eğitim serüvenine eşlik etmiştir. Sinemanın potansiyeli keşfedildikçe eğitimcilerin dikkatini daha çok çekmiş, onu okullarda derslerinin bir parçası haline getirerek derslerini zenginleştirmişlerdir. Eğitim tüm zamanların tartışılan konularından birisidir. Bu tartışmalar dinamik ve değişime açık olan eğitimin hem kendi dışındaki etkenlere bağlı olarak gelişmesine hem de eğitimin kendi dışındakileri etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiğini incelemektir. Eğitim unsurları olarak bilinen eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veliler *Hababam Sınıfı*(1975), *Öğretmen*(1988), *Sınav*(2006), *İki Dil Bir Bavul*(2008) ve *İmkânsız Olasılık*(2016) film örnekleri üzerinden örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiği söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın ilk bölümünde eğitim kavramının çerçevesi çizilmiş, ikinci bölümünde sinema ve eğitim ilişkisi ele alınmış, üçüncü bölümde ise Türk sinemasının eğitimi nasıl temsil edildiğine odaklanılmıştır. Filmlerin eğitimi nasıl ele aldığı eğitim bilimleri çerçevesinde araştırılarak, Teun Van Dijk'in metinleri incelediği eleştirel söylem analizi için belirlemiş olduğu başlıklardan çalışmaya uygun olanlar seçilip eğitimin Türk sinemasında temsili ortaya çıkarılmıştır. Türk sinemasının eğitimde eksik görülen noktalara daha çok eleştirel bir yaklaşımla baktığı tespit edilmiştir. Filmler olumsuz sahnelenen eğitimin bileşenleri bağlamında ne tür tedbirler alınacağına dair bir rehber görevi üstlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Örgün Eğitim, Temsil, Söylem Analizi, Teun Van Dijk

ABSTRACT

CINEMA AND EDUCATION: REPRESENTATION OF FORMAL EDUCATION IN TURKISH CINEMA

RECEP ÇÖKERDENOĞLU

Cinema has opened a new field of art by gathering the arts in its own body. It has expanded its possibilities since the day it came out and has fascinated its viewers and brought them new perspectives. Cinema as a school in itself has accompanied the individual formal and informal educational adventure in schools or for each person's own education. As the potential of cinema was discovered, they attracted the attention of educators and enriched their lessons by making it a part of their lessons in schools. Education is one of the most discussed topics of all time. These discussions arise from the fact that education that is dynamic and open to change depends on the development of factors other than itself and that education affects others outside of it. The aim of this study is to examine how formal education is represented in Turkish cinema. Based on the five sample films selected, films such as *Hababam Class* (1975), *Teacher* (1988), *Exam* (2006), *Two Languages One Suitcase* (2008) and *Impossible Probability* (2016) were analyzed using discourse method. In the study, the philosophical framework of the concept of education was drawn in the first section, the relationship between cinema and education was discussed in the second section, and in the third section, how Turkish cinema handles education. By examining how films deal with education within the framework of educational sciences, those suitable for the study were selected from the titles determined by Teun Van Dijk for the critical discourse analysis in which he examined the texts, and the representation of education in Turkish cinema was revealed. It has been determined that Turkish cinema looks more critically at educational points with a critical approach. The films served as a guide for what measures to take in the context of the components of the education that was staged negatively.

Keywords: Turkish Cinema, Formal Education, Representation, Discourse Analysis, Teun Van Dijk

ÖNSÖZ

Bu çalışma, örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiğini anlama çabasının ürünüdür. İnternetin sağladığı imkânla birlikte sinema filmlerine erişim oldukça kolaylaşmıştır. Filmlerin eğitici yönleri dikkate alındığında birey ve toplum eğitimi için önemli bir araç olduğu söylenebilir. Sinema genel anlamda eğlence aracı olarak görülse de, onun duyguları harekete geçirme yönü dikkate alındığında eğitim ve öğretim potansiyeli öne çıkarılabilir. Sinemanın bir eğitim aracı olarak görülmesi onun icat edildiği zamana kadar götürülebilir. Kitlelerin eğitimi konusunda iktidarların sinemaya farklı bir anlam yükledikleri bilinmektedir.

Sinema okul öncesi eğitimden lisans eğitimine kadar örgün eğitim kurumlarında bir eğitim aracı olarak kullanılmaktadır. Sinemanın eğitim gibi kapsayıcılığı geniş bir alana kayıtsız kalması düşünülemez. Dünya sinemasında lider öğretmenlerin örneklendiği, eğitim felsefelerinin eleştirildiği, okul yöneticisi, veli ve öğrencilerin temsil edildiği başta Amerika, Fransa ve Hint sineması olmak üzere eğitim içerikli birçok film çekilmiştir.

Türk sineması da eğitime kayıtsız kalmamış, eğitim içeriklerinin sahnelendiği, resmi ideolojiyi yansıtan, okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin temsil edildiği, çoğu filmde eğitimin bazı unsurlarının gösterildiği ancak ana konusu Türk eğitiminin tartışılan meselelerini konu edinen filmler de çekilmiştir. Filmlerin eleştirel bir dil kullandığı görülürken hem olumlu hem de olumsuz temsillerle izleyiciye mesaj verme kaygısı taşıdığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında değerli eleştiri ve yorumlarıyla katkı sağlayan hocam Prof. Dr. Murat İri'ye, tez izlemek komitesi üyesi hocalarım Doç. Dr. Yıldız Derya Birincioğlu ve Doç. Dr. Gizem Parlayandemir'e eleştiri ve yönlendirmelerinden dolayı çok teşekkür ederim. Tez danışmanım Doç. Dr. Özgü Yolcu' ya tezin her aşamasında verdiği moral ve motivasyon, çalışma disipliniindeki

titizlik ve yardımseverlikten ötürü yakın ilgi ve çabası karşısında teşekkürümün yetersiz kalacağını ifade etmem gerekir. Danışman hocama yaklaşımındaki olgunluk, feraset ve kibarlığından dolayı minnettarım. Tez çalışmam boyunca istifade ettiğim İSAM, Doğu Üniversitesi ve Maltepe Üniversitesi kütüphanelerinin kıymetli çalışanlarını anmam gerekir. Her birine müteşekkirim.

Bir evladın iyi yetiştirilmesi noktasındaki çabalarına şahit olduğum annem Nezahat ve babam Şinasi, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen ablalarım Sehelgöl ve Fatma'ya ne kadar teşekkür etsem azdır. Çalışmanın tüm sürecine şahit olup, beni sürekli motive eden sevgili eşim Müjgan ve zamanından aldığım, pazar günleri dahi “baba nereye gidiyorsun” diye soran kıymetli oğlum Ali'ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla

Recep ÇÖKERDENOĞLU

İstanbul, 2020

İÇİNDEKİLER

<u>ÖZ</u>	i
<u>ABSTRACT</u>	ii
<u>ÖNSÖZ</u>	iii
<u>İÇİNDEKİLER</u>	v
<u>TABLolar</u>	ix
<u>RESİMLER</u>	ix
<u>KISALTMALAR LİSTESİ</u>	xii
<u>GİRİŞ</u>	1

BİRİNCİ BÖLÜM EĞİTİM VE EĞİTİME FARKLI YAKLAŞIMLAR

1.1. Eğitim Kavramı.....	9
1.2. Eğitimin Amaçları.....	15
1.3. Eğitimin Metotları.....	19
1.4. Eğitimin Temelleri	23
1.4.1. Eğitimin Tarihi ve Kültürel Temelleri	23
1.4.2. Eğitimin Ekonomik Temelleri	25
1.4.3. Eğitimin Felsefi Temelleri.....	28
1.4.4.Eğitimin Ahlaki Temelleri.....	30
1.5.Temel Eğitim Felsefeleri.....	33
1.5.1.İdealizm	34

1.5.2.Realizm.....	37
1.5.3.Natüralizm.....	39
1.5.4.Pragmatizm.....	42
1.5.5.Varoluşçu Yaklaşım.....	45
1.6.Eleştirel Eğitim Felsefesi.....	50
1.7. Eğitim Felsefesi Akımları.....	54
1.7.1.Daimicilik	54
1.7.2.Esasicilik.....	56
1.7.3.İlerlemecilik.....	57
1.7.4.Yapılandırmacılık	60
1.7.5.Yeniden Kurmacılık.....	60
1.8.Demokratik Eğitim	62
1.9.Çağdaş Eğitim Akımları.....	65
1.9.1.Sanat Eğitimi Akımı.....	65
1.9.2.Çocuktan Hareket Akımı.....	66
1.9.3.Kır Eğitim Yurdu Akımı.....	66
1.9.4.İş Eğitimi Akımı.....	67
1.9.5.Seçkinler Eğitim Akımı	67

İKİNCİ BÖLÜM

SİNEMA VE EĞİTİM

2.1. Sinema ve Eğitim İlişkisi	69
2.2. Eğitim Açısından Sinema Sanatı.....	77
2.3.Film Dili.....	87
2.4. Sinemada Anlam.....	89
2.5. Eğitim Açısından Sinemada Gerçeklik.....	93
2.6. Eğitim İçerikli Filmler.....	99
2.7. Eğitim Sineması Tarihi	105

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK FİLMLERİNDE ÖRGÜN EĞİTİMİN TEMSİLİ ARAŞTIRMASI

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi.....	108
3.2. Araştırmanın Hipotezi.....	112
3.3. Çalışmanın Sınırlılıkları.....	114
3.4. Yöntem.....	114
3.4.1. Araştırma Modeli.....	114
3.4.2. Çalışmanın Evren ve Örneklemi.....	116
3.4.3. Verilerin Toplanması.....	128
3.5. Bulgular ve Yorum.....	129
3.5.1. Türk Sinemasında Temsiller.....	129
3.5.1.1. Türk Sinemasında Okul Yönetici Temsilleri.....	129
3.5.1.1.1. Otoriter Eğitim Yöneticisi.....	130
3.5.1.1.2. Demokratik Eğitim Yöneticisi.....	134
3.5.1.1.3. İlgisiz Okul Yöneticisi.....	140
3.5.2. Türk Sinemasında Öğretmen Temsilleri.....	142
3.5.2.1. Otokratik Öğretmen.....	143

3.5.2.2. Demokratik Öğretmen.....	148
3.5.2.3. İlgisiz Öğretmen.....	167
3.5.3. Türk Sinemasında Öğrenci Temsilleri.....	168
3.5.4. Türk Sinemasında Veli Temsilleri.....	180
3.5.5. Türk Sinemasında Eğitimi Değerlendirmek.....	186
3.5.5.1. <i>Hababam Sınıfı</i> 'ndan Eğitime Bakmak.....	186
3.5.5.2. <i>Öğretmen</i> Filmi: Ekonomi Kısılcığında Bir Öğretmen.....	192
3.5.5.3. <i>İki Dil Bir Bavul</i> : Merkezden “Uzak”ta Eğitim.....	196
3.5.5.4. Türk Eğitiminde Bir Terbiye Aracı: <i>Sınav</i>	201
3.5.5.5. <i>İmkansız Olasılık</i> :Yok Oluş İçinde“Varolmak”	207
3.5.6. Sinemada Söylem.....	216
3.5.7. Söylem Analizi.....	218
3.5.7.1. <i>Hababam Sınıfı</i> ve Otoriter Eğitim.....	220
3.5.7.2. <i>Öğretmen</i> Filmi ve Pragmatizm.....	238
3.5.7.3. <i>Sınav</i> ; Türk Eğitim Sistemi Eleştirisi.....	249
3.5.7.4. <i>İki Dil Bir Bavul</i> ve Eleştirel Eğitim Tartışmaları.....	267
3.5.7.5. <i>İmkânsız Olasılık</i> ve Varoluşçu Eğitim.....	279
SONUÇ	304
KAYNAKÇA	322
EKLER	334
EK 1: <i>Hababam Sınıfı</i> Film Özeti.....	334
EK 2: <i>Öğretmen</i> Film Özeti.....	335
EK 3: <i>Sınav</i> Film Özeti.....	336
EK 4: <i>İki Dil Bir Bavul</i> Film Özeti.....	337
Ek 5: <i>İmkânsız Olasılık</i> Film Özeti.....	338

ÖZGEÇMİŞ.....	340
----------------------	------------

TABLolar

Tablo 1. Türkiye’de Çekilen Eğitim Temalı Filmler.....	117
---	------------

Tablo 2. Örneklem Alınan Filmler.....	127
--	------------

RESİMLER

Resim 3.1. İnek Şaban sigara içerken okul müdürü tarafından sert şekilde uyarılır.....	133
---	------------

Resim 3.2. Necmi Hoca yazılı esnasında öğrencileri kontrol etmektedir.....	145
---	------------

Resim 3.3. Hüsnü Öğretmen öğrencilerine soru sorunca tüm öğrenciler parmak kaldırır.....	150
---	------------

Resim 3.4. Emre Öğretmen su kaynağından evinde kullanmak üzere su almaktadır.....	153
--	------------

Resim 3.5. Emre Öğretmen okulun ilk gününde öğrencilerini beklemektedir.....	153
---	------------

Resim 3.6. Emre Öğretmen öğrencisiyle bire bir ilgilenmektedir.....	155
--	------------

Resim 3.7. Emre Öğretmen zaman zaman geleneksel yöntemlerle hareket edebilmektedir.....	156
--	------------

Resim 3. 8. Reis, Tarık Öğretmenin arabasını tamir ederken, bir taraftan babasına ve öğretmene bakmaktadır.....	166
--	------------

Resim 3. 9. Hababam Sınıfı coğrafya dersinde.....	169
--	------------

Resim 3.10. Gündük Necmi Milli eğitim müfettişi rolüyle felsefe dersindedir.....	172
---	------------

Resim 3.11. Öğrenci annesi tarafından okula hazırlanmaktadır.....	177
--	------------

Resim 3.12. Öğrencilerden Zülküf yazı yazmayı öğrenmektedir.....	178
---	------------

Resim 3.13. Öğrenci, evinde ev ödevini yapmaktadır.....	178
Resim 3.14. Anne çocuğunu okula hazırlamaktadır.....	182
Resim 3.15. Aileler veli toplantısındadır.....	183
Resim 3. 16. Kaan’ın abisi deneme sınav netlerini sorgulamaktadır.....	184
Resim 3.17. Anne baba kavgasından şikâyet eden Gamze.....	185
Resim 3.18. Babasıyla ilişkilerini düzelten Reis, Tarık Öğretmene gülümsemektedir.....	186
Resim 3.19. Hababam Sınıfı öğrencileri okul tuvaletlerinde sigara içmektedir...188	
Resim 3.20. Mahmut Hoca <i>Hababam Sınıfı</i> ’nı dinlemektedir.....	189
Resim 3.21. Hüsnü Öğretmenin köyde görev yaptığı ilkokul.....	193
Resim 3.22. Kaymakam, milli eğitim müdürü, öğretmen ve öğrenciler törende hazır bulunmaktadır.....	193
Resim 3.23. Okul Müdürü gazetelere haber olan Hüsnü Öğretmeni uyarmaktadır.....	195
Resim 3.24. Hüsnü Öğretmen “kendi öğretmenini kendin doyur” kampanyası çerçevesinde ödüllendirilirken.....	196
Resim 3. 25. Şanlıurfa Demirci Köyü İlkokulu.....	197
Resim 3. 26. Sınıf “Milli Eğitim”e hazır konumdadır.....	198
Resim 3. 27. Emre Öğretmen okulun ilk günü öğrencilerini beklemektedir.....	199
Resim 3. 28. Emre Öğretmen Türkçe öğretmektedir.....	200
Resim 3. 29. Öğrenciler yarış atlarına benzetilmişlerdir.....	202
Resim 3. 30. Okul Müdürü iş insanı Levent Lemi’yi karşılamaktadır.....	205
Resim 3. 31. Mert annesine üniversite başvurusu haberini vermektedir.....	206

Resim 3. 32. Öğrencilerin durumu yarışan atlara benzetilmiştir.....	207
Resim 3. 33. Tarık Öğretmen sıraları U şeklinde düzenler.....	212
Resim 3. 34. Veli toplantısına hiçbir veli gelmemiş Tarık Öğretmen yalnız kalmıştır.....	215
Resim 3. 35. Hüsnü Öğretmen hastaneye kaldırılmaktadır.....	248
Resim 3. 36. Öğrenciler atlara benzetilerek yarış alanındaki yerlerini almıştır.....	263
Resim 3. 37. Öğrenciler yarıştırlan atlara benzetilmiştir.....	263
Resim 3. 38. Emre Öğretmen öğrenciye kalem açmayı öğretmektedir.....	270
Resim 3. 39. Emre Öğretmen öğrencilerinden Zülküf'e okumayı öğretmektedir...	270
Resim 3. 40. Emre Öğretmen yaramazlık yapan öğrencileri cezalandırmaktadır....	270
Resim 3. 41. Tarık Öğretmen sıraları daha demokratik bir yöntem olan U biçiminde düzenlemiştir.....	287
Resim 3. 42. İrfan adamlarıyla beraber Tarık Öğretmenin eşi Duygu'yu tehdit etmektedir.....	295
Resim 3. 43. Emniyet amiri İrfan'la konuşmaktadır.....	296
Resim 3. 44. Tarık Öğretmen eşini okulda kalabilmesi için ikna etmeye çalışmaktadır.....	297
Resim 3. 45. Kaybedenlerin resmedildiği yazı.....	299
Resim 3. 46. İsmail, ‘‘kara bulut’’ benzetmesiyle mahalleye gönderme yapmıştır.	299
Resim 3. 47. İsmail, kendileri için görünen ‘‘güneş’’i itiraf etmiştir.....	300
Resim 3. 48. İsmail, okuldaki doğan ‘‘umut’’u işlemiştir.....	300
Resim 3. 49. Uyuşturucuya karşı halkı bilinçlendirme çalışması.....	303
Resim 3. 50. Uyuşturucuya karşı hazırlanmış başka bir afiş.....	303

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AB	:	Avrupa Birliği
Ed	:	Editör/Yayına Hazırlayan
S	:	Sayfa
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon
ÖSS	:	Öğrenci Seçme Sınavı
ÖSYM	:	Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi
VB	:	2023 Eğitim Vizyon Belgesi

GİRİŞ

İnsan düşünen bir canlı olarak hayatını eğitimi olmadan sürdüremez. Yaşayan canlılar dikkate alındığında hayatta kalması için güdülerıyla yolunu bulamayan tek varlık olarak insan, kendini geliştirmek ve şartlarını oluşturmak zorundadır. İnsan zayıf bir şekilde dünyaya gelerek meydan okuyuşunu eğitim sayesinde yapar. İnsandaki bu isyan etme aslında onun hayatta kalma mücadelesidir. Temel insani eylemlerde dahi insan, başkalarına ihtiyaç duyar ancak bu ihtiyacı zamanla kendini var ederek minimize eder. Bu açıdan düşünüldüğünde insan, eğitime tüm hayatı boyunca ihtiyaç duyan tek varlıktır. İnsanın temel biyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan özellikleri dikkate alındığında eğitimin insanın varlığıyla birlikte gündeme geldiğini varsaymak gerekir. Eğitim yoluyla insan öncelikle hayatta kalmayı daha sonra hayatı yaşamayı öğrenmiştir.

Eğitim insanın tarihi kadar eskidir. Hayatı anlama ve yorumlamayla beraber çıkarımlarda bulunmak, eğitimin genel amaçlarından olmuştur. Kendini doğada yalnız bulan insan, hayatını idame ettirebilmek için bilgiye ve beceriye ihtiyacı olduğunu fark ettiğinde eğitim doğal olarak insanın gündemine girmiştir. İlk çağlardan itibaren eğitim aileden başlamış, küçük çevre ile devam ederek okullar aracılığıyla sistemleşmiştir. Yunan felsefesinden hareketle dönemin tanınmış filozofları kendi okullarını açarak eğitimi belli bir düzen içerisinde yürütmüşlerdir.

Eğitim zaman içerisinde siyasal iktidarlar, ideolojiler, baskın görüş ve eğilimler tarafından şekillendirilerek, çatışma sahasına dönüşmüş, zaman zaman da ortak değerler oluşturma adresi olmuştur. Eğitim, bir sürekliliğe işaret eder. Eski çağlardan beri tecrübe biriktiren insanlık, ortak tecrübeyi bugün modern sonrası toplumda bile kullanmaktadır. Ancak tüm bilimlerin en zirve olduğu günümüzde dahi eğitimle ilgili temel sorular sorulmaya devam etmektedir. Çünkü eğitim insanın gelişimine bağlı olarak kendini yenilemek zorunda olan bir kavramdır.

Eğitim, değişmeyen hedeflerin yanında çağa ve ihtiyaçlara göre gereksinimlerini artırdığı söylenebilir. Ancak eğitimin hiç değişmeyen hedeflerinden biri varolan gerçekliğe uygun bir yaşama hazırlanmak olmuştur. Bu şimdi de böyle olup

gelecekte de bu amaçla devam edecektir(Bauman, 2020:28). Çünkü insanın soyut ihtiyaçları kadar, pratik, somut ve hemen uygulanabilir bilgilere de ihtiyacı vardır. İşte bu bağlamda nasıl bir eğitimin teşvik edilmesi gerektiği sorusu ortaya çıkar. Açıkça insanlığın önünde duran amaç zihinlerin açık bir şekilde sürekli yeni arayışlar içinde olmasıdır. İnsanın hayatta kalması merak ile sürekli aramasına bağlıdır. İnsan için iyi eğitimin ne olduğu sorusuna eğitim felsefesi yanıtlar aramaya çabalar. Eğitim Sokrates, Platon ve Aristoteles’le başlayan tartışmalardan modern çağdaki büyük dönüşümlerden geçerek günümüzdeki şeklini almıştır.

Kültürler kendi vasatları içerisinde eğitim felsefelerini oluşturur ve öğretilerini geliştirir. Eğitim ve düşünce tarihi yani felsefe arasında organik bir bağ söz konusudur. Hem eğitim hem de felsefenin ana malzemesi insandır. Felsefenin eleştirel geleneğiyle eğitimin sürekliliği birlikte hareket ettiğinde eğitimin yeniliği felsefenin üretmiş olduğu eleştiri kavramıyla canlılık kazanır. Eğitimin nasıl olması gerektiği sorunsalı karşısında felsefenin tavsiyeleri önemlidir. İdealizm, realizm, natüralizm, varoluşçu yaklaşım ve pragmatizm vb. gibi eğitim felsefelerinin insan, doğa ve eğitim tasavvurları kendi yönlerinden en iyinin bulunmasına yönelik bakış açıları sunar. Bu bakış açıları eğitimin nasıl olması gerektiği noktasında ipuçları vermektedir. Felsefi eğilimlerin farklı bakış açıları olsa da insanda belli bilgi, beceri, davranış ve tutumlarının oluşturulmasını hedeflemektedir. Bilgi ve becerinin kişide nasıl geliştirileceği noktasında farklı tavsiyeleri olan bu felsefi eğilimlerin her birinden beklenen ideal eğitime katkılarının ne olacağıdır. Doğal olarak eğitim, insanın hayatını devam ettirebilmesi için iyi ve sağlıklı yaşamın yollarını bulmasını sağlar.

Eğitim sistemleri okullarda somutlaşmıştır. Bugün bildiğimiz okul sisteminin başlangıcı Rönesans’a gider(Mardin, 2007:164). Rönesans, Batı tarihi açısından kendine açılan yeni bir doğuşa işaret eder. Eskiye dair fikirlerin değişmesi gerektiği kanaati Avrupa’da güneyden kuzeye yüzyıllar içerisinde oluşmuştur. Eğitimin hedefi 15.yüzyıldan itibaren hayat idealine uygun olan çok yönlülüğü gerektiren insanı yetiştirmektir(Aytaç, 2012:97). Bugünün eğitim kurumlarına bakıldığında hedefte büyük farklılıkların olmadığı anlaşılabacaktır. Siyasal

gelişmelere bağlı olarak eğitimin hedeflerinin belirlendiği görülmüştür. Modern devletlerin ortaya çıkmasıyla beraber kiliseyle rekabete girilmesi, devletlerin kendi çıkarlarını gerçekleştirecek okulları destekleyerek, devlet işlerinin yürütülmesini mümkün kılacak kültürlü insanların yetiştirilmesi amaçlanmıştır(Mardin, 2007:164).

Milli devlet fikrinin ortaya çıkmasıyla beraber hem devletin kendisi hem de aileler milli kültürün devamlılığı ve korunmasını, aile ve ev kültürünün güçlü olmasına bağlamışlardı(Aytaç, 2012:264). Bundan ötürü milli hedeflerle devletler toplumlarını baskın ideolojiyle ilişki kurmayı zorunlu hale getirir. Çünkü eğitim okullarda ideolojik bir aygıt haline gelir. Milli devlet ideolojisiyle ekonomik sistem arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Fransız İhtilali'nin kapitalist ekonomik sistemin geliştirilmesi noktasındaki teşviki dikkatlerden kaçmamaktadır. Zaten kitlesele eğitim okulun insanları ideolojik bir çıktı olarak hazırlamanın yanında, vatandaşı ve işçiyi modern sanayi devleti için yetiştirme amacı da vardı (Spring,1991:10).

Eğitimin maddi hedefleri olduğu kadar manevi kapsamı da bulunmaktadır. Eğitimin görevi sadece insanlara hayatlarını kazanacak bir iş yolu açmak değil, aynı zamanda onları doğru tasarımlarla besleyerek sağlam karakterli ve erdemli kişiler yapmaktır. Bunun sağlanması için öğrencilerin dikkatleri ahlaki taleplere çekilerek bu esasların teşvik edilmesiyle olabilir(Aytaç, 2012:267). Bugün okulların hedefleri arasında öğrencileri davranış temelli eğitim olmasına rağmen kurumların daha çok akademik başarıya odaklandığı görülmektedir. Ancak akademik başarının ahlaki bir toplumda değer kazanacağı unutulmaktadır. Bugün okulların vermeye çalıştığı eğitim diploma merkezli bir yaklaşıma evrilmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber okulların farklılaşacağı tezleri ileri sürülürken verilen diplomaların hedeflenen işler için yeterli olmayacağı konuşulmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde okulların eğitim metotları ve yüklenmiş olduğu misyonun değişeceği işaretleri güçlüdür.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluş yıldönümünü de dikkate alarak çağın ve ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda 2023

Eğitim Vizyonu Belgesi(VB.) çalışmasını başlatmıştır. Bu vizyon belgesi özelinde Türk eğitim sisteminin yenilemesi gereken yönlerin nasıl olması gerektiğine dair bir bakış açısı sunulmuştur. Bu çalışmayla öncelikle milli eğitimin insan anlayışı, eğitim felsefesi, öğretmenlerin eğitimi, uygulamalı eğitim, yabancı dil eğitimi, mesleki eğitim, okul öncesi eğitim gibi birçok alanda kendine belirlediği hedefler doğrultusunda aşamalı olarak milli eğitim sistemindeki eksikliklerin giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu vizyon çalışmasının yapılması çağın gerçek ve gereklerine uygun insan yetiştirmenin Türkiye'nin gereksinim duyduğunun bir işareti olarak alınmalıdır. Belirlenen perspektiflerin milli eğitim sistemi içerisindeki boşlukları dolduracağı ve eğitimde yıllardır devam eden durağanlığın aşılması hedeflenmektedir. Bu vizyon belgesinin temel amacı insanlığın iyiliği için bilim ve kültüre duyarlı, çağın ve geleceğin becerileriyle donanmış nitelikli ve ahlaklı bireyler yetiştirmek olduğu görülmektedir (2023 VB., 2018:8).

Eğitimde tarihin insana biriktirmiş olduğu tecrübe ve dijital kültür olanaklarının gelişmesiyle beraber klasik-geleneksel yapılar sorgulandığı gibi eğitimde de yeniliklere kapı aralanmaktadır. Günümüz insanı, örgün eğitimde sadece öğretmeni dinleyip öğrenme arzusunda değildir. Alınan bilgi öğrenciyi tatmin etmemekle beraber bilgisayar ve internet aracılığıyla öğrenilebilecek bilgileri tekrar öğretmenden almak istemeyecektir. Eleştirel düşünme, topluluk önünde konuşma becerisi ve teknolojiyi etkin kullanma güncel eğitimden beklenen hedeflerdir. Bugünün öğrencisi, dayatmayı kabullenmemekte, eğitimcilerle dayanışmayı talep etmektedir. Onlar, uysal dinleyici olmak yerine öğretmenlerin eleştirel ortaklarıdır. Bu amaçla insan, eğitim sayesinde kendi sözünü söylemeli ve dünyadaki yerini yeniden kazanmalıdır (Freire, 2011: 56-60). Bu durum eğitimde alternatif arayışların gerekliliğini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla oluşturulacak alternatifler içerisinde sinemaya büyük bir görev düşmektedir. Sinemanın eğitici misyonu ele alındığında, hâlihazırdaki öğrenci taleplerinin karşılanmasına yönelik materyallerin sağlanarak gerekli ön çalışmalar yapılması halinde eğitimde büyük bir boşluk doldurulacaktır.

Sinema sanatı ilk yıllarında toplumların sosyal, siyasal ve ekonomik gelişmelerle birlikte diğer sanat dallarındaki gelişmelerden etkilenmiştir (Coşkun,2009:7). Sinema, tarihi kısa olmasına rağmen diğer sanat dallarının imkânlarıyla beraber teknik olarak kendi potansiyelini teknolojik gelişmelere paralel gelişmesini sürdürmektedir. Sinema, fotoğraf sanatından fazlasıyla beslenmiş, gelişen teknolojiyle görsel ve işitsel bir malzeme olarak görülmesine rağmen kültürel bir ürün olduğu unutulmamalıdır. İnsanın hayat fragmanlarından ve tecrübesinden yararlanılarak oluşturulan filmsel metin ve görseller, insana ekrana aktardığı kendini, yaptıklarını ve yapacaklarını seyretme imkânı verir. Sinema yedinci sanat türü olarak diğer sanat türlerinin imkân, vaat ve özellikleriyle birlikte onları da aşarak kendi açmazlarıyla birlikte bir düşünme ve tecrübe fırsatı oluşturur. Dolayısıyla sinema geniş yelpazeyle kuşatıcı imkânlara sahiptir.

Sinema toplumsal gerçekliği, çatışmaları, beklentileri kendi diline uygun bir biçimde işler. Sinema mesaj yüklüdür. Çok yönlü bir disiplin olarak sinema, olanı öne sürerken hikâye anlatısı, olması gerekeni dillendirirken felsefe, bazen sosyolojik bir vakayı halince anlatarak toplum tasavvuru ortaya koyan retorikle etkili bir sunum olabilmektedir. Sinema, hayatın gerçekliğinden uzak olmadığından ötürü ekonomik, siyasal ve toplumsal olanla yakın ilişki kurarak buradan kendine malzeme sağlar zaman zamanda hayata malzeme üretir.

Sinema izleyiciden belirli bir müktesebata sahip olmasını bekler. İzleyici zihnini vererek ve aktif bir şekilde seyreden olmak için bir bakış açısı kazanmak durumundadır. Bilinçli, keyifli ve aktif izleyici filme dokunabilir ve filminden mesaj alabilir. Duygusal anlamda etki, kurulan karşılıklı ilişkiye bağlıdır. Bunun yolu en azından filmde anlatılan konuya yakınlık hissetmektir.

Yapılan araştırmalarda filmlerin eğitim materyali olarak kullanılmasını konuların tekrar edilebilmesi, akılda tutulması, somutlaştırılması ve zor alanların daha anlaşılır hale getirilmesi gibi faydalı yönleri vurgulanmıştır. Filmlerin eğitim amaçlı kullanımı bazı Avrupa Ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletleri'nde sinemanın ilk yıllarına kadar götürülebilir. Filmin kendi başına kültürel bir ürün olması onun örgün ya da örgün olmayan bir eğitim aracı olabileceği anlamını

taşıır. Avrupa ve Kuzey Amerika’da sinemanın eğitimde etkin kullanılması için dernek ve birlikler kurulmuştur. “Sinema ile eğitim mümkün müdür?”, “Müfredatta filmlere yer verilebilir mi?”, “Okullar alt yapı olarak yeterli mi?” gibi sorular sorulmaya başlanmıştır.

Sinemayı sanat, eğlence ve kitle iletişim aracı olarak görmek sinemanın geniş bir yelpazesini sunar. Sinemanın eğlence aracı oluşu, onun doğuş yıllarında temel bir amaçtı. Ancak sinemanın yönetmenler ve oyuncular aracılığıyla potansiyeli keşfedildiğinde eğlence aracı olmasının yanında farklı anlamlar da taşımaya başlamıştır. Kitle iletişim aracı olarak sinema onun kitleleri eğiten, yönlendiren, manipüle eden yönünü açıklar. Bundan dolayı bu çalışmada sinemanın sanat ve eğlence yönüyle birlikte onun eğitim açısından ele alınması hedeflendiğinden kitle iletişim aracı olarak sinema odak noktası olacaktır.

Çalışmada her ne kadar sinemanın eğitim açısından önemine işaret edilmiş olsa da bu çalışmanın amacı Türk sinemasının örgün eğitimi filmlerinde nasıl temsil edildiğini araştırmaktır. Sinema bugün kitleleri etkileyen en etkin iletişim araçlarından birisidir. Onun, eğitim gibi geniş ve tartışmalı bir alanda söz söylememesi beklenemez. Türk sinemasında da eğitimle ilgili doğrudan ya da dolaylı şekilde filmler yapılmıştır. Bu çalışmada konunun tartışılmasını mümkün kılacak en çok malzemeye sahip olan filmler seçilmiştir. Filmler, kendi dönemlerini aydınlatırken, geçmiş ve gelecek arasında da bir bağ kurmaktadır. Eğitim filmleri eğitim ideolojisi, okul, eğitim yöneticisi, öğrenci, öğretmen ve veli yaklaşımlarını merkeze alan filmlerdir. Bu kavramlar filmlerde birbiriyle örüntülü şekilde verilmektedir(Yalanız,2018:146). Bu çalışmada örneklem olarak seçilen *Hababam Sınıfı*(1975), *Öğretmen*(1988), *Sınav*(2006), *İki Dil Bir Bavul*(2008) ve *İmkânsız Olasılık*(2016) filmlerinin ele alınması yukarıda sayılan maddeleri daha çok kapsadığı ve bu alanda daha fazla fikir ve malzeme verdiği düşünüldüğü içindir. Eğitim temalı filmlerin hemen hepsi üzerine eğitim okuması yapılabilir. Ancak çalışmada özellikle bu filmlerin seçilmesinin temel sebebi bu filmlerde eğitimin ana konu olarak ele alınmasıdır. İsimleri tezin belli bölümlerinde verilmiş diğer filmlerin çoğunda eğitim ya yan konu ya da eğlence amaçlı yapımlar olarak değerlendirilmiştir. Seçilen bu filmlerde okul yöneticisi,

öğretmen, öğrenci ve velilerle ilgili daha derinlikli bilgi edinme fırsatı yakalanacağı düşünülmüştür. Yapılacak başka çalışmalarda, örneğin örgün olmayan eğitimin ele alınacağı bir çalışma da farklı filmler incelenebilir. Seçilen konuya uygun olarak bu filmlerden hangisinin daha iyi örneklik gösterebileceği kaygısından dolayı bu filmler seçilmiştir.

Çalışmanın kapsamı Türk sinemasında 1949 ve 2018 yılları arasında tespit edilip seyredilen 57 filminden 5 tanesi çalışmaya örneklem olarak alınmıştır. Bu filmlerin Türk eğitimine dair daha kapsamlı bilgiler sağladığı tespit edildiği için çalışmaya örnek seçilmiştir. Bu filmlerin kapsama alınmasında Türkiye’de eğitimde en çok tartışılan konuların işlendiği filmleri seçmek çalışma açısından önemli bir kıstas olmuştur. Seçilen örnek filmlerde bir kült haline gelmiş Ertem Eğilmez yönetimindeki *Hababam Sınıfı* (1975) okul, okul yönetimi, öğretmen ve öğrenci ilişkilerine dair birçok veri sunmaktadır. Lisede okumak üzere yurttan kalan öğrencilerin birbiriyle ilişkileri, öğretmenlerin derslere ve öğrenciye yaklaşımı, okul idaresinin öğrenciye bakışı, İstanbul’da özel bir liseden kameraya alınmaktadır. Filmde öğrencilerin çaresizliklerinin farkında olmayışları ve kendini çocukların geleceğine adanmış olan müdür muavini (Mahmut Hoca) nin hem acı hem tatlı tabloları sunulmaktadır. Film, satır aralarında eğitime dair önemli ayrıntılar barındırmaktadır. Kartal Tibet yönetimindeki *Öğretmen* (1988) filmi, başarılı bir öğretmenin köyden kente yolculuğunu ve ekonomik yetersizlik başta olmak üzere İstanbul’daki çok yönlü mücadelesini konu almaktadır. Öğretmen, ekonomik açıdan ihtiyaçlı olduğundan geçimini sağlamak için alternatif işler peşinde koşturmaktadır. İncelenen diğer filmler de eğitimcilerin doğrudan ya da dolaylı yollardan yaşadıkları ekonomik dar boğazla gündeme gelmişlerdir. Bu filmde öğretmenin yaşamış olduğu ekonomik zorluklar sosyal hayatına ve işine olumsuz yansımaktadır. Onun yaşadığı zorluklar ironik bir şekilde kameraya alınmaktadır. Ömer Faruk Sorak’ın yönetmenliğindeki *Sınav*(2006) filmi, eğitim sisteminde kendini yetersiz ve hakları yenilmiş hisseden öğrencilerin üniversite sınavı sorularını çalma teşebbüslerini konu almaktadır. Film, merkezi sistemle üniversiteye öğrenci alan sınav sistemini sorgulaması açısından önemlidir. *İki Dil Bir Bavul* filminin yönetmenleri Özgür

Doğan ve Orhan Eskiköy(2008)'dür. Film, Denizlili genç bir öğretmenin Şanlıurfa'nın Demirci Köyü'ne Türkçe bilmeyen öğrencilere sınıf öğretmenliği yaparken yaşadığı tecrübeyi ve azmi konu almaktadır. Film eğitimde sürekli tartışılan fırsat eşitliğine, eğitimin kalitesine, yerel bakış açılarına dair kanaatler barındırmaktadır. Ele alınacak son film ise Murat Şenöy yönetmenliğinde çekilmiş olan *İmkânsız Olasılık*(2016)'tır. Film İstanbul'da bir devlet lisesinde okul ve okul çevresindeki illegal yapıları ve işbirliklerini konu almaktadır. Sözleşmeli bir Matematik öğretmenin birçok olumsuz tabloya rağmen öğrencilerini kazanmak için vermiş olduğu mücadeleyi konu almaktadır. Film, güncel öğretmen, öğrenci, ebeveyn ve okul çevresindeki birçok etmene dair okuldaki eğitimle ilgili fotoğraf çekmektedir. İncelenen filmler eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli bağlamında söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde eğitim; kavram, amaç, eğitim felsefesi, temelleri ve akımları bağlamında ele alınarak, eğitimden ne anlaşılması gerektiği ve tarihsel olarak eğitim yaklaşımlarında nasıl dönüşümler olduğu ele alınmaktadır.

Değişen dünya dinamikleriyle birlikte okulun bilgi tekeli olma iddiası geçerliliğini kaybederken, sinemanın eğitim için önemli bir fırsat olacağı gündeme gelmektedir. Bu bağlamda tezin ikinci bölümünde sinema eğitim ilişkisi ele alınmaktadır. Sinema ve eğitim arasında ne tür bir ilişki olduğu, sinemada anlam, eğitim açısından sinema sanatı ve eğitim içerikli filmler başlıklar altında incelenmektedir.

Tezin üçüncü bölümünde ise ele alınan filmler eğitim kavramı çerçevesinde incelenmiştir. Yine bu bölümde araştırma evreni içerisindeki filmlerin söylem analizi Teun Van Dijk metin analizi için geliştirmiş olduğu başlıklar altında yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİM VE EĞİTİME FARKLI YAKLAŞIMLAR

1.1. Eğitim Kavramı

Eğitimin ne olduğundan önce cevaplanması gereken öncelikli soru, nasıl bir insan yetiştirilmek istendiğidir. İnsanların kendi farkına vardıkları zamandan itibaren eğitim konusunda düşünceleri ve en iyi eğitimin ne olması gerektiğine dair arayışları olmuştur. Eğitimden kastedilen şeyin beklentilerle yakından ilişkili olduğu açıktır. Buradan hareket edildiğinde eğitimin en genel manada insan nitelikleri ile ilgili bir faaliyet olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu ilginin temel konusu ise insan problemidir (Çağlayan,2015:25).

İnsan temelde antropolojinin iki ayaklı dik yürüyen hayvan tarifinden yola çıkarak bugün de hala yeni tanımlar eklenerek, çeşitli bilim alanlarınca biyolojik, sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik bir varlık olarak görülür. Eğitimin konusu olarak insan, anlam ve değer oluşturan ve dünyasını oluşturduğu bu anlam ve değerlere göre düzenleyen bir varlık olarak tanımlanabilir (Şişman, 2008:2).

Her toplum bugün ve gelecek planları yaparken, yeni yetişen nesli belli bir kültür, bilgi ve birikimle yetiştirme amacı taşır. Bu planı gerçekleştirmek için belli bir olgunluğa erişmişlik ve kurumları toplumla bütünleşmiş bir sosyolojik zemine ve bu kurumlarda yeni nesli yetiştirecek iyi eğitilmiş insanlara ihtiyaç duyulur (Bakır, 2012:1). İyi yetişmiş insan kaynağı, tecrübe ve gelenekle ilişki içerisinde gelecek neslin tekâmülü için gayret gösterir. Bahsedilen gelenek öğrencilerin örnek alma usulüyle bir yaklaşımı besleyerek devam eder. Görülerek eğitim seyri çok öncelerden başlayıp günümüze kadar ulaşmış klasik bir metottur. Öğreten ve öğrenen ilişkisine bakıldığında eğitilmiş insanların önceliği gelen nesli gelecek zamana hazırlamak olmuştur. Bu ilişkinin zemini genellikle kurumsal bir kültürle kurumlarda hayata geçirilmektedir.

İlk olarak eğitimin ne olduğuna gelmeden önce çocuğu çok yönlü tanımının gerekliliği vurgulanmalıdır. Ülken(2013:19)'nin aktardığı üzere “çocuğu tanımak

tarihi, medeniyeti ve kültürü tanımak kadar güçtür”. Rousseau(2017:2)’da temel olarak eğitimde çocukları tanımamız gerektiği tezini öne sürer ve kesin bir yargıya varır: “Öyleyse öğrencilerinizi daha iyi inceleyerek işe başlayın, çünkü onları hiç tanımadığınız gayet kesindir”. Eğitim en başta muhatap olunan öğrenciyi ele alacağından onun nasıl bir varlık olduğunu anlamak eğitimcilere yol gösterici olacaktır. Bundan dolayı çocuğun yetişmesinden başka bir şey olmayan eğitim insanın kendisi için “yeryüzünde yaptığı işlerin en büyüğüdür” yaklaşımında bulunulabilir. Tarihsel olarak sadece Antik Yunan felsefesinde değil, Çin ve Hint felsefelerinde de düşüncenin harekete geçtiği zamandan beri çocuk yetiştirme ile çocuğun maddi ve manevi gelişmesi üzerine düşüncelere rastlanmaktadır(Ülken, 2013:20).

Genç kuşakların yetişkinler marifetiyle bir kurum ya da toplum içerisinde geleceğe hazırlamak için bir araç olan eğitimi genel anlamda bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve amaçlı(Ergün,2009:1) bir şekilde istenilen değişiklikleri meydana getirme süreci olarak tanımlamak mümkündür.

Eğitim, Türkçe bir kelime olup, dil inkılâbından sonra kelime haznesine katılmıştır. Bunun eski dildeki karşılığı Arapça kökenli terbiyedir(Arslanoğlu, 2012:27). Eğitim kelimesine etimolojik olarak bakmak gerekirse Türkçe’de eğmek fiilinden türetilmiş olup, sözlükte bükmek, uygulamak, öğretmek, yetiştirmek, geliştirmek, alıştırmak, egemenlik altına almak, yenilgiye uğratmak, ezmek, kırmak ve yönlendirmek gibi anlamlara gelir. Arapça ’da artmak, düzeltmek, ıslah etmek ve çocuk yetiştirmek anlamlarına gelir (Şişman, 2008:5). Bir görüşe göre bu kelimeler anlamsal olarak Uygurca eygitmek kelimesinden türetilmiştir (Arslanoğlu, 2012:27). Latince ’de educere sözcüğü bakım ve yetiştirme anlamlarına karşılık gelir. İngilizce ’de education, bilgi, beceri ve karakter kazandırma anlamlarına gelir(Şişman, 2008:6). Anlaşıldığı kadarıyla eğitim kelimesi farklı dillerde birbirini tamamlasa da farklı algılar oluşturduğu da görülebilmektedir. Bu algı farklılığı milletlerin eğitim perspektiflerini belirlediklerinde dikkat çektikleri noktalardan birisidir. Örneğin Türkçe ’de eğitim eğmek fiilinden türetilerek biçim verilen anlamı taşıırken İngilizce ’de bilgi, beceri ve karakter kazandırma anlamlarında kullanılmaktadır.

Birçok düşünür eğitimi bireysel açıdan ele almıştır. I.Kant' a göre eğitim insanın mükemmelleşmesidir. J.S. Mill' e göre eğitim bireyin kendisi ve başkaları için bir mutluluk aracıdır. H.Spencer'a göre ise daha iyi yaşam olanakları sağlayan eğitimlerin tümüdür. Ancak yukarıdaki yaklaşımların aksine E. Durkheim eğitimi, toplamsal olarak ele almış fiziki ve toplumsal çevrenin insan üzerinde meydana getirmiş olduğu etkiler olarak tanımlamıştır. Ayrıca eğitimi genç kuşağın toplumsallaştırılması anlamında da kullanmıştır(Tezcan, 2017:5-8).

Bütünsel bakışla eğitim tanımı yapan Ergün(2009:12), öğrenci durumundaki insanları ruhsal ve bedensel yatkınlıklar örgüsünü belli bir görüşle sürekli olarak iyileştirmek veya değerli kabul edilen unsurlar haline getirmek için insanları yaptığı hareket veya hareket sistemlerinin toplu görünümü olarak tanımlamıştır.

Öğretim ve eğitim eski Türkçe'de talim, terbiye olarak adlandırılırdı. Bu kavramlar birbirini tamamlayan süreçlerdir. Ülken'in yaptığı tanımlamaya göre öğretim kafayı teşkil ederken, eğitim ruhu ve karakteri yapmaktadır. Diğer bir deyişle öğretim akli temsil ederek insanın pratik yönünü öne çıkarmakta, eğitim ise kalbi temsil ederek ve iradeyi ortaya koymaktadır. Birisi bilgiyi, öteki değerleri vermektedir. Ancak nihayetinde kafanın ruhtan bir parça olduğu düşünülünce öğretimin yine de eğitim içinde yer alacağı anlaşılabacaktır(Ülken,2013:11). Ülken'e benzer bir ayrım da Russell(2004:9) yapar: “Kişiliğin eğitilmesi ile bilgi eğitimi arasında ayrım yapıyorum” demektedir. Bilgi eğitimi dar anlamda öğretim demektir. Böyle bir ayrım yapmanın kesin olmasa bile yararlı olacağına inanmaktadır. Buradan hareket ederek bugün modern anlamda örgün eğitim mekânları olan okulların öğretimi pratik ve somut sonuçlara odaklanarak eğitimi görmezden geldiği eleştirilerine kulak vermek gerekir. Çünkü günümüzde okullar sınırlandırılmış sınavlarla yarış sahasına dönüştürülmüştür. Yapılan tanımların da öne sürdüğü gibi okullar eğitimin ne olduğuyla ilgili oldukları oranında başarılı olabilir ve geleceğe taşınabilirler. Eğitim ve öğretim kavramları arasında yapılan ayrımlar bu kavramların birbirine yabancı olmasından değil geliştirilen farkındalıkla birbirini tamamlaması gerekliliğinden ortaya çıkmaktadır. Toplumsal yaşamın hemen tüm dünyada homojenleşme yolundaki seyrine bakıldığında toplumların eğitim

kurumlarından beklentisi daha çok pragmatist yaklaşımlara evrildiği görülmektedir. Kısaca eğitim kurumlarının iş ve ekonomik gelir elde etmenin bir aracı olarak görülmeleri, okulları bir eğitim kurumundan ziyade öğrenim alınan yerler şeklindeki algıları güçlendirmektedir. Bu yönüyle bazı araştırmacılar okulun amaçlarını tartışılır bulmakta ve eleştirilerini sıralamaktadır.

Cumhuriyetin ilk dönem Türk düşünürlerinden Ziya Gökalp, eğitimin kuşaklar arası aktarılmasının önemini vurgulamaktadır. O, eğitimi yetişmiş neslin duygu ve düşüncelerinin yetiştirmekte olan nesle geçirilmesi olarak tanımlar. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu ise eğitime ulusal anlam vurgusu yapmaktadır. Ona göre eğitim, bir milletin eğitimcilerinin o millete göre ortaya koydukları bir ideolojidir, ideolojiyi bilimden ayıran fark, bilimin objektif, eğitimin ise sübjektif olmasıdır (Arslanoğlu, 2012:27). Bu noktada yukarıda ifade edildiği gibi bilimsel faaliyetler öğretim çalışmalarının ana temasını oluşturmaktadır. Ancak eğitim üzerine vurgu yapılırken Baltacıoğlu'nun dikkat çektiği üzere öğrenimin evrensel niteliği öne çıkarken, eğitimin daha ulusal ve yerel özellikleri öne çıkmaktadır. Özellikle bakanlık seviyesinde temsilin “milli eğitim” başlığı altında toplanıyor olması da bunun göstergelerinden birisidir. Milli eğitim ideolojisinin tarihsel temelleri birçok neden eklenerek açıklanabilir ancak ülkelerin milli eğitim vurgusu onların ulusal anlamda bir eğitim vizyonu oluşturma gayretlerine de göndermede bulunur.

Eğitime idealist ve realist bir tanım yapmak gerekirse eğitim insanın olgun, erdem sahibi, mükemmel bir varlık haline gelme/getirilme süreci olarak görülebilir. Eğitim sadece insanı geliştirmek değil aynı zamanda onun insani ve nitelikli bir hayat sürdürmesi için bir ekonomik varlıkta sağlanması gerekir (Şişman, 2008:2). Bu bağlamda Şişman'ın ifade ettiği gibi eğitim ve öğretim kavramlarının beraber ele alınmasının sebebi insanı mükemmelleştirme gayreti olan eğitimle, öğretim sayesinde bir uzmanlık alanından üretilcek olan temel ihtiyaçlar hiyerarşisindeki ekonomik ihtiyaçları da görmezden gelmemektedir.

Eğitim parlak bir gelecek tasavvur eden tüm milletlerin ortak amacıdır. Russell eğitimi yeni bir dünyanın anahtarı olarak görmektedir. Çocuklar için arzu edilen

eğitim kendi kişiliğinin farkında olan ve yarınların umutlarını sürdürecektir bir neslin sağlanmasında yatmaktadır. Bu neslin yetiştirilmesinde eğitimin her safhasında olması gerektiğine inanılan ‘sevgi’ önemli bir yer tutmaktadır. Russell buradaki ilişkiyi tarihi bir örnekle şöyle açıklar: “Cizvitlerin eğitimdeki suçu onların öğrencilere olan sevgileriyle değil, nihai amaçlara göre hareket etmelerindeydi” (Russell, 204:36) der. Buradaki vurgu bireyselleşmenin arttığı günümüzde herkesin kendi dünyasına çekilmesiyle daha da önem kazanmaktadır. Genç neslin daha çok teknolojik aygıtlarla muhatap olduğu ve zamanlarının çoğunu onlarla geçirdiği hesaba katıldığında sevgi gibi birçok duygunun yaşatılması onların çok yönlü başarılı olmaları açısından dikkatleri üzerine çekmelidir.

Felsefeci Ahmet İnam (2014:31) da eğitimde önemli, fakat gözden kaçırılan iki noktaya dikkat çeker. Bunlar; “açıklık ve içtenliktir”. Açık insanlar farklı görüşleri görebilen insanlardır. Açıklık bir meselenin farklı boyutlarını görebilme becerisi sağlar. İçtenlik ise samimiyeti yani iyi niyeti ortaya çıkarır. Sevgi, açıklık ve içtenlik eğitimciler için birer farkındalık aracı olabilirler. Postmodern dünyanın karmaşasının tüm dünyada etkili olduğu düşünüldüğünde eğitimcilerin bilinçli hareket etmeleri daha önemli hale gelmektedir. Çünkü eğitim birçok araştırmacının dikkat çektiği üzere ciddi bir iştir. Bu ciddiyet gelecek neslin sadece ekonomik yönüne doğru değil aynı zamanda onların bireysel ve toplumsal yönlerini de dikkate almalıdır.

Eğitim, kültür yani değerler dünyasını yeni kuşaklara anlatmak ve açıklamak ise (Ülken, 2013:43), eğitilmiş insandan beklenen şey de rahat sorgulayabilen kibar bir kuşkuculuktur (Russell, 204:36). Zira eğitimden beklenen bu kuşkuculuğun ya da dogmacılığın kati kabulü değil, bilginin zorluklara rağmen sağlanabilmesi çabasıdır. Eğitimin güncel olarak öğrencilere vermek istediği kazanımların başında onların eleştirel düşünme yeteneklerini geliştirmeleridir. Öğrenciler edinilen bilgiyi hemen kabul etmek yerine sorgulayıp eleştiri süzgecinden geçirebilme kapasitesini kazanabilmelidir.

Eğitimde önemli görülen noktalardan bir diğeri ise ezbercilik meselesidir. Son yıllarda hazırlanan müfredatlarda ezberciliğe karşı çıkışlar artmıştır ve artmaya devam etmektedir. Ezbercilikten kastedilen şeyin ne olduğunun iyi anlaşılması gerekmektedir. Amerikan eğitim felsefesi pragmatizm işe yaramayan şeylerin öğrenilmemesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Bu işe yaramazlık somut olarak bir faydaya dayanmaktadır. Ancak bilimin işi kavramlar arası bağlantılar kurmak, yeni düşünce ve bilgilere yelken açmaksa belli noktalarda ezberin özellikle sosyal alanlarda belli bir noktaya kadar olması gerekmektedir. Russell(204:34)'ın ifadesiyle ezber düşünmeye engel değildir. Ezberin olduğu yerde uygulamaların olmayacağı anlamı da çıkarılmamalıdır. Ezber ve uygulama birbirine zıt değil birbirini çoğu kez tamamlayan iki kavramdır. Bir diğer bakış açısıyla bazı şeyleri ezberlemenin beynin gelişimine olumlu katkıları olduğu bilimsel çalışmalarla ortaya konmaktadır. Hatta dijital kültürle beraber görüntüye hapsolmuş insanın zihnini tazelemesi açısından ezber faydalı olabilmektedir. Ancak bir metot olarak ezber anlayışı üzerine kurulan eğitim algısı problemli durmaktadır. Örneğin matematik ya da fizik gibi bir dersin problemlerini çözerken formülleri ezberletmenin bir katkısı olmayabilir.

Eğitim kendi içerisinde çeşitlere ayrılmaktadır. Farklı kaynaklar bazı maddeleri birbiri içerisinde gösterse de en yaygın biçimiyle Tezcan (2017:4-5) şöyle bir ayırım yapmaktadır.

1. **Örgün eğitim:** Okulda, planlı ve belli yöntemlere göre plan çerçevesinde yapılan eğitimidir.
2. **Yaygın eğitim:** Yine örgün eğitim gibi planlı ve programlıdır. Ancak her yaş kademesine ve öğretimin açık olmasıdır. Oysaki örgün eğitim yaş ile sınırlandırılmıştır. Daha çok örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanmamış durumda olanlara, okuldan erken ayrılanlara, meslek dallarında da yeterli olmak isteyenlere yöneliktir.
3. **Doğal eğitim(Örgün olmayan eğitim):** Örgün eğitimin tam tersi olan eğitimidir. Planlı ve programlı, biçimsel değildir. Yaşamın akışı içerisinde, kendiliğinden ve rastlantısal olarak gerçekleşen eğitimidir. Kişinin aile, arkadaş veya çevresinde öğrenmesi gibi.

4. **Öğretim:** Tek taraflı olarak- belli konuda kişilere bilgi verme aktarıdır.
5. **Hizmet içi eğitim:** Belli bir kurumda görevli kişilere, kısa süreli olarak, uğraştıkları alan ile ilgili bilgi vermek için yapılan eğitimidir. Kişilerin hizmetteki verimlilik ve etkinliklerinin artırılmasına, gelişmeye yol açan bilgi, beceri ve anlayışlarının zenginleşmesine yöneliktir.
6. **İş başında eğitim:** Kurumlarda çalışan görelilere, günlük çalışma saatleri içinde görev yerinde, bazen bireysel bazen de gruplar halinde uygulanan eğitimidir.

1.2. Eğitimin Amaçları

Eğitimin amaçları mekâna, zamana ve ihtiyaçlara göre değişiklik göstereceği gibi artık dünyanın bir köy misali birbirine yakınlaşması ve kültür alış-verişinin ne denli arttığı düşünüldüğünde insanların eğitim ve öğretimde ortak amaç güttükleri söylenebilir. Dünyanın hemen her yerinde eğitilmiş insan ihtiyacı artmakta ve ülkeler geleceği daha iyi kucaklamak için vatandaşlarına en iyi eğitimi verme gayretine düşmektedir. Şu açık şekilde ifade edilmelidir ki; bir ülkenin en büyük zenginliği o toprakları güzelleştiren yetişmiş insanlarıdır. Dünya ülkelerine bakıldığında yetişmiş insan kaynağı olan ülkeler genellikle yer altı ve yer üstü kaynakları sınırlı olan ancak kurmuş oldukları eğitim kurumlarıyla dışarıdan aldıkları her türlü ürünü tekrar işleyip ham maddenin merkezine değer üzerine değer katarak sattıkları bilinmektedir. Yetişmiş insan potansiyeli hem toplum ve bireyin mutluluğu hem de ekonomik refahın ilk koşullarındandır. Bundan dolayı bugünün dünyası kalifiye insan talep etmekte ve bunun dışında kalan toplumlar geri itilmektedir.

Öncelikle eğitimle yakından ilgili olan insanların bilme yetisinin anlamını, güçlük ve zayıflıkların ne olabileceğinin farklılığını kavramış olmaları beklenir. Çünkü yaşanan çağın getirdiği tereddütlerle insan ve toplum yaşamında ciddi kafa karışıklıkları gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, Edgar Morin' in bu karmaşayı belli hedeflerle aşabilmek için hazırlamış olduğu reçeteye bakmakta yarar vardır. Problemlerin karmaşıklaştığı günümüzde daha çok aklın ilkelerine ihtiyaç olduğu

ve bilginin ilkelerini anlamının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Küresel bir dünyada yaşadığımız unutulmadan ulusal kimliklerimizin ötesinde dünya kimliğini öğrenmek ve bu yolla da insanlık durumunun farkında olarak bir bilinç oluşturma ihtiyacı hissedilmektedir. Belirsizlikleri göğüslemek ve anlamayı öğretmek belki de öğrenmeyi öğrenmenin değerini anlamakta ısrar edilmelidir(Morin,2003:3-7). Öğrenmeyi öğrenme konusu modern bir öğreti değildir. Sokrates'ten beri tartışıla gelen bir konudur. Ancak Rönesans'tan bu tarafa devlet eğitimde tek etkin güç olmak istediğinden dolayı istediği tipte insan yetiştirmesi insanların aldıkları okul eğitimini belirlemiş öğretmenler aracılığıyla yürütüldüğü bilinmektedir(Mardin, 2007:164). Son olarak Morin(2003:7), insan türünün etiğini bilmenin yararına inanmaktadır. Onun ileri sürdüğü insan türünün etiği konusunda Kant'ın evrensel ve ödev ahlakını hatırlatmak gerekmektedir. İnsanın varoluşunun belli bir ödev silsilesi içerisinde hayat bulduğunu ileri sürer. Bu ödev insanı olması gereken bir bilinçle hareket etmesini zorunlu kılar.

Okçabol(2005:11-16), eğitimin amacının ne olması gerektiği konusunda farklı düşünürlerden tarihsel bir perspektif çizer. Konfüçyüs eğitimin amacını yurttaşların ve yöneticilerin erdemli olmasını beklerken, Eski Yunan'da ise halkın çalışkanlığını artırmak, seçkinlerin ise güçlenmesine yönelik bir beklenti vardı. Sparta'da devlete hizmet edecek güçlü asker yetiştirmek varken, Atina'da özgürlükler üzerinde durmakta estetik ve duyguya önem verilmekteydi. Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi düşünürler eğitimde etkili konuşma ve erdeme ulaşmayı ön plana almaktaydı. Çiçero ise eğitimi, doğanın insana vermiş olduğu yetileri geliştirmesi olarak görmekteydi. Ortaçağda zihniyetin eğitime yansıması göze çarpmaktaydı. Hristiyanlığı anlayıp uygulamak ve öbür dünyaya hazırlanmak eğitimin amacıydı. Roma Devletinde eğitimin amacı “*vatandaş*” yetiştirmekti(Ergün,2009:28). Roma bir imparatorluk refleksiyle vatandaş yetiştirmeyi yani ülkeye olan aidiyeti güçlendirmeyi hedeflemekteydi. Bunun tarihsel temelleri daha önceki devirlerde de vardı. Rousseau tarihsel bir ayrıntıya Emile isimli eserinde şöyle dikkat çeker: “Spartalı bir kadının orduda beş oğlu vardı; kadın savaşla ilgili haberi bekliyordu. Bir köle geldi; kadın titreyerek ondan bu konuda bilgi istedi: ‘Beş oğlunuz da öldürüldü- aşağılık köle, ben sana

bunu mu sordum. – Zaferi kazandık! Anne koşarak tapınağa gidip tanrılara şükretti. İşte size kadın vatandaş!”(Rousseau, 2017:9). J. J. Rousseau eğitimin amacının kişileri belli mesleklere göre yetiştirmek değil, bilakis daha sonra Kant’ın ilham alacağı şekilde “‘insan’” yapmak olduğunu da eklemektedir. Rönesans Döneminde (15 ve 16. yüzyıl) Tanrı merkezli hayat algısından insan merkezli dünya algısına devşirilmesi yaşam tasavvurunun önem kazanmasıyla ağırlık merkezi dini yönden güzel sanatlar, edebiyat, devlet ve toplum hayatında yaratıcı insanlar yetiştirmeye kaydığı görülmektedir(Ergün,2009:28).

Eğitimin en temel amaçlarından birisi kişinin kendisini tanımasına yardımcı olmasıdır. Kendini tanıyan ve bilen insan ne istediğini ve amacını kestirebilmesi ve hedeflerine odaklanması daha kolay olacaktır. Russell(2004:9-45), eğitimin ilk yıllarından itibaren insanların deneyimlerinden yararlanmayı öğrenmenin gereğine inanmaktadır. Çünkü eğitim alanları tecrübeleri paylaşmaya uygun yerlerdir. O, daha net bir amaç koyarak, kişileri korkularından arındırmayı düşünmektedir: “‘Eğitimle sıradan insanları korkusuz yaşayabilecekleri bir biçimde eğitmenin mümkün olduğuna inanıyorum’’demektedir. Eğitim, kişinin kendisini tanımanın yanında muhatabı tanımayı ve ona göre yaklaşmayı da gerektirir. Montessori(2016:12), eğitime giden yolu bulabilmek için eğitilecek kişiyi tanımamız gerektiğini ifade etmektedir. Ona göre:“Birini tanımadan ona eğitim vermeniz olanaksızdır”. Eğitilecek insanları tanımak hem eğitimciler hem de öğrenciler için önemli bir kavramdır. Öğrencileri tanımak onları kendilerine tanıtmak için de bir fırsat sağlayabilmektedir.

Bilim dünyasında ve sosyal hayattaki ilişkilerde parça ve bütün arasındaki ilişki önem arz etmektedir. Bütün parçaları içerirken parçalarda bütün ile var olmalıdır. Düzenleyici bir süreç olarak akıl; düşünceler, kavramları ve önermeleri sistematik bir bütün halinde organize eder(Gutek,2014:23). Dolayısıyla eğitim, amaçlarına bir bütün olarak bakarken toplumsal açıdan amaçlar düşünülmeli diğer taraftan kişilerin şahsiyet oluşturma süreçlerine dikkat çekilmelidir. Durkheim, eğitimi toplumun kendi varlığını sürdürmesini sağlayacak şartları çocuklarda hazırlamak için, toplumun bir amacı olarak görmektedir(Ergün,2009:21). Gutek(2014:24)ise, tümel ve tikel bir bakışla öğretmen öğrencilerde evrene yönelmiş kapsamlı bir

bakış açısı veya anlama temeline dayanan zihinsel süreçleri derece derece geliştirme süreci olarak görerek, bu süreci de öğrencilerin kendilerini tanımalarını sağlayan bir fırsat olarak değerlendirir.

Çocuğu psikolojik bir organizma olarak ele alan psikolog ve eğitimcilere göre eğitimin amacı bireyin içindeki yetenekleri, arzuları ve ilgileri ulaşabileceği en üst düzeye kadar çıkararak, kişinin içindeki potansiyeli tam olarak geliştirmek için gerekli çevre imkânlarını düzenlemektir (Ergün,2009:1). Bu bağlamda eğitimin amaçları belirlenirken eldeki imkân ve şartların gerçekçi olmasına dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin İngiliz okullarında amaç tarihsel olarak ister ülke içinde isterse imparatorluğun uzak bölgelerinde olsun, yetki ve iktidar makamlarına gerekecek kişiler yetiştirmektir (Russell,2004:37).

Eğitimin amaçları çeşitli yönlerden gruplara ayrılabilir. Örneğin kişiliğin oluşturmakla bir dersin kazanımı arasında zamansal ve niteliksel farklar vardır. Eğitimde tutum, vaziyet alış ve zihniyetler üzerinde sağlanması planlanan değişiklikler uzak amaçlardır, soyut amaçlar olabildiği gibi; bilgi, yetenek ve beceri üzerindeki değişiklikler ise yakın ve somut amaçları kapsamaktadır (Ergün,2009:13).

Kant, eğitimin kişiye ayırt edebilme becerisi kazandırması gerektiğini ileri sürmektedir. Bu yolla kişi toplum içinde kendini idare edebilsin(Kant, 2006:36). Bu idarenin sağlanabilmesi için ise temelde iki yetiye ihtiyaç vardır: Bunlar, zeka ve iradedir (Ranciere, 2016:20). Eğitim bu iki yetiyi geliştirmeyi hedeflemelidir. Çünkü bunlar kişinin maddi ve manevi gelişimi açısından önemlidir. Terbiye eğitimi kişilerin iradesiyle ilgilidir ve doğal olarak Kant'ın ileri sürdüğü gibi ahlaki terbiye eğitimin bir parçasını oluşturmaktadır(Kant, 2006:36).

Cevizci(2016:16)'de eğitim felsefesinin amacını yorumlarken eğitim konusunda daha geniş bir perspektif, daha kuşatıcı bir sosyal vizyon, insanın hayatıyla olduğu kadar toplumsal yaşamla da ilgili bir takım yüce amaçlar ortaya koyduğunu öne sürmektedir. Kant, bu yüce amacı şöyle devam ettirir. Hayvani dürtüleriyle insanı insanlıktan, kendisi için tayin ve takdir edilmiş hedeften yüz çevirmekten alıkoyan şey talim ve terbiyedir. Sözgelimi bu talim ve terbiye

kişinin tehlikeye fevri ve vahşice atılmasını dizginler. Dolayısıyla terbiyenin sadece olumlu yönü vardır, yaptığı iş insanın doğal başıboşluğunu dizginlemekte ve dengelemektedir (Kant, 2006:26).

Eğitimin amacı, yalnız öğrenci ve eğitilen için bir ideal değil, aynı zamanda eğitici için bir talimattır ve eğiticiyi de bağlar (Ergün,2009:13). Montessori(2016:15), eğitimin kazandıracığı ruhun öğretmenlerde olması gerektiğini düşünür ve şöyle der: “Şahsen öğretmenlerin bilimsel ve teknikten çok, ruh kazanmasına daha fazla önem verilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Yani amacımız maddi değil zihinsel olmalıdır”. Bu ruh ve iradenin vurgusunu Alman Herbart ’ta yapmaktadır. O, ilgilerin çok yönlülüğünü geliştirmeyi ve güçlü ahlaki karakter oluşturmayı amaç olarak görmüştür (Ergün,2009:22). Montaigne’e göre ise eğitim kişiyi bütün yönleriyle uyumlu olarak geliştirmeli ve bilimsel bilgileri öğretmeliydi(Okçabol,2005:17).

Eğitim, hemen birer birey ve toplum insanına dönüşecek çocuklar yaratmayı da hedeflemelidir. Bunu başarabilmek için ise özyönetim gereklidir(Neill, 2000:31). Liberalizmi başlatan kişi olarak bilinen J. Locke ise, eğitimde bilgi öğretmekten ziyade doğru düşünmeyi öğretmeyi önemsemiştir (Okçabol, 2005: 18).

1.3. Eğitimin Metotları

Toplumdaki bireylerin eğitimi, belli yöntemlerle bilgi, beceri ve davranış kazandırmayı hedefler. Eğitim ciddi bir uğraş olduğuna göre gelişigüzel yapılamaz ve uygun bir metodolojiyi ihtiyaç olarak görür. İnsan kendi haline bırakılırsa neyi nasıl öğreneceğini tayin edemez; belki de en gereksiz şeyleri en ilk öğrenecektir (Tozlu, 2016:188).

Bu nedenden dolayı eğitimin bir sistem ve programla yürütülmesi gereklidir. Bu programlar düzenlenirken insanı merkeze alan ve onun karmaşık dünyasını hesaba katarak hazırlanması önemlidir. Bu eksiklik, eğitim sistemlerinin ihmal ettikleri durumlardan birisi olarak ortaya çıkmakta, öğrencilere belli bir müfredat ve programı zorunlu dayatma biçiminde karşılık bulmaktadır. Küçük yaştan itibaren çok sayıda ders zorunlu şekilde kazandırılmaya çalışılmaktadır. Ancak bu

noktada çocukların neyi, nasıl öğrenmek istedikleri sorusu sorulmamaktadır. Bu sorudan kasıt öğrencilerin küçük yaştan itibaren güçlü özellikleri keşfedilerek hangi alanlara yönlendirilmeleri gerektiği noktasında yeterli çabanın gösterilmesidir. Öğrenciler küçük yaşlarından itibaren hem kendilerini tanıması hem de çevresi tarafından bilinmesi onların nasıl ve ne şekilde eğitilmesi gerektiği konusunda güçlü bilgiler sağlayacaktır. Çünkü yaşanan çağ insanların binalara doldurulup kitlesel şekilde zorunlu şekilde eğitilmesi dönemi ciddi eleştiri almaktadır. Özellikle belli bir yaşa gelen çocukların neyi nasıl öğrenmek istediklerine dair cevapları olacaktır. Bu bağlamda öğrencilerin taleplerini dikkate almak gerekir. Dolayısıyla öğrencilerin neleri öğrenmesi gerektiği kararlaştırılırken onların kişiliklerine zarar vermeden yeteneklerini geliştirmeleri noktasında ihtiyaçları karşılanmalıdır.

Her çağın kendisine mahsus bir insan modeli, anlayışı ve buna bağlı bir eğitim sistemi vardır(Tozlu, 2016:206). Özellikle 17. yüzyıldan sonra metot çağı olarak adlandırılan zaman dilimiyle beraber bilimsel gelişmeler planlı bir şekilde yürütölmeye başlanmıştır. Ancak eğitim metotlarıyla ilgili zihinler eğitimciler açısından bile hala net değildir. Geleneksel bağlarından kopan insan, yeni hayat şartları içinde kendine has ve bağımsız bir metotla yolunu bulmalıdır. Milli eğitim sistemleri bağlamında ölkeler kendilerine uygun eğitim sistemleri geliştirerek hem farklılıklarını diğer uluslarla paylaşarak onlara katkı sağlayabilir, hem de kendi birikimlerini değerlendirmiş olurlar.

Her ne kadar birçok bilimsel çalışma Batı merkezli modernleşme süreciyle başlatılsa da bugünkü anlamda planlı ve programlı eğitsel etkinliklerin izlerini taşıyan okullaşmanın İÖ. 4-5 binli yıllarda yazıyı bulan Sümerlerde başladığı öne sürölmektedir. Yazı yazmanın öğretilmesi, günlük yaşamın sürdürölmesi ve tapınaklara giren çıkan malların listesinin tutulabilmesi için gerekli bilgiler, Sümer tapınaklarında çocuklara aktarılmaya başlandığı bilinmektedir(Okçabol, 2005:10).

Eğitimde taklit önemlidir. Özellikle ahlakın dinamik bir şekilde öğretilmesi için örnek alınacak kişilerin olması anlamında taklit bir öğretim metodu olmaktadır.

A. Whitehead'ın ‘‘Batı düşünce tarihi, Platon’a düşölmüş bir dipnottur’’ sözünü hatırlayacak olursak eğitim işinin yenilik kazanmanın yanında başlamış bir geleneğı devam ettirmeye bağı olduğı bilinmelidir. Bunun için gerçek eğitim, felsefe ya da bilim öğretime dayalı olan eğitimdir (Cevizci, 2016:61).

Anlatım, tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma, problem çözme, beyin fırtınası, soru cevap şeklinde, grup çalışması ve rol oynama-doğaçlama-canlandırma okullarda en çok kullanılan öğrenme yöntemleridir. Zeka çalışmalarıyla bilinen H. Gardner çoklu zeka teorisini geliştirerek tek bir zeka türünün olduğı tezine karşı çıkmıştır. Çoklu zeka; dilbilim, müzikal, matematiksel, uzaysal, kinestetik, kişiler arası ve iç kişilik şeklinde zeka türlerini içerir. Gardner, bu zeka türlerinin aşığı yukarı birbirinden bağımsız olduğunu ve her ne kadar bazıları baskın olurken bazıları ‘uykuda’ olsa da birinin diğlerinden daha önemli olmadığını vurgulamaktadır. O, herkesin farklı zekâ alanlarında değışik güçlü yanlara sahip olduğunu ve eğitimin bu güçlü yanlarına eşit davranmasını, böylece tüm çocukların bireysel yeteneklerinin geliştirme fırsatına sahip olması gerektiğini dile getirmektedir(Robinson ve Lou, 2018:57). Bireylerin farklılığı dikkate alındığında kişiler tanımlanırken zekâ türleri dikkate alındında öğrenilecek alana yönelik bir metodun belirlenmesi hem öğrenene yararlı olacak hem de öğretme pozisyonundaki kişinin işini kolaylaştırıp verimi artıracaktır.

Ders planlarının yapılmasına önem veren alman psikolog Herbert, bireylerin yetkinlik, hakseverlik ve doğruluk gibi değerlerle donatılması gerektiğı, eğitimin ödevinin devlete değıl insana hizmet etmek olduğı düşüncesindedir. Anaokulu uygulamasını önceleyen Alman Froebel de bireyin yaratıcılık gücüne inanmakta eğitimin amacını insanın özündeki yaratıcılık yeteneğini geliştirmek olduğunu ileri sürmektedir. İngiliz Spencer daha pragmatik bir eğitimden yanadır. Bilimsel bilgi, ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlarla baş etmek için en yararlı bilgidir. Ders programları, geleneksel ya da aktarımcı bilgiler yerine en önemli insan etkililiklerine göre hazırlanmalıdır (Okçabol, 2005:20). Okulda bir öğretmenin kullandığı yöntemler; öğrencilerini uygulama içine sokmak, yetenek ve yöntem konusunda uzmanlaştırmak veya onlara bir bilgi alanını kazandırmak gibi çeşitli

süreçlerden oluşmaktadır. Öğretim metotlarının etkinliği oranında ancak beklenen sonuçlar elde edilecektir (Gutek,2014:8).

Ülken(2013:31), bilimsel anlamda Rönesans'ın yaptığı katkıya dikkatleri çekmektedir. Rönesans'ın eğitimdeki “büyük değişmeyi hazırlayan hamlesi kontrolsüz aklı ve yalın tecrübeyi bir yana bırakacak kadar güçlü yeni bir görüşten matematik düşünce ile tecrübenin birleşmesinden ileri gelmektedir” demektedir.

Sokratik yöntem uzun zamandan beri kullanılagelen bir yöntemdir. Öğrencinin soru sormasını sağlayarak cevaba kendisinin ulaşmasının yollarını gösterme üzerine kuruludur. Ranciere bu noktada bir usul önermektedir. Sorular öğrencinin zekasına yol göstererek zekayı çalıştırmaya yönelik olmalı ancak onu tembelleştirmemesine de dikkat edilmelidir (Ranciere, 2016:35).

Eğitim kişilik oluşturma uğraşıdır. Öyleyse bunun için belli plan ve kurallara sıkıca bağlanılmalıdır. Çünkü yöntem gidilecek yolun belirlenmesidir. Bunun disiplinin sağlanıp uygulanabilmesi için eğitimcilerinde yol ve yöntem bilmeleri gerekmektedir (Kant, 2006:96).

Eğitim felsefesinin temel uğraşı alanlarından birisi kimin ne şekilde eğitilmesi gerektiğidir. Bu soru Platon'da derin bir ilgi uyandırmıştır. Platon tartışmasına toplumun ihtiyaçlarını ve insan yeteneklerinin çeşitlerini analiz ederek başlamıştır. J. Dewey, Platon'un eğitimin çocuğa uydurulması gerektiği hakkındaki zekice gözleminden hayranlıkla söz eder (Noddings,2016:2-8). Bu düşünceyi Özgürlük Okulu'nu kuran Neill' de de görmek mümkündür. Okulunu kurarken bunu şöyle dile getirmektedir: “Kafamızda tek bir düşünce vardı; çocuğu okula uydurmak yerine okulu çocuğa uydurmak”(Neill, 2000:40).

Montessori yöntemin uygulanması için daha önce Platon ve İbn-i Sina'nın vurguladıkları üzere; eğer düzenli bir şekilde çocukta ‘gerçekleşme’nin ilk işaretleri ortaya çıktığında öğretmenler ya da ebeveynler bunu desteklemezse çocuklar düzen sahibi olan kapasitelerini kaybedebilir. Bugün birçok eğitimci Montessori'nin kritik dönem görüşünü dikkate almak durumundadır. Belli

kazanımların elde edilebilmesi için öğrenme dönemi en önemli kavram olabilmektedir. Farkında olan çoğu eğitimci Rousseau'nun, Montessori'nin, Piaget'in ve Vygotsky'nin eğitim ve öğretimde 'zamanlama'nın önemli olduğuna dair görüşünü benimsemek durumundadır (Noddings,2016:17).

Batıda 16.yüzyıldan sonraki spesifik gelişmelerden sonra bilimsel anlamda mantıksal ve eleştirel öğrenmenin önemine olan katı bir inanç sağlandı. Düşünürler, mantıklı sebeplerle özellikle kelimelerle ve matematiksel kanıtlarla ispatlanamayan hiçbir şeyi bilgi olarak kabul etmemeye karar verdi. R. Descartes'in vardığı ünlü sonuç, sorgusuz sualsiz kabul edeceği tek şeyin kendi varlığı olduğuydu. Eskiye bir isyan kendini belli etmişti:“Düşünüyorum o halde varım”(Robinson ve Lou, 2018:52). Ancak yöntem belirlenme noktasında eğitimin amacının ne olması gerektiği sorusuna tamamen ampirik metotlarla deney ve gözlem metotlarıyla karar vermek yeterli olmayabilir (Noddings, 2016:1).

1.4. Eğitimin Temelleri

1.4.1. Eğitimin Tarihi ve Kültürel Temelleri

Eğitimin üzerine inşa edildiği kavramlar nelerdir? Bu kavramalar eğitimi hangi yönlerden etkilemektedir. Eğitim bir yönüyle milletlerin bağrından kopan, zihin depolarından üretilen çıktıların sonucunda belirir. Her milletin ortak beslendiği kaynak olabileceği gibi farklı kaynakları baş tacı yapıp zihinsel, bilişsel, bireysel ve sosyal muhayyilelerini belli noktalar üzerine kurabilir. Örneğin Ziya Gökalp'e göre İngilizler, eğitimi en çok milli olan bir millettir. Her İngiliz mutlaka bir İngiliz gibi duyar, düşünür ve hareket eder. İngilizler kadar kurumlarına itaat eden bir millet yoktur. İngiliz ve Almanların ikisinin eğitimi millidir, kültürcüdür, Fransızların eğitimi ise daha çok medeniyetçidir (Arslanoğlu, 2012:30).Bazı kültürlerde tarihsel geçmişlerini ön plana çıkarıp gelecek planlarını ona göre yapmayı düşünmüştür.

Eğitim kelimesi, anlamı itibariyle geniş bir yelpazede hayat bulur. Eğitim konuşulmaya başlandığında sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yönleriyle bir bütün olarak görülmelidir (Tozlu, 2016:159). Çünkü eğitim bahsedilen tüm bu alanları doğrudan etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir. Eğitim, insanı aynı zamanda kültürle donatmalıdır. Kültür, eğitim ve öğretimi içine alır (Kant, 2006:38). Eğitimin kültürel temellerinin kültürlenme süreciyle yakın ilişkisi vardır. Eğitim örgün ya da örgün olmayan şeklinde genel anlamda kültürlenme işidir. Farklı eğitim felsefeleri ve akımları kişinin kültürlenmesi noktasında farklı bakış açıları sergilese de nihayetinde kültürel bir faaliyet olduğunda birleşirler.

Ülken (2013:10), insanlık tarihini eğitim tarihiyle temellendirerek, tarihin eğitim tarihiyle birlikte var olduğunu “insanlık tarihi eğer insan olmanın tarihi ise, o her şeyden önce eğitim tarihidir” tespitinde bulunmaktadır. İlkçağlarda eğitim, politikanın içinde görülüyordu. Eğitim ve politikada felsefenin ana kısımlarındandı. Ancak Yeniçağ başlarında eğitim, politikanın parçası olmaktan kurtuldu. Felsefenin bir kısım olarak politika ve eğitim birbirlerinden ayrıldıktan sonra Kant, Schleiermacher, Pestalozzi ve Humbodth gibi düşünürler, eğitimi felsefenin içinde düşündüler. Ancak Herbart akımına mensup düşünürler eğitim ile felsefeyi birbirinden ayırdılar. Dilthey ve arkadaşları eğitimi bir “eğitim bilimi” haline getirirken Nohl’ da eğitimi bağımsız bir bilim haline getirmek için çabalamıştır. “Metot Çağı” denilen 17. yüzyıl düşünülerinde eğitim kişileri “akıllı birer insan” olarak yetiştirmeli kanaati yaygınlaştı. Aydınlanma çağında insanlar arasındaki bütün farkların eğitimden kaynaklandığını; eğitimin görevinin, insanda tabiat vergisi olan şeyi en yüksek derecede geliştirmek olduğu savunuluyordu. Fransız İhtilali’nden sonra her ülkenin kültürel ve tarihi temellerine göre “milli eğitim” olarak ele alınması gerektiği; eğitimin amacının insanların kendi haklarını kullanabilecek, kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek mesleki ve genel formasyon kazandırmak olduğu ileri sürülmüştür. Bireyin önem kazanmaya başlamasıyla birlikte eğitim anlayışı Rousseau’nun “bilinçli vatandaş” tanımlamasına doğru yol almıştır. Herder, eğitimin akıl, din, ahlak ve kültür bakımlarından kuvvetli “milli bir şahsiyet,” kazandırmasının esas amaç olduğunu ileri sürerken; Kant, eğitimin esas amacının kişiyi “ahlakileştirmek”

olduğunu savunmuştur. İnsan, diğer canlılardan ancak ahlaki bir varlık oluşu ile ayrılır ve ahlaki olmasıyla diğer varlıklar üzerinde egemenlik kurabileceğini iddia eder. Hegel’ de eğitimi “insanı ahlaklı yapma sanatı” olarak tanımlayarak, Kant gibi idealist bir yaklaşımda bulunur. “Eğitim kişileri tabiata uygun değil kültüre uygun yetiştirmelidir” der (Ergün,2009:3-29).

Eğitim, genel anlamda insanı kültürel hayata hazırlayan tüm sosyal süreçleri de içerir. Eğitimin resim ve düşünsel anlamda kişilerin değerler, yetenekler ve bilgi bakımından eğitildiği aracı sosyal kurumlar olan okullarda yapılır (Gutek,2014:5). Okul sistemleri nasıl kurumlaşmıştır? Kültürel ve tarihsel olarak belli bir birikimden sonra yaygın eğitim sistemlerinin çoğunun yakın bir tarihte, 18. ve 19. yüzyılda ortaya çıkmalarıyla özellikle Amerika ve Avrupa’daki siyasal çalkantılarla beraber sanayi ve sermaye birikimine bağlı olarak gelişmiştir. Bugünkü eğitim sistemleri o zamanların ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak üzere tasarlanmıştır. Matematik, fen bilimleri ve dil becerileri, endüstriyel ekonomideki işler için gerekliydi. Genel olarak Batı’nın “merkezi güç” olarak tüm dünyayı etkilemesi eğitim sisteminin, ekonomik büyüme, rekabet yeteneği ve yeni iş imkânlarının açılmasına gelip dayandı. 21.yüzyılda iş ve rekabet ortamının eğitim sisteminin bastırmaya çalıştığı açıktır ve bu amaçla liberal politikaların hedeflenmesi yönünde işlerlik kazanmaktadır (Robinson ve Lou, 2018:29-32). Artık eğitimin yaydığı kültür genel anlamda pratik amaçlar uğruna aydınlanmanın bir kenara bırakılıp tüketim kültürü merkezli bir anlayışı hâkim kılarak “akıl tutulması”nın herkes için zorunlu hale gelmesi olmuştur. Pratik bir insan modeli ortaya çıkarmak amacıyla eğitim kurumları açık piyasanın önünü açacak insan yetiştirmeye kilitlenmiştir. Burada ekonomisi gelişmiş ülkelerin önelediği küresel ve liberal baskılar sonucu tek tip insan modeli çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda eğitim kurumları sübjektif olan milli eğitimlerini tekrar gözden geçirmek zorunda kalmakta, genel olarak eğitimlerini iş piyasasının istediği kişiyi ortaya çıkaracak şekilde düzenlemeye gitmektedir.

1.4.2. Eğitimin Ekonomik Temelleri

Ekonomi, günümüz dünyasında somut bir değerlendirme aracı olmuştur. Tüm ülkeler toplumların ihtiyaç duyduğu kalifiye elemanlarını yetiştirme telaşındadır. Hatta denilebilir ki bugün bireyler ve ülkeler eğitim politikalarını ekonomik geleceklerine göre planlamaktadır. 20. yüzyıl felsefesi olan pragmatizmin eğitim anlayışı onun ekonomik çıkar çerçevesinde değerlendirilmesine katkıda bulunmuştur. Robinson ve Lou(2015:8), eğitimin niçin çok hararetli bir konu olduğunu sorarlar: “En önemli sebebi ekonomiyle ilişkili olmasıdır”. Eğitimin ekonomik kalkınma üzerinde büyük bir etkide bulunması onu ayrıca önemli hale getirmektedir.

Bir ülkenin kalkınmasında etkili olan başlıca faktörler: ham madde, sermaye, girişim ve kaliteli insan gücüdür. Bu faktörler arasında sadece kaliteli insan gücü, eğitim vasıtasıyla yetiştirilebilir. Öyle ki kaliteli insan gücü olduğunda diğer şartların yerine geldiği birçok ülke örneğinde görülebilir. Bugün ekonomik olarak kalkınmış birçok ülke ham maddeden yoksundur; ancak yetiştirilmiş insan gücü diğer eksikliklerin üzerinden gelmeyi sağlayabilmiştir. Doğal olarak ekonomik kalkınma ile eğitim arasında da birebir ilişki bulunmaktadır. Mümtaz Turhan’a göre eğitim bir yatırımdır ve eğitime yapılan yatırımlardan fazlasıyla verim alınır(Arslanoğlu,2012:4). Ekonomik kalkınmasını sağlamış ülkeler dünyanın en iyi yüksekokullarına sahiptir ve bu okullarda dünyada rekabet edebilecek girişimci bireylerin yetiştirilmesi hedeflenir.

Russell(2004:206), üniversitenin amaçlarına değinirken siyasal düşüncenin dışında üniversitenin iki temel amacı olduğundan söz etmektedir. Birincisi, insanları belli meslekler için eğitmektir. İkincisi ise, kısa vadeli yarar gözetmeden bilim ve araştırmayı sürdürmek olarak açıklar. İkinci amaç da sonuçta ekonomiye hizmet eder hale gelmektedir. Bundan dolayı üniversitelerde bu mesleklerde çalışacak olanları ve kendilerini bilim ve araştırmada değerli kılacak yeteneklerin görülmesi arzulanır. Her ne kadar idealist yaklaşımlar üniversitelerin iş bulma amacıyla tercih edilmesini eleştirse de somut ekonomik sistem okulların teknik yönlerinin önemini artırmakta ve bireylerin tercihlerinde önemli olmaktadır.

Ekonomiyi düşünen kişiler açısından eğitim zaten bir yatırım ve üretim aracıdır. Modern iş ve çalışma dünyasında kendi bağımsız kişiliğine sahip dış dünyaya uyum sağlamış, hatta o dünyaya egemen bir kişi olmalıdır; eğitimin amacı da böyle kişiler yetiştirmektir (Ergün, 2009:32). Teknolojik çağda yaşayan bir insan teknik yönden yetenekli, ekmeğini kazanan bir insan olmak durumundadır. Zamanın hızı, teknik ve bilginin baş döndürecek bir süratle değişmesine sebep olmakta, yeni bir buluş ve hareket eskimeden yenisi üretilmektedir(Ülken, 2013:11). Bu durum yeni insana coğrafi, sosyal, yetenek ve bilgi değiştirme alanında çok hareketli olmayı zorunlu hale getirmektedir (Ergün,2009:36). Ülken(2013:12), bir benzetmeyle bu hızlı değişime eğitim programlarının ayak uydurması gerektiğini ileri sürmektedir: “Tarih bilinci bütün bilgilerin anahtarı olmuştur ve dinamizm eğitim programlarını hâkim fikri olmalıdır”.

Russell(2004:35), Çin'deki eğitim sisteminin bilim ve ilerleme üretmediğini fakat istikrar ve sanat ürettiğini söylemiştir. Günümüz dünyasında bu kavramların hepsi beraber ele alınmaktadır. İstikrar ve ilerleme birbirinden ayrı düşünülemez iki kavram olmuştur. Russell, bu görüşlerini ifade ettiği zaman Çin ekonomik politikasında kendi geleneğini sürdürmekteydi ancak bugün Çin en fazla seri üretimi gerçekleştiren ülkelerden birisidir. Çin'deki bu değişime yakından bakıldığında yurtdışına çok sayıda öğrenci gönderdiği ve bu öğrencilerin bir şekilde ekonomiyle ilişkili bölümlerde okudukları bilinmektedir. Bu durum birçok Uzak Asya ülkesi için de geçerlidir. İktisat temelli bir eğitim anlayışı geliştiren bu ülkeler katma değeri yüksek ürünler üretmeyi başarmışlardır. Bu ülkelerde ekonominin gelişimi ve eğitim birbirini tamamlayarak güçlü bir ikili olmayı başarmıştır.

Ülken(2013:15), ekonomik temelli bir eğitimin yanında olması gereken ideal tabloyu şöyle özetlemektedir: “Her meslekteki başarının kafayla el arasındaki tam bir iş birliğinden doğacağını bilen genç, tutacağı yolda maharet kadar bilgiye de değer verecek ve iyi bir marangoz, iyi bir mühendis gibi kendi sanatının tekniği ile birlikte teorisi üzerinde de ciddiyetle çalışacaktır”. Tozlu (2016:153) da kalkınmanın çok yönlü bir olgu olan eğitimin temelde iyi anlaşılmasına ve insanın her yönüyle gelişmesi zorunluluğuna dikkat çekmektedir.

Gatto(2018:39) ise muhalif yaklaşımıyla eğitimin ekonomiye indirgenmesine karşı çıkarak eğitim sistemlerinin sosyal işletmeciliğe ve iş sektörüne sınıflandırılarak adam yetiştirmesini eleştirmektedir. Gençlerin akademi tarafından hareket ve kafaları kontrol edilerek sosyal mühendislik yapıp gelecek haritası çıkarmasını ve eğitimin okullar aracılığıyla sistemin ekonomik çıkarlarına indirgenmesine şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü eğitim ekonomi baronlarının istediği yönde, üretim ve tüketime birer nesnesi olarak insanı yıpratın ve onun “karakterini aşındıran” onu kendi olmaktan çıkaran bir sonuca götürmektedir. Bu açıdan farklı kültürlerin yaşam alanı olan “yaşam dünyası” bir homojenleşmeye sürüklenmekte, piyasa içerisinde büyüklerin daha küçüklerinse yok olduğu bir sürece gidişin yolunu açmaktadır.

1.4.3. Eğitimin Felsefi Temelleri

Felsefe bir düşünce etkinliği olarak görüldüğünde eğitim başta olmak üzere birçok disiplinle yakından bir ilişki içerisindedir. Eğitim üzerine yorum yapan ilk insanların filozof yani felsefe yapan kişiler oldukları bilinmektedir. Felsefe belli bir yöntem ve sistem üzere düşünme faaliyeti ise eğitimin temel dayanaklarından biri olması kaçınılmazdır. Diğer bir bakışla felsefe, kültür üzerinde düşünce olduğundan Ülken(2013:9)’ in yaklaşımıyla onun en önemli cephesi eğitim ve öğretim felsefesi olmalıdır; insan değişmez bir dünyada her şeyi hazır olarak bulduğuna inandığı zaman ne kültür değişmesi ne onu değiştiren kuvvetler üzerinde düşünebilmiştir.

Felsefe, hayata bütün bir bakıştır. Kimin, nasıl ve kim tarafından nerede, hangi düşünce ve siyasa bağlamında eğitileceği sorusunu gündeme getirir. Nasıl bir eğitim, ya da insan yetiştirilmek istendiği felsefenin doğrudan ilgilendiği bir alandır.

Felsefenin eğitime doğrudan bakan dalı eğitim felsefesi olarak başlı başına bir disiplin haline gelmiştir. Eğitim felsefesi, bazı bilim adamlarınca ahlaki ve sosyal felsefenin bir parçasıdır ve amaç, yöntem ve program vs. gibi eğitim sorunları

ahlak ve sosyal felsefenin bir problemi olarak ele alınır. Bazıları eğitim felsefesini, felsefenin bir dalı, uzmanlaşma alanındaki bir şekil olarak ele alırken bazıları eğitim sorularının ortaya çıkardığı eğitimin bir dalı olarak kabul etmektedirler. Kilpatrick eğitim felsefesini, eğitimin ne yapması gerektiğini belirlemeye çalışan bir çaba olarak görürken; Dewey, çağdaş sosyal hayatın güçlüklerini, bunlara uygun zihni ve ahlak alışkanlıkların kazanılması sorunlarını çözmeye yarayan bir dal şeklinde görmektedir. Brauner ve Burns ise eğitim felsefesini, bir bakıma felsefi düşüncenin eğitim hareketlerine uyarlanması olarak kabul etmektedirler. Eğitim felsefesi, eğitimi engelleyen soruları, eğitme yön veren kavram, düşünce ve ilkeleri açıklamaya çalışmaktadır(Ergün,2009:5).

Eğitim felsefeleri soyut ve somut önerileriyle farklı fikirler öne sürmüşlerdir. Örneğin idealist felsefe, eğitimin daha çok nasıl anlaşılması gerektiğini anlamaya çalışıp ne olması gerektiğinden hareket ederek bir eğitim kuramını ifade ederken, analitik yönelim ise klasik eğitim felsefesine somutlaşma olması ve bu felsefesi anlayışın cisimleşmesi gerektiğini öne sürmüştür. Eğitim felsefesinde bir başka bakış ise eleştirel eğitimidir. Bu eğilim büyük ölçüde analitiktir ve yanlış anlayışları ve hatalı izlenimleri açığa çıkarmayı amaç edinmiştir(Cevizci, 2016:16-17).

Klasik eğitim felsefesi, Antik Yunanda Sokrates ve Platon'dan başlayıp, 20.yüzyılın ortalarında Dewey'e kadar uzanacak şekilde, düşünce tarihinde kendilerine bir yer edinen filozoflar tarafından icra edilmiştir. Kaynağında sistem ya da içerik olarak felsefe telakkisi bulunduğu için, eğitimde talimden ziyade terbiyeye yönelik bir tavır olarak anlaşılabilir klasik eğitim felsefesi aynı zamanda “izmler” yaklaşımı olarak da bilinir(Cevizci, 2016:22). Aristokratik Atina'da gezici öğretmenlik görevini üstlenmiş olan Sofistler demokratik yönetime uygun, güzel konuşan, her türlü yasaları ve ahlak kurallarını akıl süzgecinden geçiren gençler yetiştirmek istiyordu. Platon, insanı hayatı bulanık görmeden akıl yoluyla berrak anlamaya götürmeyi anlarken Aristoteles ise insanı, içinde yer aldığı toplumun ya da devletin erdemli ve bilgili bir unsuru olarak yaşamayı anlıyordu (Ergün,2009:28).

Felsefe insan ve düşüncesinin etkinliğini anlamaya çalışan en eski çalışma alanlarından biri olduğundan filozof ve düşünürleri aracılığıyla eğitime karşı bir tavır geliştirmek durumundadır. İbn-i Sina ve daha sonra Montessori’ de görüldüğü üzere Gazali çocuğun gelişim aşamalarının dikkatle ele alınması ve her bir aşamanın özelliklerine göre bilgi ve davranış kazandırılması sağlıklı bir eğitim açısından vazgeçilmez görür(Cevizci, 2016:79-80). Neill’ in Amerika’da “Özgürlük Okulu”(Summer School) projesinde uygulamak istediği sahalardan birisi çocuktaki gelişim safhalarını incelemektir. Gazali’nin öne sürdüğü eğitim ilkesi açısından bireysel farklar, hürriyet, rehberlik, etkinlik ve denge ilkelerini gözlemlemek bu okulda olanaklı hale gelmişti. Günümüz eğitiminde sayılan bu ilkelerin geçerliliğinin devam ettiği bilinmektedir. Bireyselleştirilmiş ya da farklılaştırılmış eğitim öğrencilerin her birinin diğerinden farkını ortaya koyan ve bu bireylere uygun öğrenme metotlarının geliştirilmesini hedeflemektedir. Kapitalizme yöneltilen eleştirilerden biri homojen insan tipinin ortaya çıkmasına sebep olması sonucunda eğitimde hürriyet kavramının görmezden gelindiği yönündedir. Öğrencilerin hürriyetlerinin zarar görmemesi eğitimin temel noktalarındandır. Buna ek olarak her bir öğretmenin eğitimde öğrenciye rehberlik etmesi, vizyon belirlemesi ve onu yönlendirmesi gibi temel görevleri vardır. Adil bir şekilde öğrenciler arasındaki denge ilkesini gözetlemesi de eğitimden beklentiler arasındadır.

Felsefenin kendi imkânları eğitimde önemli çıkmazları aşma noktasında yardımcı olacaktır. Felsefenin geliştirmiş olduğu eğitim felsefi yaklaşımları ve akımları, eğitimin nasıl anlaşılması ve yapılması aşamalarında yol gösterici olmaktadır. Eğitimciye ve talep eden öğrenciye yol haritası çizmektedir. Felsefenin sağlamış olduğu fırsatlarla eğitimciler genelde gençlerde değer yaratmaya ve onları belirli, istedik davranışlar oluşturmada cesaretlendirmeye çalışmaktadır(Gutek,2014:3).

1.4.4.Eğitimin Ahlaki Temelleri

İnsanın iyi bir varlık olduğu genel olarak kabul görmüş bir anlayıştır. Ancak Hristiyan geleneğinde olduğu gibi günahkâr doğan insanın temizlenmesi gerektiği kanaati de yok değildir. Bu anlayış Batı düşüncesini derinden etkilemiş, daha sonra İngiliz ampiristlerin yaklaşımları ve Darwin'in insanı türler içerisinde sıradanlaştırması ve gücün tahakkümüne bağlı kalması geleneğini başlatmasıyla sonuçlanmıştır. Bu düşüncenin dünya tarihine derin damgalar vurduğu bilinmektedir. Çünkü insanlar artık özel değil, her hayvan gibi doğanın bir parçası kabul edilmiştir(Warburton,2016:219). Rousseau(2017:5), Emile kitabının ilk cümlesine “Her şey yaratıcının elinden çıktığında iyidir; insanoğlunun elinde bozulur” yargısıyla bir açıdan teolojik bakışı eleştirmiştir. Felsefenin de bu noktada temel iki görüşü ortaya çıkmıştır. Bunlar: insanın doğuştan vicdaniyla iyi doğduğu fakat hayat şartlarının zorluğundan dolayı insanın vicdanını koruyamaz hale gelerek şartlara paralel olarak bozulduğu şeklinde tecessüm etmiştir.

İyi bir kişiliğin öğeleri konusunda aynı görüşte olan insanlar bile bu öğelerin göreceli önemi konusunda görüş ayrılığına düşebilirler (Russell, 2004:33). Ahlak her ne kadar göreceli bir kavram olsa da Kant'ın evrensel iyinin peşinde olma hedefi bu kavramın belli noktalarda mutabakata varılacağı kanaati çıkarılabilir. Ahlak okullara konulacak ahlak dersleriyle öğretilmekten ziyade güzel örnekliklerle temsil edilebilir. Öğrenciler daha çok dinlediklerinden değil gördüklerinden etkilenirler. Topçu, bu durumu idealist bakış açısıyla şöyle ifadelendirmektedir: “Milli mektepte edebiyat, tarih ve felsefe kültürü başta gelecek ve onun yetiştiricileri sadece bir memur değil, örnek insan olacaklardır”(Topçu, 2011:46). Buradaki kaygıya bakıldığında günümüzde özellikle Türkiye'deki okulların tarih, felsefe ve edebiyata bakışlarındaki kısırlık tam manasıyla bütünlüklü insanı arayan gözerin mahrum kalmasına sebebiyet verecek cinstendir. Toplumun ahlakı gündeme geldiğinde ve bunun eğitimdeki karşılığı arandığında siyasi olandan sıyrılıp ortak iyinin aranması isabetli olacaktır. Eğitim sahasında birçok eğitimciye ilham kaynağı olan Rousseau'nun Emile kitabına atıfta bulunan Russell, sistemin yetiştirmek istediği örnek insanın büyük ölçüde ahlak eğitimine ihtiyaç duyduğu ileri sürmüştür (Russell, 2004:28).

Arslanoğlu(2012:13-30)'da Russell'a paralel düşünmektedir. Eğitimde her şeyden önce yapılması gereken, ahlaklı insan yetiştirmek olmalıdır. Aristo'dan bu yana pek çok eğitimci eğitimin amacının ahlaklı insan yetiştirmek olduğunu söylemiştir. Modern okullar pozitif anlayışa odaklanmış ve ahlaki eğitim ihmal edilmiştir. Okullardan beklenen ancak karşılık bulunamayan temel eksiklik karakter ve irade eğitiminin verilmeyişi ya da verilemeyişidir. Her eğitim sisteminde mutlaka çözülmesi gereken problem, karakter eğitimi, milli eğitim ve toplum eğitimidir. Bu problemi çözemeyen milletlerin bireylerinde varoluşçu felsefenin çokça üzerinde durduğu kimlik bunalımı yaşadığı gibi o milletin yarınları inşa etmesi de söz konusu olamaz. Gerçekte eğitimin amacı, milli fertler yetiştirmektir, bu ise doğrudan doğruya milleti millet yapmak demektir.

İlk Çağdan itibaren bazı filozofların eğitim amaçları şöyle sıralanabilir. Sokrates'in felsefesi insanların ahlaksal açıdan mükemmel bir yaşam şekli seçmeleri gerektiğini ileri süren sade, anlaşılır bir etiği kapsar. O, insan olarak her kişinin ihtiyaç duyduğu bilgileri öğretmeyi hedefleyen bir eğitimi ileri sürer (Gutek,2014:17). Platon'un eğitim ideali, Ortaçağ eğitimine de ilham veren Tanrı'ya benzer merhametli insan yetiştirmektir. Aristo'ya göre eğitimin amacı, insanı içinde yaşadığı toplumun veya devletin erdemli ve bilgili bir unsuru yapmaktır. Çünkü Aristo'nun ileri sürdüğü insanın sahip olduğu zeka ve düşünce gibi iki güçlü silahı vardır. Eğer insan ahlaki bir eğitim almazsa hayvanlar alemi içinde en tehlikeli varlık olabilir(Aytaç, akt. Arslanoğlu, 2012:50). Eğitimciler Aristo' nun ahlak anlayışını önemsemiş ve popüler ahlak düşüncesinden ahlak eğitimin modelini kurmuşlardır. Çocukları olmaları gerektiği gibi yetiştirmeyi önermiştir (Noddings, 2016:11).

Ödevi kendisini geliştirmek ve ruhunu inceltmek olan insan eğitime ihtiyaç duyan tek varlıktır. Eğitimden anlaşılması gereken insanın ahlaki talim ve terbiyesidir. Buna göre insan birbiri ardı sıra bebeklik(bakım ve beslenmeye muhtaç), çocukluk(talim ve terbiyeye muhtaç) ve talebelik(tahsil ve irşada muhtaç) evrelerinden geçer. Denetim altına alınmamış insan tabiatında kötülükler nüksedebilir. Kant(2006:16-25)'a göre insanda var olan Tanrısal Kayra'nın istediği, saklı halde bulunan iyiyi bireyin kendisinin keşfedip ortaya çıkarmasıdır.

Deyiş yerindeyse insana şöyle seslenilmiştir; “Çık dünyaya dolaş! Seni iyiye götüreceğ eğilimle donattım. Sana düşen bu eğilimleri geliştirmektir. Mutluluğun da mutsuzluğunda sadece ve sadece senin kendi elindedir”.

Eğitim felsefesi alanında çalışmış eğitimciler ahlaklı birey olmayı temel amaç görmüşlerdir. Hegel eğitimi, insanı ahlaklı yapmak sanatı olarak tanımlar. Eğitim biliminin öncülerinden Herbart’ta eğitimin en büyük amacının, ahlaklı ve faziletli insan yetiştirmek olduğunu söylemiştir(Arslanoğlu, 2012:50). Temelde kişinin kendisi olabilmesi için özü sözü bir olması gerektiğini söyleyen Rousseau(2017:9), eğitimde çok temel ahlaki bir tavır ortaya koymuştur.

1.5.Temel Eğitim Felsefeleri

Felsefe düşünme pratiğidir. Eğitim üzerine düşünme ve onu geliştirme felsefenin kendine biçtiği bir roldür. Özellikle felsefe, eleştirel düşünme anlamında elde olan bilgileri değerlendirir, eleştirisini yapar ve ona yeni evreler belirler. Eğitimi birinci dereceden ele alan felsefenin eğitimle kurmuş olduğu ilişki çok yönlüdür. Eğitim felsefesinden beklenen, onun eğitim konusundan daha kuşatıcı bir perspektif, daha geniş bir sosyal vizyon, insanın hayatıyla olduğu kadar toplumsal yaşamla da ilgili bir takım yüce amaçlar ortaya koymaktır(Cevizci, 2016:16).

Felsefî görüşler ve kanaatler felsefenin niteliğinden ötürü değiştiği gibi eğitimin tanımı da zamanla gelişip değişmektedir. İdealizm eğitimi, insanı bilinçlice ve özgürce Allah’a ulaşmak için sürdürdüğü biteviye çabalar olarak görür. Realizm, rasyonel bir yaklaşımla yeni kuşağa kültürel mirası aktararak onları topluma hazırlama sürecidir. Pragmatizm’ e göre eğitim, bireysel deneyimleriyle kişiyi inşa etme sürecidir, Marksizm insanı çok yönlü eğitime, doğayı denetleyerek onu değiştirme ve insanın üretimde bulunacak şekilde yetiştirme, Natüralizm ise eğitimi bireyin doğada doğal bir şekilde olgunlaşmasını sağlama işidir (Sönmez,2002: 31-32).

1.5.1.İdealizm

Gerçekliğin temelde düşünsel ve ruhsal olduğunu ileri süren idealizm, insanlığın en eski ve etkili düşünce sistemlerinden birisidir. İdealizmin temel ilkesi, Budizm ve Hinduizm’de olduğu gibi, insanın ve dünyanın evrensel ruhun parçaları olduğudur (Arslanoğlu, 2012:55). İlkçağ Yunan düşünürlerinden beri var olan bir görüş olarak dış dünyadaki varlıkları düşüncenin bir parçası ya da düşüncenin tam olarak kendisi olduğunu kabul eder. Duyu organlarının verdiği bilgi aldatmacadır(Ergün, 2009:49). İdealizm mutlak olarak belirlediği ideal değerlerin genel geçer, evrensel olduğunu ve eğitimde bunlara ağırlık verilmesi gerektiğini savunur. Eğitim, Platon’un ileri sürdüğü üzere hem bireyin hem devletin yapısını düzene sokacak sistemdir (Bakır, 2012:2).

İdealizmin hayat verdiği farklı idealist anlayışlar vardır ve değişik düşünürlerce temsil edilmiştir. Çağdaş idealizm genellikle her şeyi insan iradesinin ve özgür isteginin yarattığını savunan Schopenhauer ve Nietzsche’nin fikirlerinde karşılık bulmuştur. Maddeyi insan zihninin yarattığını düşünen Descartes, Berkeley, Fichte ve Mach’la gelişen rasyonalist ve sübjektif idealistlerin fikirlerinde; insandan tamamen ayrı olduğunu düşünen ve ruhsal bir ilke kabul eden Schelling’in nesnel idealizminde; tüm evreni, tarih felsefesi bakışıyla düşüncenin kendini ifade etmesi, tarih ve tabiat içinde yansıtması şeklinde açıklayan Hegelcilikte, hatta varlığın görünmeyen yüzü olan Husserl’in fenomenolojisinde, hayatın yeniden yorumlanması gerektiğine inanan Varoluşçulukta ve Comte’un materyalist pozitivizminde bile vardır (Ergün, 2009:49).

İdealist yaklaşım birtakım ahlaki amaç ya da moral ilkelere dayanır. Platon’un mağara benzetmesinde olduğu gibi gerçeğin yansımalarını gören insan gölgenin aslından habersiz bir şekilde gölgeleri gerçek zannetmesi gerçeği bilmesi anlamına gelmediği, gerçeğin bu gölgelerin asıllarında olduğunu söyleyerek ideal

varlığı bilmenin insan için hedef olduğunu ileri sürmüştür. İdeal bir varlık alanı Kant'ın da yaklaşımıyla transandantal bir tarzda temellenir (Cevizci, 2016:25).

İdealizmin epistemoloji anlayışı rasyonalizmin oluşturduğu zemin üzerinde yükselir. O, insanın kendisini gerçekleştirmesi gerektiğine inanır. İdealist eğitimciler insanın değerini çok yüksek görürler ve eğitimle bunun daha da gelişeceğine inanırlar. Kişinin eğitilmesi aracılığıyla bireyde uzun vadede yüksek değerler oluşturmali, böylece kişinin kendisi karar verebilmeli, hareketi kendiliğinden olmalı, yaratıcılığını ve aklını tam olarak kullanmalıdır. Öğretmen öğrenciyi etkilemekten ziyade onun öz olarak gelişimini sağlayacak ortamını sağlamalıdır. O, kişide tutum ve davranış oluşturacak ve olumlu değerleri içselleştirmesini bekleyecektir(Ergün, 2009:50).

İdealizm öncelikle insanı bir varlık olarak ilk insandan beri insana kadar çok özel değerlerle yaratıldığını ve değişmeyen özelliklerini ortaya koyarak insanı varoluşu itibariyle anlama gayreti içerisinde olduğunu ifade etmek gerekir. Her ne kadar zaman değişiyor ve mekân algıları farklılaşıyor olsa da nihayetinde bu evren içerisinde yaşayanın insan olduğu unutulmamalıdır. Kısmen var olan değişimler insanın özünü değiştirmemiştir. İdealizm, öz olarak insan insandır yaklaşımını benimsemektedir. Doğal olarak o, insanın değişmez ve hemen her daim ortaya çıkan yön ya da temalarına vurgu yapar, öğretilmesi gerekenin olgulara değil ilkeler olduğunu savunur ve insanı insan yapan kalıcı değerler, evrensel ilkeler ve ezeli-ebedi fikirler olduğunu iddia eder. Örneğin iyi bir öğretmen ya da doktor olmadan önce iyi bir insan olunmalıdır. Teknik, özden sonra gelmelidir (Cevizci, 2016:27).

İdealizmin köklerini sağlamlaştırmak için geçmişle yakından ilişki kurmanın öneme vurgu yapmaktadır. Modern dünya algısıyla birlikte eskinin unutulmaya yüz tuttuğu algısı hâkim olsa da gerçekte çağdaş kurumların kökleri geleneklere dayanmaktadır. Bu sadece tarihsel birikimleri üzerine kurulan ülkelerde değil gelişmiş coğrafyalarda dâhil gelenekle ciddi bir bağ kurma arayışı gözden kaçırılmamalıdır. Örneğin Avrupa'daki köklü eğitim kurumları eski ile yeninin buluşmasındaki enerjiden beslenmektedir. Bundan ötürü geleceğin kaygı verici

yönüne karşı idealizm öğretimde geleceğin devamlı gergin ve dinamik olan gidişatına karşı eğitim hızını geçmişten ve gelenekten alacağını öne sürmektedir. O bütün kültürü ve değerleri yaşayacak, gelecek için yetişen insanın karakterini ve kişiliklerini buradan çıkarmasını bilecektir (Ülken, 2013:12).

İdealizm çocuğu ait olduğu ruhi gerçeklikle birleştirme yollarını aramaktadır. O, çocuğa ruhun eğitimini öğretmeyi esas alır(Tozlu, 2016:101). Bundan dolayı idealizm, insanın kendisini gerçekleştirmesi, hayatını hakikat, iyilik ve güzellik değerlerine göre şekillendirmesi olarak görülmelidir. İdealizm eğitimi bir bilgi aktarma süreci, bir talim veya meslek eğitimi olarak göremez, tam tersine bir dönüşüm süreci, ruhun gözünün hakikate çevrilmesi olarak değerlendirilir. İnsanın yüzünü mutlak değişmez hakikate ve evrensel güzelliğe çevrilmesini hedefler. İdealizm, eğitimden yalnızca meslek edinme anlaşılmaması(Gutek,2014:27); dolayısıyla materyalizme özgü bir açgözlülük ve tüketim kültürünü modern zamanların en büyük hastalığı olarak teşhis eder. Bu noktada okula büyük bir görev düşmektedir. İdealistlere göre okul bu noktada yeni bir varoluş sahası konumunda olacak kişiyi koruma ve aktarma faaliyetinin kitlesel ve kurumsal olarak hayata geçirildiği bir yer olacaktır (Cevizci, 2016: 28-29). Türk felsefecisi Nurettin Topçu(2011:108)’da bu durumu idealizm adına şu şekilde müşahhas hale getirmektedir: “‘Ders okumak sadece bazı hayati faydaları sağlamak için bir vasıta değil, hakikatler peşinde koşmak için başlı başına bir gayedir”’.

İdeal eğitimin bulunamadığı eleştirisi sürekli gündemdedir. Bunun için dinamik bir sürece işaret eden eğitim hayatında hedef, kişinin kendi kendini eğitebilmeyi doğal olarak becerebilmesi gerekmektedir. Ancak davranış bağlamında Kant’ a göre okullarımızın hemen tümünde çocuklarda doğruluk ve dürüstlüğü teşekkülüne büyük yardımcı dokunacak bir şeye, yani bir doğru davranış kılavuz kitabına tesadüf edilmediğini savunur (Kant, 2006:111). Bu durumun aynı şekilde devam ettiği günümüzde de görülmektedir. İdeal eğitim kendi başına öğrenme ameliyesini de geliştirmeyi savunur. Hiçbir öğretmenin başaramayacağı bazı öğretiler doğal olarak kişide zamanla gelişmekte hatta en iyi öğrenilen beceriler olarak ortaya çıkmaktadır. Ranciere(2016:13), bunu çarpıcı bir örnekle

açıklamaktadır: “İnsan evladının en iyi öğreneceği şey hiçbir hocanın onlara öğretemeyeceği ana dilidir”. İdealizm öğretisinin günümüze bakan can alıcı noktası diyebileceğimiz kişinin kendini geliştirmesini öğrenebilmesi ve kendinde yüksek değerler oluşturması hedefi çağdaş eğitimci ve kurumların hedefleri arasında olması gerektiği ifade edilmelidir. Ancak test merkezli ve ekonomik çıkar güdülen günümüz eğitim kurumlarının bunu ne derece başarabileceği şüphe ile karşılanmaktadır.

İdealizmin eğitsel anlayışı şu şekilde özetlenebilir(Gutek,2014:26-34):

- 1) Eğitim insandaki potansiyeli temellendirme ve geliştirme sürecidir.
- 2) Öğrenme öğrencinin zihnindeki doğruları hatırlaması için uyarılması sürecidir.
- 3) Öğretmen bireyselliğin en iyi en yüksek ifade biçimi olan değerlerin taşıyıcısı olarak ahlaki ve kültürel bir model olmalıdır. Öğretme ve öğrenme sürecinde öğrencilerin doğuştan getirdikleri yetilerinin farkına varmaları sağlanmalıdır.
- 4) Sosyal bir kurum olarak okul öğrencilere bilmeleri paslaşmaları ve kişiliklerini belirlemeleri için kültürel mirası oluşturan değerleri öğretmelidir.

1.5.2.Realizm

Realizm gerçekliğin nesnel bir düzeni olduğunu ve insanların bu gerçeğin bilgisine ulaşma yetilerinin bulunduğunu ileri süren bir felsefe olarak tanımlanabilir (Gutek,2014:36). Realizmde eğitimin görevi kişiyi, toplumun erdemli bir varlığı yapmaktır.

İdealizme karşı tepki olarak Aristoteles’in realizmi gelir. Aristoteles’in toplum anlayışı büyük ölçüde hocası Platon’un görüşlerine uymakla beraber aradaki fark, Platon’un tamamen ideal ve hayali bir toplumu ele almasına karşılık, Aristoteles’in sosyal gerçeğe uygun bir toplumu savunmasıdır(Arslanoğlu,

2012:70). Realizm tek gerçeklik olarak doğayı görür. Deney ve gözleme dayalı bilgiyi temele alır(Bakır, 2012:3).

Realizmde değerler objektif ve devamlıdır; insandan insana, zamandan zamana değişmezler. Eğitim, bütün insanlık tarihi boyunca doğruluğu tartışmasız kabul edilen değerleri öğretmelidir. Öğrencinin neler öğreneceğine öğretmen karar verecektir çünkü o, öğrenciden daha bilgili, dış dünyayı daha iyi tanıyan ve öğretecek olan bir kimsedir. Öğretmen, öğrencilere hem bilgi kazandırmalı hem bu bilgilerin nasıl uygulanacağını göstermelidir. İdealist eğitim tamamen öğrencilerin zekâsına ve anlama kapasitesine, öğrenmenin bilgisine ve öğrenme gücüne, eğitim-öğretim için uygun bir çevreye bağlıdır. Eğitim hayat içinde, hayata uygun olmalıdır. Önce teorik bilgiler verilmeli, daha sonra bu bilgilerin pratik hayat içindeki uygulamaları gösterilmeli ve öğrenciye bizzat yaptırılmalıdır. (Ergün,2009:50). Realizmde de idealizmde olduğu gibi evrensellik söz konusudur fakat realizm evrensel olanı birebir somut gerçekliğin kendisiyle sınırlaması ve belirlemesi bakımından farklılık gösterir (Bakır, 2012:3).

Realizm, iyi ve insana yaraşır bir hayat sürmeyi, yani insanın kendisini bilgi ve değere uygun olarak belirleme ve gerçekleştirme kapasitesi ya da potansiyelini hayata geçirmesini eğitimin en yüksek amacı yapar. Aristoteles'e göre eğitim insanları mutluluğa ulaşmalarını sağlayan, onları mükemmelleştiren bir araçtır. Eğitimin amacı insanı insan yapan şey, aklı ya da rasyonaliteyi olabildiğince geliştirmektir(Cevizci, 2016:48). Bunun için realizm eğitim hedeflerini bilgi alanları konusunda aydınlatırken insanın en önemli yetisi/gücü olan aklını geliştirmeyi ve insanları akıllarını kullanarak yapacakları tercihlerde ne istediklerini bilme, mükemmel bir potansiyel oluşturarak kendilerini ifade etme ile rasyonel ve hiyerarşik düzene göre benimseyecekleri amaç ve roller aracılığıyla kendi kimliklerini belirleme konusunda cesaretlendirmeyi hedefler (Gutek,2014:51).

Aristoteles, eğitimle ilgili görüşlerini Etik ve Politika adlı yapıtlarında ortaya koymuştur. Ona göre eğitim, hem toplum hem de kişi açısından ele alınmalıdır.

Yalnız ve ancak hür vatandaşlar, yani akıl yönü baskın olanlar eğitilmeli; zanaatkar, tüccar ve köleler eğitilmemelidir. Eğitim, hem beden, hem de ruhen güzel hale getirmek için yapılmalıdır. Aristoteles, aristokratik eğitimi hedefleyerek insanları ayırmış ve nitelikli olanların eğitimini desteklemiştir. Birçok eleştiri alan görüşleri hala tartışılır: “O, erkek ve kadınlar birbirlerine akıl bakımından eşit olmadıklarından, erkekler daha akıllı olduklarından dolayı yalnız onlara zihinsel eğitim verilmelidir”(Sönmez,2002: 73) demektedir.

Realist anlayışın eğitim kuramı, özcülük akımında hayata geçirilir. Özcülükte, eğitime düşen şey insanı akademik bilgi ve karaktere gelişiminin özel unsurlarıyla donatmak, okulun en temel misyonu da insanlık kültürünün temel unsurlarını aktararak korumak olduğunu savunur. O, insanın standart bir özünün var olduğunu ve öğrencilere olgun bir hayat sürebilmeleri açısından ihtiyaç duydukları temel bilgileri kazandıracak bir takım değişmez olgu ve değerlerin bulunduğunu savunur. Realizmde değişmez değerleri vermenin amacı kültürel mirasın sürekliliğini temin etmektir (Cevizci, 2016:49).

Realist eğitimde gerçeğe ulaşmada en etkili akıl yürütme yolu tümevarımdır. Her disiplinle ilgili öğretilecek bilgi, gerçeği yansıtmalı ve organize edilmiş olmalıdır. Disiplinlerle ilgili içerik öğrencinin gelişimine, hazır bulunuşluluğuna, öğrenme-öğretme ilkelerine göre düzenlenmelidir (Sönmez,2002:79).

Eğitimin amaçlarından biri insan doğasının ortak unsurlarını belirlemek olan ilmi realizm 15. ve 16.yüzyıllarda Avrupa’daki ilmi gelişmeleri takip eder. Belli başlı öncüleri Bacon, Locke, Hume ve Mill’ dir. Eğitiminde bunların tam karşısında romantik realizmin kurucusu olarak Rousseau bulunur(Tozlu, 2016:104). Rousseau, kendinden sonra gelen birçok eğitimcinin ilham kaynağı olmuştur. O, öncelikle çocuğun psikolojik ve fizyolojik olarak tabiatının tanınması fikrini ileri sürerek insanın özüne göre eğitilmesi fikrini savunmuştur(Aytaç, 2012:186).

1.5.3. Natüralizm

Natüralizmi tanımlamamak zordur. Natüralizm doğanın gerçeklik olduğu düşüncesinden hareket eder (Gutek,2014:75). Natüralizm doğaya yönelmeyi ve

her şeyin doğallığını; Tanrı'nın bile, dolayısıyla hayatın her yönüyle doğaya uygun bir şekilde olması gerektiği düşüncesiyle belirginleşir. Bu düşüncenin temellerini Thales'le başlayıp düşünce tarihi içerisinde Aydınlanma düşüncesinde önemli bir işleve sahip olmuştur. Bakır(2012:4) 'ın aktardığı üzere “Natürallizm daha pozitivist bir çizgide gözlemlenebilir olgular üzerinden hareket eder ve ontolojik anlamda insanı doğanın ayrılmaz bir parçası olarak görür”. Bu sebeple eğitimde beşeri bilimlerin yapay bir kandırmaca olduğunu iddia ederek doğa bilimlerini esas alır. Önde gelen temsilcisi birçok ideoloji ve akıma ilham kaynağı olan Fransız filozof Rousseau'dur.

Natürallizm dinin egemen olduğu ortaçağın maneviyatçı görüşünün tam karşısında, bilimin en büyük güç haline geldiği modern uygarlığın felsefesini ifade eder. Natürallizm, modern zamanlarda sıklıkla anılan çocuk merkezli eğitimin temellerinin atıp eğitimin anlam ve amaçlarına yeni yorumlar getirerek eğitimin ve tabi ki insanın doğanın ayrılmaz bir parçası olması gerektiğini ileri sürer(Cevizci, 2016:84). Rousseau'nun kişisel tecrübelerinden de esinlenen bu akım, doğaya karşı üstünlük kurma yarışında olan insanı ciddi şekilde uyarmış ve bu gidişatın insanın sonunu dahi getireceği yorumunda bulunmuştur. O, tabiatçı bir düşünürdür. Çocuğun gelişiminde tabiatın gelişimini engelleyen her şeyin lağvedilmesi gerektiğini, geleneksel baskı metodunun çocuğun öğrenmesine engel olduğunu ve bu yöntemden açıklama yoluna gidileceği, çocuğun bir meslek için değil insan olarak yetiştirilirken onun gelişim kademelerine ihtiyaç olan şeylerin öğretilmesine dikkat çekmiştir(Aytaç, 2012:187).

Kant, düzenli yaşamıyla tanınan bir filozoftur ve felsefe tarihinin abidesini kurmuş onu sistemleştirmiştir. Kant'ın Rousseau'nun düşüncelerinden etkilendiği eserleri okunduğunda anlaşılabilir. Öyle ki Kant'ı bütün bir gece uykusuz bırakan ve bilinen düzenli hayatını sarsan, Rousseau'nun Emile isimli kitabını okumasıydı. Rousseau eğitimde günümüz dünyasının büyük bir eksikliği olan irade felsefesini hazırlamıştır. Bu açıdan eğitimi onun üzerine kuran ilk düşünür sayılmalıdır (Ülken, 2013:35).

Natüralizmin bir eğitim felsefesi olarak gelişmesinde başı çeken düşünürler arasında özellikle Bacon ve Rousseau gelir. Hatta fizik, kimya ve biyoloji gibi bilim dallarını eğitimde öne çıkaran günümüzün matematik takviyeli deney, gözlem ve ölçmeye dayalı egemen bilim anlayışının natüralist eğitim felsefesinin asıl dayanağı olduğu belirtilmelidir (Arslanoğlu, 2012:77). Natüralizm bireyci değer anlayışına sahiptir. Hatta temsili öğrenci olarak kabul ettiği Emil toplumdaki uzakta doğa ile iç içe sıhhatli ve tek başına yaşatılmaktadır (Aytaç, 2012:187). Hobbesçu versiyonunda doğa durumunda insanın sadece egoizmi ve kendi çıkarını hayata geçirme arzusu söz konusu olup, onun ahlakı iyi ve kötüyle ilgili bir belirleme yapmaz. Rousseau’da ise değer, insan doğasından türetilir. Hatta Locke’un akılcı metodu değil, aklın yanında deney ve yaşantılarda kişinin eğitiminde önemli bir yer tutar. Temel ilke irade özgürlüğüdür. Descartes “hür olamayan düşünce, düşünce değildir” demektedir. Türk düşünce tarihine önemli katkıları olan Nurettin Topçu;(2011:78) da “bizde bu söze inanarak diyebiliriz ki hür olamayan muallim, muallim değildir. Mahkûm edilmiş fikir ve irfandır. Fikir ve kültürün mahkumiyeti en az vatan toprağının esaret altında kalması kadar acıklıdır” yorumunu yapar. Kişinin kendi gücünün farkından olması ve kendini yetkinleştirme özellikleri vardır. Bu, natüralizmin eğitim görüşünü bireysel yani öğrenci merkezli eğitim anlayışına karşılık gelir. Bu görüş daha sonra Dewey tarafından sahiplenilecektir. Öğrencilerin duyuları yoluyla yapıp, keşfederek öğrenmenin her şeyden değerli olduğuna inanan natüralist eğitim anlayışı, öğrenciyi özne olarak almayan hiçbir yol bir şekilde metot olamaz. Öğretmenin görevi bu bağlamda bilgi aktarmaktan ziyade çocuğun özgürlük içinde öğrenmesine fırsat verip onu öğrenmeye teşvik edip ona ortam hazırlamaktır. Rousseau’ nun eğitim anlayışında çocuğun hakları sorumluluklarından önce gelir (Cevizci, 2016:88-98). Rousseau’nun çocukların okuması yönünden gençlik döneminde tavsiye ettiği tek kitap Robinson Crusoe’dır. Bu kitap Batı Felsefesi ve hayat anlayışı açısından önemli bir değerdir. Yalnız ve çaresiz kalan bireyin zor şartlarda kendi yolunu bulma hikâyesini anlatır. Doğada kendisiyle baş başa kalan bir kişinin kendini yeniden nasıl var edebileceğini göstermesi açısından Batı Eğitim Felsefesi ve sosyal yaşantısındaki tesirleri de büyük olmuştur.

Doğayı anlamanın yolu duyumlardan geçer, duyum gerçekliğe ilişkin bilgimizin temelidir. Doğadaki süreçler/oluşumlar yavaş, derece derece ve evrimsel olduğundan eğitimin de seyri yavaş olmalıdır (Gutek,2014:76). Bu yavaşlama modern insanın eksikliğidir. Hızlı hareket etmek insanı düşünceden alıkoymakta ve hep bir şeylere yetişme telaşına sokmaktadır. Çocuğun hayata hazırlanması için uygun bir eğitim içgüdülerle uyum içinde yaşamayı mümkün kılacaktır ancak bu eğitilmiş ve işlenmiş bir içgüdüyle olacaktır. Doğanın sağlamlaştırdığı biçimlenmemiş bir içtepi değildir (Russell, 2004: 93).

Çocukların karakterleri doğaya göre biçimlenmelidir. Çocukları yaşama hazırlamak, Rousseau'nun onlara öğretmek istediği tek meslektir. Tabi ki bu meslek çocuklara görevlerini hatırlamalarını sağlamalıdır. Çocuklar görevlerini bildikleri oranda güçlü olacaklardır. Onlar bu görevi o kadar sağlam bilmeli ki oradan bir daha çıkmassın. Ancak Rousseau burada tarihi bir uyarı yapmayı da ihmal etmiyor. Herkes çocuğun içindeki yetişkinini arıyor; onun yetişkin olmadan önce ne olduğunu kimse aklına bile getirmiyor(Rousseau, 2017:2-132).

Gutek'in aktardığı gibi natüralizme göre eğitimin hedefleri şöyle özetlenebilir:

- 1) Eğitimin hedefleri belirlenirken, evrensel düzenin bir parçası olan doğaya ve insan doğasına bakılmalıdır.
- 2) İnsanın zenginleşip gelişmesi için en iyi dönem olan çocukluk döneminin belli bir aşamasında eğitime başlanmalıdır.
- 3) Doğal özelliklerle donanmış bir çevrede en iyi şekilde yapacak eğitimle çocukların merakları uyandırılarak düşünme ve öğrenmeye hazır hale getirilmelidir.
- 4) Rahat bir atmosfer içinde öğrenen çocuk tercihlerinde özgürdür; ama yapıp ettiklerinin sonucundan sorumlu olmalı ve sonuçlarına da katlanmalıdır(Gutek,2014:78).

1.5.4.Pragmatizm

Eski felsefecilerin metafiziksel düşüncelerini kabul etmeyen C. Pierce, W. James ve G.H. Mead felsefenin uygulamalı insan problemlerine çözümlere gereksinimi olduğunu ileri sürmüştür(Gutek,2014:91). W. James ve C. Pierce tarafından geliştirilen pragmatizmin eğitim yönü Amerikalı düşünür J. Dewey tarafından geliştirilmiştir. Klasik natüralizmin ve liberal dünya görüşünün sanayileşme sonrasında Amerikan ruhunda ortaya çıkan yeni bir versiyonu olmak durumundadır. Bunun doğal sonucu Amerikan düşüncesinin pragmatizm olarak bilinmesidir(Cevizci, 2016:122). Pragmatizmde insan için önemli olan, onun kendi işine yarayandır. İnsan bu dünyada çıkarlarına bakmalı; kendi için elverişli olana odaklanmalıdır (Ergün,2009:51).

Her türlü düalizme ve katı mutlakıyetçiliğe karşı olan Dewey, bu konudaki eleştirilerini Platon üzerine yoğunlaştırır ve iki dünya görüşünü bölünmüşlüğe ve dolayısıyla da epistemolojik düalizme vardığı için onu kabul edilemez olarak nitelendirir. Dewey, eğitimde yaşıntıyı ve buna bağlı deneyimleri bilginin tek kaynağı olarak düşünür ve ısrarla üzerinde durduğu deneysel bilgiyi bilimsel bilgi ile karakterize eder (Bakır, 2012:18-27).

Dewey, pragmatist bir düşünür olarak demokrasinin okullarda uygulanabileceğini ifade etmekte bu durumda da toplumsal demokrasinin bu uygulamadan olumlu yönde etkilenebileceğini ileri sürmektedir. O, okullu yeni bir toplumsal düzen kurmaya davet eden toplumsalı yeniden yapılandırmacılara göre daha ılımlıdır (Noddings, 2016:41). Dewey, eğitimde muhtevadan çok düşünme metoduna önem verilmesini ister. Hayat keşifler ve buluşlar içinde, sürekli bir tekâmül halindedir. Katı, değişmez ve sabit şeylerden ziyade kişiye bilgi sahibi olma ve hayatına uygulayabileceği pratik olanı öğretmelidir. Okulla hayat birbirlerinden ayrı ayrı şeyler değildir; hayat okulun bir parçası da değil okul tamamen hayatın kendisidir. Demokratik kurallara uyumlu bir eğitim sistemi olmalıdır. Topluma ve kültüre sıkı sıkıya bağlı bir gençlik yerine çağa, gelişmeye ve faydaya yönelmiş bir gençlik yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Eğitim, gerçek hayattan hareket eder; öğrenciler gerçek hayata en iyi uyumu yapacak ve en başarılı olacak şekilde yetiştirilmelidir(Ergün, 2009:51).

Klasik eğitim anlayışında öğretmen yalnızca denetlemek ve gözetlemekle yetinmeliydi. Ancak bu durumu zorunlu tutan öğretmen değil sistemin kendisiydi. Öğretmenin yokluğunda öğrenciler sisteme itaat etmeye devam ediyorlardı(Bumin, 1998:71). Rousseau’yla başlayan öğrenci merkezli anlayış pragmatizmde zirveleşir. Bireyin sağlıklı gelişimi kadar toplumun demokratik ilkeler doğrultusunda gelişimine katkı yapmak durumundadır. Türk milli eğitim sisteminde de 2005’ ten itibaren uygulamaya alınan öğrenci merkezli eğitim anlayışı hayata geçirilmeye çalışılmaktadır. Eğitim sosyalleşmeyi ve kültürlenmeyi temin etmek gibi sosyal bir takım amaçları da vurgular. Bilimsel yöntem kullanarak kültürü yeniden yaratma ve değişim süreci üzerinden kişiler kendilerinin geleceklerini şekillendirme imkânı bulurlar (Cevizci, 2016:127).

Anlamanın en iyi yolu yapmaktır. En eksiksiz biçimde öğrendiğimiz ve en iyi hazırladığımız şey bir bakıma kendi kendimize öğrettiğimiz şeydir. Bunu yapmaya çok az insan muktedir olabilir. İleri zeka çocuklardaki en belirgin özellik olan kendi kendine organize olup çalışabilme durumu başarıyı sağlayabilmenin anahtarıdır. Bunlara kendi kendilerini eğitmiş-öğretmiş insan denir (Kant, 2006:91).

Dewey’ de idealist bir bakış açısının olduğunu söylemek gerekir. Amaç bireyin ve toplumun gelişimini devam ettirirken ne düşüneceğini değil nasıl düşünmesi gerektiğini de öğretmektir (Okçabol, 2005: 20). Bunun yanında kişi aktif şekilde öğrenmenin üstüne yapmayı asıl amaç haline getirir (Tozlu, 2016:113).

Hayatın kendisi bir okuldur ve aktif eğitim hayatı da bundan ayrılamaz. Eğitimin en yüksek amacı deneyim kazanmaktır. Geleneksel eğitime, öğretmenin merkezde olduğu ve öğrencilerin bu merkezden akan bilgiyi almasına karşıdır. Çünkü pragmatizmde merkezde öğrencidir ve faildir. Hayata hazırlanan kişi öğrenci olduğuna göre; alacağı eğitimle kişi daha sonra karşılaşacağı durumlara hazır olmayı öğrenecektir. Dewey 1924’ te Türkiye’ye davet edilir ve eğitimin durumunu teşhis ederek bir rapor hazırlar. Cumhuriyetin ilk yıllarında toplumda görülen eksikliklerin tamamlanması için Köy Enstitüleri fikri geliştirilerek okulların uygulamalı birer atölye şeklinde işlenmesi sağlanır. O dönemde uzun

yıllar savaşta olan bir milletin her türlü kalifiye elemana ihtiyacı vardı ve bunun en kolay yoldan çözümü okulların bu yolla organize edilmesi idi. 1954'te kapatılan Köy Enstitüleri'nin misyonunu tamamladığı gerekçesiyle ve bazı siyasi mülahazalarla kapatıldığı bilinmektedir.

Pragmatizme göre dünya sürekli değişmektedir. Gerçeğin özü değişmez. Pragmatizm insancıl bir felsefe olup pek çok pragmatist insanı biyolojik ve sosyal bir varlık olarak görür, ruhsal bir varlık oluşunu pek kabul etmez. Değer ve ahlaki ilkeler görecelidir; zaman, toplum ve kültüre göre değişir (Şişman, 2008:144). Zekâ, pragmatizme göre kişinin çevresiyle başa çıkmak amacıyla geliştirmiş olduğu bir güçtür(Cevizci, 2016:124). Sosyal hayat dinamik bir şekilde ilerlemekte ve değişip dönüşmektedir. Aslında var olmak pragmatizme göre bu dünyada yaşamı idame ettirmektir(Gutek,2014:101). Dewey, şüphesiz hem realizme hem de idealizme meydan okumuştur. Dewey için eğitim felsefesi hayatın felsefesidir. O, öğrencilerden insanlığın olaylarını ve aktivitelerini çözmelerini istemiştir(Noddings, 2016:25-40).

1.5.5.Varoluşçu Yaklaşım

Kaynağında 19. yüzyılda yaşamış olan Danimarkalı düşünür Soren Kierkegaard'ın bulunduğu ve başta Karl Jasper, Martin Baber, Jean-Paul Sartre, Albert Camus ve Gabriel Marcel olmak üzere, pek çok düşünür tarafından temsil edilen radikal bir felsefe akımıdır. Anlamdan yoksun olan bu saçma dünyaya başkaldırıp anlam yüklemeye çalışmak, varoluşçuluğa göre, insana düşen bir iş ya da görev olmak durumundadır (Cevizci, 2016:150). Özellikle 20. yüzyılda varoluşçuluk, iki cihan harbi geçirmiş olan dünyanın akılla geldiği noktaya bir eleştiri olarak ortaya çıkan bu felsefe akımının dünyanın anlamdan ziyade bir anlamsızlık dünyası olduğu görüşü fikrinden hareket ederek, çekilmez bir hayata sürüklenen insanın dramı anlatma çabası olarak görülebilir. Bu felsefe akımı ateist ve teist temsilcileriyle farklı iki bakış açısı üzerinden gelişimini sürdürse de, hayatın olumsuz ve çekilmez yönüne karşı insanın var oluşunu tekrar ele alarak ne

yapması gerektiği üzerine de düşünce pratikleri üreten, pozitivistin insanlığı kilitlediği noktada düşünce tarihine saldırdığını söylemek abartı olmayacaktır.

Her şeyden önce insan var olur, meydana çıkar, sahnede görünür ve ancak bundan sonra kendisini tanımlar(Tozlu, 2016:117). İnsan yaşadığı hayat süresince kendi kendini yaratan, kaderini kendi belirleyen bir varlıktır. Bu durumu Topçu(2011:28), “kendi hareketlerimizle dünyaya gelmiyoruz, lakin kendi hareketlerimizle ölüyoruz” yaklaşımıyla özetlemiştir. Onun görüşüne göre hareketlerimiz, insanın kendisini inşa ettiği bir süreçtir. Bu hareketin içerisinde eğitimin kendisi olduğunu hatırlatır. Cevizci(2016:152) de “anlamdan ve amaçtan yoksun dünyaya belli bir amaç doğrultusunda anlam katmak görevi ve yükümlülüğü insana ait olup kendi kendine yolunu bulmalıdır” yorumunu yapmaktadır. Varoluşçular, her insanın farklılığına işaret ederek eğitimde standartlaşmaya ve homojenleşmeye karşı çıkarlar. Okul bireyin bireyselleşmesini sağlamalı, belirli telkinlerde bulunmamalıdır(Şişman, 2008:145). Eğitim, varoluşçuluk açısından ele alındığında okul yöneticilerine ve özellikle de öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Çağın insanının ciddi bunalımlar geçirdiği sahada çalışanların ortak kanaati halinde her fırsatta ifade edilmektedir. Ancak her şeye rağmen failin insanın kendisi olduğu düşüncesinden hareketle varoluş krizi yaşayan bireyin düştüğü çukurdan çıkması yine insanın kendi gayretleri sonrasında olacaktır. Okullara düşen görev insan yetiştirmenin resmi kurumları olmalarından dolayı öğrencilerin küçük yaştan öğretmenlerin tedrisatından geçmeleri öğretmenin yaşadığı çağın dinamiklerini iyi bilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Gerçekte öğretmen sınıfta sadece maddi varlığıyla değil, bir bütün olarak öğrencilerin karşısında hal, hareket, tavır ve düşüncesiyle bulunmaktadır. Onun dünyaya bakışı ve anlam verışı az ya da çok öğrencilerini etkilemekte ve biçimlendirmektedir. Bundan dolayı varoluş özelinde meseleye bakıldığında Rousseau’nun da ileri sürdüğü gibi eğitimciler öncelikle çocuğu yani öğrencileri iyi tanıyarak, onların kişiliklerine dokunmadan en iyi şekilde yetişmelerine katkı yapmalıdır.

Eğitimde ilişki kavramı çok boyutlu ve göz ardı edilen bir kavramdır. Malzemesi insan olan eğitimde diyalog kurmanın iletişimin temeli olduğu düşünüldüğünde

homo dialogos olarak insanın özelde ise eğiten ve eğitilenin birbiriyle diyalogu hayati bir anlam kazanmaktadır. Doğal olarak var olmak isteyen birey kendi varlığını kabul edip kendi dışındakileri de önemseyerek ilerleyebilir.

Eğitim kurumları kitle toplumunda öğretene öğrenen ilişkisine dayalı bireyi merkeze almayan sistemler haline getirilmiştir. Sistem bireyi ezip yok etmekte ve onun aleyhine işlemektedir. Bunun bireyin lehine geliştirilmesi gereklidir(Gutek,2014:135). Varoluşçu düşünürler, Nietzsche'nin savunduğu gibi tam bir elit eğitimi savunmak değil ancak günümüz eğitiminin kör ve öldürücü bir standartlaşmaya gitmekle, şahsiyet farklılıklarını daha doğrusu insan yapısının gereği olan çeşitliliğini öldürdüğünü iddia etmektedirler. Bunun için onlar, eğitim sistemlerinin metot ve organizasyon yönünden, bireyi birey yapan insana tabiatının çeşitliliğine göre ayarlanmasını öngörürler (Tozlu, 2016:122). Varoluşçuluğun bireyi merkeze alan görüşü ortaya çıkan çeşitliliği destekleyici bir mahiyet kazanmaktadır.

Eğitim doğal süreç olmalıdır. Her nerede öğretmen, öğrenci ve program varsa, orada eğitim olasılığı vardır. Eğitim esas olarak insan zekâsının gelişmesi ile ilgilidir. Varoluşçulara göre insan zihninin üç alışkanlığı: disiplin, eleştiri ve verimdir. Sonuç olarak eğitim, karakter eğitimidir. Varoluşçu eğitim bireyin, bir bütün olarak geliştirmesi ile ilgilenmektedir (Arslanoğlu, 2012:103).

Varoluşçu eğitime en uygun teknik Sokratik Tartışmadır. İdealist felsefede olduğu gibi bu teknik kullanılmalıdır. Sokratik tartışma kullanılırken öğretmen öğrenciye istediği cevapları almak üzere empoze edici sorular sormamalı onu cevaplarında özgür bırakmalı ve öğrenci kendi sorumluluğuyla yüz yüze kalmalıdır (Sönmez,2002: 112). Bu iddiaya bakıldığında özellikle özel okul yaklaşımlarında öğrencilerin özgür bırakılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Özgürlük ile başıboşluk arasındaki ince çizginin iyi hesaplanması gerekmektedir. Eğitimin ciddi bir iş olduğu unutulmadan eğitimciler bu iki kavramı iyi ayırt etmek durumundadır. Son bölümde tartışma konusu yapılan öğretmen temsillerinde, ilgisiz öğretmen yaklaşımında öğretmen öğrencileri

özgürlük yaklaşımıyla serbest bırakabilmekte ancak bu sonuçları iyi kestirilememektedir.

Varoluşçuluk, bunalım dönemlerinin felsefesi olarak isyan felsefesi olarak da kabul edilebilen, topluma başkaldırmış, değerleri hiçe sayma uğruna gençler tarafından tutulmuş ve dünyanın her tarafında hızla yayılmış bir felsefe akımıdır. Bu felsefeye göre, dünyada insandan başka bütün varlık önce yapılır sonra var olur. Sartre'ın dediği gibi “insanda varoluş özden önce gelir”. İnsan önce var olur ve daha sonra kendi özünü, özgür iradesi ile kendisi yaratır. İnsan, önce var olan, ancak daha sonra kendi kendisini yaratarak bir varlık haline getiren tek canlıdır (Ergün,2009:52).

“İnsan zihinsel varlıkların ortak kudretinden payını alan zihinsel bir özne olarak kendi kendini tanıması gerekiyor” (Ranciere, 2016:39). Bu tanımayı kişinin kendisi yapacaktır. Varoluşçulukta gerçek, tek tek her insandır; ya da bazı teist varoluşçularda olduğu gibi tanrıdır. İnsan, kendi kendini yaratan tek varlıktır. Varoluşçu eğitimde, toplumsal ve doğal olgu ve olaylar olabildiğince geniş ve çok çeşitli bir şekilde öğrencinin seçimine sunulmalıdır; çünkü bunlar, kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlayan birer araçtır (Sönmez, 2002: 111). Birey bunu kendini meydana getirip, başkalarına bakarak onların içinden kendini fark eder ve değerlendirir. Ama insanın kendini yaratması, hürriyet içinde yaratması esastır. İnsana ancak yol gösterecek kişi yine kendisidir. Kendi kendini yaratmasından kendisi sorumludur (Ergün, 2009:52). Bilgi edinme sürecinde kişi yine merkezdedir ve kimseye talip değildir. “Bakış açısına göre bir zekanın başka bir zekaya tabi kılındığı yerde aptallaşma başlar” (Ranciere, 2016:20).

Buber, eğitimle derinden ilgiliydi. O, iletişim yoluyla gerçekleşecek öğretimin her şeyi başarıyla tamamlayacağına inanmıştır. İlk olarak açık bir örnek oluşturarak, öğretmenin entelektüel ilgilerinde ve kendi karakterinden bir şeyler öğrenciye geçer. İkinci olarak öğretmen öğrencinin neyi yapmaya ve ne olmaya çalıştığını görür, ona rehberlik yapar (Noddings, 2016:68). Bu açıdan varoluşçu düşünce insan psikolojisi, eğitim psikolojisi, öğrenme kuramı ve rehberlik konularındaki gelişmelere yol açmıştır(Gutek,2014:125). Kişiler kendileri olmak

için rehberlik alırlar, kendileri olmaktan çıkıp “uydu insan” olmazlar. Yoksa aksi halde Buber ’in dediği gibi izole bireylerin kendilerini eğitecekleri beklentisinde olmamak gerekir(Noddings, 2016:69). Öğretmenin de bilinçli hareket etmesi zorunludur. İyi bir öğretmen kopya kişiler yetiştirmeyi amaçlamaz (Arslanoğlu, 2012:104).

Varoluş felsefesi bir mesleğe yönlendirmeye karşıdır. Kişilerin ne olacaklarına kendileri karar vermeli; okul, öğretmen veya aile değil. Eğitim genel olmalı, kişi kendisini tanıdıktan sonra ne olacağına kendi özgür seçimiyle karar vermelidir (Ergün, 2009:52). Çünkü varoluşçu eğitim felsefesi klasik anlayışlara dönük bir tepkiyi, 20. yüzyılda eğitimden ziyade meslek eğitimi önceleyen, pozitif bilim ve tekniğe dayalı anlayışı protesto etmiştir (Cevizci, 2016:147). Birey için eğitimin özgürlüğü kadar ortamında bu özgürlüğü sağlaması önemlidir. Bireyi rahatsız eden durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Örneğin akran baskısına dahi maruz kalınmamalıdır. Dışarıdan edilen müdahaleler bireyi sınırlar ve izole eder. Kategorize edici eğilimler, toptancı anlayış kişinin varoluşunu görmezden gelir yok eder. Klasik eğitim anlayışlarına karşı çıkan varoluşçuluk bu açıdan hala yeni şeyler söylemektedir.

Varoluşçu eğitim açık okul sistemine göre özgür ve genel bir eğitim verilmesi gerektiğine inanır. Açık okulda çok çeşitli ve değişik öğrenme ortamları vardır. (Sönmez, 2002: 113). Okullar diploma avcılığına son verip kişiyi özü doğrultusunda eğitmeyi hesaba katmalıdır. Varoluşçuluk esasında kalifiye insan yetiştirmenin de yolunu açmaktadır çünkü yaşadığımız dünyada var olmanın yolu iyi yetişmekten geçmektedir.

Varoluşçu eğitimin nitelikleri şöyle özetlenebilir: (Gutek,2014:150).

1. Özgürlüğü sınırlayan kurumların, güçlerin ve eğilimlerin farkına vardırırtır,
2. Seçme özgürlüğünün ne kadar anlamlı, değerli olduğunu anlatır,
3. Her bireyi kendi belirleme sorumluluğunu ve eylemlerine kendi varlığına önem vermeyi öğretir,
4. Anlamlı ve önemsiz tercihler arasındaki farkı gösterir.

1.6. Eleştirel Eğitim Felsefesi

İnsan sorular soran hata, cevabını bulamayı soruları dahi soran bir varlıktır. Daha iyiye ulaşmak ve ideali yakalamak için her toplum sorular sorar ve cevaplar bulmaya çalışır. Bu cevapları aramak kişisel ve toplumsal aydınlanma için gereklidir. Toplumsal tekâmülün sağlanmasında sorular öylesine önemlidir ki sorular sorularak düşünme için temel başlangıç yapılır. Bu noktada cevaplar aranırken eleştirel teori, eleştirel düşünme biçimini gerektirir; var olan bilgiyi toplumsal akıl süzgecinden geçirmeyi hatta kişinin kendi aklını eleştirel bir yaklaşımla kullanmasının gerekliliğini savunur. Kişiler sadece nasıl değerlendireceklerini değil, aynı zamanda problemleri nasıl sorgulayacaklarını, analiz edeceklerini ve çözeceklerini de bilmelidir (Noddings, 2016: 74). Eğitim bilimleri insan sorununu üç noktada inceler; insanlaşma, toplumsallaşma ve kişiselleşmedir. Eleştirel felsefede bu üç başlık etrafında konulara bakmakta ve yorumlar getirmektedir. Eleştirel teori eğitimi belli noktalarda indirgeyip soyutlamak değil onu somut, geri dönüşümlü düşünüp fonksiyonel hale getirmeye çabalar(Çağlayan, 2015: 10). Eleştirel eğitim felsefesi insan yetiştirmenin zor ve karmaşık olduğunu kabul eder. Eğitimin krizini her ne kadar modernleşme sonrası dünyada yaşanan sosyal ve politik gelişmelerin sonucu gibi görse de aydınlanmanın araçsal akılcılığından türediğini ileri sürer. Eleştirel değerlendirmeyi, Frankfurt Okulunun eleştirel kuramında, Neo-Marksist düşünülerin eleştirel pedagojisinde, feminist eğitim felsefesiyle postmodernizmin eğitim anlayışında görmek mümkündür (Cevizci, 2016:203).

Eleştirel eğitimin odaklandığı en önemli konulardan birisi eğitimin devlet marifetiyle belli bir ideoloji çerçevesinde yürütülüyor olmasıdır. Spring(1991:17)'in aktarımıyla hem Nazi Almanyası hem de Birleşik Devletler'de okul açık bir biçimde politik denetim kurumu haline gelmiştir. Bilinçli bir şekilde insanları değiştirmek için tasarlanmış bir kurum olmasından dolayı değişik politik gruplar tarafından bir "silah" olarak değerlendirilmiştir. Bu açıdan okul, ideolojileri yaymak için politik amaçlarla modern bireyi biçimlendirmek için kullanılmıştır.

Devlet okulu eğitimi ile radikal eğitim neredeyse birbiriyle çelişen kavramlardır. Devlet okulunun reddedilmesi, radikal eğitim biçimlerinin tarihi gelişiminde önemli temalardan biridir. Bu red, devlet eliyle okulların haklı bir elit sınıfın çıkarları adına toplumun ahlak ve toplumsal inançlarının şekillendirilmesinde kullanılan araç oldukları fikrine dayanır (Ergün,2009:157). Bu bağlamda sert eleştirmenlerden birisi uzun yıllar öğretmenlik yapmış ve okullar üzerine çalışmaları olan Gatto'dur. Eleştirilerini kitlesel zorunlu eğitim yarattığı problemler üzerinden yürüten Gatto, okullardaki eğitimin amacını Mencken'den şöyle aktarır: “Asıl amaç mümkün olduğunca fazla sayıda bireyi, tehdit oluşturmayacak bir düzeyde tutmak, standartlaşmış bir vatandaşlık öğretisini yaymak, başkaldırı ve özgünlüğünü öldürmektir. Amerika Birleşik Devletleri ve dünyanın her yerinde eğitimin amacı budur”. Gatto, Amerikan eğitim sisteminin Prusya'dan alındığını sözlerine ekleyerek bu durumun bile kaygılanmak için yeterli olduğunu ileri sürer. Prusya kültürünün en kötü yönünü alarak; “vasat bireyler yetiştirmek, çocuğun iç dünyasını tarumar etmek, öğrencilerin liderlik vasıflarına sahip olmalarını engellemek, yumuşak başlı ve yetersiz vatandaşlar yetiştirmek” üzere tasarlanmış, yani nüfusun idare edilebilir seviyeye alındığı gibi nedenlerle hegemonya kurduğunu ileri sürmüştür(Gatto,2018:21-23). Okullar özellikle milliyetçi fikirlerin yayılması ve liderin yüceltilmesi gibi nedenlerle amacından saptırılarak, tüketici, tabi olucu müfredatlarla eğitim verme amacı gütmüştür. Milliyetçi eğitim okul müfredatları içerisinde karakter, disiplin ve beden eğitimi başta olmak üzere propaganda amaçlı kullanılmıştır(Spring, 1991:16).

Eleştirel eğitim yaklaşımının merkeze aldığı önemli grup geniş bir kitleyi oluşturan yoksul kesiminin çocuklarıdır. Bu noktada bir düalizm görmek mümkündür. Okulsuzlaşma teorisiyle eğitime ciddi eleştiriler yönelten Illich(2010:20), yoksul öğrencilerin okula bağlı kalarak diğer öğrencilerden geri kalacağını ileri sürmektedir. Ancak diğer taraftan homojenleşmiş bir dünyada okulun yoksul kesim için büyük bir umut olduğunu da ifade etmek gerekir(Gür,2016:98).

Hegemonik eğitim anlayışına karşı çıkan eleştirel pedagoji, insanları ve toplumları özgürleştirici ve dönüştürücü bir eğitim anlayışının savunuculuğunu yapar(Cevizci, 2016:217). Zorunlu kitlesel eğitimin temel üç amacı vardır: İyi insan ve iyi vatandaş yetiştirmek ve herkesi elinden gelenin en iyisini yapacak seviyeye getirmek. Ancak sonuçta durum çok farklı bir noktaya gelmiştir. Modern, endüstriyelleşmiş eğitimin amacı, çocukları psikolojik yalnızlığa itmek, ortak alışkanlık talimleri yaptırmak, on iki ila yirmi yıla kadar ezberleme talimleriyle alıştırmaları yaptırmak ve bu ayak takımının olası birlikteliğini engellemeye yönelik bir tür cerrahi müdahalede bulunup sonrasında sistemin bir oyuncağı olacağı bir işle motivasyon sağlamaktır(Gatto,2018:21-55). Bourdieu, sistemin amacının sadece bilgi iletmek değil, bir seçme-eleme düzeneği olarak işlemek ve toplumdaki eşitsizlikleri meşrulaştırmak olduğunu ileri sürerek okulun aktardığı kültürün aslında egemen sınıfların hamlesi olduğunu ifade etmiştir(İnal, 2008:149).

Francisco Ferrer, okulu bir “iktidar fahişesi” olarak görür. Okul, öğrenciyi itaat etmeye ve uysal olmaya koşullandıran bir sistemi inşa eder. Çocuk, devlet okuluna girdiği andan itibaren otoriteye boyun eğmek, doğal olarak başkalarının isteğini yerine getirmek yönünde eğitilir ve bunun sonucunda yetişkin yaşamında yönetici sınıfın işine yarayan düşünce alışkanlıklarına sahip olur(Ergün,2009:158). Eğitim sistemleri ideolojilerin etkisiyle sürekli değişen ve şiddetli ideolojik çatışmalara maruz kalan daha geniş toplumsal bağlamın parçası haline gelir. Bu nedenle eğitim kurumu, ideolojik çatışmaların yaşandığı bir alandır(İnal, 2008:109). Yukarıda işaret edildiği gibi Nazi Almanya’sında okul eğitimi ideolojinin ve toprakların genişletilmesine dayalı bir milliyetçiliğin yayılması ve ülke liderlerinin yüceltilmesi için kullanılmıştır (Ergün,2009:158).

20. yüzyıl başlarında şekillenen Amerikan Pragmatist eğitim felsefesinin eğitimde bir akım olan ilerlemecilik ABD’de gelişen kapitalizmin pratik değerlere verdiği önemden hareket ederek çocuğun eğitiminde öğrenmeyi sağlayıcı ve kolaylaştırıcı, oyuncak sahne gösterileri, yaratıcı drama gibi birtakım araçları kullanmıştır. Belli bir zaman sonra eğitiminde yabancılaşma sürecine girilmiştir, Neil Postman’ın yaklaşımıyla *Çocukluğun Yokoluşu*’na gitmiştir (İnal,

2008:232). Bugün gerçekten okulun nasıl bir insan tipi yetiştirildiğine bakmak gerekmektedir. Ekonomi piyasasına insan yetiştirmeye çalışan robot model hemen tüm dünyada dikkatleri üzerine çekmektedir. Kültürel önceliklerin ve insan olmanın değerinin ıskalandığı bir eğitim anlayışı kendini göstermektedir. Dünyada eğitimin krizde olduğu eleştirileri gün geçtikçe daha fazla dillendirilmektedir. Dahası birçok alanda robotların geliştirildiği düşünüldüğünde büyük kitlelerin ne yapacağı sorusu daha çok sorulmaktadır.

Kapitalizm her şeyi “yersiz yurtsuz”laştırıyor; “katı olan her şeyi buharlaştırıyor” tüm kutsal şeyleri, gelenekleri, inançları ya yıpratıyor ya da ortadan kaldırıyor. Devleti, aileyi yıkıyor ve keline göre yeniden yapılandırıyor. Nietzsche’in efendi köle ahlakı yerleştiriliyor. Bilgi kapitalizmi robotlaştırıyor. Illich’in dile getirdiği birçok kurum yaratılıyor. Kimse “iç”ini özgür olarak oluşturamıyor ve bireyleri varoluş krizine sürüklüyor (Ergün,2009: 170).

Kapitalist sömürü toplumun Marksist terminolojiye dayalı olarak ezenler ve ezilenler biçiminde sınıflayarak böylesi bir toplumda eğitimin rol ve işlevini açıklamaya çalışıp, “Okulsuz Toplum” tezini ileri süren Illich’e göre, okul sistemi endüstri toplumunda diğer alanlarda tekrarlanan senaryonun tipik bir örneği durumundadır(Bumin,1998 :169). Sanayi koşullarında Avrupa ve ABD’de olduğu gibi Sovyetler Birliği’nde de (hatta genç Türkiye Cumhuriyeti’nde bile) tüm dikkatlerin soyut/skolastik değil, pratik iş ve meslek eğitimine çevrildiği bir gerçeklik söz konusudur. Freire, Ezilenlerin Pedagoji’sinde kapitalist eğitimi üretken yaratıcı hümanist olmayan bir nevi “bankacı-mudi” ilişkisine dönüştürdüğünü iddia etmiştir(İnal, 2008:301). Mevcut haliyle okul, adeta diploma ve sertifika dağıtan bir kuruma dönüşmüş, ticaretteki alış-veriş hatırlatır olmuştur. Çünkü işgücü seçimi bu belgelere göre yapılmaktadır(Şişman, 2008:103). Fakat son yıllarda alınan diplomaların kısa zaman sonra işe yaramayacağı da gündeme gelmektedir.

Topçu da sistemi eleştirirken teknik ve kültürün farklarına dikkat çekerek okulun kültür yeri olması gerektiğini mesleğin teknik okullarda uygulamalı öğretilmesinin uygun olacağını söylerken “bugün mektep insanın ruhunu

yüceltmek için değil, makineye esir olarak midesinin saltanatının yaşatmak için açılmış kapıdır. Gençler, bina, fabrika, teknik hizmetinde alacakları paranın hesabını yaparak bu kapıdan giriyorlar’’ demektedir(Topçu,2011:45).

Eğitimle ilgili bu yaklaşımlar aynı zamanda 21.yüzyılın talepkar dünyasında geçlerin başarılı olmak için ihtiyaç duydukları en önemli kapasitelerinin bir kısmını yaratıcı düşünme gücünü engellemektedir. Eğitimin standartlaşıp, sabit biçim almasına sebep olmaktadır. Bu haliyle eğitim sistemleri, bir soruya verilecek tek bir doğru cevaba çok fazla önem vermektedir (Robinson ve Lou, 2018: 30). Ancak tüm olumsuz yaklaşımlara rağmen gözden kaçırılan noktalardan birisi de alışıla gelen yorumların tekrarlanıyor olmasıdır. Sürekli olumsuz tarafların abartılarak anlatılıyor olması insanları miskinlik ve tembelliğe itmektedir. Eleştirel bakıldığında faal eğitim içerisindeki kişilerin yapacaklarına odaklanmaları önemlidir. Anthony Giddens sosyolojide fail ve nesne konumunda olmayı tekrar ele almış ve radikal bir çıkış yapmıştır. Öyleyse yapmaktan çok yıkmaya üzerine tasarlanmış çağ insanı öncelikle eğitimi düşünmek zorundadır. Eğitimin sınıflarda işlendiğini ve ilgili üst düzeylerdeki kişilerin sadece politik olarak bazı hamleleri yaptıkları unutulmamalıdır. Failler öğretmen ve öğrencilerdir ve bunlar zamanlarının çoğunu okulda beraber geçirirler. Okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci yaptıkları işi ciddiye aldıklarında kontrolün kendilerinde olduğunu anlayacaklardır (Robinson, 2015:2).

1.7. Eğitim Felsefesi Akımları

1.7.1.Daimicilik

Daimicilik, eğitimi insanların bilmesi gerekenleri belirlenmiş eğitim merkezlerinde almayı öneren bir görüştür. Bu akım okulun uygarlığın bize kadar ulaştırdığı denenmiş, kontrol edilmiş bilgi, beceri ve gelenekler özüne dayanması gerektiğini savunmaktadır. Okullar modern dünyada birçok ülkede zorunlu eğitimin devamının sağlandığı mekânlardır ve okullar, bilindiği kadarıyla daha çok insanın eğitilmesi gerektiği düşüncesinden itibaren gündeme gelerek tarihin

içinde yerini almıştır. Daimicilikte eğitimin hedefi bellidir. Öğretmen merkezde olacak şekilde öğretilecekler öğrencilere aktarılır. Öğretimde disiplin içinde uzak amaçlar takip edilmelidir. Öğrenci merkezli bir akım değildir. Çünkü bu görüşe göre çocuk henüz olgunlaşmamıştır ve rehberlik edilmeye ihtiyaç duyar. Modern anlamda Amerikan eğitim sisteminin tüm dünyada etkin olduğu anlayışından hareket edilecek olursa, öğrenci merkezli eğitimden ziyade öğretmeni önceleyen bir eğitim akımıdır. Çünkü çocuğu olgun görmediğinden dolayı çocuğun ilgilerine duyarlı olmanın geçici bir duruma göre hareket edilebileceğini savunmaktadır. Bundan dolayı öğretmenin kuracağı dengeli bir disiplin, öğrencileri uzak amaçlara daha iyi yönlendirecektir. Bu bakış açısına göre öğrenmenin rolü, çocuğun kendi dünyası ile yetişkin dünyası arasında bir yerde durmaktadır. Merkezde yer alan öğretmen öğrencinin yetişkin hale getirilmesi için aracı bir rol üstlenir (Ergün,2009:54).

Daimici akımın kendini konumlandığı yerde referans kaynaklarını şartları ve olasılıkları bir kenara bırakarak evrensel kabul edilen doğrulardan beslenmeyi şart koşmaktadır. Mükemmel bir eğitim doğruyu arama yetisi oluşturup kanıtlanmış doğru ve kalıcı ilkeleri öğretmelidir. Doğrular sistematik bir çalışma ile öğretilir (Gutek,2014:307). Merkezde okul anlayışıyla hareket eden bu akım okul kültürünü koruyan ve onun devamlılığını saylayan özelliğine dikkat çeker. Toplumun benimsediği değerler eğitim vasıtasıyla gelecek kuşaklara aktarılacak sürdürülecektir (Boyle akt.Ergün,2009:54).

Bu eğitim kuramı insan bilimlerine iyi, doğru ve güzel kavramlarına açıklık getirir(Gutek,2014:306). Bilimsel bilgiler vermeyi amaçlayan eğitimde çocuğun başıboş bırakılmasına kesinlikle karşı bir akımdır (Ergün, 2009:54).

Daimicilik, Türk eğitim sisteminde uzun yıllar öğretmen merkezli bir anlayışla hareket edilmesine katkısı olmuş bir akımdır. Yukarıda ifade edildiği gibi okullar eğitimin merkezi konumunda yer almıştır. Bugün yeni dengelerle beraber yaşanan postmodernizmin gölgesi altındaki gerçeklik, algılar ve beklentiler üzerinde büyük oranda değişime maruz kalmaktadır. Okul ve öğretmenin işlevinde görülen değişimler dikkate alındığında daimici akımın yaklaşımlarının

ötelendiği görülmektedir. Çünkü bugün okul ve öğretmen, öğrenmenin tekeli olmaktan çıkma yolundadır. Bununla birlikte öğrenci merkezli eğitim anlayışıyla okul, bilgi vermekten ziyade öğrencinin ilgi ve arzuları yönünde serbest hareket edebileceği ortamı oluşturmayı hedeflemektedir(Gür,2016:97).

Temeli realist ve idealist felsefelerin etkisinde gelişen mutlak, değişmez ilkelere ve geleneğe önem veren bu akımın eğitimde hedefleri şunlardır (Şişman, 2008:147).

1. İnsan doğası, ahlaki ilkeler ve değerlere, her yerde ve her zamanda aynı olup hiçbir zaman değişmez.
2. İnsanların ortak olan en önemli yanı akıl ve zekadır. Bunun için entelektüel eğitime önem vermelidir.
3. Eğitimin temel görevi insana evrensel mahiyetteki değişmez gerçek ve doğruların bilgisini kazandırmaktır.
4. Okul gerçek yaşamın bir parçası ve taklidi olmayıp yapay bir ortamdır ve gerçek yaşama hazırlık yeridir.
5. Okulun temel görevi, toplumun kültürel mirasını yeni yetişen kuşaklara aktarmaktır.
6. Öğretme yöntemi olarak konferanslar, metin çözümlemeleri ve tartışma tercih edilir.

1.7.2.Esasicilik

Esasicilik, eğitimin amaçlarını eğitimde temel ilkelerin değişmez olduğunu, sürekli olması gerektiğini savunan idealist bir görüştür. Eğitim değişmeyen insan tabiatını bir bütün halinde tutacak, akıl ve mantığa dayalı düşünceyi, dünyanın fiziksel ve duygusal değişmelerini anlatmalı (Johnson, akt.Ergün,2009:53), bireyde dönüşüm sağlaması ve hakikatin bilgisine ulaşma noktasında yöntem olarak Sokrates'e özgü diyalektik bir sorgulama yöntemi kullanmalıdır(Cevizci, 2016:30).

Faydacı eğitim tasarlayan ilerlemeci eğitim nesiller arasında kurulması gereken etkileşime engel olduğunu savunan esasıcı düşünce öncelikle insanlık mirasının ilk unsurları olan düşüncelerin anlamların ideallerin ortak noktasını göstermeleri gerektiğini ileri sürer (Gutek,2014:291). Dünyanın her yerinde insanlar aynı oldukları için, her yerde aynı eğitim amaçları takip edilmelidir. İnsanı ‘insan’ olarak ele almalıdır. Kültürel ve fiziksel farklar önemli değildir. Eğitim programları çağlar ve kültürler üstü olmalı ve eğitimin özü kavranmalıdır. Bundan ötürü eğitimin görevi, insanları sonsuz ‘gerçek’ hayata hazırlamaktır. Bu dünyada da ‘öte dünya’da da gerçek aynıdır; eğitim de aynı olmalıdır(Ergün,2009:54).

Realist ve idealist felsefenin izlerini taşıyan bu akım muhafazakâr bir eğitim akımıdır.

Şişman bu akımın ilkelerini şöyle aktarır (Şişman, 2008:148).

1. Eğitimin özü insana gerekli temel bilgi ve becerileri kazandırmaktır.
2. Yeni yetişen kuşaklara insanlığın deneyiminden geçmiş birikimi ve kültürel miras aktarılmalıdır.
3. Okulun görevi bilgi ve kültürü aktarmak, bireyin dünyayı tanımasını, topluma uyumu sağlamaktır.
4. Öğrencilere kendilerini disipline etme alışkanlığı kazandırılmalıdır.
5. Temel güç öğretmendedir. Öğretmen entelektüel bir lider olmalıdır.
6. Değişme birtakım toplumsal çatışmaların kaynağı olup çatışmaların olmaması içinde değişmemek esastır.

1.7.3. İlerlemecilik

İlerlemecilik 19.yüzyılda Amerika’da sosyal reformların gerçekleştirilmesi ve ortak bir demokratik düşüncenin benimsetilmesi amacıyla oryaya çıkmış, Dewey’in eleştiri ve katkılarıyla önderlik ettiği pragmatist felsefenin eğitime uygulanış biçimidir. Bu anlamda ilerlemecilik varoluşsal anlamda gerçeklik anlayışından yola çıkarak, gerçekliğin ancak insanın eylemleri vasıtasıyla,

çevresiyle etkileşiminde deneyimlerinin sonucu bir anlam verdiği şey olduğunu ileri sürer (Bakır, 2012:48). Bu görüş geleneksel eğitimin aşırı şekilciliğine, sıkı disiplin anlayışına, pasif öğretime karşıdır. Bu eğitim görüşünün en tanınmış temsilcileri J. Dewey, W.H. Kilpatrick ve B.H. Bode'dur (Ergün, 2009:53). Amerikan eleştirel pedagojisinde “her öğrencinin kendi tecrübesini esas alması gerektiği” yaklaşımı Dewey'den beri takip edilen bir anlayıştır(Gür,2016:77).

Dewey'in eğitimin hayatın bir parçası değil onun hayatın bizzat kendi görüşünden hareket ederek eğitimi deneyim kazanma sahası olarak görüp, yaparak ve yaşayarak öğrenmenin eğitimin temeli olması gerektiği ve kişideki gelişimi somut şekilde ortaya çıkmasını sağlamasını öncelikli hale getirir. Sürekli gelişen ve değişen hayat şartlarına birey ne kadar adapte olursa o kadar başarılı olacaktır. Bilimsel zeminde yürütülecek faaliyetler bireyi özne konumuna getirecektir. Bireyin gelişiminin sağlanması için insan doğasının anlaşılması ve insana bütüncül bir bakış açısının kazandırılması gerekir. Eğitim felsefelerine bakıldığında pragmatizm her ne kadar 20. yüzyıl felsefesi olsa da ilkeleri eski Yunan'a dayanan faydacı görüşlere kadar götürülebilir. Ancak düzenli bir şekilde eğitim için ele alındığında Dewey'in katkıları etkili olmuştur ve Dewey birçok ülkeye eğitim programları yazmıştır. İlerlemeci eğitimde öğrenci merkezdedir, öğretmen yol gösterici ve rehber konumundadır. O, öğreniciye nasıl yapıldığını değil nasıl yapılması gereken yolu gösterir. Ezber eğitime ve kitaba bağlı kalmayı reddetmiş problem çözme temelli bir yöntem benimsemiştir. Doğal olarak demokratik eğitim kavramı Dewey' de önem kazanır çünkü özgür bireyler ancak demokratik bir ortamda yetiştirilebilir.

İlerlemecilik geleneksel olarak devam eden statik değişmezlikleri değil sürekli dinamik olan hayatı takip etmeli eğitimde hayata uyan değil hayata yön veren ve hayatını geliştiren bireyleri hedefler. Genellikle ABD'de temsil edilen bu eğitim yaklaşımı çocuğun ilgilerini keşfetmeye yönelik, problem çözme temelinde her çocuğun kendi hayatını kendisinin kurmasını amaçlar (Ergün, 2009:53). İlerlemeci eğitim ekonomik sistem dünyasının gereklerini yerine getirecek insan tipini yetiştirmek için geliştirilmiş, somut bir akımdır. Gerçek bir ilerlemeci eğitimci ilgileri, gereksinimleri hedefleri, yetileri ve istekleri gibi iç yaşantı

koşulları ile tarihsel, fiziksel, ekonomik ve toplumsal olgular gibi dış çevresel faktörler arasındaki bağlantılar kurma yeteneğine sahip bir öğretmen olarak öğrencilerini geleceği çok yönlü kuracak bireyleri yetiştirmeyi hedefler (Gutek, 2014:327).

Amerikan pedagojisinde ön plana çıkan ilerlemecilik fikrinin iyi anlaşılması gerektiği üzerine düşünmek gerekmektedir. Çünkü öğrenciyi merkeze almanın arkasında her ne kadar öğrencinin potansiyelini keşfetme amacı güdülse de Gür'ün ifadesiyle burada hedef “*işe yaramaz adam*” kategorisini silmektir. Bunun altında yatan temel felsefe uluslararası pazar anlayışına uygun insan yetiştirmektir(Gür,2016:19-24).

İlerlemeci eğitim doğacı fikirleriyle bilinen Rousseau'dan etkilenmiş ve ilkelerinin şöyle belirlemiştir.

1. Çocukların dersleri kelimesi kelimesine öğrenme yerine öğrenmeyi çevreleriyle kuracakları duyuşsal etkileşime dayandırılmalıdır.
2. Çocukluk, insanın gelişip zenginleştiği dönemdir. Onun için çocuğun duygularına önem verilmelidir.
3. Okul çocuğun çevresinden ayrı düşünülmemeli öğretim çocuğun çevresini de içermelidir (Gutek, 2014:89)
4. Gerçek ve ahlaki değerler göreceli olup sürekli değişme özelliğine sahiptir. İyinin ölçüsü, topluma faydalı olmasıdır.
5. Okul, çocuğu yaşama hazırlama yeri değil yaşamın kendisi olup eğitim esası öğrencinin doğal gelişimini sağlamaktır.
6. Eğitim çocuğun bireysel ilgi ve ihtiyaçlarına göre düzenlemelidir
7. Eğitim değişen bilgi ve çevreye göre sürekli gözden geçirilmelidir
8. Eğitimde öğrencilerin öğrenmeye aktif katılmaları sağlanmalıdır.
9. Öğretmen yol gösterici olmalıdır (Şişman, 2008:148).
10. İçerikte sunulan bilginin mutlak doğru olmadığı, yeni ortamlarda değişebileceği vurgulanmalıdır (Sönmez,2002: 90).

1.7.4.Yapılandırmacılık

Yapılandırmacılık ilk olarak G. Vico' nun ortaya koyduğu, insanın bizzat kendi oluşturduğunu anlayabileceği ve “bir şeyi bilen onu açıklayabilendir” şeklindeki düşüncesi ve Rousseau'nun insan bilgisinin kaynağını duyum ile başlatan ve bilgiyi pasif izleyicinin dıştan edinimi değil, deneysel eylemler vasıtasıyla aktif katılımcı yapılandırması olarak ele alan, pasif, alıcı zihin yerine, zihnin aktifliğini daima ön planda tutarak oluşturmaya yöne dikkat çeken deneysel temelli bir yaklaşımdır (ChristopherWinch akt, Bakır, 2012: 55). Yapılandırmacı yaklaşım bireyin nasıl öğrendiğiyle ve bilginin yapısıyla ilgili olarak hem öğrenme kuramında hem de bilgi teorisinde kullanılmaktadır. Yapılandırmacılık, Piaget'in eğitim uygulamalarını yeniden ele alma ve düzenleme işleminde faydası olacağı düşüncesiyle öğretimin bazı genel ilkelerinin yeniden ele alınmasıyla oluşmuştur. İlerlemecilik ve yeniden kurmacılığın ortaya koyduğu düşünceler bu akım için de geçerlidir(Bakır, 2012:56). Yapılanma ancak yaşayarak ve yaparak olacağı düşüncesinden hareketle zihinsel içerikten ziyade bilginin elde ediliş biçiminde önem kazanmaktadır. Günümüzde bilgi edinmenin çeşitliliği geçmiş yıllara nazaran daha da artmış durumdadır. Bu noktada öğrencilerin ve eğitimcilerin öğrenim açısından geleceklerini yapılandırırken bilgiyi nasıl elde edecekleri üzerine düşünmeleri gerekmektedir. Öğretmen ve okullun bilgi tekeli olmaktan çıktığı bir zaman diliminde ulaşılabilecek verilerden nasıl yararlanacağını öğrenmek ve öğrenilecek şeyin önünde durmaktadır. Bu durumdan ötürü okul ve öğretmeni sistem içerisinde yok saymaktan ziyade öğrencilerin bilgiye nasıl ulaşacağı ve bu bilginin nasıl kullanılacağı bağlamında aktif görev üstlenmesi gerekmektedir. Öğretmenler, birer rehber olarak öğrencilerine değişen bilgi kavramının önemini anlatırken onların bilgiyi nasıl yapılandırmaları gerektiğini de anlatabilmelidir.

1.7.5. Yeniden Kurmacılık

Eğitim hayatla ilişkisi kuvvetli bir sistem üzerinden işlemektedir. Eğitim, toplumların yaşamış olduğu krizlerden çok yönlü etkilenmekte, bir taraftan bu krizleri aşmanın gayretine düşerken diğer yandan yeni oluşacak problemleri

aşmanın yollarını bulmaya çalışmaktadır. Bu noktada eğitimin en önemli görevi, yüzyıl insanının içine düştüğü varoluşsal ve kültürel krizini aşmak için toplumu yeniden kurmaktır. Düzenin yeniden tesisi için okul önemli bir kurumdur. Bu yeni düzenleme sırasında uygarlığın bütün temel değerleri gözden geçirilecektir (Ergün,2009:54). İlerlemeciliğin devamı niteliğinde ona bir tepki olarak doğmuş olan yeniden kurmacılık pragmatist düşünceye dayanan bir akımdır. Amerika’da meydana gelen ekonomik kriz sosyal bulanımlar ve teknolojik gelişmelerle birlikte insan varlığını tehdit eder hale gelen durumlar, ilerlemeciliğin amaçsız ya da işlevinin yerine getirmekte zorlandığı kanaatine sebep olmuş ve ona bir tepki olarak yeniden kurmacılığın oluşumunu hazırlamıştır (Bakır, 2012:52).

Çağdaş hayat kendi ihtiyaçları içerisinde insanları yalnızlığa ve çıkmaz bir yola sürüklemiştir. Kültürel değişimin çok hızlı yaşandığı günümüzde bu değişimi iyi anlayıp insanı kaybetmeden ona yeni yollar bulma amacıyla hamle yapmak zorunlu hale gelmiştir. İnsanların yarattığı her kültürün, bir düzeni, amacı ve değişme yönü vardır. Modern çağda eğitim ve kültürü yıkmaya yerine bunları yeniden kurmalıdır. Eğitim bir sosyal reform gerçekleştirecektir. Değişim sürecinde eğitimin işe yaramayan unsurları atılacak, eğitimde amaç ve araçlar yeniden belirlenecektir. Toplum birçok örnekte görüldüğü üzere politika yoluyla değil eğitim yoluyla değiştirilecektir. İçinde yaşadığımız karmaşık üretim düzenine cevap verebilecek, halkın kontrol sağlayabileceği demokratik ortamda gerçekleşecektir. Öğretmen bu süreçte öğrencileri yönlendirerek onları zamanın getirmiş olduğu kültüre hazırlanmalarını sağlayacaktır (Johnson akt.,Ergün, 2009:55).

Devletler ve toplumlar birbirini anlamak için daha çok çaba sarf etmelidirler. Barış ve huzurun sağlanması konusunda mutabık kalınmasına rağmen bunun hangi yollarla olması gerektiği konusunda anlaşmazlıklar mevcuttur. Dürtü ve ihtiyaçların farklılığı ortak bir akılda buluşmayı engellemektedir. Ancak akıllar sınırlı da olsa beraber yaşama kültürü için işbirliğine ihtiyaç vardır. Eğitim kazanımlarıyla bir sağduyu inşa edilebilir (Sönmez, 2002: 94).

Yeniden kurmacılık şu şekilde özetlenebilir:

1. Dünyayı paylaşan uluslar içinde ırk, cinsiyet ve din ayrımı yapılmamalı, sevgi, barış, hoşgörü ve ortak değerlere dayanılmalıdır.
2. Eğitim toplumda gerçekleştirilecek sosyal reformların bir aracı olmalıdır.
3. Toplumsal değişme sürecinin merkezi okul olmalıdır
4. Toplumda demokrasi tam egemen olmalıdır.
5. Eğitimde toplumun ve dünyanın geleceğine dönük konular ağırlıkta olmalıdır (Şişman, 2008:149).
6. Toplumu değiştirmede temel sorumluluk okuldadır (Sönmez,2002: 95).

1.8. Demokratik Eğitim

Okul toplumun en temel dinamik yapılarından biri ve hayata hazırlık değil de hayatın bizzat kendisi olarak değerlendirilirse bu kurumun demokratik bir yapıda teşkil etmesi ve muhatabı olan öğrenciler başta olmak üzere diğer kişilerle (yönetici, öğretmen, veli vb.) içinde yaşadığı toplumun demokratik işleyişe uygunluğu önem taşımaktadır. Demokrasi, Eski Yunan'dan bu yana gündemde olan bir olgudur. Ancak oluşturulan sınıflardan dolayı demokrasi kavramı sadece belli zümreler için geçerliydi ve eğitim de seçilmiş bu kişilerin hakkı olarak görülürdü. Günümüzde demokratik eğitimi çoğu ülkenin başaramadığı bir gerçektir. Çünkü demokratik bir ülke olma şartlarını yerine getirmeden böyle bir eğitim anlayışı geliştirmek kolay olmayacaktır.

Russell(2004:15),“ülküsül olarak demokratik bir eğitim düzeni, her çocuk için var olan en iyiden yararlanması fırsatının sağlanmasıdır” yorumunda bulunmaktadır. Demokratik eğitimde var olan imkânların eşit şekilde dağıtılması ve herkesin olabileceği şeyi hedefleyip elde edebilmesi imkânı yatmaktadır. Geleneksel eğitim demokratik bir biçimde gelişmemiştir.

İnsanın diğer canlılardan ayrılan önemli yönlerinden birisi öğrenebilir ve eğitilebilir bir varlık olmasıdır. Eğitim kişilerin birey olabilmesi ve kendi hayatlarını devam ettirebilmeleri için demokratik ülkelerde demokrasi eğitimi, eğitim programlarında ve uygulamalarında yer almaktadır. Neill, Rousseau'nun Emile kitabında ifade ettiği gibi “çocuğun doğuştan iyi olduğu” görüşünü takip

etmiştir. Ancak okulun çocuğu kötüleştirdiğini savunur. Bunun en önemli sebebi ise okulda özerk, tam demokrasi ve öz yönetim anlayışının hâkim olmamasıdır (Şişman, 2008:105). Rousseau'nun sıkı bir takipçisi olan Pestalozzi'nin eğitime katkısı bir öğretmenin yalnızca entelektüel değil, aynı zamanda kalbe dokunan özel bir eğitim alması gerektiği ilkesiydi. Ona göre eğitim aslında ruhların temasıdır. Bir öğretmenin öğretmenlik yaptığı çocuklara saygı ve sempati duyması gerekir (Montessori, 2016:43). Bu açıdan değerlendirildiğinde Pestalozzi eğitimin amacının Aydınlanma düşüncesiyle sadece aklın mükemmelleşmesi değil, insanların maddi sefaletten kurtarılarak, manevi ve beşeri yönlerden bağımsız kılınmasıydı(Aytaç, 2012:256).

Bu noktada eğitimde önemli görev üstlenen öğretmen öğrencilerine yol gösterici olurken, öğrencilerine yaklaşımı saygı ve sevgi dili çerçevesinde onların kişiliklerini dikkate alıp onlara yol gösterici olmalıdır. Dolayısıyla eğitim yoluyla demokrat insanların yetiştirilmesi amaçlanır. Türk milli eğitimin ilklerinden birisi de demokrasi eğitimi ilkesidir.

Değişen paradigmayla beraber demokratik ülkelerin hedefi toplumların dikey ve yatay geçişi sağlayabilen, mesleki farklılaşma ve sosyal mobilitiyi hızlandırarak, toplumlarda hem liyakatin korunmasını, hem de kabiliyetlerin en yüksek seviyede işlenip, geliştirilebilmesi için demokratik bir eğitimin sergilenmesidir(Tozlu, 2016:157). Çünkü insanlar gelecekleri konusunda daha kuşkucu olmak zorunda kalmışlardır. Yenileşme kavramının hızıyla internetin gelişimi ve yaygınlaşması ile birlikte eski yargılar değişime zorlanmaktadır. İnternetin erişilebilirliğinin artması sonrasında ağırlığın ilişkili platformlara kayması okulların misyonunda değişimi zorunlu hale getirirken demokratik ve eşitlikçi bir eğitim alma fırsatlarının olumlu yönde gelişeceğine dair fikirler tartışmaya açılmaktadır.

Eğitim toplum içinde fertlere hayatın kapılarını açan ve onları toplumdaki yerlerinin almaya muktedir kılan bir süreçtir. Eğitim aynı zamanda bireylere toplumun kültürünü ve yaşama standartlarını iletir(Arslanoğlu, 2012:29). T. Parsons eğitimin mesleklerin seçimi ve toplumsallaşma için aracı olduğunu vurgularken eğitimin hem kişisel hem de toplumsal yönüne dikkat çekmektedir.

Bu da toplum olarak yaşamak zorunda olan insan için demokratik eğitimin önemini artırmakta (Tezcan, 2017:25), gittikçe karmaşıklaşan dünyada beraber yaşama kültürünün kurumsallaşması için akıl gücünü daha da gerekli kılmaktadır (Russell, 2004:38).

Demokratik eğitim fikri yaşanan hayatın problemlerine çözümler üretirken geçmişle ilişki içerisinde olan ancak gelişime ve değişime engel olabilecek durumların ortadan kaldırılmasında bir güç olarak görülmektedir (Bayraktar, 2017:297). İnsanlar ekonomilerinin gelişimine paralel olarak daha talepkar olmakta, kendilerini ziyadesiyle özgür kılmanın derdine düşmektedirler. Bu taleplerin karşılık bulması da eğitimin demokratik bir fikir çerçevesinde şekillenmesine bağlıdır.

Demokratik eğitim için demokratik okulların açılması fikri geliştirilmiştir. Demokratik düşüncelerin oluşması adına temelde demokratik okulların varlığı demokrasi kültürünün kurumsallaşması açısından önemlidir. Hemen hemen tüm dünyada ekonomik programların istediği çerçevede oluşan insan ihtiyacından ötürü pragmatist ve hümanist felsefelerin etkisiyle ilerlemeci ve çocuk merkezli anlayışın hakim olduğu ortadadır. Apple ve Beane'nin aktardığı üzere demokratik okullar birçok açıdan yukarıda ifade edilen anlayışın ötesindedir. Bu okullar okul iklimini geliştirip, öğrencilerin özgüvenini artırmanın ötesinde toplumun “eleştirel okurlar” olarak bilginin müşterileri şeklindeki pasif rolden anlam yaratıcılığı yönünde bir amaçla ilerlerler (Apple ve Beane 2011:42-48).

Eğitim kişileri ve toplumu olumlu yönde değiştirmenin en önemli araçlarından birisi olduğundan, ülkelerin şimdi ve geleceklerinin bağlandığı yerdir. Bugün geçtiğimiz yüzyılda sanayi çağına ‘eleman’ yetiştirme fikrinin ötesinde, çok yönlü problemlerle yüzleşmek durumunda kalan insanın daha geniş bakabilen bir vizyonla yetiştirilmesi amaçlanmaktadır. Türkiye’de bu amaçla eğitim felsefesini yeniden belirlediği Milli Eğitim Bakanlığı’nın öncülüğünde 2023 Eğitim Vizyonu çalışması aşamalı şekilde uygulamaya konmuştur. Bu vizyon belgesinde tarihsel olarak nasıl bir çağda yaşandığı belirtilerek, eğitimin ihtiyaç duyduğu yenilikler

çerçevesinde bireylerin nasıl ve ne şekilde eğitilmesi gerektiği demokratik eğitim perspektifiyle ortaya konulmuştur.

1.9. Çağdaş Eğitim Akımları

1.9.1.Sanat Eğitimi Akımı

Güzel sanatların ruhundan hareket ederek sanatın saflığını ve güzelliğini bütün olarak eğitim içerisine katarak yenileşmenin gerekliliğine inanan bir akımdır. Kapitalist ekonomik yaklaşım, eğitimi burjuvazinin eline bırakarak entelektüel gelişimi olumsuz etkilemekte ve insan medeniyetini çökertmektedir. Tekniğe olan bağlılık duygu, karakter hatta bedeni dahi ihmal etmektedir (Ergün, 2009:55). Bu akım genel anlamda 19. yüzyılın sonlarından itibaren Batılı toplumlarda meydana gelen kültürel kriz ve yabancılaşmaya karşı eğitimde güzel sanatları kullanarak toplumsal bir reform yapmayı savunan bir akımdır (Şişman, 2008:33). Pozitivist ve materyalist bir baskı altında kalan insanlık yeni arayışlar içerisinde. Bu amaçla okullar da çeşitlendirilmek istenmektedir. Özel okullar başta olmak üzere geleneksel eğitimin dışında bireylerin kendilerini daha özgür hissedebilecekleri eğitim akımlarına ihtiyaç duyulmaktadır. İnsanın estetik duygularını ön plana çıkaran sanat eğitim akımı, insan hürriyet, şahsiyet ve pedagojik temellerini güçlendirebileceği bir değeri ifade etmektedir. Bundan dolayı kişi sadece toplum baskısının hala etkin olduğu belirli alanlara yoğunlaşmaktan ziyade eğitimin sanatla iç içe geçtiği, bireyin yatkın olduğu sanat dalında uzmanlaşmasını ve kendine mutlu olabileceği bir kapı aralaması gerektiğini savunmaktadır. Bu bakış açısının Türkiye’de, insan yeteneklerinin gelişimi ve bireylerin keşfedilmesine yönelik çalışmaların öğrencilerin okul öncesi eğitimde ele alınması gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Eğitimci ve aileler için çocukların yetenek ve kapasitelerinin tespit edilmesi bağlamında ele alınması gereken sanat eğitimi akımından öğrenilecek birçok noktanın olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

1.9.2.Çocuktan Hareket Akımı

Rousseau, eğitimde temel eksiklerden birisinin eğitimin çocuklara verilirken yetişkinlerin çocukları kendi istekleri yönünde hareket etmelerini amaçladıklarını ve çocuğun dünyasına ne kadar yabancı oldukları şeklinde ifade etmiştir. “Yetişkinlerin çocuklarla ilgili düşünceleri var; ancak çocukların ne istediği sorulmamakta, onlara paket programlar sunulmaktadır. O çocukları bırakın koşsun oynasınlar, gücüyle adam olurlarsa akıllarıyla da adam olurlar yorumunda bulunmaktadır”(Rousseau, 2017:132). Rousseau’dan hareket ederek doğa ile iç içe Özgürlük Okulu’nu açan Neill’in kafasındaki düşünce çocuğu okula uydurmaktan ziyade öğrenciyi merkeze alarak okulu çocuğa uydurmanın asıl amaç olduğunu söylemişti (Neill, 2000:40). Bu akıma göre eğitimin amaçlarını çocuğa göre düzenlemek gerekmektedir. Çünkü her çocuk kendine has bir varlıktır. Yetişkin algısı ve öğretileri üzerinden çocukları eğitmek onlara haksızlık etmektir. Çocuklara en iyi eğitim onların dünyasından bakılarak verilebilir. Ergün’e göre hedef bilgi aktarımı ve disiplin uygulaması değil, öğrencinin faal ve kendine uygun bir şekilde yetişmesine zemin hazırlamaktır (Ergün,2009:55).

Eğitimde ferdi farklılıkların göz önünde tutulmasına işaret eden İbn-i Sina çocuktaki yeteneklerin keşfedilip bu yeteneklere göre eğitim yapılmasını tavsiye etmiştir (Özgedik, 2014: 45). Rousseau’da “öğrencinize yaşına göre davranın önce onu toplumdaki yerine koyun ve orada öyle iyi tutun ki bir daha oradan çıkmaya kalkışmasın” diyerek çocuk dünyasının değerine dikkat çekmiştir (Rousseau, 2017:87). Çocuğu doğuştan iyi gören özgürlükçü anlayış geleneksel eğitimi ve çocuğa bakışı eleştirmiştir. Bu açıdan çocuğu merkeze alan anlayış okullara çocukların özgürlüğünü kısıtlayan yerler olarak bakmıştır.

1.9.3.Kır Eğitim Yurdu Akımı

19.yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış olup şehir kültürüne ve entelektüel eğitime karşı bir tepki olarak doğmuştur(Şişman, 2008:34). Bu akıma göre eğitimde karakterlerin şekillendirilmesi esastır. Bilgi kazandırmak ikinci planda

kalır. Bu akımın temsilcilerinden H. Lietz'e göre eğitim, kişilere milli bir zihniyet ile ahlaki ve dini sosyal davranışlar kazandırmalıdır. Bunu sağlayacakta kültürel eğitimidir(Ergün, 2009:56). Kültürel eğitimin kazandırılması için kamu okullarını karşısına alan bu akım, gençliğin yapısına uygun komünal bir yapı içerisinde gençliğe uygun bir hayat üslubu kazandırmayı hedeflemiştir(Nurlu,2009:25). Bu akıma önemli katkıları olan ve anaokulu fikrinin mimarı Fröbel, gençlerin aktif yaşam felsefesi kazanması amacı gütmesi gerektiği fikriyle İş, Yaşantı ve Hayat Okulu'nun öncülerinden olmuştur(Aytaç, 2012:270).

1.9.4.İş Eğitimi Akımı

Liberal görüşleri savunanların geliştirdiği iş okulu ile sosyalist görüşleri benimseyenler savunduğu 'politeknik okulu' dur. Ezberci eğitime ve edilgin öğrenciliğe karşı çıkmıştır. Yapararak ve yaşayarak öğrenmeyi savunan John Dewey de görüşleriyle bu akım içinde yer alır(Şişman, 2008:34). Türkiye'de Köy Enstitüleri projesi de iş eğitimi akımının bir parçası olarak geliştirilmiştir. İnsanın zihni ve manevi hayatını belirleyen en önemli unsurunun iş olduğunu savunur. Özellikle sanayi devriminden bu yana iş, insanın alinyazısını belirleyen en önemli faktör halini almıştır. İş okulu pedagoglarına göre iş bir eğitim aracıdır; esas amaç öğrencilerin kendiliğinden faaliyeti, el işi vasıtasıyla zihni çalışmayı dengelemektir. Çağımızda endüstriyel üretim hakimdir; çocukların endüstriyel kültür içinde rahat çalışmalarını sağlamak için çok yönlü bir fabrika üretimi içinde yetiştirilmeleri gerekir (Ergün,2009:56). Zamanla bu eğitim akımı, üretim okulu akımıyla birlikte gelişmiştir. Bu akım Karl Marx'ın görüşlerinden etkilenmiştir. O zihinsel, bedensel ve politeknik eğitim olmak üzere üç tür eğitimden söz etmiş, eğitimin daha çok maddi üretimle ilişkisine dikkati çekmiştir(Şişman, 2008:34).

1.9.5.Seçkinler Eğitim Akımı

Herkes için eğitimin söz konusu olmadığı dönemlerde okul, toplumu yönetecek belirli sayıda seçkin bir grubun yetiştirilmesine hizmet eden yer olarak görülmüştür. Platon'un *Devlet* kitabında savunduğu eğitim toplumun belli

kesimlerinin eğitilirken bazı kesimlerin eğitime gerek duyulmamıştır(Şişman, 2008:33). Günümüzde açıkça ifade edilmese bile bazı okullara belli seçkin sınıftan öğrencilerin alındığı bilinmektedir. Bu seçim daha çok ekonomik tabanlı olsa da bu okullar hem akademik başarı hem de maddi bir yeterlilik aramaktadır.

Çağdaş eğitim akımlarına baktığımızda varolan eğitim sistemlerine yöneltilen eleştirilerden yola çıkıldığı görülmektedir. Ancak yapılan bütün eleştirilerin gerçeklik tarafı olmakla birlikte eğitim gibi dinamik bir alandaki yeni ihtiyaç ve taleplerin gündeme gelmesi açısından önemli görülmektedir. Eğitimin paradigması bahse konu olan ihtiyaç ve talepler doğrultusunda teknolojinin aktif bir şekilde kullanılmasıyla birlikte zorunlu bazı değişikliklere gebe dir. 2019’ un Aralık ayında Çin merkezli ortaya çıkarak bütün dünyayı etkisi altına alan Covid-19 isimli virüs sonrasında tüm ülkeler eğitim başta olmak üzere örgün eğitimde ortaya çıkan eksiklikler internet ortamında giderilmeye çalışılmıştır. Aşamalı olarak geçilmesi düşünülen eğitim platformları internet teknolojisi sayesinde ivedilikle kullanıma alınmıştır. Denilebilir ki ilk defa çok sayıda öğrenci ve öğretmen yeni bir platformla karşı karşıya gelmiştir. Bugün gelinen nokta, eğitime dair varolan paradigmaların değişmesi adına bir işaret olarak okunabilir. Yaşanan salgın sürecinden önce de kullanılan belli eğitim ortamları daha da erişilebilir hale gelmiştir. Okulun birçok eleştiri aldığı günümüzde internet ortamlarında sunulan eğitim, insanların eğitime bakışını değiştirebileceği gibi bu ortamların sağladığı olanaklar zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın erişilebilir durumdadır. Bunlardan birkaçının ismini vermek gerekirse Future Learning, EDX, Coursera, Ude my ve Khan Academy vb. uygulamalarla okul öncesi seviyelerden üniversite aşamasına kadar birçok ders içeriği sunulabilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SİNEMA VE EĞİTİM

2.1. Sinema ve Eğitim İlişkisi

Sinemayı, eğitim bağlamında düşünmenin ortaya çıkabilmesi için öncelikle sinema ve eğitimin ne olduğunun iyi kavranması gerekmektedir. Kurulacak bu ilişkiden nasıl sonuçlar elde edilebileceği hesaba katılırsa olumlu sonuçlar alınabilir. Sinemanın 1895'ten kısa zaman sonra sinemanın imkânları keşfedilmiş ve eğitimde nasıl kullanılabileceğine dair fikirler ileri sürülmüştür. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da sinema ile eğitim yapılan çalışma gurupları organize edilerek dernekler kurulmuştur. Sinemayı bir eğitim aracı olarak düşünmek aynı zamanda onu her hangi bir eğitim sistemine alternatif ya da ek bir eğitim platformu oluşturmak anlamına gelebilir. Zira sinema ideolojik bir aygıt olarak görülse de karşı ideoloji, alternatif ya da bağımsız sinemanın varlığı kendi antitezini üretir biçimde savunmasını yapabilir. Belki burada nicelik açısından belli türdeki filmlerle spesifik ideolojilerin baskın geldiği görünmektedir. Ancak sinemanın nitelik açısından değerlendirilmesi daha önemli olabilir. Çoğu zaman hayattaki karmaşaya gönderme yapan postmodernizm bir diğer açıdan alternatif üretimin ve karşı çıkışında bir imkânını sunmaktadır. Sinema, bir yönüyle kapitalizmin baskısı ve tüketim kültürü bağlamında değerlendirilse de alternatif ürünler açısından dünya sinemasında çeşitlilik dikkat çekmektedir. Çünkü insanlar fail olarak yaşadıkları dünyada kendilerini eğitme fırsatlarını her geçen gün artırmaktadır. Buradan hareketle sinemayı eğitim açısından temelde iki boyutta değerlendirmek mümkündür. İlki onu eğitim ve öğretim amaçlı tasarlayıp belirli ders içeriklerinde ya da değerlerin kazandırılması bağlamında kullanmaktır. Filmleri konularına göre müfredat içerisinde ana ya da yardımcı kaynak olarak değerlendirmek mümkündür. İkincisi ise, sinema filmlerini eğitimin bizzat kendisi anlamında yani kişide olumlu tutum ve davranış oluşturma amaçlı değerlendirmektir. Bu açıdan filmler pozitif

anlamda sınırsız bir kaynak olabilir. Örneğin öğrencilerin moral, motivasyon ve irade eğitimleri bağlamında değerlendirilip okunabilecek yüzlerce film vardır. Yapılan çalışmalara bakıldığında filmlerin hangi amaçla izlenmesi gerektiği konusunda filmler konularına ayrılmıştır. Bu bağlamda sinemanın imkânları- kitlesel eğitimin hemen tüm dünyada ciddi bir eleştiri süzgecinden geçtiği hesaba katılarak- düşünülürse filmler bireysel eğitimde ve kitlesel eğitimin tekelinin kırılması açısından düşünülebilir. Kitle iletişim araçlarının hemen hepsi bu konuda eğitime sınırsız katkı sağlayabilir ancak filmlerin katkısı eğer onun okuması başarılabilirse hedeflenenin ötesinde anlamlar taşıyabilir. Çünkü filmler birçok sanat dalını kendinde birleştiren ve aynı zamanda bilimsel verileri içeren bir kaynaktır.

Sinema ve eğitim ilişkisine bakıldığında eğitim filmlerinin içeriği iki temel noktada toplanabilir. İlki eğitimin sinemadaki yansımalarıdır. Yani eğitimin sinemayı nasıl algılayıp, ekranda eğitime dair nasıl bir tablo çizdiği. Bir diğeri ise sinemanın bizzatı bir eğitim ve öğretim aracı olarak nasıl bir işleve sahip olabileceğidir. Bir deneyim türü olarak sinema bireylerde iyi ve güzel arayışının yardımcı bir unsuru olabilir. Kişiye bir vizyon hatta misyon verebilir. Öğretim anlamında ise filmlerin bir dersle ilgili konu anlatımı ya da dersin belli bölümlerine yardımcı olacak şekilde değerlendirilmesidir. Örneğin bir edebi eserin sinemaya aktarılarak hem kitap hem de film üzerinden bir ders işlenebilir. Ya da tarih dersinde tarihi bir olay üzerine çekilmiş filmi konunun zihinlerde canlandırılması açısından değerlendirilebilir.

Arnheim'in ifade ettiği gibi düşüncelerimiz gördüklerimizi, gördüklerimiz de düşüncelerimizi etkilemektedir(Arnheim, 2007:30). Bu düşünceyle beraber öğrencilerin birden fazla duyu organına hitap edecek şekilde öğrenme işinin içine girmesini sağlayacak araç-gereç ve materyalleri kullanmak son derece önemlidir(Aydan akt. Korkmaz, 2015:86). Edgar Dale'nin yaptığı araştırmalarda insanlar:“okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini yapıp söyledikleri bir şeyin ise %90 'ını hatırladıklarını ortaya koymuştur”(Koşar akt. Korkmaz, 2015:86). Görerek yapmanın etkisi insan eğitiminde çok önemlidir.

Hatta geleneksel söylemde yerini alarak talim ve terbiyenin görmekle yapıldığı tezi savunulur. Kişilerin örnek olabilmeleri için doğru örnekleri duymaları yeterli olmayabilir. Örnekliği onların gözünde canlandırmak daha etkili bir yol olacaktır. Bandura'nın görsel öğrenme kuramı görerek öğrenmenin değeri açısından uzun yıllar boyunca etkili olmuştur. Sinemanın hızlı görselleştirme unsurlarına alışabilmek için görsel öğrenme sürecinin sağlıklı algılanması gerekir. Gözlemsel araştırmalar bir insan için görsel medyadaki bilgilerin yazılı medyaya göre daha ulaşılabilir olduğunu da ortaya koymuştur (Champoux akt. İnce Yakar, 2011:91). Ancak burada sinemanın sadece görsel bir ürün olmadığını hatırlatmak gerekir. O, sözü, sesi ve görüntüyü duygu ile harmanlayarak sunmaktadır. Bu yapının beyindeki fonksiyon ve etkileşiminin nasıl gerçekleştiği önemlidir. Beynin yapısı ile ilgili temel bir seviye çalışmasında, beyin sol ve sağ yarım küreleri arasındaki işlevsellikteki farklılıklar belgelenir. Sol beyin, sözlü ve yazılı görevi karakterize eden tündengelimle, dijital görevlerde uzmanlaşmıştır. Sağ beyin, diyalog, yansıma ve görsel görüntülemeye aktif katılımın özellikleri olan ikonik, endüktif, sezgisel görevlerde uzmanlaşmıştır. En karmaşık öğrenme biçimleri ve eleştirel düşünce, öğrenme uyarısıyla analitik düşünmeye yarayan iki yarım kürenin işbirliğini ortaya çıkarmasıyla belirlenir. Bu tek başına eğitim araçlarının, özellikle de düşünce, söylem ve duygu uyandırmak için görsel ve işitsel bilgileri kullanan araçların yaratıcı bir şekilde kullanılmasını gerektirir. Bu nörolojik bilgiye dayanarak, beyin her iki tarafının kullanımını birleştiren eğitim araçlarının seçilmesi önemlidir(Roden, 2007:67). Bu bağlamda bir filmin insan kavrayışında beyin hem sağ hem de sol tarafını kullandığı ve iki tarafı da geliştirmeye yardımcı olduğu iddia edilebilir.

İnce Yakar(2011:91)'ın Pasin'den aktardığına göre Amerikan üniversitelerinde yapılan araştırmada:

1. “Eski ve klasik öğretme metotlarına nazaran öğrenciler filmle eğitimde %35 nispetinde daha fazla bilgiye sahip olurlar.
2. Filmle öğretimde konular, hafızada %55 nispetinde daha uzun zaman kalabilir.
3. Filmle eğitimde konu ile ilgilenme arzusu artar. Öğrenci kabiliyeti yükselir.

4. Öğrenci filmde yapılan hareket, çalışma ve denemeleri gördükçe işle yakınlığı artar ve maneviyatını yükselterek kendine güven sağlar.
5. Film ve fotoğrafla eğitimde muasır medeniyetleri, hiçbir kontrol ve zorlamaya meydan vermeden, bütün dünyaya yaymak imkânı olduğu''sonucuna varılmıştır.

Sinemanın eğitimde kullanılmasının başka bir avantajı da günümüzde öğrencilerin gittikçe eğitime olan ilgilerinin azalması ancak izlemeye olan tutkularının fazla olmasıdır(Akyürek akt. Korkmaz, 2015:86). Ancak filmlerin gelişi güzel bir şekilde değil belli bir plan çerçevesinde seyredilmesi gerekir. Çünkü filmler belirlenmiş prensipler etrafında öğrenilecek şeylerle ilgili, doğrudan bir atıfla hazır öğrenme malzemesi sunmayabilir fakat öğrenilecek birçok şeyi düşündürebilir. Öğrenme dış dünyaya ait olgu ve olayların karmaşık hallerini çözerek basitleştirmek yoluyla gerçek durumu kolaylaştıran ve hareketleri olgunlaştırarak insanın dışındaki dünyaya etki yapmasını olanaklı hale getirir(Topçu, 2012:144).

Film karakterleri aracılığıyla öğrencilerin hipotez oluşturmalarını kolaylaştırabilir. Filmlerin spesifik özellikleriyle öğrenmeye olan katkıları şöyle sıralanabilir: Renk, estetik bir görünüş için ciddi bir özellik taşır ve doğal bir güzellik arayışıdır. Müzik, duyguları harekete getirmede önemli bir role sahiptir. Doğrudan dikkat geliştirme; filmlerin özelliklerinden birisi de hedefine izleyicilerini alarak onlara doğrudan aracısız seslenmesidir. Çünkü sinema kapasitesi itibarıyla yaşatmış olduğu duygusal bütünlükle aradaki malzeme ve materyali kapı dışarı edip karakterlerle izleyicisini karşılıklı bir mülakata bir çağrıdır. Bu doğrudan ilişkinin boyutları yenilik, karşıtlık, ritim gibi birçok özelliğe de gönderme yapar. Ses özellikleri ise bir diğer film özelliğidir. Birçok sesin birleşiminden oluşan film, çoklu ses kullanımıyla muhataplarını içine alır. Çoklu duyuşal bir sunum da filmin başka bir özelliğidir. Film duyuları harekete geçirir. Hem resim hem de ses yolu ile malzeme sunumudur. Estetik ton, sanatsal nitelik, dramatik ve gerçek sunum, mizah, espri, kişiselleştirilmiş yorum,

sinemanın kendi diline uydurma özelliği, hareket özelliği, kameranın görüş açısı ve perspektifi gibi özellikleri sayılabilir (Smith ve Ormer 1949:9). Bir film öğrencilerin zihinlerinde geçmiş ve gelecekle ilgili bir resim çizebilirler. Filmlerle onların zihinlerinin nasıl zindelik kazanacağı ya da köreltileceği amaçlandığında filmler önemli bir kaynak niteliği taşır. Filmler tarihi gerçek ve anlamlı hale getirirken öğrenmeye yeni boyutlar katar. Dolayısıyla filmler geçmişe açılan bir pencere şeklinde antropolojik bir kaynak olarak geçmişte yaşamış insanların nasıl yaşadığına ve ne tür bir dünya tasavvuruna sahip olduklarına dair resitaller yapar. Sınıftaki kazanımların geçerlilik kazanması ve kalıcı hale gelmesi için filmler eğitimde önemli bir araç olabilmektedir. Filmler öğrencilerin derinlemesine anlamaları için geçmiş ve şimdi arasında bağ kurmalarına aracılık eder (Burgard, 2009:12).

Gözlemsel öğrenmenin etkisi yarım asırdır devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında çocuklara izletilecek filmlerin pedagojik açıdan uygunluğu önem kazanmaktadır. Filmlerle eğitim desteklendiğinde eğitimcilerin dikkatli olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Dahası filmler güçlü empati duygusu geliştirmek için fırsat sunduğu için kişiler verilecek mesaj öncesi duruma hazır hale getirilirler. Filmler diğer insanlarda empati duygusu kurarak duygular ve anlamları üzerinde tefekkür etmesini sağlayarak manevi yükselme ve hayranlık gibi duygulara olanak tanır. Kişi filmlerle kendi dışındaki insanları anlama ve onlara değer verme düşüncesiyle eğitim ve eğlence bağlamında sosyal değişim yaratmanın olanağını sağlayabilir(Wedding ve Niemiec, 2018:47). Teknolojinin gelişimiyle beraber materyallere erişim kolaylaştığından filmler kişisel gelişim açısından fırsatlar barındırmaktadır. Çünkü filmler güçlü karakterlerin gözünden deneyim kazanma ve kişilerin kendilerini ifade etmelerine yardımcı olabilir(Wedding ve Niemiec, 2018:60).

Eğitim hayatının her şubesinde sinemanın söyleyebileceği şeylere kulak vermek gerekir. Sinema manzaraları ve ışıklı resimleriyle tedrisatta eğitimde ehemmiyete haizdir. Özyuvar (2015:35)'ın ifadesiyle sinema ‘‘küçük sınıflarda terceme-i hali anlatan büyük adamın tasviridir’’ .Bu imkan birçok şeyi az yorularak görme

fırsatı verir, hissiyatı geliştirir, maneviyatı yükseltir ve onda güzel şeylere muhabbet hissi uyandırır.

Filmler öğrenciler için birer tecrübe edinme aracıdır. Bu araçlar yaşanmış ya da yaşanması muhtemel senaryolar üzerine inşa edildiklerinden öğrenenlerin yaşamlarında nasıl bir rol almaları gerektiğine dair modellerdir. Bilgi ve beceri edinme sürecinde Dewey'in de üzerinde durduğu deneyimleme aşamasında görsel kaynaklar geniş bir tecrübe ve hikâye aktarıcılarıdır(Dewey, 2004:326).

Filmler bir yönüyle estetik öğrenme araçlarıdır. Estetik öğrenmenin ortaya çıkabilmesi için tecrübe biriktirmeye izin verilmeli, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesine fırsat verilmelidir (Rodan, 2007:7). Tecrübe ve deneyim biriktirme süreçlerinde günümüz eğitiminde eksikliği hissedilen ancak kendine fazla yer bulamayan sanatsal araçların hemen bütünü kişideki bütünlüğü ve potansiyeli ortaya çıkarmak için bir fırsattır. Roman okumak eğer empati gücünü artırmak ve kişisel tecrübeye katkı sağlama yollarından biriye bunu bir çok eserden esinlenilerek çekilen filmlerde sanatsal ve teknolojik birikimi tek başına kullanarak yapan sinema da bir deneyim aracı olabilir.

Filmler sadece bir sanat formu olarak eğlence aracı değildir. O, aydınlatma, bilgilendirme ve ilham kaynağı olmakla birlikte üzerinde fazlasıyla düşünülmesi gereken şey onun bir eğitim platformu özelliğinin olmasıdır (Clemens ve Wolff akt. Roden, 2007:10).Filmlerin eğitimcilerce kullanılması onun geniş sosyal temasının yanında kültürü ve çağı da tasvir ve tarif ediyor olmasıdır. Brookfield'in dikkatlere sunduğu filmlerin sınıf tartışmalarında bireysel mesaj verebiliyor olmasıdır(Akt. Roden, 2007:10). Yapılan tartışmalar sonrasında farklı beyinlerden çıkan bireysel yorumlar, ortamdaki kitle için çok yönlü bilgi kaynağı konumundadır. Teknolojinin okul ve evlerdeki durumu dikkate alındığında, ortamların akıllı ekranlarla donatılmış olması sinema için spesifik bir mekana gitme zorunluluğunu kaldırmıştır. Bu durumda eğitimci ve öğrencilere düşen görev çalışma metodolojisi geliştirerek yeri geldiğinde filmleri de bir eğitim aracına dönüştürebilmektedir.

Filmle eğitim öğrencinin aktif katılımını, iletişim becerisini, öğrenme arzu ve iştiağını; öğretmenin kendini yenilemesini merkeze alan bir eğitim anlayışı geliştirmeyi elverişli hale getirir. Filmler insanların nasıl iletişim kurduğu, kültürel platformdaki davranış bütünlüğünün nasıl sağlandığını, jest ve mimiklerin kullanımı, toplumsal ve bireysel yaşamın dinamikleriyle beraber yabancı kültür ve dillerin öğrenilmesi içinde fırsat kapıları açar. Çünkü orada insan davranışlarına ait eylemleri gözlemlerken bir dilin seslendirilmesi, tonlama, jest ve mimikler gibi iletişimi kolaylaştıran hareketleri gözleme fırsatı da vardır(İnce Yakar,2011:92).

Filmin gücüne dair belirtiler bazen açık şekilde gözlemlenebilmektedir. Sinemadan çıkmış insanların yüzüne bakıldığında farklı duygular yaşadıkları hissedilebilir. Sinemadan çıkan insanların gözyaşlarına boğulduğu ya da hayal kırıklığına uğradığı, sevinmiş, tatmin olmuş, endişeli ya da korkmuş halde oldukları görülür. Hatta filmleri seyrettikten sonra hayatla ilgili radikal kararlar alınarak yaşam tarzının değişmesi dahi söz konusu olabilmektedir(Cox ve Levine, 2018:54). Çünkü filmler görünmeyenin görülmesidir. Kişi izleme anında etrafındakileri unutarak kendini senaryonun içine bırakır. Bu öyle bir unutuştur ki aslında kişinin kendisini anımsamasının diğer biçimidir (Adanır,2012:38).

Sinemayı bu kadar iyi bir eğitim öğretim aracı haline getiren şey toplumun ona rahat bir şekilde ulaşmasıdır. Sinema evrensel bir sanat olarak etkili ve hemen hemen hayatın her noktasına değinebilen, aynı anda kullanıcıları açısından tasarruflu bir imkandır(Altıntaş, 2018:20).

Sinemayı eğitimde bir araç olarak kullanmak genelde informal eğitim için düşünülür. Ancak sinemanın hem formal hem de sosyal öğrenmelere birçok katkısı vardır. O toplumda nasıl bir örnek olunacağından güzel yaşama motive olmaya kadar birçok rol üstlenir(Yurdigül, 2014:490). Yapılan çalışmalarda filmlerin kullanımının motivasyon, aktif öğrenme, beceri ve alışkanlık kazanma, hayal gücü gibi konularda öğrencilerin başarılarına katkı sağladığı görülmüştür(İnce Yakar, 2011:92). “Okuyup adam olmak, daha iyi yaşam

sürmek, başkasına muhtaç olmamak, saygı görmek'' vb. replikler filmlerde dönen ve eğitimle ilgili parçalardır(Yurdigül, 2014:491).

Sinema filmleri karmaşık konulardan davranış biçimlerine kadar birçok bilgiyi etkin anlatma kapasitesine sahiptir (Birkök, 2008:1). Bunun temel nedeni ise görsel iletişimin baskın gücüdür. Sinemayı bir eğitim aracı olarak düşünmek teknoloji nesli olarak bilinen çocukları ekrandan koparmanın neredeyse mümkün olmamasıyla ilişkilendirmek gerekir. Doğaldır ki bu konuda onlarla çatışma kapısı aralamaktan ziyade onlara bu platformları nasıl daha etkin kullanabilecekleri noktasında rehberlik etmek daha olumlu sonuçlar verebilir.

Filmler izler kitleye modeller sunar. Gençlerin hayallerini süsleyen insanlar film yıldızlarıdır. Bu açıdan filmler teorik öğrenme yöntemlerinden daha etkili olabilmektedir. Öğrenmede duyular kavramlardan önce harekete geçer ve duygusal anlama sezgi yoluyla başlar. Öncelikle kalpte karşılık bulan öğrenme daha sonra rasyonel bir sürece evrilerek sabitleşir. Bundan ötürü akılsal bir öğrenme için hisler etkili bir yoldur. Duygular öğrenme, tutum ve davranışlar üzerinde anahtar rolü üstlenir. Bundan dolayı gençlerin dünyalarını anlayabilmek ve popüler kültürden haberdar olmak önemlidir. Çünkü duygular ve imajlar popüler kültürle yeniden anlam kazanmaktadır. Filmler hayat hikâyelerinin gücünü kullanır. Antik kültür klasik Yunan'da etik ve insani değerler hikâye aracılığıyla öğretilirdi. Hikâyeler gençler başta olmak üzere problemlere çözüm noktasında faydalı olmuştur. Bu hikâyeler insanı ve evreni anlamak için önemli olmuştur. Aristo bu deneyimi katarsis olarak adlandırmıştır. Hikâyeler aracılığıyla duygudaşlık kurmak, kendini dinlemek ve arındırmak. Hikayelerle harekete geçen duygular öğrenmek ve belli bir yaklaşım kazanmak için kişilerin kendi empati dillerini kurarlar. İşte bu bağlamda değerlendirilebilecek filmlerde hayat hikayelerini canlandırır ve hazır tecrübe sunarlar. Filmler böylece gençlerin kimlik oluşumunda da önemli rol oynar(Blanco vd., 2015:1-3).

Sanat insanın gelişip şahsiyet kazanmasında önemlidir. Yaratıcılığın ve kişinin kendisini keşfetmesine yardımcı olur(Arnheim, 2007:328). Sinemada bir sanat olarak bu amaca hizmet eder. Filmler yalnızca öğrenciler için değil

öğretmenlerinde kendilerini geliştirmeleri için fırsat sağlar. Filmlerden edinilen tecrübe gelecek yıllarda derin çatışmaların ve kaygıların minimize edilmesine ayrıca hayata karşı daha geniş refleks geliştirilmesine fırsat verir(Blanco vd., 2015:3). Arnheim çarpıcı bir örnekle eğitimde edinilecek tecrübeyi şu şekilde ifade eder: “Deneyimli bir hekim bir yaraya, deneyimli bir makine ustası bir makineye, bir fizyolog bir mikroskop preparatına baktığında aceminin görmediği şeyleri görür”(Arnheim, 2007:334). Böylelikle filmler çocukların derslere hazır bulunuşluklarına yardımcı olur. Sanat onların bu anlamda hem hayata hem de derslere adapte olmalarına katkı sağlar. Öğrenen birey, sinema aracılığıyla düşünmeyi öğrenir. Her bir filmin bir mesajı olduğu düşünüldüğünde bu mesajı anlamının değeri kişilerde karşılık bulur. Bu noktada öğrencilere bakmak ve görmek arasındaki farkı öğretmek gerekmektedir. Dolayısıyla ekran karşısındaki birey görüntüyü okumanın anlamını bilmelidir.

Sinema, öğrenmeyi hem sınıf içerisinde bireyselleştirmekte hem de kişinin kendi kendine öğrenme olanaklarını beslemektedir. Bir filminden çıkarım yapmak bireysel bir çabanın ürünüdür. Birey sayısınca anlam üretmeye müsait olan yapısından dolayı sinema, bireylere kişisel öğrenme yolculuklarında eşlik eder.

Öztaş (2007:142-143),Tarih Öğretimi ve Filmler isimli çalışmasında filmlerin katkılarını şu şekilde sıralamıştır: Empati kurma, eleştirel düşünme becerisi kazanma, yaratıcı düşünme ve iletişim becerisi geliştirme, zaman ve kronolojiyi algılama, görsel okuma ve karar verme becerisi geliştirmektir.

2.2. Eğitim Açısından Sinema Sanatı

Sinemanın sanat hüviyeti kazanması kendini olgunlaştırıp kabullendirmesine kadar tiyatro başta olmak üzere farklı sanat türlerine yaklaştırılmıştır. Sinema, diğer sanat türlerine göre yaşı genç olmasına rağmen sahip olduğu imkânlarla ilgili ve ilgisiz birçok kimsenin dikkatini çekmiştir. Teknolojinin gelişimine bağlı olarak boş zaman aktivitesi olarak düşünülen sinema zamanla rüştünü ispat edip kendi mecrasını oluşturmuş ve eğlence aracı olmasının yanında bir kitle iletişim

aracı ve eğitime yapacağı katkılar sezilmiştir. Sinema hem bir sanat etkinliği hem de kitle iletişim aracı özellikleriyle geniş kitlelere hitap etmekte ve filmlerle içine doğduğu toplumun siyasal, sanatsal, kültürel, ekonomik, toplumsal ve psikolojik gibi birçok yönünden etkilemekte hem de kendi becerisiyle izler kitlesine yön vermektedir(Akıncı Yüksel, 2015:1). Kameranin nerede konumlanacağı ve açılarının bilinçli kullanımıyla beraber aydınlatmanın katkısıyla hikâyeyi canlandırma gibi bir dili oluşturduğunun anlaşılması sonrasında sinema kendini bir sanat olarak kabul ettirebilmiştir(Terek Ünal,2014:7).

Sinemanın bir sanat olarak görülmesinin dışında genel kabul olarak benimsenen bilimsellik tutumu da sanat ve bilim arasındaki ilişkinin sorgulanmasına sebep olmuş uyum ya da uyumsuzlukları tartışılmıştır. Ancak ilk sinema kuramcılarından Arnheim(2007:11) sanatsal bir faaliyetin akıl yürütme biçimi olduğunu ileri sürmüş, algılama ve düşünmenin birbirinden ayrılamayacağını ve iç içe bir süreçle birbirlerini desteklediklerini belirtmiştir. Modernitenin parçalayıcı özelliği sanat ve bilim arasındaki ilişkiye karşı tutumu belirleyici olsa da sanat ve bilimin birbirini tamamlayan birçok özelliği mevcuttur. Özellikle sinemanın gelişimine bakıldığında sanatsal bir etkinliğin bilimsel faaliyetler sonucu gelişen teknolojiyle yakın ilişkisi olduğu ortaya çıkar. Arnheim, sanatsal bir etkinliğin ihmal edilmesi yönündeki şikâyetleri gündeme getirirken zihnin sanatta yaptığı işlerle başka her hangi bir alanda yaptığı işlerin sanatın toplum ve eğitimi için yalıtılma hareketine karşı çıkmaktadır. Duyular ve düşünce arasındaki ayrımı modern insanda çeşitli pürüzlere ve eksikliklere yol açtığını ileri sürmüştür. Bugün modern eğitimin bir kusuru olarak da görülebilecek algı ve düşünme arasındaki ayrım geçerliliğini korumakta, sayısal verinin baskısı altında devam etmektedir. Arnheim örneklemeyi genişletirken çocukların anaokulunda, güzel biçimleri görüp keşfederek, dokunarak öğrendiklerini, algılayarak hamurlara şekiller verdiklerini ve kağıtları kesip birleştirerek kendi yaratımlarını sergilediğini anlatmaktadır. Lakin ilkokula başladığında bu tür etkinlikler eğitsel özelliğini yitirmekte; sanatsal etkinlikler giderek hoş beceriler olarak boş zaman etkinliği şeklinde algılanmaktadır. Film seyretme etkinliklerinde de bu durumun geçerli olduğu söylenebilir. Daha baskın disiplinler öğrencinin sanatla olan

ilişisini belirsizleştirmekte zamanla da unutulur hale gelmesinin yolunu açmaktadır. Aile ve eğitim müfredatlarının baskısıyla çocuklardaki sanata olan yetkinlik köretilmekte okullardaki sanat derslerinin sayısı azaltılmakta ve belli alanlara daha fazla önem verilmektedir. Özellikle yüksek öğretime geçiş hedeflendiğinden yaşanan rekabet içerisinde sanata maddi bir bakış dahi geliştirilememektedir. Hâlbuki sanat insanın akıl yürütme ve tahayyül gücünün gelişimine ciddi katkılar vermektedir. Şu bir gerçek ki insan yaratılışı ve kapasitesiyle yakından ilgili olan sanat, kişilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri için göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Sanata bakıştaki bu kısırlıktan ötürü eğitim dünyasındaki homojenleşme bugün önemli problemlerden birisidir. Hatta bireyin yaşamış olduğu dünyayı algılayamaması ve varoluş problemi yaşammasının nedenlerinin bir kısmını buradaki aksaklıkta görmek mümkündür(Arnheim, 2007:11-17). Mekanikleşmenin bilimler aracılığıyla insanları tek düzeleştirdiği ve robotlaştırdığı göz önüne alındığında bu durumun mevcut pratikliği bozup insan zihnini baskıdan koparma çabasıyla bilimlerden koparıp sanata sığınmaktan ziyade bilimle sanat arasındaki ilişkiyi yeniden kurgulamak olmalıdır. Bugün sanata bakışta da bir mekanikleşme görülmektedir. Sadece bilimlerin aynasından bakıldığında böyle bir durum söz konusu değil, yapılan sanatsal çalışmaların bile modernite ve akıl çerçevesinde değerlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla burada özellikle sinema sanatı açısından duruma bakılacak olursa sanatı bir tüketim nesnesi olarak izlenmeye tüketmek değil de düşüncenin bir tılsımı şeklinde değerlendirmeye inanmak gerekir (Arnheim, 2007:328).

Sanatın Batı düşüncesinde ve sanatının kriz bağlamında ortaya çıktığını düşünen Gülşen(2016: XVII), sanatı “insanlığın yeni bir söz arayışı ve karanlığın zirvesinde gerçekleşen bir doğumun adı” şeklinde ele alır. Sanat öyle ki bir yandan bu karanlığın akislerini barındırırken diğer yandan aydınlığın işaretlerini de verir. Hatta o,özelde sinemaya açtığı pencereden sinemanın bir sanat olarak hatırlatma ve unutturma aracı olabileceğini söylerken, idrakleri harekete geçirebilecek bir potansiyeli barındıran sinemanın aynı zamanda insanın “id” yönünü körükleyebilecek bir araca dönüşebileceğini de ileri sürer.

Sinema uygulama ve kuramıyla oldukça karışık yani sofistike bir sanat biçimidir ve Monaco'nun aktardığı üzere 20. yüzyılın en önemli sanatıdır. Tabi açıklaması da zor bir olaydır. R. Frost'un öne sürdüğü gibi şiir nasıl tercüme edilemeyen ise sanatta tanımlanamayandır. Sanatların varlıkları gereği ekonomik ürünlerdir ve ekonomik terimlerle olan ilişkisi bilinmelidir. Sinema ve diğer sanat bu durumu örneklendirir. Mimarlık, sinema gibi sanatlar yoğun sermayenin yanında yoğun emek isteyen sanatlardır. Önemli bir ekonomiye ve yetişmiş insana ihtiyaç duyar (Monaco, 2014:21-37).

Sinema nasıl bir sanattır ve imkânları nelerdir? Reel olarak akılcı olmayı kendine özel bir alan olarak gören modern insanın sinemayla ilgili olması sinemanın potansiyelini keşfettiği izlenimi almayı sağlar. Sinema, insanın kendisinden ayrılıp başkası olmasını sağlayan ve onu bir göçebeye dönüşmesine olanak tanıyarak, bireysel ve toplumsal tahayyülü derinleştirip var olan gerçekliğin ötesine geçerek alınmamış sonuçları düşünmenin yollarını açar. O, çağdaş, çok yönlü ilişkileri ya da ilişkisizliklerle beraber mahrem ve aleni korku ve arzuların şekillendirilmesinde bilinçdışı bir güce sahiptir. Ele aldığı nesne ya da canlıyı yeniden türetir, yorumlar ve eğip bükerek yerinden eder. Bir tecrübe fırsatı veren sinema değişen toplumsal ilişki biçimlerinin deneyimlendiği bir alan haline gelir(Diken ve Loustsen, 2016:19-24).

Yapılandırımcı eğitim düşüncesinde deneyim kazanmak önemli görülmüştür. Öyle ki yapılandırımcı kuramcılardan J. Dewey eğitimde tecrübe biriktirme ve paylaşmanın önemine dikkat çekmiş eğitimin temel amaçlarından birinin deneyim örüntüsü olduğunu söylemiştir. Filmler hayat hikâyelerinin gerçek kişilerle reel hayatın ekrana aktarılmasının fırsatını sunar. Film tecrübesi duygusal tutum oluşturarak deneyim yaşatmayı dener (Blasco vd., 2015:2-3). Örneğin sinema sanatında olay örgüsüyle doğrudan ilişkili bağlamli temalar üzerine filmlere rastlamak mümkündür. Çekilmiş filmlere bakıldığında bazen bir öğretmenin hayatla mücadelesini, bazen bir çocuğun içindeki potansiyeli ortaya çıkarma gayretini ve zaman zamanda ideal bir eğitim sistemini nasıl olabileceğini görmek mümkündür. Filmlerin anlatım dilleri işlenen temayla bütünlük

göstererek korku, gerilim ve trajedi formunda işleyebilmektedir (Yurdigül,2014:482).

Sinema sanatı eğitim açısından filmlerle duyguları ve beyni harekete geçirebilecek kaynakların yanında bilgiyi ve onun aktarılması imkânına da sahiptir. Sinema sanatı sayesinde izleyici derin ve yoğun bilgiye erişebilmektedir. Bu bakımdan eğitim olgusu açısından değerlendirildiğinde Platon'un “görmek inanmaktır” özdeyişiyle güçlü bir etkiyi eğitime kazandırma fırsatı yakalanmış olur. İmaj yardımıyla metinler sinema diliyle daha kolaylaşmakta, karmaşık bilgiler anlaşılabilirlik açısından hafifletilebilmektedir. Aynı zamanda rol model olarak filmler öğrenciler için örneklik oluştur. Davranış kazandırmak amacıyla harekete geçen eğitimciler için sinema paha biçilemez bir kaynak hükmündedirler. Filmler bu açıdan hem öğretim hem de eğitim aracı olarak görülebilir. Hali hazırdaki kaynakları zenginleştirmenin ötesinde anlam kazanabilir. Sinema sanatının kendine ait özelliğiyle eğitimde etkin bir araç olarak kullanılabilmesidir. Eğitime kuramsal çerçevede yaklaşan ister bireysel ister toplumsal amaçları hedefleyen yaklaşımlar olsun, her hangi bir senaryo bağlamında filmler bir araç olma hüviyetine sahip olabilir. Bir sanat olarak sinema sosyal olgu ve olayların, düşünce ve tasavvurların gerçek bağlamıyla duyguları yönlendirebilecek niteliğiyle soyut bir durumu ya da bir metni harekete geçirebilir, perdeye aktarabilir. S. Kubrick'in deyişiyle “bir şey yazılabiliyor ve okunabiliyorsa o bir filme de çekilebilir”. Filmler soyut bilgilerle ilgili unsurları dahi belli bir bütünlük içerisinde canlandırabilmekte ve onları gerçek haline dönüştürebilmektedir(Birkök, 2008:3-4).

Film, sıklıkla diğer sanat biçimlerinin kullanımı veya insanda duygulanım yaratma becerisi bağlamındaki sanatların basit bir çıktısı değildir. Ancak filmin tamamlayıcı unsurlarıyla burada filmi güçlü kılan asıl özelliğin kişide yaratacağı duygulanımı kısa sürede aktarabiliyor olması ve kişiyi etkisi altına almasında yatmaktadır(Cox ve Levine, 2018:18). Sinema sektörü gün geçtikçe büyümekte ve sinemanın işlevleri de çok yönlü bir şekilde artmaktadır. Kısa zamanda yoğun bilgi aktarması onu okulda ya da sosyal hayatta eğitim için önemli bir araç haline sokmaktadır. Öyle ki yukarıda bahsedilen duygulanım yaratma özelliği bir filmin

kitap ya da başka bir etkinlikten daha fazlasını; ümit, cesaret, motivasyon, korku, sadakat, sevgi, saygı gibi kısaca her tür ilişki bağlamında derin anlamlar yüklenmektedir(Paquette akt. Birkök, 2008:3). Edebiyatın konularını da ekrana taşıyan sinema için yazılmış öykü ve romanlardan beslenerek sinema kendine has orijinal eserler ortaya çıkarabilmektedir(Birkök, 2008:5). Filmlere erişimin kolaylaştığı günümüzde izlemenin okumanın yerini aldığı yorumu çok abartı sayılmaz. İnsan hayatının romanlardan esinlenerek perdeye aktarılması bir hayatın ve tecrübenin canlandırılması anlamına gelebilmektedir. Hatta öyle ki sinema yazılı bir eseri kendi diline çevirdiği zaman salt bir şekilde değil onu daha etkili ve farklı hale getirerek yapabilmektedir. Bilimsel konuların bir filme daha sınırlı çekildiği bilinmektedir. Ancak yaklaşımımıza göre sinemanın eğitim için bir araç olarak kullanılması onun ideal bir eğitim modeli ve stratejisi açısından görülmesi gerektiği ve filmlerin birer ilham kaynağı olacak şekilde eğitici ve öğrencide olumlu davranış kazandırması açısından değerlendirilmesidir. Bugün eğitim kurumlarından beklenen nedir? diye bir soru sorulduğunda sinemanın vereceği cevaplar vardır. İşte bu noktada sinemayı hem ders içeriklerine uygun bir araç olarak düşünmek hem de onu bir ilham kaynağı şeklinde ele almanın önemini kavramak gerekmektedir.

Sinemayı bir resimden ya da fotoğraftan ayıran ve onu yapaylıktan kurtaran şey onun hareketli olmasıdır. Film durağan bir anı değil bilakis donmuş bir gerçekliği, denetimlemeyle anların silsilesi şeklinde görerek çekimlenir. Çünkü filmin eşsizliği ve gücü onun gerçekliğe dayanan fikri A. Bazin'e kadar götürülür. Bazin'e göre “filmin görüntüsünü geçmişin nesnel bir temsili, gerçekliğin sahici bir parçasıdır”(Cox ve Levine, 2018:55).

Sanat ve gerçeklik arasındaki ilişki yaşanan hayatın insana zorladığı ihtiyaçtan kaynaklanır. Sanat insanın kendisini ve yaşadığı dünyayı anlama ihtiyacından doğmakta ve insani bir yönelimin sonucunda ortaya çıkan doğal bir durum olarak ele alınmaktadır. Bu durumda sanat ve bilimin ya da başka bir deyişle somut gerçekliğin amaçları göz önüne alındığında farklılıklarını vurgulamaktan ziyade birbirini tamamlayan ortak noktaların anlaşılması daha önemlidir. Çünkü sanatların en önemli işlevi bireylerin hayatlarını güzelleştirip,

anlamlandırmalarıdır. Arnheim'a göre sanatlar en önemli işlevlerini yerine getirmekten alıkonulmuşlardır. O gündelik hayattan uzaklaştırılmış, sürgün edilmiştir. Hâlbuki sanatı görsel biçim, görsel biçimi ise üretken düşüncenin bir aracı olarak psikolojik ve eğitim bağlamında değerlendirmek gerekmektedir. Sanatın yalıtılmış halinin asıl işlevinden koparılması anlamına geldiği ve ortaya çıkaracağı faydadan uzaklaşacağını ifade etmek gerekmektedir(Arnheim, 2007:326-7).

Toplumlar zamanın önemli araçlarını insanların hizmetine vermek için çabalar. Günümüzde eğitimde sinemayı kullanmak, zamanın önemli araçlarından birisinden çok yönlü faydalanmak anlamına gelir. Öğrenme deneyimlerini modern teknolojiyle birleştirmenin bir yolu da eğitimci ve öğrencilere estetiği öğretme ve öğrenmeye dahil ederek uygulanabilir alana sahip olmaktır. Örneğin, Eski Yunanlılar insanları aydınlatmak için şarkının gücünü ya da retoriği, Aydınlanma sanatçıları ise şiir ortamlarını seçtiler. Modern toplumda bir estetik sanat biçimi olan sinema niçin seçilip, olumlu anlamda değerlendirilmesin. Fikir ve kanaatleri iletmenin bir çağdaş ifadesi olan filmlerin böyle bir potansiyeli bulunmaktadır(Ruden, 2007:72). Çünkü kültürel bir ürün olan filmler eğitim ortamlarında öğrenciyi kısa zamanda kucaklar ve içine çeker. Bireysel yorum ve anlamalara açık olan film birey sayısınca farklı yorumlara kapı aralayabilir. Alıcı bir gözle izlenen filme odaklanıldığında estetik öğrenme yoluyla bir keşfe çıkılmış olur(Eisner akt. Ruden, 2007:73). Günümüzde öğrenci profiline bakıldığında geleneksel yöntemde öğretmenin yönettiği sınıflardan ziyade kişisel özelliklerin öne çıktığı, öğretmen modellerinin değişime zorlandığı, yaratıcı öğrencilerin desteklendiği ve 21.yüzyıl yeteneklerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu durumda sınıf ortamlarında izleyici kitlenin bireyselliklerini ifade edebilecekleri aracı ellerinde bulundurmuş olmaları onların hem kendileri olmalarına hem de öznel yorumda bulunabilmelerine kapı aralamış olacaktır.

Sinema insan mantığını besleyebilir ve kişide filmin içeriğine dair merak uyandırır. Eğitimin asli amaçlarından birisi de kişide merak duygusunu uyandırmak ve kişiyi araştırma yapmaya sevk etmektir. Çünkü merak

öğrenmenin en önemli şartlarında birisidir. İyi tasarlanmış bir film uzun yıllar kişinin belleğinden çıkmaz, bilinçaltına göndermelerde bulunur. Bu bakımdan filmler vermek istediği mesajı derinlemesine işler. Bundan dolayı etkili bir film kolay kolay unutulmaz(Yorulmaz,2010:119). Çok yoğun malzemedan üretilen ve kültürel malzeme olan filmin etkisi bilindiğinden dolayı propaganda amaçlı kullanılmaktadır. Bundan ötürü sinema politik mücadelenin yürütüldüğü bir zemini de oluşturmuştur. Muhalif temsil gücünü elinde bulunduran filmler gerçekliğin nasıl kavranabileceğine dair bir yarış arenasını da hatırlatır. Sinemadaki sosyal gerçekliğin psikolojik ve sosyolojik dinamikleri dünyanın ne olduğu kadar nasıl olması gerektiğine dair bir hedefin arandığı kültürel temsil platformu sunar(Ryan ve Kellner, 2010:38).

Önemli film kuramcılarında Kracuer(2010:5), bir ülkenin filmlerinin sanat araçsal olarak o ülkenin zihniyetini yansıttığını ifade eder. Monaco'nun yaklaşımıyla kültürel bir ürün olan sinema bir bireyin ürünü değildir. Kolektif bir karakter taşıyan film anonim bir kitleye hitap eder ve çekici hale gelir. Dolayısıyla zihinlere hitap eden ve kitleleri hedefleyen filmler o izleyici kitleyi tatmin etmesi beklenir. Bu film öncelikli olarak insanları eğlendirmeyi hedeflemiş olabilir veya tam tersi sanatsal kaygıların bir ürünü olarak ortaya çıkmış olabilir. Yapıldığı ülkenin kodlarını taşıyan filmler o toplumun sanat ve hayat anlayışına dair ipuçları barındırır.

Film sanatının fotoğraftan hareket ederek hiçbir sanat dalının erişemeyeceği bir potansiyel barındırması aslında niçin filmlere bu denli ihtiyacımız olduğuna işaret eder(Gülşen, 2016:16). Bir kavşak noktasında yer alan bu imkanı bir “bilgi yayma” eylemi olarak düşünmek gerekir. İletişime gönderme yapan film, mesajı alma ve mesaja tepki verme süreciyle tek yönlü bir eylem olmaktan çıkıp karşılıklı bir ilişki zeminde kendine yer bulur(Kocadaş, 2004:130).

Sinema ve eğitimin bir mecrada buluşabilmesinin önünü açan en önemli sebeplerden birisi her iki alanın da odaklandığı temel konunun insan olmasıdır. Sinema, insan duygu, düşünce, davranış ve dürtülerini gerçeğe en yakın şekilde işlerken, spesifik olarak belli alanlarda sinemanın odaklandığı alanı kişinin kendi

görüntüsü vasıtasıyla kalıcı hale getirerek arzulanan değişimi ve hedefi ortaya çıkarabilir. Bu arada hedef kitleye yardımcı olma aşamasında psikolojik zeminin hazırlanmasında sinemanın önemli bir araç olduğunu ifade etmek gerekir. Zira psikolojik olarak hazırlanamayan insanı eğitilebilmek ya da ona yardımcı olabilmek çok mümkün olmayabilir(Coşkun, 2015: 178) .

Kitle iletişim araçlarından olan film özel amaçlar dışında hemen herkese hitap ederek resim, söz ve müzikle izleyicisinin karşısına çıkar. Birçok duyguyu aynı anda yaşatabilme özelliğiyle “bir sanat içinde sanatların tümü”nün işlevini yerine getirebilmektedir(Tezcan, 1972:172).

Filmlerin bir eğitim aracı olabilirliğini tartışmak eğitilecek kişilerin özelliklerini bilmekle yakından ilişkilidir. Filmlerin etki alanına bakıldığında filmler herkesi bir oranda etkileyebilir ama özellikle 2000 sonrası doğan “ben nesli”ni etkilemektedir(Mathews vd. 2012:571). Bu nesil, zamanın çoğunu ekran başında geçirmekte ve hayatını internet ağlarıyla örmektedir. Gençlerin görsellik bakış açıları değerlendirildiğinde ekranların onlar için vazgeçilmez bir şekilde algılanmasına sebep olmaktadır. Doğrudan filmler bu yeni nesle önemli bir öğrenme ve eğitim kaynağı olarak düşünülebilir. Ancak film okuma öyle görüldüğü gibi basit bir izleme hamlesiyle gerçekleşebilecek bir etkinlik değildir; o belli bir bilinç düzeyini zorunlu kılmaktadır. Fakat her zihne ve seviyeye göre filmler bulunabilir. Bu bağlamda hedeflenen amaçlar ortaya konabilirse daha verimli sonuçlar elde edilebilir. Filmin alt metnini oluşturan öğeler filmin geçtiği yerin ve ortamın özellikleri ve toplumsal kurumların politik dinamikleriyle oluşur. Wedding ve Niemiec’e göre filmin “alt metin düzeyi metaforların kullanılmasıyla oluşturulur. Sinema sanatları- sinematografi, ışıklandırma, ses, dekor tasarımı ve özel efektler- bir filmin temalarını vurgulamada önemli bir rol oynar. Filmin müziği gibi, sinemanın diğer estetik unsurları da güçlü bir etkiye sahiptir”. Bir filmin tamamlayıcısı izleyicisidir. Film onlar için yapılır. Bu dinamik bir süreçte işaret etmektedir; film ve karakterlere yüklenen anlam, yargılar ve varsayımlar filmin açık olduğunu ve filmin izleyici üzerinde sahip olacağı etkiyi belirler. Kişi karakterlerle kendini özdeşleştirir ve hikayenin içine girerek anı yaşar (Wedding ve Niemiec, 2018:28-29). Karakterle kurulan ilişki

özellikle öğrenim yaşındaki gençler için önemlidir. Duygusal olarak kurulan ilişki karakter ve izleyici arasında doğal bir sürece gider ve bu ikili arasındaki malzemeler ortadan kalkar. Artık izleyici kahraman olur ve hikâyeyi oynamaya başlar. Bu noktadan hareketle öğrenenler için kurulan bu bağ taklit etmenin ortaya çıkmasını sağlar. Taklit öğrenme ve empati kurmanın yollarından birisidir. Taklitte kişiler öğrenmeye kapı aralayabilirler. Duygusal bir birliktelik taşıyan bu ikili kahraman arasında duygusal bir etkileşim doğmuştur. Kurulan empati yoluyla kurulan bağ duygular ve anlamları üzerinde tefekkür etmeyi sağlayarak manevi yükselme ve hayranlık gibi duygulara olanak Tanrı ve diğer insanları anlama ve onlara değer verme düşüncesini ortaya çıkarır(Wedding ve Niemiec, 2018:47). İdeal bir fotoğraf ortaya koyan filmin karakteri özelliklerini izleyicisiyle paylaşır bundan ötürü izleyicinin yaratıcı özelliklerinin gelişimine katkıda bulunulur. Filmlerin her bir ögesi yaratıcılıkla yoğrulur; dolayısıyla bu yaratıcılık ilham vermesi açısından izleyiciyle paylaşılmış olur. Özellikle günümüzde eğitimin amaçlarından birisinin öğrencilerin yaratıcı kapasitelerinin artırılması amacı düşünüldüğünde filmlerin sağladığı bu özelliğin katkısı daha da önemli hale gelmektedir(Wedding ve Niemiec, 2018:72).

Sinemanın önemli özelliklerinden biri cezbetme ve eğlendirme kapasitesidir(Cox ve Levine, 2018:20). Sinema doğduğu zaman eğlence amaçlı ortaya çıkmış olsa da sonrasında eğlenceden daha fazlasını yapabildiği görülmüştür. Ne zamanki kitleselleşerek büyük kalabalıklara ulaştıncaya kadar ortak bir görüş yaratma ve kültürel yaşama biçimleri verebilen güçlü bir sanat olmuştur(Güçhan akt. Altınbaş, 2018:14). Ancak burada sinemanın eğlence aracı rolünü küçümsememek gerekir. Günümüzde sinema seyircisinin büyük çoğunluğunun sinemayı hala bir eğlence aracı olarak gördüğü bilinmektedir. Her ne kadar sinema bir çeşit eğlence olsa da eğlenceli filmler bile eğitici olabilmektedir(Wedding ve Niemiec, 2015:58).

H. Gardner'ın çoklu zeka kuramıyla birlikte insan zekasına bakış farklılaşmıştır. Dolayısıyla farklı zeka tiplerine hitap etme kapasitesine sahip olan filmler, bilgi ve eğlenceyi bir arada sundukları, sürekli hareket ve değişim içinde oldukları için daha çok sayıda öğrencinin dikkatini derse toplayabilmektedir. Filmler farklı

eğitim araçlarının imkânlarını içinde barındırdıkları için kısa sürede daha kalıcı gelişim sağlayabilmektedir(Dale, 1969:339-412). Kamera özelliği itibariyle hareket üzerinde oynama hakkına sahiptir ve görüntüleri hızlı ya da yavaş oynatarak detayların görülmesini sağlayabilir. Örneğin normal sürede bir ya da iki gün sürecektir bir çiçeğin açması hızlı çekimle bir dakikada seyredilebilir(Dale, 1969:392).

2.3.Film Dili

Sinema, ana hedefine insanı koymuştur. O, insanın yapıp etmelerine şahit olarak bir bellek görevi görmekte, insanlığın tarihine tanıklık etmektedir. İnsanı anlama ve onu kişinin kendisine anlatma belki de eğitimin temel amaçlarından birisidir. Kişinin kendini fark ederek potansiyelini keşfetmek yapabileceklerin en iyisidir. Bir ayna görevi gören sinema ekranı kişiyi kendi hikâyesiyle baş başa bırakarak ona kendini izleme fırsatı sunar. Fakat sinema bunu yaparken kuru bir görüntüyle değil üzerine düşünülmüş ve insanın iyi ve kötü taraflarıyla beraber onun arzu ve iştihalarıyla anlamaya ve anlatma derdinde olmuştur. Filmin kendine has bir üslubu vardır ve elindeki malzemeyi bu üsluba göre işlemektedir.

Her yönetmenin kendine has bir film diliyle sanatı ve hayatı algılama biçimi filmin özelliğini yansıtır. İzleyicilerde aslında öyledir. Film izleyicisinin filmde almak istediği, onun diline aşina olmasıyla yakından ilgilidir. Film ve izleyici arasındaki bağı saylayan, filmin kişide etkili duygu oluşturabilme yeteneğidir(Cox ve Levine, 2018:54).

Bir düşünme etkinliği olarak düşünüldüğünde filmin diğer sahalar gibi kendini ifade etme tarzının olacağı muhakkaktır. Belli filmlere ya da o filmlerin yönetmenlerine ait dile aşina olanlar ismini bilmeden yakalamış olduğu dil ve üslup vasıtasıyla bir filmin yönetmeni tahmin edebilirler. Sinemaya bir açıdan felsefi bir meşguliyet olarak bakıldığında hayatın yaşandığı haliyle kendimizi anlama, açıklama, bağışlama ve meşrulaştırma gibi nedenlerle kendimizi kendimize anlattığımız öykülerin diliyle sinemada karşılık buluruz(Cox ve Levine, 2018:41).

Filmin kapsama alanı düşünülüğünde eğitim için geliştirdiğı üslup muhataplarına ilham verici olabilmektedir. Eğitimin ilgili enstrümanlarının sergilendiğı bu filmler aracılığıyla eğitimin gidişatına dair bir gözlem yapma fırsatı yakalanabilir. Sinemanın eğitimde kullanılmasıyla başta öğrenciler olmak üzere bütün muhataplar gerekli dersleri çıkarabilirler. Hayatın provalandığı filmler kişilerin günlük hayatta karşılaşacakları olaylara cevap üretme fırsatı sunabilir. Sinema belki de günümüzde kitap ve oyunlardan daha fazlasını verebilmekte, tüm ilişki ağlarına kendi üslubunca katkılar sunmaktadır(Paquette akt. Birkök, 2008:3).

Filmler; popüler, ulaşılabilir, yaygın ve duygusal yönden çekçidirler. Bundan ötürü filmlerin takipçileri kitap okuyanlardan daha fazladır. Gelişmiş ülkelerde neredeyse herkes film izler ve belli aralıklarla bu filmler tartışılır. Kolay erişilebilir olması yönüyle filmler önemli bilgi ve eğlence kaynağı olarak görülebilmektedir. Dahası iletişimle ilgili olsun ya da olmasın yüksek öğretim kurumları başta olmak üzere hemen tüm eğitim aşamalarında film okullara dersin bir parçası olarak gösterilmekte, öğrencilere filmler aracılığıyla ahlaki, felsefe, tarihi, toplumsal vb. birçok açıdan seslenilmekte onların anlaksal, duygusal ve yahut düşünsel açıdan çekici ve eğlendirici olan filmlerle kendilerine bir yön tayin etmelerine yardımcı olunabilir. Film her hangi bir video aracılığıyla görsel bir şey izleme gibi değildir. Film kendi dilini görüntüyle anlam yaratma aracılığıyla oluşturur (Cox ve Levine, 2018:17).

Filmin özelliklerinden biri onun belli kişilerden ziyade genele ve kitlelere hitap edecek şekilde yapılmış olmasıdır. Ancak film bugün fikir üretecek seviyede kendini birçok yönden ispatlamış bir türdür. Belli alanlara dikkat çekmek amacıyla spesifik konuları genele ya da belli zümrelere anlatma yolunu seçmiş de olabilir(Tezcan,1972: 172).

Film duygusal yoğunluk yaşattığı için bazı duyguların film seyretme esnasında dışa vurulduğu görülür. Sinemanın duygulara tercüman olan bir dil olduğu söylenebilir. Film seyretme sırasında birtakım duyguların hissedilerek dışa vurulduğu görülür(Abisel akt. Oruç ve Sarıbudak, 2015:21).

Carroll, filmlerin gücünü iki faktöre bağlayarak oluşturur: Yaygın bağlılık ve yoğun bağlılık. Yaygın bağlılığı fillerin geniş kitlelere ulaşılabilir olmasıyla açıklar. Filmlerin yoğunluğunu ise filmlerin oldukça yüksek seviyede bir anlaşılabilirlik tasvir etmelerinin olanaklı kılan özelliklerini inceleyerek açıklamaya çalıştığından daha da fazla tartışmaya açık hale gelir. Filmlerin gücü kitle tarafından mesajın kolayca alınmasına bağlıdır. Filmin anlaşılır bir dille oluşturulması, öykünün açıklık ve kesinliğiyle yakından ilgilidir. Yoksa filmlerin kitaplardan daha fazla muhatap bulması kolay anlaşılamazdı(Cox ve Levine, 2018:53).

Sinemanın toplumla kurduğu ilişki çift yönlüdür. Bir yandan konularını ve içeriğini içine doğduğu toplumdan alarak, o toplumun kültürel dinamiklerinden yararlanarak oluşturmakta, diğer yandan topluma ön ayak olmakta ve toplumu yönlendirmektedir. Filmler bunu toplumla kurmuş oldukları kendine has diliyle yapmaktadır(Yiğit akt. Coşkun, 2015:175).

2.4. Sinemada Anlam

Sinemada anlam denildiği zaman akla gelecek ilk kavram görsel malzemenin düşünmeye sevk etmesi ve bu eldeki malzemeden anlam üretilmesidir. Sinemanın elindeki enstrümanlar filmde anlamı inşa etmek için vardır. Kamera açısı, ses, müzik vb. gibi malzemeler anlamı inşa etmeye yardımcı olurlar. Filmler bu anlamda görsel düşünmenin gereklerini karşıyorlarsa yardımcı olabilirler. Bu başka bir deyişle imgenin zihinsel kavrayışı harekete geçirmesidir. Ancak imge görsel açıdan yorumlamayı mümkün kılacak biçimde ayarlanmış olması koşuluyla gerçekleşebilir bu durum. Sinemanın görsellik önde olmak şartıyla izleyicinin önüne çıktığı bağlam düşünüldüğünde görsel bir eğitim görüntünün anlam yüklenmesine ve yoruma müsait olmasıyla ilgilidir(Arnheim, 2007:342).

İnsan üzerine birçok tanım yapılmıştır ve halen insanın bazı özellik ve yetenekleri ön plana çıkarılarak açıklamalar devam etmektedir. En genel anlamda antropolojinin konusu olarak insan doğal-fiziki yapısından ötürü iki ayaklı dik yürüyen hayvan ve aynı zamanda ruhsal-düşünen kültürel bir varlıktır(Adanır,2012:9). Bu kültürel varlık birçok icat yapmıştır. Doğanın ehlileştirilmesiyle başlayan süreç insan hayatında sanatla biçimlenmiştir. İnsanın sanatla olan ilişkisi hayatla olan ilişkisi kadar eskilere gider. Sanat ve insan ilişkisine baktığımızda yaşadığı mağaralara hayatının resmini çizmeyi ihmal etmeyen insanın sanatla fitri bir ilişki kurduğu ileri sürülebilir. Ancak bu kültürel varlığın büyük tarihsel, sanatsal birikimin bir tezahürü olarak sanat dalında ulaşmış olduğu en değerli ürünlerden birisi sinemadır. Bir film incelendiğinde sade haliyle bir öykünün görsel, işitsel bir malzemeye dönüşmüş haliyle izleyici buluşur. Monaco'nun "kültürel bir ürün" olarak sinemanın salt görüntülerden oluşmadığı ve anlam taşıdığı iddiası değer kazanmaktadır. Diğer bir deyişle bir film öykü anlatmanın ötesinde pek çok veriyi de içinde barındırır (Akıncı Yüksel, 2015:2).

Filmin bir sanat olmadığını kimse iddia edemez. Dolayısıyla yönetmen bir sanatçı hüviyeti kazanır ve kendine has eserler üretir. Estetik açıdan bakıldığında Julia Kriste'ye göre zihniyetin temelini kurduğu üç temel vardır; para, cinsellik ve anlamdır. Buradaki iddia sinemanın anlam inşa etme arayışıdır. Anlam sinema sanatıyla ortaya çıkarılır. Bu en klasik anlamıyla güzelliğin ya da ideal olarak belirlenen şeyin dışavurum biçimlerine verilen addır. Bu açıdan sinema sanatçısı, kendi felsefi dilliyi güzeli dışa vurmaya çalışan kişidir(Adanır,2012:11-17). Bu kişi sanatını toplum için yapar çünkü sinema toplumsal bir üründür. Bu sanat anlayışı da sanatçının zihniyetinde biçim kazanır ve kameraya yansıtılır. Adorno'ya göre sanat her türlü egemenliğin radikal protestosudur(Jimenez akt. Adanır,2012:35).

Temelde şu sorular sorulabilir. Filmler niçin çevriliyor ve insanlar bu filmlere niçin gidiyor? Seyirciyle sanatçının buluştuğu yer neresidir? İletişim var mıdır? Bu iletişim nasıl sağlanıyor? Sinema ekibi gerçekte insan üzerine çalışan kişiler olduklarından bir açıdan ihtiyaç gördükleri alanlardan filmler üretmektedir. Belki

özne-nesne bağlamında izleyici hipnotize olur ve zevk alır. Hatta ideolojik bağlamda mesajla yüklü olan film beğeniye sunulur ve anlamı sorgulanır. Bu sorgulama ve eleştirme sürecinde film tekrar tekrar üretilebilir(Adanır,2012:52). Örneğin Türkiye’de Cumhuriyet döneminde halkın bilinçlenmesi ve eğitimi filmler vasıtasıyla doğal bir bağlam içerisinde şekillendirilmek istenmiştir. Bugünden yapılan filmlere bakıldığında filmlerin halen izlendiği, eleştiri ve sorgulamalara devam edildiği görülmektedir. İdeolojik kurulma aşamasındaki devletin toplumdaki dönüşümü eğitim aracılığıyla kotarmayı hedeflediği bilinmektedir. Bunun için uzun yıllardan beri başka bir sistemin içerisinde olan toplumu değiştirmek kolay değildi. Ancak var olan sistemin değiştirilmesi gerektiğine inanan kurucu kadro sinemanın imkânlarını fark etmiş ve bu konuda film çalışmaları yapmıştır. Özön’ün aktardığı gibi savaştan çıkmış bir milleti sağlamlaştırmak ve ayağa kaldırmak için eğitim önemli bir unsur olarak görülmüştür. İlköğretim zorunlu hale getirilmiş, öğretim birleştirilmiş, harf devrimi yapılmış ve bunun yanında kurumsal olarak millet mektepleri, halk odaları, halk evleri, halk dershaneleri gibi girişimlerde bulunmuş, sinemada bu düşünce ve yapıları destekleyen bir araç olarak kullanılmıştır (Özön akt. Altınbaş,2018:17).

Filmdeki anlam birçok sahada kendini gösterebilir. Örneğin filmler tarihçiler için zengin bir malzeme oluşturabilir. Tarihsel anlamı filmde tarihçiler görememişlerdir ve Marc Ferro Sinema ve Tarih isimli çalışmasında onları filmdeki tarihsel bilgiyi fark edemedikleri için kör olarak tanımlar. Ona göre film “gerçeğin görüntüsü olsun ya da olmasın, ister belge ya da kurmaca, isterse gerçek ya da tümünden entrika olsun, Tarih’tir. Postulamız da şu: meydana gelen şey, insanın inançları, niyetleri, imgeseli, en az Tarih kadar Tarih’tir. 1925 tarihli şu filmde, Bir Bodrum Katındaki Yaşam’da, bir karı-koca beklemekte oldukları çocuklarının hangi tarihte doğacağını hesaplamak üzere bir duvar takvimine bakarlar. Çok sıradan olan takvim 1924 yılını göstermektedir; imdi daha o zamandan, büyük bir Stalin portresiyle süslenmiştir. Bir yaratıcıya, bir ideolojiye, bir topluma ait bu sürçmeler, ayrıcalıklı açıklayıcılardır. Filmin, tıpkı toplumla

olan ilişkisinde görüleceği gibi, bütün aşamalarında ortaya çıkabilirler”(Akıncı Yüksel, 2015:2).

Sinemada anlam yaratmak temel amaçtır çünkü sinema sadece insanları eğlendirmeden ibaret bir etkinlik değildir. Dahası sinema eğlendirirken dahi düşündürebilme yeteneğine haizdir. Sinemada anlam yaratmak için güçlü duygu bağlılığı çok önemlidir. Çünkü o bu gücünü akla hitap etmeden duyguları hedefleyerek yapmaktadır. İnsan daha sonra duygusuyla kabul ettiğini akıl süzgecinden geçirmektedir(Cox ve Levine, 2018:54). Anlam sağlamanın yolu ise içeriğin niçinden ziyade nasıl anlattığında gizlidir. Çünkü içerik genel bir kategoride değerlendirilirken, anlam ise özeldir(Büker, 2012:25). Ferro (1995:17)’ya göre sinemanın etkisini ölçmek kolay değildir ama bazı etkileri net biçimde ortaya konulmuştur. Unutulmak istemeyen toplumlar filmlere başvurmalıdır. Çünkü onlar nesiller arasındaki bellektir. Sinema onlar için zengin bir araçtan daha fazlasıdır. Sinema kitlelerin mesajını iletmek için eşsiz bir araçtır. İkinci Dünya Savaşı öncesi Nazi propagandasını hatırlayacak olursak sinemanın gücünü fark eden Hitler iktidarı Goebbels’e insanları ikna etme görevi vermişti. O, ise propagandanın asıl amacının halkın kalbini kazanmak ve onu sürdürmek için sinemaya başvurarak halkın sadece kafasına değil aynı zamanda kalbine de girip yerleşmeyi hedeflemişti(Kracauer, 2010:40-301). Dolayısıyla Hollywood filmlerinin amacı da bu bağlamda değerlendirilebilir. Amerikan İmparatorluğunun gücünü tüm dünyaya sinemayı aracı kılarak insanların gönlünde yer açıp, onları büyüleyerek yapmaya çalışmaktadır. Başta gençler olmak üzere Amerikan kültürünü çok yönlü takip etmekte ve yüzlerini bu topraklara çevirmek istemektedir. Özyuvar(2015:6-7) ise sinemaya anlam bakımından bir dikotomi yaklaşımıyla onu ideolojik bağlamda şeytani bir icat ve toplumun manevi değerlerini kemiren bir tehdit olarak dikkatlere sunar. Diğer taraftan Batı’nın Doğu üzerindeki tahakkümünü sona erdirecek modern ve etkili bir araç olarak görür. Doğru kullanıldığında eğitim açısından müthiş faydalar sağlayacağını da eklemektedir. Burada bir diyalektik ortaya çıkmaktadır. Denilebilir ki “sinema hayat ve hayatta sinemadır; kişiler de birbirinin ve bir yerlerin hakikatine aşina olur” (Diken ve Loustsen, 2016:21).

Filmler anlamı inşa ederken sıklıkla sembol olarak ‘‘ayna’’metaforunu kullanır. Filmde karakter aynaya baktığında kendini görür ve bu iç görü, düşünme, değişme ya da bir endişeyi ifade eder. Bilinçaltı motivasyon ve savunma mekanizmalarını gösterirken, kişiye de kaygı, düşünce ve eylem kalıplarına dair birçok örnek sunar. Sembollere yüklenen anlamı film kendi diliyle izah eder, bazen açık bazen de kapalı bir şekilde izleyicisine sunar. Hatta aynı sahneden farklı yorumlar edindirme kapasitesiyle insan ve toplum manzaraları sunar, onların hallerine dikkat çeker(Wedding ve Niemiec, 2016:38).

Estetik bir kültürel simge haliyle film duygu ve yansımaları uyandırır. Anlam arayışında olan gençlerin popüler bir parçası olan filmlerin sınıf ortamında izlenmesi onların dünyasına farklı geçmişleri gösterme, hatırlatma ve deneyim edinmelerini sağlar(Ruden, 2007:70). Diğer bir tabirle kültürün taşıyıcılarından olan filmler toplumların hafızalarının kaydedildikleri yerlerdir aynı zamanda dolayısıyla filmde öğrencilerin başka insanların ve kendi kültürlerinin hikayesini çok yönlü takip etme fırsatı bulurlar.

Filmler seyircinin deneyimlerini biçimlendirir. Filmdeki olay örgüsü filmin alt metni için alt yapı ve destek sağlar(Dick akt. Wedding ve Niemiec, 2018:27). Alt metnin seyircide uyandırdığı çağrışım karmaşık bir yapıda cereyan eder. Olay örgüsü yüzeysel anlamı verirken alt metin insanın algılayış kapasitesine bağlı olarak derin anlamlar barındırır. İşte filmler bundan dolayı sadece somut yaşam tecrübesi olarak düşünülmemeli, düşünmeyi ve gözlemi çok farklı noktalara taşıyabilen ve bir anlam kurma hareketi olarak görülmelidir(Wedding ve Niemiec, 2018:48).

2.5. Eğitim Açısından Sinemada Gerçeklik

Gerçek felsefenin temel problemlerinden birisidir. Gerçekle beraber hakikat arayışı ve bu iki kavramın ayrışması ya da birbirini tamamlaması üzerine tarihten beri arayışlar olmuş, bir yandan birbirlerinin alternatifleri olarak görülürken diğer

yandan bir sayfanın iki yüzü gibi değerlendirmeleri de yapılmıştır. Hatta sinema alanında çalışmalara bakıldığında “sinemada gerçeklik”ya da “sinemanın hakikati/hakikatin sineması”gibi başlıklarda müstakil çalışmalar yapılmıştır. Ancak sinemada gerçeklik onun inandırıcı olması açısından temel bir özelliktir. Çünkü onun gerçekliğe en yakın sanat oluşu hayatı prova etmesi, diğer sanatların imkânlarını kullanarak yapması onu farklı bir noktaya taşımaktadır. Bir ayna olarak sinema dünyanın aynası, onun insanların gözüne ve zihnine getiren bir araçtır. 1895’ te ilk sinema gösterimi Paris Grand Cafe’de yapılmıştır. Perdeye ilk defa yansıyan sinema gerçeği, normal hayattakinden ayırt edilememiş ve insanları büyülemiştir. Oturan insanlar kendilerine gelmekte olan treni görünce dehşetle yerlerinden kalkıp kaçışmaya başlamışlardır(Demoğlu, 2013:1).

Sinema filmlerinde gösterilen insanlar, mekânlar, kültürler ve daha birçoğu izleyicisine farklı boyutlarda sunulur ve çok yönlü bir bilgilenme sağlanır. Sinema ziyaret etme imkânı olmayan yerleri gösterir, hatta oraları daha çekici hale getirebilir. Kişinin genel kültürünün artmasına katkıda bulunur. Filmin dinamizmi insanın okuduklarından ya da duyduklarından ziyade gördüklerine inanması ve gördükleri üzerinden hüküm verip durumu içselleştirmesi onun insanlar üzerindeki etkisini artırmakta verilen mesajların hedefe ulaşmasını kolaylaştırmaktadır. Sinemada sunulan yaşam biçimleri, kültür, coğrafya, ulus ve sınıf dinlemeden insanlara cazip gelebilmekte, toplumlar birbirini daha yakından tanıyabilmekte, gördükleri yerleri ziyaret etmek istemekte ve yeni hayatların keşfedilmesine fırsat vermektedir. Sinema bu imkânların hepsini görüntü yardımıyla gerçeğe en yakın yaklaşımla kurgular(Tezcan, 1972: 176) .

M. Gorki,Lumiere’in bir film gösterisine gittiğinde “bu yaşamın kendisi değil, ama göstergesi” demiştir. Başka bir ifadeyle insan, gerçeği birçok özelliği içinde barındıracak yetkinlikte yarattı (Büker, 2012:13). Kurmaca ve fantezi gerçekliğin içinden geçerek hayat bulur. Öyle ki sinemada yaratılan gerçeklik bir hayali yanılısma değil toplum yaşamından sirayet eden yaşamın asıl temelidir. İşte film sanatının en büyük başarısı gerçekliği kurmacayla yeniden yaratıp kurmacayı gerçek gibi göstermesi değil, gerçeğin yanında kurmacayı fark ettirip gerçeği

kurmaca gibi deneyimlemeyi sağlamasında yatmaktadır(Zizek akt. Diken ve Loustsen, 2016:27). Anlaşıldığı üzere sinema burada salt bir yansıtan değil, sorgulayan, açıklayıp yorumlayan, yol gösteren ve kapı aralayan bir duyarlılıkla yapar (Güçhan akt. Coşkun, 2015: 175) .

Sinema, gerçeğin çıplak gücünü gösterir. Hayatın nesnel görünümleri sunulabildiği gibi öznel bir bakışı da yansıtabilir. Yağmurun yağışını gösterdiği gibi onun bir çocuktaki duygu durumunun dışı vurumunu da gösterebilir(Terek Ünal,2014:9). Bu onun taklit etmeden daha öte bir şeyler yaptığını gösterir. Sinema sanatı teknolojinin gelişmesiyle birlikte yapıp edebilme kapasitesini de artırmıştır. Çünkü sinema günümüzde “fikirlerin filmi”ni yapmakta (Abisel ve Eryılmaz, 2014:24) ve kendi başına bir okul olmaktadır.

Sinema anlatımı hareket halindeki örüntülerle sağlama biçimidir. İşte bu örüntülerin gerçekliği kişiyi etkileyen tarafıdır. Bunun anlamı 20.yüzyıldan bu yana bir hayli gelişmiştir. Onaran’ a göre kitaplar bizi nasıl aydınlatırsa, sinema da öylesine aydınlatır. Kitap ve filmler artık birbirini tamamlayan ruh ikizleri olmuşlardır. Birbirlerinden ilham almakta ve birbirlerine kaynak olmaktadırlar. “Kitaplarla filmler olmaksızın 20. yüzyılın hümanizması bir anlam taşımaz”. Onaran, bu zamanın insanına sinemanın gerçekliğini şöyle izah etmektedir: “Bu çağın insanları nasıl okumayı öğrenmek zorunda iseler, sinema izlemeyi de öğrenmek zorundadırlar; ve okumak nasıl sadece harfleri sökmek demek değilse, sinema seyretmek de sadece projeksiyon sırasında perdeye bakmak değildir”(Onaran, 1999:4).

Sinema eğitim ilişkisi açısından sinemanın gerçekliği eğitime katkı sağlayabilir bir niteliktedir. Sinema bazen eğitimi bir araç bazen de bir amaç olarak konu edinmektedir. Sinemanın keşfedilmesinden sonra onun bir eğitim aracı olabileceği görülmüş ve sinemanın ortaya çıkmasını takip eden yıllarda eğitimle ilgili girişimlerde bulunulmuştur(Tezcan, 1972: 174-175). Amerika ve Avrupa başta olmak üzere bazı okullarda eğitim filmleri çekilmiş ve dernekler aracılığıyla filmler yapılmıştır. Filmlerde eğitim mutlu olmanın, rahat yaşamının zirvede kalmanın, iyiliğin ve dürüstlüğün aracı olarak sunulmuştur. Bazı filmlerde ise

eğitim yolunda mücadele eden insanların irade ve gayretleri resmedilmiş, eğitim için yapılan fedakarlıklar farklı gerçekliklerle kameraya alınmıştır. Sinema eğitim için her şey değildir ama çok şeydir. Eğitim filmlerine bakıldığında gerçek hayattan uyarlamamaların fazla olduğu görülecektir. Muhtemel olayların da sahnelendiği filmlerde öğrenciler için ideal tablolar sunulmakta, öğrencilerin vizyon ve motivasyon kazanması sağlanabilmektedir. Örgün eğitim kurumlarında bazı ders içeriklerine yerleştirilen filmler aracılığıyla öğrencilerin dinamik kalması sağlanabilmekte belki daha önemlisi yaşanmış ve yaşanması muhtemel durumların gerçekçi bir yaklaşımla onlara tecrübesini aktarmaktadır. İlham veren bir film ile öğrencilerin eğitime, aileye, öğretmene akranlarına karşı tutumlarında ciddi iyileşmeler olabildiği gözlemlenmektedir. Film kahramanları aslında izleyiciyi canlandırmaktadır. Bu kahramanların konuşma biçimleri, giyim kuşamları ve davranışları örnek alınmakta onlar gibi davranmak, yürümek, konuşmak marifet gibi görülmektedir. Buradan hareketle sinema ve toplum arasında gerçeklik temelinde karşılıklı bir etkileşim olduğu söylenebilir. Bu etkileşimde bazen sinema topluma ayna tutmakta bazen de toplum sinemada gördüğünü yapmaktadır. Toplumun eğitime ne gözle baktığı ve eğitimden neler beklediği, toplumun önündeki fırsatlar ve engellerin neler olduğu ayrıca hayatın neler getirebileceğini şiirsel bir dille anlatan filmler toplumsal gerçeklikle paralellik gösterir. Yurdigül'ün ifade ettiği gibi film replikleri bile ilham verici olabilmektedir(Yurdigül, 2014:488-491).

Filmler toplumun önünde bir rehber özelliği kazanmış durumdadır. “Gösteri toplumu”nda yaşayan bugünün toplumu kendini ekranlarda görmekte, anlamı orada aramaktadır. Eğitimin amaçları çerçevesinde sinemanın imkânlarının neler olabileceği düşünülürken, hedef insan ve toplum hayatına eğitim vermek suretiyle kişilerde maddi ve manevi gelişimlere kapı aralamak gibi bir görev üstlenebilmektir. Bu sadece sinemanın iyi örnekler göstererek yapabileceği bir şey değildir. O, aynı zamanda olumsuz örnek ve sonuçlara da kapı aralayarak bir işin nasıl yapılmaması gerektiğini de göstermektedir. Sinemada her türlü insan manzarasına ulaşmak mümkündür. İnsan yaratılışı gereği arzu ve iştihaları baskın gelen ve amacını unutabilen bir yapıdadır. Dolayısıyla sinemayı somut

gerçeklerle ve soyut hakikatlerle bir hatırlatma aracı olarak görmek mümkündür. Aynı zamanda insanlara manevi rehber de olabilirken olgunlaşma ve kişinin kendini gerçekleştirme aşamalarında, fiziki ihtiyaçlar hiyerarşisinden aşkın hallerin yaşanmasına giden yolu gösterebilmektedir. Kavramlar içleri doldurulduğu sürece anlam kazanabilirler. Sinemaya boş vakit geçirme amaçlı bakılırsa zaman öldüren bir araç olarak işlev görecektir ancak onu etkili bir kitap gibi, bir düşünme etkinliği olarak gördüğümüzde kişinin kendini sorgulayıp sınırlarını bilmesine hem de bu sınırların neler olabileceğine dair sorumlu olmaya bir davet görevi üstlenir.

Sinemanın eğitimle kurmuş olduğu ilişkinin önemli olan boyutlarından birisi filmde verilmek istenen gerçeğin eğitim ve öğrencilerce algılanabilmesidir. Dolayısıyla film okuması filme göre değişebilse de belli bir vasatta düşünebilmeyi zorunlu kılmaktadır. Herkes izlediğinden bir şey anlayabilir ancak asıl amaç hedeflenen şeye ulaşmaktır. Arnheim bu noktada şu soruyu sormaktadır; öğrenciler bir filme baktıklarında tam olarak ne gördüklerine dair ne biliyoruz? “Eğer farz edilen şey görülemiyorsa öğrenmenin temeli eksik demektir”. Bir filmin ne olduğundan ziyade onun nasıl anlaşıldığı daha önemlidir. Onun bu yaklaşımının derin bir anlamı olmalıdır. Çünkü o sanatta derinliği arayan kişidir. Sanat insanın kendini tanımasını sağlayan ve daha içsel duyguları kışkırtacağını ileri süren bir kişidir. Bu anlamda sinema seyredilen sonrasında ortaya çıkan düşünce kazanılan ödüllerden biridir (Arnheim, 2007:342-349). Bu etkiyi sözel, canlı bir ifadenin temsili olan sinema Nazi Almanyası’nda sarf edilen cümlelerin işlevini artırmak için, derinlemesine imgeleri kullanarak duygusal uyaranla sinemanın etkisini artırma çabalarını görmek gerekir. Çünkü buradaki propagandanın işlev kazanması için verilecek öğretinin iyi verilmesi gerekiyordu. Bunun içinde kişilerin algı kapasitesini bilmek ve onların anlayabilecekleri seviyede eserler ortaya koymak öğrenmenin tamamlanması için önemli bir şarttır(Kracauer, 2010:278). İşte film sanatı yukarıda işaret edildiği gibi düşünmek, tefekkür etmek ve sorgulamanın yanında unutmak ve hatırlamak misyonlarını yüklenmektedir(Gülşen, 2016:21).

Peki film gerçekliğini nasıl inşa eder? Kişi film izlerken seyirci ve film arasında bir bağ kurulur ve görüntüler insan şuuruna hareket ederken, filmin gösterimiyle ilgili teknik cihazlar görünmez hale gelir. Seyirci sıradan “var oluşun geçici olarak askıya alındığı, bir tür ayrıştırıcı hal deneyimler; bu hal, kişinin stres etkenlerinden, çatışmalarından ve günlük kaygılarından kaçtığı bir psikolojik sarılma”(Butler ve Paleshakt. Wedding ve Niemiec, 2016:28) gibidir. Çünkü psikoloji ve sinema arasında doğal bir ilişki vardır. Sinema psikolojiden, karakterlerini ve öğelerini alırken, psikolojide kendini sinemanın gücüyle somutlaştırma fırsatı bulur(Köse akt. Coşkun 2015: 175). Kişi sinemada psikolojik olarak trans haline geçerek ses ve görüntüyle sarmalanır. Sinemanın dokunma duygusunu deneyimlettiği bazı durumlarda ise kişide titreşim uyandırdığı bilinmektedir. Bu durumda sanatın hiçbir formunun insan bilincinin bu denli kapsandığı ve güçlü şekilde etkilendiği görülmez(Wedding ve Niemiec, 2016:28).Sinema görsellikle gerçeklik duygusunu güçlendirip kişilerin davranışlarını yönlendirmeyi hedefleyebilmektedir. Bu bazen kötü örneklerinde yayılabilmesine neden olmakta hatta zayıf karakterli insanları şiddete dahi sevk edebilmektedir. Türk medyasında uzun bir süre tartışılan Münevver Karabulut cinayeti buna örnek gösterilebilir. Yorulmaz’ın aktardığına göre Münevver Karabulut ve katili/sevgilisi Cem Garipoğlu olaydan birkaç gün önce *My BloodyValentine (Sevgililer Günü Katliamı)* adlı filmi birlikte izlemişlerdir. Filmde yaşanan olaylarla vuku bulan cinayet arasında birçok benzerlik tespit edilmiştir(Yorulmaz,2010:115). Sinemanın doğru kullanılmadığı zaman olumsuz davranışları tetiklediği defalarca tecrübe edilmiştir. Ancak gözlemsel öğrenme teknolojinin hızla geliştiği bir düzlemde önemli hale gelmekte duygusal etkileşime büyük katkıda bulunmaktadır. Bandura’nın gözlemsel öğrenme kuramından ilham alan eğitim yaklaşımının sosyal değişim yarattığı görülmüştür(Wedding ve Niemiec, 2018:49).

Yorulmaz aktardığı gibi kamera objektiftir, sonuçta bir nesne olarak kullanıma açıktır. Ancak kamera bir uzmanın eline geçtiğinde objektif olmaktan çıkarak “ideolojik bir aygıt” halini alır. Dış dünyanın gerçekliğini olduğu gibi kaydedebilir ancak nasıl bir gerçeklik sunacağı insana bağlıdır. Kullanıcının

ideolojisi çerçevesinde yeniden üretilen gerçeklik ortaya çıkar. Sinema ani değişiklikten ziyade yavaş ve hissettirmeden bilinçlere sirayet ederek değiştirdiği öne sürülebilir(Yorulmaz,2010:129).

2.6. Eğitim İçerikli Filmler

Filmin malzemesi insandır. İnsan filmde bilinen tüm halleriyle vardır. Gerçek ya da bilinmeyen anlamıyla onun çok yönlü yaşamı gözler önüne serilir, geçmiş hayat hikâyesiyle birlikte gelecek vizyonu da verilebilir. Gelecek bilimcilerin yazmış olduğu kitaplar filmlere uyarlanmakta ve insanlar, özellikle gençler bu tür filmlere müptela olmaktadır. Görmenin anlamak ve inanmak ile kurduğu yakın ilişki kendini eğitim filmlerinde göstermektedir. Örneğin *Hababam Sınıfı* film serisi toplumca her zaman büyük beğeniyle izlenmekte hatta çocuklar için kötü örnek olduğu yönünde eleştiriler almaktadır. Ancak iyi ya da kötü olsun insanlar üzerindeki etkisinin büyük olduğunu ifade etmek gerekir.

Sinema ve eğitim müstakil bir disiplin olma yönünde ilerlemektedir. Tüm dünyada farklı birikimler akademik çalışmaların konusu olmaktadır. Bu açıdan sinema ve eğitim ilişkisi bağlamında bir kavram geliştirilmiştir: Sineğitim. Sineğitim, Alexander, Hall ve Pettice tarafından bulunan terimdir; filmlerin eğitim ortamında kullanımını ifade etmektedir. Zamanınızın önemli etkinliklerinden biri olan filmler öğrenciler için sınıfta öğrendiklerini tamamlayan, genişleten ve geliştiren ürünlerdir (Wedding ve Niemiec, 2018:57). Yine bu bağlamda değerlendirilebilecek başka bir kavramda sinematerapidir. Bu kavramda pozitif psikolojide kullanılabilecek filmlerin bir terapi aracı olmasıdır. Sinematerapi terimi Berg-Cross, Jennings ve Baruch tarafından filmlerin psikoterapide kullanımını tanımlamak için bulunmuştur. Psikoloji ile filmlerin yakın ilişkisinden doğan, bu alanda modern bir yaklaşım olarak tıp biliminin tavsiyeleri yönünde psikiyatri ve psikolojinin öngörülerıyla sinemanın bir terapi biçimi olarak insanlara iyi geldiği saptanmıştır. Wedding ve Niemiec yapmış

oldukları iki çalışmada psikoloji ve akıl sağlığı bağlamında sinemayı değerlendirmişlerdir. Onlar bu konudaki iddialarını ortaya şu şekilde ileri sürmektedir: “Sinematerapi üzerine yapılan kontrollü araştırmaların niceliği sınırlıysa da psikologların klinik uygulamada filmlerin kullanımı önemlidir. Filmlerin umudu artırmada, rol model temin etmede, içsel güçlü özellikleri tanımlama ve güçlendirmede, iletişimi kolaylaştırmada etkili olduğu bilinmektedir”(Wedding ve Niemiec, 2018:59).

Filmlerin insanların psikolojisini bozduğu iddiaları da mevcuttur. Ancak bu “büyülü fener”in pozitif yönlerini almakta faydalar vardır. Film terapide psikolojik rahatsızlığı olan kişilere hastalıkları ile ilgili filmler izletip film üzerinde konuşarak terapi uygulanmakta ve olumlu sonuçlar elde edilebilmektedir(Çakıcı akt. Yorulmaz,2010:116). Sadece rahatsızlığı olan insanlar değil, örgün eğitimdeki çocukların bile sakinleşip kendilerini dinleme fırsatı bulabilecekleri filmler onların moral, motivasyon ve bütünlüklerini artıracak imkanlar barındırmaktadır.

Film yapımcıları eğitim içerikli filmler yaparak toplum üzerinde etki oluşturmayı düşünmüşlerdir (Oruç ve Sarıbudak, 2015:21). Eğitim içerikli film, sanatın gösteriminden ziyade, eğitim ortamları ve bu ortamda cereyan eden konuların işlendiği filmleri içermektedir(Sarıbudak ve Oruç, 2017:53). Bu tür filmler, sinemanın yönlendirici gücünün fark edilmesinden bu yana doğrudan ya da dolaylı olarak başvuru bir kaynak olmuştur. Bazı başarılı eğitim filmleri uluslararası ödüller almıştır. Eğitim ortamlarında hakim olan ideolojinin, eğitime bakışın, eğitim yöneticisi, öğretmen ve veli gibi birçok paydaşın bir arada gözlenebileceği filmlerle beraber bir ideal olarak zihinlerdeki tabloların yansıtıldığı filmler de yapılmıştır. Ancak film okumanın kolay olmadığı ve bunun için belli yeterliliklerin ve disiplinlerin bilinmesi filmlerle eğitimin ya da filmlerden öğrenmeyi kolaylaştıracaktır.

İnsanın yaşadığı zamana tanıklık eden filmler unutilan ve görmezden gelinen birçok temayı gün yüzüne çıkarmaktadır. Eğitim kurumlarında cereyan eden olay, düşünce ve yaklaşım tarzlarını konu alan filmler okul yöneticisi, öğretmen,

öğrenci ve velilerin eğitimle olan çok yönlü ilişkilerini analiz ederken eleştiri yolunu açar, eğitimin ve unsurlarının temellerindeki aksaklıklara işaret eder (Altınbaş, 2018:21).

Eğitim filmleri içeriklerini belirlerken her ne kadar kurgu yapılsa da içine doğduğu toplumun değer yargılarından, kültüründen beslenmektedir. Filmlerden çıkan analiz ve tasvirler öğretmen ve öğrenciler başta olmak üzere aileleri ve politikacıları etkilemektedir(Dalton akt. Altınbaş,2018:21). Bu etki önemlidir çünkü filmler sadece durum tespitiyle yetinmez, görünmeyen problemleri de aksettirir. Zira filmlerin etkileyici yönlerinden ötürü toplumsal yargı ve yaklaşımlar filmler üzerinden okunabilmektedir. Film düşüncüyü aktarmanın bir aracıysa film sanatçısı meramını, mesajlarını ve eleştirilerini filmler üzerinden işleyebilir. Sinema ürünleriyle bir ülkenin eğitim serüvenine getireceği farklı bakış açılarıyla uyarıcı bir rol üstlenir. Bir ülkenin eğitim felsefesine, bireylerin eğitim ve unsurlarına bakış açlarına, eğitim kanun ve yönetmeliklere katkı sağlar ve eğitime beyaz perdedeki görüntüsü üzerinden fikir verebilir(Altınbaş, 2018:21).

Bugün dünyamız sadece görüntü açısından değil zihniyet ve düşünce bakımından da oldukça farklılaşmıştır. Teknolojinin pratik çözüm odaklılığı birey ve toplumların daha pragmatist olmasını zorunlu kılmakta, değişen şartlar altında kişilerin daha çabuk ve marifetlerle dolu olması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öğretmen ve öğrenci profilleri de değişmiştir. Ancak değişmeyen ise öğretmen ve öğrencinin okul kurumu var oldukça muhatap olma zorunluluklarıdır. Öğretmen, şartlar değişmesine rağmen öğrenciyi yönlendirip tamamlayacak kişidir(Yurdigül, 2014:497). Özellikle okula yeni başlayan öğrenciler için öğretmen özel bir konumdadır. Bu açıdan bakıldığında yapılmış filmlerde de görüldüğü gibi eğitimin kalesini tutan öğretmen var olmak ve öğrenciyi dünyada var etmek üzere çabalayan kişidir.

Eğitimi filmler için önemli hale getiren nedir? Filmlerin takipçilerinin ihtiyaçlarını göz ardı etmesi düşünülmemelidir. Çünkü onun eğitim gibi bir alanda söz söylemesi beklenir. Filmler öyküler anlatarak üstü kapalı ya da açık

bir biçimde hipotezler belirleyip seyircinin karşısına çıkarlar. Düşünce için kapı aralayan filmler eğitim hakkında düşündürmeyi hedeflediğinden eğitim içerikli filmleri çekme ihtiyacı duyarlar. Bu filmler felsefi tefekkür için fırsat sunar. Örneklerde görülebileceği gibi herkesin sermayenin akışı yönünde hareket ederken bir öğretmen buna karşı çıkabilir. Bu kişi suyun akışını tersine çevirmeye kendini adayan kişidir. O, öğrencilerin düşünmeyi bırakıp önlerine sürülen öğretimin yeterli olmayacağını, kendilerini daha fazla yetiştirmeleri gerektiğini ve onlara kendi yeteneklerini keşfetmelerini öneren kişidir. Öğretmen, öğrencilerini uyaran ve uyandıran bir role sahiptir. Her ne kadar çok yönlü muhalefetle karşılaşsalar bile amaçlarına ulaşmayı bilirler. Bu öğretmenlerin öne çıkan özellikleri işlerine olan bağlılıkları ve yaratıcı kimlikleridir. Bunun film örneklerinden bazıları şunlardır: *Kalk ve Diren*(1988) filminde Edward James Olmos, *Ölü Ozanlar Derneği*(1989) filminde Robin Williams, *Sevgili Öğretmenim*(1995), filminde Richard Dreyfuss, *İmparatorlar Kulübü*(2002) filminde Kevin Kline ve *Mona Lisa Gülüşü*(2003) filminde Julia Roberts. “Her bir filmde, kusurlu ancak iyi niyetli öğretmenler, öğrencileriyle bağ kurabilmek için yaratıcı yöntemler kullanır. Her bir öğretmen, öğrencilerinin kalplerine dokunabilmek için kelimeleri yaratıcı bir şekilde kullanır” . Bu filmlerin bazılarında Wedding ve Niemiec öğretmenlerin cümlelerini şöyle aktarmaktadır: “Hazıra konmak yok, mazeret yok. Zaten doğar doğmaz önümüze dikilen iki engeliniz var: isimleriniz ve renginiz. Bu iki engel yüzünden bu dünyadan bazı insanlar normalden daha az şey bildiğinizi varsaymaya hazırlar. Sizden isteğim tek şey uyanmak(*Kalk ve Diren*).Günü yakalayın. Hayatınızı olağandışı kılın(*Ölü Ozanlar Derneği*). Hepimizin kabullenilmeye ihtiyacı var, ama kendi inançlarınızın kendinize özgü olduğuna güvenmelisiniz, garip olduklarını ya da rağbet görmediklerini düşünseniz bile(*Ölü Ozanlar Derneği*). Müziğin eğlenceli olması gerekir. Müzik kalple ilgilidir, duygularla ilgilidir, insanları harekete geçirir ve çok güzel bir şeydir, sadece sayfalara yazılmış notalardan ibaret değildir. Size notaları öğretebilirim ama geri kalanını öğretemem(*Sevgili Öğretmenim*). Katkıda bulunmadan hırs yapmanın ya da zafer kazanmanın bir önemi yoktur. Siz nasıl katkıda bulunacaksınız? Tarih sizi nasıl hatırlayacak?(*İmparatorlar Kulübü*). Resmin ötesine bakalım. Zihinlerimizi yeni

bir fikre açmaya çalışalım(*Mona Lisa Gülüğü*) ” (Wedding ve Niemiec, 2018:79).

Eğitim ortamlarında karşılaşılan olumlu ve olumsuz durumlar eğitim filmlerinde farklı boyutlarda ele alınmıştır. Yapılan filmler eğitimin birçok veçhesine göndermede bulunmuş ve kapalı alanların görülmesi amaçlanmıştır. Bu filmler eğitim ortamlarındaki eksikliklerin giderilmesi, öğrencilerde tutum geliştirme ve davranış kazandırma gibi konular üzerinde durmuştur. Bu konular modern eğitimden beklenen amaçlara da uygundur. Öğretmen ve öğrencilerden beklenen bulundukları kurumlarda fark yaratma, kendilerini geliştirip olumlu etrafla olumlu ilişkiler geliştirmektir. Bunun için özgün davranış biçimleri geliştirmek gerekir. Bu hamlelerden birisi sinemadır. Özgün bir kaynak olarak değerlendirilebilecek sinema eğitimcilerin faydasına yeterince sunulmuş değildir. Eğitim konusu eğitim içerikli filmlerde henüz istenen boyutta değildir (Oruç ve Sarıbudak, 2015:24).

Yapılan araştırmalarda filmlerin eğitim açısından değerlendirilmesi, anlaşılması zor konuların öğretilmesi, konunun somutlaştırılması, tekrar edilebilmesi, analiz edilebilmesi, akılda kalabilmesi gibi yararlılıkları vurgulanmıştır. Örneğin bir edebi metnin soyut olmasından ziyade onun sinemaya aktarılıp, karakterlerin somutlaştırılması kitabın anlaşılabilirliğini artıracaktır. Şehrinden çıkmamış ya da ülkesinden dışarı çıkmamış bir kişi için film tecrübesi ufuk açıcı bir girişim olacaktır. Eğitim içerikli filmlerle farklı ülke eğitimleri gözlemlenebilmekte ve deneyimlerine aşina olunmaktadır (Yakar, 2013:22). Dolayısıyla “eğitim temalı filmlerde izleyiciye sunulan çok kültürlü eğitime dair ipuçları, öğretmen ve öğrenci gibi eğitimin ana unsurları başta olmak üzere toplumun bu yönde tutum ve davranış göstermesine olanak sağlayabilir” (Polat ve Akcan, 2018:483).

21. yüzyılda okullarda neyin öğretilmesi gerektiği bir problem olarak eğitimcilerin önünde durmaktadır. Ancak bunun kadar önemli olan başka bir konu ise nasıl öğretilceğidir. Bu bağlamda filmler ilgililerce konularına göre ayrılmalı ve dersin parçası haline gelmelidir. Filmler merak uyandırır ve merak öğrenmenin en önemli sebebidir. Eğitim filmlerine bakıldığında öğretmenlerin

öğrencilerin meraklarını kamçılادıkları görülür. En önemli isteklendirme kaynaklarından birisi olan merak duygusu harekete geçirildiğinde sadece eğitim kurumlarında değil kişilerin bireysel öğrenme serüvenlerinde de filmler önemli bir kaynak olarak tasarlanabilir. Önemli olan filmlerin ders içerikleriyle nasıl uyumlu hale getirileceğidir. Filmler yazılı eserlerin her zaman mümkün kılamadığı olay ve olguları zengin görsellerle önümüze koyar. Bu görsellerin yanında ses ve karakterlerin ve durumların ortaya konulmasıyla somutlaştırma sağlanır (Burgard, 2009:6).

Günümüzde okul çağındaki çocukların bilgi kaynaklarına bakıldığında okulda öğrendiklerinden ziyade çevrelerinden ve teknolojik aygıtlardan edindikleri öne çıkmaktadır. Özellikle medya türevleri olan internet, sosyal ağlar, film ve televizyondan edinmektedirler. Öğrenme biçimlerinin çeşitlendiği günümüzde filmler keyif alarak öğrenmenin de yollarını göstermektedir. Eğitim içerikli filmlerde öğretmenler okul dışında da öğrencilerine eşlik etmekte onlara yol göstermekte ve sosyalleşmelerine katkı sağlamaktadır. Motive etme ve cesaretlendirme sadece okul sınırları içinde değil dışarıda da devam etmektedir.

Eğitimcilerin eğitim ortamlarında karşılaştıkları olumlu veya olumsuz durumlar, eğitim içerikli filmlerde konu edilmiştir. Bugüne kadar filmler, araştırmacılar tarafından sadece öğrencilerle ilgili boyutlarıyla değerlendirilmiştir. Eğitimcilerin filmleri, kendilerinde davranış değişiklikleri oluşturarak bunları eğitim ortamlarına taşımaları muhtemeldir. Eğitim ortamlarında fark yaratmak, eğitimcilerden beklenenler arasındadır. Kendilerini geliştirerek, bakış açısını olumlu kılabilen eğitimciler etkili bir eğitim ortamı oluşturarak fark yaratabilirler. Bunun için özgün kaynaklara ihtiyaç vardır. Özgün bir kaynak olan sinema, genel anlamda eğitimcilerin faydasına sunulmamıştır. Dolayısıyla, bu tür filmlerde eğitim konusunun çok boyutlu olarak ele alınması, eğitimcilerin temel sorunlarına cevap verecek birtakım örneklere rastlanması, bu çalışmayı yapmaya yönlendirici olmuştur. Böylece, eğitim içerikli sinema filmlerinin, eğitimcilerde farklılıklar geliştirebileceği ve eğitim ortamında farklı etkiler yaratabileceği düşüncesi temel alınmıştır(Oruç ve Sarıbudak, 2015:24).

2.7. Eğitim Sineması Tarihi

Sinema sanatların sanatı olarak Batı'da ortaya çıkmış ve birkaç yıl içinde dünyanın birçok yerinde gösterim fırsatı bulmuştur. Önce çıraklık(1895-1915), sonra kalfalık (1915-1920/1925), daha sonra ustalık(1920/1925-1935/1940) ve nihayet bir sanatkarlık dönemi (1935-1940-?) yaşamış, yaşamayı sürdürmektedir. Bu bölümlere geçmiş zaman deneyimi olarak günümüzün kavram ve koşullarından yola çıkılarak yapılmıştır (Adanır,2012:18). Sinemanın kısa tarihine bakıldığında ne zamanki eğitim için çok yönlü fırsatları barındırdığı fark edilmiş, o zamandan itibaren sinema eğitimle ilgilenir olmuştur. Bu kültürel bir kaynak olarak eğitim filmleri şeklinde hem de öğretime ve bizzat öğrencilere doğrudan öğrenme kaynağı olacak çalışmalar yapılmıştır.

Filmin toplumsallaştırma ve toplumu eğitime gibi bir çabası olabilmektedir. Teknik olarak filmin hareket, ses ve görüntü unsurları yardımıyla bilgi yoğun bir şekilde aktarılabilir. Örneğin bir filmdeki görsel ve işitsel unsurları birkaç saat içerisinde yazılı bir metinle izleyiciyle paylaşmak neredeyse imkânsızdır (Birkök, 2008:2). Birde dolaylı aktarım şeklinde filmler kültür aktarımı boyutuyla izleyiciyle buluşabilmektedir. Öğretmenler doğrudan veya dolaylı bir metotla eğitim verebilir. Doğrudan öğretmede öğrenciye anlama ve yorumlama fırsatı verilir ve öğrenci nesne pozisyonunda kalmaz, öğretmende merkezden çekilerek öğrencilere fırsat verir(Altan,2016:6). Tarihsel olarak geçmişle kıyaslandığında filmler bir eğitim aracı olarak insanların kendilerini eğitmelerine fırsat vermekte ve bilginin merkezi kabul edilen kurum ve kişilerin tekeli kırılmaktadır. Zamanın yeniliklerinden birisi olan filmlere ulaşma ve birçok sahada farklı konularda filmler bulabilme insanların kendilerine katabilecekleri çok şey olduğu anlamına gelir.

Sinema diğer sanatlara göre kısa zamanda tüm dünyada önemli gelişmelere şahitlik etmiş; kişilerin, toplumların ve kurumların değişimlerine tanıklık ederek bu durumlara kendi diliyle şahitlik etmiştir(Altınbaş, 2018:18). Bu açıdan sinema tarihsel olarak bir başvuru kaynağı olarak değerlendirilmelidir. Her hangi bir toplumun dünü ve bugünü arasında bir karşılaştırma yapılacak olsa, sinema

doğrudan kaynaklık teşkil eder. Dönemlere kayıtsız kalmayan sinema bu açıdan tarihin hafızası görevini üstlenir. Filmlere yansıyan yönleriyle geçmişte yaşanmış bir olayı film zenginliği içerisinde tekrar alıp yorumlamaya imkân tanır. Geçmişle ilgili bu kaynak sınırlı bir alan içerisinde değerlendirilmemelidir. Örneğin filmler; şehir, kültür tarihi ya da toplumsal tarih açısından sınırsız malzeme sağlar. Bu durum hem toplumsal eğitim hem de bireysel açıdan değerlendirilebilir. Çünkü film ve video arşivleri tüm zamanlar için kendisini geliştirmek isteyenler için önemli bir kaynaktır(English ve Staffy, 1995:4).

Ferro 'nun aktardığı gibi sinema kronolojik yönden, en başta bilimsel gelişmenin bir aracı olarak ortaya çıkmıştır (Ferro,1995:15). Lumiere Kardeşler 'in film makinesini 1895'te bulmalarından 12 yıl sonra eğitim amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. 1907'de sinema; resim, müzik, dans, oyunculuk, edebiyat, mimari ve tiyatroyu birleştirerek zengin, işlek ve popüler bir dil yaratmayı bilmiştir(İnce Yakar, 2013:22). Sinemanın eğitim imkânları dünden bugüne hem klasik eğitime bir alternatif hem de yardımcı bir kaynak işlevi görebilmektedir. Günümüzde de alternatif medyanın gençler üzerindeki etkisi ve video içeriklerinin gün geçtikçe artması filmlerin eğitim amaçlı yararlılıklarının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Medya ve eğitim alanında pek çok çalışma yapılmaya devam etmektedir. Özellikle daha geniş çaplı olmak üzere 1970'li yıllardan sonra filmlerin kullanımına yönelik ders sonu değerlendirmeleri, laboratuvar değerlendirmeleri, alan değerlendirmeleri gibi çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalar geçerlilik ve güvenilirlik açısından sorgulansa da birçok olumlu geri dönüş alınmıştır(İnce Yakar,2011: 76-78).

Filmlerin farklı çevre ve koşullarla ilgili olması ve erişilebilirliğiyle geniş kitlelere hitap edebilmesi, gerçeği yansıtabilme gücü, olayları yeniden gösterebilmesi ve anımsamayı kolaylaştıran bir araç olması onun sinemanın ilk yıllarından beri eğitim açısından tercih edilmesinin yolunu açmıştır. Bu durumu sağlayan etken teknolojinin yaygınlaşarak gelişmesidir. Nihayetinde sinemanın gösterilebilmesi için gerekli teknolojik ekipmanların olması zorunludur. Ancak bugün evlerde filmlerin izlenebileceği birçok teknolojik aygıt mevcuttur. Bu açıdan da hem erişilebilirlik hem de izlenebilirlik yönünden fırsatların varlığı

onun eğitsel amaçlarla kullanımını kolaylaştırmaktadır(Yurdigül, 2014:490). Yeni teknolojilerin eğitim ve öğretime radikal katkılar sağladığını ortadadır. Teknoloji mekanı belli oranda aşan gelişmeler sağlamıştır. Başka bir okulun dersleri internet üzerinden istenildiği zaman takip edilebilmekte, dünyanın her hangi bir noktasıyla ilgili belge, kayıt, film, hukuki, siyasi bilgiler alınabilmekte ve bunlar eğitim materyali olarak kullanılabilir. Yeni teknolojik gelişmeler klasik eğitim araçlarını da dönüşüme uğratmakta ve onlara yeni görevler yüklemektedir(Appleford ve Burton akt. Birkök, 2008:5).

1907' ye kadar Avrupa'da filmlerin eğitim amaçlı kullanımına rastlanmamıştır. Film daha çok eğlence amaçlı kullanılmıştır. Ancak özellikle dünya savaşlarında sinema eğlencenin yanında eğitim, kültür, sosyal ve tarih bilinçlendirmesi gibi roller üstlenmiştir. 1918' de filmle eğitim konusunda Amerikan Eğitim Heyeti, 1930'da Sinema Filmleri Kurulu'nu oluşturmuştur. Filmlerin öğrenci, öğretmen ve okul yöneticilerine ne tür katkılar yapabileceği tartışılmış, teknik imkânların yeterliliği ve filmlerin potansiyeli gündeme gelmiştir. Amerikan ordusunda görsel metotlarla öğretmenin avantajları görülmüş ve öğretmenlerin uzun süre anlattıkları konuların daha kısa sürede öğrencilere aktarılabilirdiği görülmüştür. Görsel ve işitsel birlikteliğin klasik ders yöntemlerinden daha başarılı olabildiği gözlemlenmiştir. Daha sonraki yıllarda sinema filmlerinin Amerikan Protestanlığına ahlaki zararlar verdiği kanaatiyle Sinema Filmleri Araştırma Heyeti, Sinema Filmlerinde Sosyal Değerler Çalışması başlatır. Bu çalışmalarda Amerikan gençliğinin izledikleri filmlerden çok yönlü etkilenip etkilenmedikleri araştırılır. Sinema filmlerinin zararlı etkilerinin araştırılması için araştırmacılara finansal destek sağlanmış ve profesyonel eğitimcilere araştırma fırsatı verilmiştir(İnce Yakar,2011:77-78).

1910' lu yıllarda Brüksel'de filmlerle ders anlatma üzerine bilgiler verilmiş, Almanya'da okul filmciliği kurulmuş ve ilgili filmler yapılmıştır. Bu yıllarda Almanya'nın farklı şehirlerinde okulla ilgili filmler gösteren sinemalar açılmıştır. Yine bu yıllarda Avusturya ve İsviçre'de okul filmleri gösterilmiştir. Özellikle ordu mensuplarının eğitimi için gerekli yatırımlar yapılmakta ve özel öğretmenler yetiştirilmekteydi (Pasin akt. İnce Yakar, 2011:78). Tüm dünyada ise radyoyla

beraber sinema, propaganda çalışmalarında etkin bir biçimde kullanılmaktaydı(Kocadaş, 2004:130).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK FİMLERİNDE ÖRGÜN EĞİTİMİN TEMSİLİ ARAŞTIRMASI

3.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Günümüz dünyasının temel tartışma konularından olan eğitimin hemen bütün ülkelerde şimdi ve gelecekte nasıl olması gerektiğine dair beklentiler bulunmaktadır. Küreselleşmenin etkisiyle ulusların birbirine yaklaşması, teknolojik gelişmelerle beraber toplumların tarihte olmadığı kadar birbiriyle iletişim kurabilmesi, ülke ve bireylerin eğitim perspektiflerini yeniden gözden geçirmesine neden olmaktadır. Uluslar birbirini tanıdıkça birbirlerinden daha çok etkilenmekte ve öğrenmektedir. Şimdiye kadar geliştirilmiş olan eğitim paradigmalarının eleştirilerden payını aldığı bir dünyada, bireyselleştirilmiş ya da farklılaştırılmış eğitim ihtiyacı, kitle eğitiminin sakıncaları gölgesinde dikkatleri çekmektedir. Dünya toplumunun değişim talepleri karşısında eğitim kurumları kendini güncellemekte, alternatifler geliştirmek durumunda kalmaktadır. Bu açıdan bakıldığında büyük emekle ortaya çıkan sinema filmlerinin imkânları eğitim bağlamında hem bir öğretim aracı hem de kişilerde olumlu davranış, tutum ve bireysel fayda sağlayabilecek eğitim fırsatları barındırmaktadır. Sinema ile yakından ilişkisi olan bireyler onun eğitim açısından ne kadar değerli bir araç olduğunu fark edebilmektedir. Sinemanın eğitimle kuracağı ilişki, ilgili kişilerin bu alanda yapacakları çalışmalara bağlıdır. Sinemanın görselliği kullanma gücü başta olmak üzere dünya insanının okuma alışkanlıklarının gerilemesi(Lukacs, 2018:33), hatta okuma yerine izlemeyi daha çok tercih eder bir görüntü vermesi

sinemayı eğitim bağlamında daha önemli hale getirmektedir. Sinema, eğitim hakkında var olan durumu ortaya koyabildiği gibi eğitimin nasıl olması gerektiğine dair de birçok tavsiye verebilmektedir.

Sinemanın Türkiye'ye gelişi, Fransa'daki doğuşundan bir yıl sonradır. Sinema, diğer ülkelere de çok hızlı bir biçimde yayılmış ve ilgi görmüştür. Sinemanın Osmanlı Devleti'nde bir eğitim materyali olarak görülmesinde Enver Paşa'nın Almanya tecrübesinin önemli rolü olmuştur. Adanır'ın yaklaşımıyla Türkiye siyasal ve ekonomik olarak dünya ile bütünleşmesini daha süratli gerçekleştirmesine rağmen, sosyal ve kültürel alanlarda bu hızla bir gelişme kaydedememiştir (Sarıbudak ve Oruç, 2017:41). Bu konuların başında da eğitim gelmektedir. Bu durum anlaşıldır. İnsan kaynağını büyük oranda kaybetmiş olan Osmanlı Devleti, Cumhuriyet'in kuruluşundan önce hemen hemen kesintisiz bir savaş dönemine girmiştir. Öğrencilerini dahi asker olarak savaştırmak zorunda kalan devletin var olan yetişmiş insan kaynağı da tükenme noktasına gelmiştir. Genç Cumhuriyet, eğitim için ciddi atılımlar yapmak istemiş ve Amerikalı Eğitimci J. Dewey'i 1924'te ülkeye davet etmiştir. Raporlar hazırlayan Dewey 1937'de açılacak olan Köy Enstitüleri için fikir öncülüğü yapmıştır.

Türkiye' de sinemanın teknik ve anlamsal yönüne odaklanan çok sayıda çalışma vardır. Sinemanın eğitimle ilişkisi ve eğitimin sinemada işlenişi ile ilgili araştırmaların hala yetersiz olduğu söylenebilir. Örgün eğitimin birçok problem yaşadığı günümüzde, eğitime ve eğitime artan ihtiyaç düşünüldüğünde eğitim ve sinema arasındaki ilişki daha anlamlı hale gelmektedir. Yapılan araştırmalarda Türkiye'de eğitim ve sinemanın birlikte ele alındığı az sayıda çalışma yapılmış olsa da eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiği işlenmemiştir. Bu çalışma Türk sinemasının eğitime nasıl baktığını ve eğitim unsurlarının Türk filmlerinde nasıl temsil edildiğinin anlaşılması bakımından önem taşımaktadır. Eğitim unsurlarının Türk filmlerinde nasıl temsil edildiğini araştırırken filmlerin eğitim unsurlarının eğitim yönetimi, eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi ve rehberlik gibi eğitim bilimleri perspektifinden araştırıyor olması çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır.

Sinema ve eğitim ilişkisiyle ilgili literatüre bakıldığında yapılan çalışmaları iki başlık altında toplamak mümkündür. İlki, sinemanın bir öğretim aracı olarak işlev görmesi, ikincisi ise eğitim unsurlarının sinemada nasıl temsil edildiğidir. Bu araştırmayla ilgili önemli olan çalışmalar eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli gibi eğitim unsurlarının incelendiği çalışmalardır. Erdoğan Efendioğlu(2013), “Türk Sinemasında Öğretmen İmajı” isimli yüksek lisans çalışmasında öğretmenin eğitimdeki öncü misyonu ile beraber onun sinemada nasıl yansıtıldığıyla ilgili “idealist, tipik, politik ve dindar” gibi öğretmen tiplerini araştırmıştır. Sarıbudak(2014), “Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Ortamlarına Etkisine İlişkin Görüşleri” isimli yüksek lisans çalışmasında farklı ülkelerden eğitim içerikli filmleri incelemiştir.

Altuntaş(2018), “Türk Sinemasında Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Unsurları Açısından Analizi” isimli yüksek lisans çalışmasında K12 okullarını merkeze alarak, eğitim ortamları, eğitim ritüelleri, eğitim yöneticisi, öğretmen ve öğrenci tasvirlerini incelemiştir. Altuntaş 1949-2015 yılları arasında çekilen 52 filmi araştırmıştır ki bu filmlerin birçoğunda okul, öğretmen ve öğrenci bir karakter, ortam veya yan plot olarak kullanılmıştır. Bundan dolayı yaptığımız çalışmadaki filmler bu çalışmada verilen film listesiyle birlikte Akıncı Yüksel(2015)’ in “Kültürel Bir Ürün Olarak Türkiye’de Sinema Filmlerinde Okul, Öğretmen ve Öğrenci Temsilleri” isimli makalesinde sıraladığı filmleri de kapsamaktadır. Hem Altuntaş hem de Akıncı Yüksel’in vermiş olduğu film listesi incelenerek yaptığımız çalışma için uygun filmler seçilmiştir. Ayrıca tarafımızdan bu listede olmayan filmler de eklenmiştir. Akıncı Yüksel makalesinde üç örnek Türk filmi üzerinden okul, öğretmen ve öğrencilerin şehirden uzak sadece kırsal bölgelerde filmlerde temsil edilmesini incelemiştir. Altuntaş(2018)’ın çalışması ise eğitim içerikli Türk filmlerinde okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci, eğitim ritüelleri ve eğitim ortamları gibi başlıkları daha genel kategorilere ayırarak içerik analiziyle bunların tasvir edilme biçimlerine odaklanmıştır. Yaptığımız çalışma ise Türk filmlerinde okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli gibi eğitimin dört temel unsuru, seçilen örneklem üzerinden geliştirilen söylem çerçevesinde derinlikli bir

şekilde eğitim bilimleri(eğitim yönetimi, eğitim felsefesi, eğitim psikolojisi, rehberlik)açısından incelenmektedir.

Araştırmanın önemi, bir şekilde araştırmanın kendi amacının ortaya konmasıdır(Karasar, 2012:71). Bu çalışma örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiğinin belirlenmesi açısından ‘önem’ taşımaktadır. Belirlenen örneklem üzerinden eğitim unsurlarının Türk sinemasında nasıl temsil edildiğinin anlaşılması eğitimin sinema tarafından görülme biçimine dair fikir verecektir. Sinemanın hitap ettiği ve etkilediği insan sayısı dikkate alındığında sinemasının eğitim için çizdiği fotoğrafın nasıl olduğunun tespit edilmesi daha da önem kazanmaktadır.

Bir araştırmada ‘amaç’ çalışmanın niçin, hangi amaçla yapılmakta olduğunun açıklanmasıdır. Her çalışmanın bir amacı olmalıdır. Bu amaç kimi zaman bir durumun anlaşılmasına yönelik olabileceği gibi bazen bir ilişkinin açıklanmasına yönelik olabilir(Aziz,2011:29). Eğitim ve Sinema: Örgün Eğitimin Türk Sinemasında Temsili isimli bu çalışmada durum tespiti çabası olduğu gibi bir hedef olarak da eğitim ve sinema arasındaki ilişkiyi anlama gayreti vardır. Bu çalışmada amaç Türk sinemasında eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin nasıl temsil edildiğini araştırmaktır. Hangi filmlerin çalışma için daha uygun olduğunu seçmek için evrende belirlenen 57 film izlenmiştir. Bu yapımların çoğunda eğitim unsurlarının ya yan karakter ya da ikinci tema şeklinde incelediği tespit edilmiştir. Bundan dolayı seçilen filmlerden Türkiye’de örgün eğitimle ilgili daha çok veri alınabilecek filmlerin seçilmesine dikkat edilmiştir. Bu yapımların ana konusunun eğitim olmasıyla birlikte çalışmanın içerik ve amacına uygunluğu önemli görülmüştür.

Çalışmanın amacı doğrultusunda örgün eğitimin Türk filmlerinin nasıl temsil edildiği anlamak için şu sorulara yanıt aranmıştır.

1. Türk filmlerinde Türkiye’deki örgün eğitimin görünümü nasıl verilmiştir?
2. Türk filmlerinde Türkiye’deki örgün eğitimde hangi sorunlar ele alınmıştır?

3. Türk filmlerinde örgün eğitimdeki eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veliler nasıl temsil edilmiştir?
4. Türk filmlerinde temsil edilen eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin eğitim yönetimi, eğitim felsefesi ve eğitim psikolojisi hakkında farkındalıkları gelişmiş midir?
5. Türk filmlerinde temsil edilen eğitim yöneticisi okulu yönetirken okula bir vizyon verebilmiş midir?
6. Türk filmlerinde temsil edilen öğretmenler öğrencilerle etkin iletişim kurabilmiş midir?
7. Türk filmlerinde temsil edilen eğitim yöneticisi ve öğretmen öğrencilere rehberlik edebilmişler midir?
8. Türk filmlerinde temsil edilen öğrencilerin eğitim kurumu, öğretmen ve ebeveyne karşı tutumları nasıl yansıtılmıştır?
9. Türk filmlerinde temsil edilen velilerin eğitim kurumu ve öğretmene karşı bakışı nasıl yansıtılmıştır?
10. Türk filmlerinde temsil edilen eğitim yöneticisi ve öğretmenin belirgin bir eğitim felsefesi var mıdır?
11. Türk filmlerinde temsil edilen öğrenci ve velilerin eğitim kurumundan beklentileri nelerdir?
12. Türk filmlerinde temsil edilen eğitim kurumlarında verilen eğitim öğrencileri tatmin etmekte midir?

3.2. Araştırmanın Hipotezi

Hipotez bir çalışmada denenmek üzere geliştirilen yargı(Ekiz, 2009:107) ve ortaya konulan önermedir(Kuş, 2012:23). Hipotez, bir araştırmanın konusuna ve amacına bağlı olarak araştırmada yer alır(Aziz,2011:29).

Araştırmacıya araştırma sürecinde yol gösterici olan hipotez, araştırmanın kuramsal temeline dayalı olarak tahminler yürütmeye ve araştırmanın sonucuna dair derinlemesine düşünmeye katkı sağlayabilir(Büyüköztürk vd. 2012:65).

Hipotezlerin kurulmasında genel ve günlük kullanımlardan ziyade kuramsal anlamlar önemli görülmektedir(Ekiz, 2009:107). Çünkü hipotez, araştırmanın konusunun ‘kavramsal çerçeve’de belirtilen temellendirilmesine göre oluşturulan yargı cümleleridir(Aziz,2011:29). Hipotezler bazen ön araştırma yapıldıktan sonra kurulur ki bu tür hipotezlerin güçlülük oranı yüksektir(Ekiz, 2009:107). Ancak araştırmacı çalışmasında beklenen ilişkiyi hipotez olarak ifade ederken bunun nedenleri hakkında inandırıcı bir gerekçeye sahip olmak ve bunu akılla açıklayabilmek durumundadır (Karasar, 2012:68). Karasar(2012:69)’ın aktardığı şekilde bir araştırmada hipotez oluşturma, çalışmaya şu şekilde katkı sağlayabilir:

1. “Veri toplamayı sistemleştirir, ona yön verir,
2. Fikirlerin, kavramların sınanmasını sağlar,
3. Araştırmacının, sınama sürecini uygulamaya zorlanması ile araştırmada yansızlığı artırır,
4. Kuram geliştirmeye yardım eder”.

Bu çalışma için belirlenen araştırma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

1. Türk sineması eğitim içerikli filmlerde örgün eğitimle ilgili eğitimin unsurlarına dair malzeme sunmaktadır.
2. Eğitim içerikli filmler örgün eğitimin nasıl olduğuna dair tespitlerde bulunmakta ve nasıl olması gerektiği ile ilgili tavsiyeler vermektedir.
3. Eğitim içerikli filmler örgün eğitimin problemleriyle ilgili tespitler yapmaktadır.
4. Eğitim içerikli filmlerin senaryosunda öğretmenlerin rolü çok önemlidir. Öğretmen; okul yönetimi, veli ve öğrencileri olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

5. Filmlerde ortaöğretimdeki öğrenciler eğitim kurumuna karşı daha ilgisiz ve sorgulayıcıdır. İlköğretim öğrencileri ise eğitim kurumuna karşı daha uyumludur.

3.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Sınırlılıklar araştırmacının kendi bilgi, beceri ve olanaklarından gelebileceği gibi çalışmada problem alanı, amaç, yöntem ve pratik zorluklardan da kaynaklanabilir(Karasar, 2012:73). Araştırmada sınırlılıklar, çalışmada ele alınmayacak konuları gerekçeleriyle verilir(Aziz, 2011:31). Bu çalışma eğitim temalı Türk filmlerinden oluşmaktadır. Dolayısıyla filmler sadece örgün eğitim bağlamında incelenmektedir. Çünkü filmlerin informal eğitim için çok önemli fırsatlar barındırdığı da söylenmelidir. Çalışma zaman aralığı olarak eğitim temalı bilinen ilk filmin çekildiği Vurun Kahpeye(1949)'den son film olarak tespit edilen *Ahlat Ağacı* (2018) arasından seçilen beş filmle sınırlandırılmıştır. Bu filmlerin seçilmesinde çalışmanın amacına en uygun oldukları düşüncesi etkili olmuştur. Bu çalışmadaki filmler ilköğretim ve ortaöğretim seviyesindeki öğrencileri kapsamaktadır. Çünkü filmlerin bu seviyedeki öğrencileri kapsadığı, okul öncesi öğrencilerin görüntülenmediği tespit edilmiştir.

3.4.Yöntem

3.4.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiği eğitim unsurları bağlamında araştırılmaktadır. Bu unsurların tespit edilmesi için evren içerisinden uygun örneklem seçimi yapılarak belirlenen filmler incelenmiştir. Araştırma modeli, araştırmacının amacına uygun verilerin toplanması ve özümlemesi için gerekli koşulların düzenlenmesidir(Selltiz vd. akt. Karasar, 2012:76).

Temel olarak iki tarama modeli üzerinde durulmaktadır: Tarama ve deneme. Genel tarama modeli çok sayıda argümandan oluşan bir evren içerisinde, evren hakkında genel bir yargıya bakmak için evrenin tümü ya da evren içerisinde alınacak bir grup örnek ya da örnekler üzerinden yapılan tarama düzenlemeleridir. Bu çalışma örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiğini araştırdığından var olan durumu betimlemeyi hedefleyen bir araştırmadır. Tarama modelleri geçmişte ya da halihazırda var olan durumu olduğu gibi betimleyen yaklaşımlardır(Karasar, 2012:77-79).

Bu çalışma nitel bir çalışmadır. İncelenen filmlerde belgesel tarama tekniklerinden genel tarama yapılmıştır. Genel tarama araştırmacının araştırdığı konuda incelediği, okuduğu ve çalışmasına aktardığı literatür taramasını içerir(Cemaloğlu, 2011:154). Bu tarama tekniğinde resmi ve özel olarak oluşturulan her türlü belge incelenmesi yapılabilir. Bunlar mektuplar, anılar, yazıtlar, efsaneler, günlükler afişler, kayıt defterleri, anıtlar, resimler, filmler, öyküler, şiirler vb. olabilir(Sönmez ve Alacapınar, 2011:109). Bu elemanların yeniden okunması ve değerlendirilmesi her an gerekebilir; çünkü deneyim kullanılan dilden ortaya çıkarılabilir. Dolayısıyla o, dilin yeniden analiz edilmesini gerektirebilir(Hodden akt. Sönmez ve Alacapınar, 2011:109).

Bu çalışma Türk sinemasında eğitimle ilgili unsurlar araştırılırken filmler, eğitim yönetimi, eğitim psikolojisi, rehberlik gibi eğitim bilimleri perspektifinden incelenmiştir. Örgün eğitimin Türk sinemasında eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin temsil edilme biçimlerinin eğitim bilimleri açısından değerlendirilmesinin yapılması bu çalışmanın özgün tarafını oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem olarak seçilen filmler söylem analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Söylem analizinde yukarıda da işaret edildiği gibi dilin analizi önemlidir. Araştırmada eğitimin temel unsurları eğitim bilimleri çerçevesinde, Teun Van Dijk'ın metinleri incelediği eleştirel söylem analizi yöntemiyle bu çalışma için oluşturulan başlıklar altında analiz edilmektedir.

Araştırmada örneklem olarak alınan filmler taranarak eğitim unsurlarına dair bilgiler toplanmıştır. Alınan veriler her bir film için yöntemde belirlenen başlıklar

altında yorumlanmıştır. İncelenen filmler eğitim teması açısından ortak yönler barındırdıkları gibi farklı konuların işlendiği, filmlere göre eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin tutumlarının nasıl değişiklik gösterdiği anlaşılmaya çalışılmıştır.

3.4.2. Çalışmanın Evren ve Örneklemi

Bir araştırma için evren, soruları cevaplamak için ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği büyük gruptur(Büyüköztürk vd. 2012:80). Evrenin belirlenmesinde araştırmacının amaçları son derece önemlidir(Fox akt. Karasar, 2012:110). Araştırmacı, amacına uygun ölçütler geliştirerek, evreni belirlemeye çalışır(Karasar, 2012:110).

Bu çalışma örgün eğitimdeki eğitim unsurlarının seçilen Türk filmlerinde nasıl temsil edildiğine odaklanmaktadır. Eğitim unsurlarının temsil edildiği filmler aracılığıyla Türk sinemasının bakışından örgün eğitimin varolan durumunun nasıl gösterildiği saptanmaya çalışılarak söz konusu yapımlar yorumlanmıştır. Evren kavramı hakkında iki anahtar kelime bulunmaktadır: Genel evren ve çalışma evreni. Bu çalışmanın genel evrenini Türk sineması oluşturmaktadır.

Çalışma evreni, araştırmada ulaşılabilen evrendir. Araştırmacının ya doğrudan gözleyerek ya da ondan seçilmiş bir örnek küme üzerinde yapılan gözlemlerden yararlanarak, hakkında görüş bildirebileceği evren çalışma evrenidir(Karasar, 2012:110). Çalışmanın araştırma evreni Türk sinemasında çekilmiş olan eğitimi konu alan filmlerdir. Bundan dolayı Türk sinemasında eğitim temalarının ele alındığı filmlerin tespit edilmesi önemli görülmüştür. Evreni sınırlandırma, tanımlama gerçekte çalışma evreninin belirlemek için yapılmaktadır. Böyle bir evreni belirlemenin en iyi yolu, amaca uygun ölçütler geliştirmek ve bu ölçütlere uyanları çalışma evrenine almaktır(Karasar, 2012:110). Araştırmada çalışma evreni için toplam 57 film belirlenmiştir. Çalışma evrenine alınan filmler taranarak örneklem seçilmiştir. Çalışma evreni oluşturulurken Türk sinemasında okul, öğretmen, öğrenci temalı ilk film örneği varsayılan(Altuntaş,2018:32) Lütfi Ö.

Akad yönetmenliğindeki 1949'da çekilen *Vurun Kahpeye* filmidir. Yapılan tarama sonucunda araştırma evreni için belirlenen son film ise Nuri Bilge Ceylan'ın yönetmenliğini yaptığı *Ahlat Ağacı*(2018) filmidir.

Tablo 1:Çalışma evrenine alınan filmler: Türkiye’de çekilen eğitim temalı filmler.

	Filmin Adı	Filmin Yönetmeni	Filmin Çekildiği Yıl
1	Vurun Kahpeye	Lütfi Ömer Akad	1949
2	Hepimiz Kardeşiz	Ülkü Erakalın	1964
3	Fedakar Öğretmen	Asaf Tengiz	1964
4	Sevgili Öğretmenim	Ülkü Erakalın	1965
5	Hudutların Kanunu	Lütfi Ömer Akad	1966
6	Çalıkuşu	Osman F. Seden	1966
7	Çıtkırıldım	Nuri O. Örgün	1967
8	Eşkıya Celladı	Yılmaz Güney	1967
9	Bir Dağ Masalı	Turgut Demirağ	1967
10	Paydos	Ülkü Erakalın	1968
11	Hasret	Remzi Jöntürk	1971
12	Tatlı Dillim	Ertem Eğilmez	1972
13	Hababam Sınıfı	Ertem Eğilmez	1975
14	Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı	Ertem Eğilmez	1975
15	Gençlik Köprüsü	Salih Diriklik	1975
16	Bitirimler Sınıfı	Ülkü Erakalın	1975
17	Sıralardaki Heyecan	Orhan Aksoy	1976
18	Hababam Sınıfı Uyanıyor	Ertem Eğilmez	1976
19	Hababam Sınıfı Tatilde	Ertem Eğilmez	1977
20	Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor	Kartal Tibet	1978
21	Hababam Sınıfı Güle Güle	Ertem Eğilmez	1981
22	Öğretmen Kemal	Remzi Jöntürk	1981
23	Kırık Bir Aşk Hikayesi	Ömer Kavur	1981
24	Elveda Dostum	Zeki Alasya	1982
25	Hakkari'de Bir Mevsim	Erden Kıral	1983
26	Kızlar Sınıfı	Ümit Efekan	1984

27	Kızlar Sınıfı Yarışıyor	Orhan Elmas	1985
28	Kızlar Sınıfı Tatilde	Sami Güçlü	1986
29	Öğretmen	Kartal Tibet	1988
30	Yaşarken Ölmek	Ahmet Ündağ	1988
31	Öğretmen Zeynep	Ümit Efehan	1989
32	Karartma Defteri	Yusuf Kurçenli	1990
33	Sürgün	Mehmet Tanrısever	1992
34	Kasaba	Nuri Bilge Ceylan	1997
35	Bana Şans Dile	Çağan Irmak	2001
36	Okul	Durul&Yağmur Taylan	2004
37	Hababam Sınıfı Merhaba	Kartal Tibet	2004
38	Gülizar	Cemal Şan	2004
39	Kenger	Gani Şavata	2005
40	Gönül Yarası	Yavuz Turgul	2005
41	Sınav	Ömer Faruk Sorak	2006
42	Pars:Kiraz Operasyonu	Osman Sınav	2006
43	Çılgın Dersane	Osman Aksoy	2007
44	Neredesin Öğretmenim	Nazif Tunç	2007
45	İki Dil Bir Bavul	Orhan Eskiköy-Özgür Doğan	2008
46	Ayakta Kal	Adnan Güler	2009
47	Deli Deli Olma	Murat Saraçoğlu	2009
48	Memleket Meselesi	İsa Yıldız	2010
49	Dersimiz Atatürk	Hamdi Alkan	2010
50	Umut Üzümleri	Tunç Okan	2010
51	Bal	Semih Kaplanoğlu	2010
52	Toprağın Çocukları	Adil Adnan Özgür	2012
53	Benim Dünyam	Uğur Yücel	2013
54	Annemin Şarkısı	Erol Mintaş	2014
55	Mucize	Mahsun Kırmızıgül	2015
56	İmkansız Olasılık	Murat Şenöy	2016
57	Ahlat Ağacı	Nuri Bilge Ceylan	2018

(Türk Sineması Arşiv Veri Tabanı, akt. Altuntaş:2018: 34-35/ Akıncı Yüksel, 2015:5).

Çalışma evreninde taraması yapılan filmlerin çoğunda eğitim unsurlarının bir karakter, ikinci tema ve yan plot olarak işlendiği görülmüştür. Bu noktada çalışma evrenine alınan filmlerin konularına kısaca değinilecektir. Filmlerin konularının yaşanılan yıllardaki toplumsal gerçeklerle paralellik gösterdiği

söylenbilir. Bu açıdan filmlerin toplumla kurduğu gerçekçi bağ, sinemanın toplumu ve onun problemlerini anlama ve anlatmada önemli bir araç olduğu fikrini güçlendirmektedir.

Türk sinemasında eğitimle doğrudan ya da dolaylı okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli temalı yapımlara bakıldığında bazı filmlerde eğitim unsurlarının hepsi gösterilirken bazılarında ise biri ya da birkaçı öne çıkmıştır. Eğitim temalı ilk yapımlardan Halide Edip Adıvar'ın *Vurun Kahpeye* romanından uyarlanan aynı isimli film, milli mücadele döneminde İstanbul'dan Anadolu'da taşraya tayin edilen Aliye öğretmenin milli mücadeleye olan inancını ve geldiği köydeki öğrencilerini bilinçlendirmek için verdiği çabayı anlatır. Bu filmde milli mücadele yanlısı olanlarla karşıtlarını da görme fırsatı bulur izleyici. Bu film, tarihsel olarak insanların ülkelerine olan inançlarının anlaşılması açısından önemlidir. Film kamu ya da eğitim işlerine ölüme kadar varan tehlikeleri göze alarak giren eğitimcinin ataerkil sisteme ve sistem karşıtlarına olan mücadelesini de anlatır(Gökner, 2016:526). 1949 yılında Lütfi Ö. Akad, 1964' te Orhan Aksoy, 1973 yılında ise Halit Refiğ tarafından sinemaya uyarlanmıştır (Scognamillo akt. Akıncı Yüksel, 2015:4). Film, ana karakteri olan idealist öğretmenin ülkesine ve geleceğe dair tutkusunu göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu film ülkenin içinde bulunduğu siyasal ve sosyal durumunu anlamak için rehber görevi üstlenebilmektedir. Çünkü filmler ülkelerin birçok problemine dair fikir vermektedir. Eğitim filmleri, okulların yapısı, öğretmenlerin genel durumları, eğitimin gidişatı ve ülkenin ekonomik gelişim düzeyi gibi birçok veriyi sunabilmektedir(Yalanız,2018:161).

1964'te Ülkü Erakalın yönetmenliğinde çekilen *Hepimiz Kardeşiz* filminde Anadolu'ya gelen Ahmet Öğretmen, bir ev satın alarak burayı okul yapar. Öğretmen okulu açabilmek için toprak ağasıyla mücadele etmek zorunda kalır. Bu köydeki halkın eğitim konusunda bilinci oldukça zayıftır. Öğretmen buradaki halka önderlik ederek köylünün çocuklarını okula göndermesi için onları ikna etmeye çabalamıştır. Asaf Tengiz yönetmenliğindeki 1964 yılında çekilen *Fedakâr Öğretmen* filminde ise köye atanan kadın öğretmenin doktorla beraber çocukları eğitmesini engelleyen köy ağasına karşı mücadelesi işlenir. Kırsalda

köy ağasının ya da muhtarın köy ahalisi üzerinde büyük etkisi görülmektedir. Bu kişiler onlar için yeni şeyler söyleyen öğretmene kendi kurmuş oldukları düzenin bozulmaması için karşı çıkmışlardır.

1966’ da Lütfi Ömer Akad yönetmenliğindeki *Hudutların Kanunu* filmi kaçakçılık yapılan bir sınır köyünde okul açılması ele alınmaktadır. Sınırdaki kaçakçılık yapan Hıdır, oğlu Yusuf’un okumasını istemektedir. Hıdır jandarma komutanının talebi üzerine okulun açılması için istediği desteği verir. Ancak köylü geçimini sınırdaki kaçakçılıkla sağlamaktadır. Jandarmayla yapılan işbirliği Hıdır’ın arkadaşlarını rahatsız etmiştir. O, arkadaşlarını ve köyün ileri gelenlerini karşısına alarak okulun açılmasını sağlar. Arkadaşlarının okul açılmaması için verdikleri çabaya karşı çıkararak okulun açılması için jandarma komutanının istediği desteği verir. Bu yıllarda çekilen filmlerin sosyolojik zeminden güç aldığı görülmektedir. Sosyal hayata kayıtsız kalmayan Türk sinemasının konularını toplumun yaşadığı problemlerden aldığı söylenebilir.

Osman F. Seden’in Reşat Nuri Güntekin’in *Çalılıkusu* adlı romanından aynı isimle 1966 yılında çekilmiş film (Sarıbudak ve Oruç,2017:41). Bu roman daha sonra 1986 yılında dizi olarak televizyonlarda gösterilmiştir. Buradaki ana karakter de tıpkı *Vurun Kahpeye*’deki Aliye karakteri gibi idealist bir öğretmen olan Feride’nin Anadolu’ya “aydın” bir kimlikle gitmesini işlemektedir (Akıncı Yüksel, 2015:5).

Ülkü Erakalın’ın çektiği 1965 yapımı *Sevgili Öğretmenim*, 1968 yapımı *Paydos* ve 1975 yapımı *Bitirimler Sınıfı* seyircisinin karşısında çıkmıştır. Bu filmlerde küçük çocukların nasıl yaramazlıklar düşünebilecekleri ele alınmaya çalışılmıştır. Komedi türündeki bu filmler öğrencilerin tutum ve davranışlarını sevimli göstermiştir. 1966 yılında komedi türünde Nuri E. Ergün yönetmenliğindeki *Çıtkırıldım* filmi de günlerini arkadaşlarıyla eğlenerek geçiren, derslerinde başarısız olan öğrenci Filiz’in Orhan Öğretmeninden etkilenecek ders çalışmaya başlamasını konu edinir. Öğretmenlerin Türk sinemasında öğrencilerine rehberlik yaptıkları birçok filmde gösterilmiştir. Türk filmleri öğretmenlerin öğrenciler için önemli olduğu dikkat çekmiştir.

1967 yılında Yılmaz Güney yönetmenliğinde *Eşkıya Celladı* filmi çekilir. Bu filmde Satılmış kardeşi Durali'yi okutmak istemektedir. Durali köyde öğretmen olur ancak okuldaki çocuklar dağa kaçırılır. Durali çocukları kurtarmak için eşkıyalarla çatışmaya girmek zorunda kalır. Durali abisi Satılmış ile çocukları kaçırdığı için karşı karşıya gelmiştir fakat gerçekte çocukları kaçıran köyün toprak ağasıdır.

1967 yılında Turgut Demirağ yönetmenliğinde çekilen *Bir Dağ Masalı* filmi, İstanbul'dan ailevi problemlerinden dolayı ayrılan Lale Öğretmenin Anadolu'nun bir köyünde kendi yöntemlerini denediği eğitim uygulamasına odaklanmaktadır. Lale Öğretmen derslerini meralarda yapmaktadır. Şikayet üzere milli eğitim öğretmenin teftiş edilmesi için müfettiş görevlendirir. Köye gelen müfettiş öğretmenin öğrencileri ve köy halkı tarafından çok sevildiğini görür.

1971 yılında Remzi Jöntürk yönetmenliğindeki *Hasret* filminde öğretmen Polat köye okul açılmasını sağlayarak öğrencileri okutmaya başlar. Öğrencilerden Aslı'nın annesi ise kızının okula gitmesine izin vermemektedir. Kızını köyün ağasına vermeye karar veren anneye Polat Öğretmen engel olmak istese de başarılı olamaz. Öğretmenin yardımıyla İstanbul'a okumaya giden Aslı, köyüne öğretmen olarak döner. 1981 yılında Jöntürk *Öğretmen Kemal* filminde de *Hasret* filminin konusuna yakın bir şekilde Atatürkçü öğretmen Kemal'in Anadolu'nun bir köyündeki eğitim mücadelesini işlemektedir.

1972 yılında Ertem Eğilmez'in yönetmenliğindeki *Tatlı Dillim* filminde idealist bir öğretmen olan Feride, basketbol kampı için köye gelen tıp mezunu Ferit'le tanışır. Ferit doktorluk yapmadığı gibi günlerini arkadaşlarıyla eğlenerek geçirmektedir. Feride Öğretmen ile evlenen Ferit köyde kalarak onlara yardım etmeye karar verir. Ertem Eğilmez'in seri olarak çektiği Hababam filmleri sırasıyla *Hababam Sınıfı*(1975), *Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı*(1975), *Hababam Sınıfı Uyanıyor*(1976), *Hababam Sınıfı Tatilde*(1977), *Hababam Sınıfı Güle Güle*(1981), Kartal Tibet ise *Hababam Sınıfı Dokuz Doğuruyor*(1978), *Hababam Sınıfı Merhaba*(2004) filmlerinde öğretmenlerin okulda yaramaz öğrencilerini

eğitme çabası ele alınmaktadır. Birbirine yakın temalar işleyen bu filmler Türkiye’deki olumsuz okul algısına katkı yaptığı söylenebilir.

1975 yılında Salih Diriklik yönetmenliğinde çekilen *Gençlik Köprüsü* filminde lise çağındaki öğrencilerin farklı ideolojilere sahip olmalarının yaratmış olduğu kargaşayı gündeme getirmektedir. Öğretmenlerin de kutuplara ayrıldığı görülen filmde gençlerin yol bulma çabaları dikkat çekmektedir. 1976’da Orhan Aksoy yönetmenliğindeki *Sıralardaki Heyecan* filminde lisedeki gençlerin eğlenceli dünyasına girilmektedir. Disiplinli bir öğrenci olan Bülent başarılı olduğu için önce sınıf arkadaşları tarafından yargılanmakta ancak daha sonra takdir edilmektedir. 2007 yılında Faruk Aksoy yönetmenliğinde *Çılgın Dershane* filminde ise özel bir dershanenin rekabet edebilmek için bir tatil bölgesinde eğitim öğretim yılını anlatmaktadır. Komedi türündeki film eğitimin içinde bulunduğu durumu protesto eden bir yapım olarak görülebilir.

Türk sinemasında eğitimi dolaylı olarak ele alan filmler de vardır. 1981’de Ali Özgentürk yönetmenliğinde *At* filmi, çocuğunu okutmak için Anadolu’dan İstanbul’a göç etmek zorunda kalan bir babanın hikâyesini anlatmaktadır. Dram türündeki bu film toplumsal yapının çarpıklığını ele alırken, ülkenin ekonomik, siyasal ve toplumsal durumunu bütün çıplaklığıyla izleyicisine sunmaktadır. İstanbul’da aradığını bulamayan baba büyük şehirde kaybolmuştur. Para kazanıp oğlunu okutmak istediği İstanbul’dan köyüne geri dönememiştir.

1981 yılında yönetmen Ömer Kavur, *Kırık Bir Aşk Hikâyesi* filminde genç bir iş adamı Fuat’ın öğretmen Aysel arasındaki ilişkiyi ele almaktadır. Aile zoruyla başka bir kişiyle evlenen Fuat, Aysel Öğretmenle yakalayacağı mutluluğun uzağında kalmıştır. 1982 yılında Zeki Alasya yönetmenliğinde *Elveda Dostum* filminde idealist öğretmen Dursun, özel ders vermektedir. Bu dersler sırasında öğrencilerinden birisinin teyzesi Sibel’e aşık olan Dursun Öğretmen ailesi tarafından terk edilir. Özellikle 1980’lerden itibaren Türk sinemasında toplumsal konuların yanında bireysel temalarında işlenmeye başlaması dikkat çekicidir.

1982’de Erden Kıral yönetmenliğinde *Hakkâri’de Bir Mevsim* filmi çekilir. Film politik sebeplerle sürgün olarak Hakkâri’ye gelen öğretmenin buradaki köylüler

ve öğrencilerle olan ilişkisine odaklanmaktadır. Yine benzer bir temayla 1992 yılında Mehmet Tanrısever'in yönetmenliğini yaptığı *Sürgün* isimli filmde inançlarından dolayı Anadolu'nun bir köyüne sürülen öğretmenin köydeki muhtarla mücadelesi işlenir. Öğrenceleri ve köylü tarafından sevilen öğretmen muhtarın şikâyeti üzerine başka bir yere sürgün edilir. Yusuf Kurçenli yönetmenliğindeki *Karartma Geceleri*(1990) filminde ise bir Türkçe öğretmenin yine ideolojik sebeplerden dolayı polisten kaışı işlenmiştir. Öğretmen kaçamayacak duruma geldiğinde yakalanır ve işkencelerden geçirilir. Bir diğer sürgün filmi ise 2015 yılında da Mahsun Kırmızıgül'ün yönettiği *Mucize* dir. Film, 1960'lı yıllarda Türkiye'nin politik serüvenine paralel şekilde Türkiye'nin doğusuna sürgün olarak gelen öğretmenin öğrencilerini eğitmesini konu edinmektedir. Okulun olmadığı bir köye sürgün edilen öğretmen okulun açılması için köylülere önderlik eder.

Kızlar Sınıfı(1984) Ümit Efekan, *Kızlar Sınıfı Yarışıyor*(1985) Orhan Elmas ve *Kızlar Sınıfı Tatilde*(1986) Sami Güçlü yönetmenliğindeki filmlerde okulda kız öğrencilerin öğretmenleriyle kurmuş olduğu ilişki işlenmiş ve öğrencilerin okulda geliştirebilecekleri tutum ve davranışlar örneklendirilmiştir.

1988 yılında Ahmet Ündağ yönetmenliğindeki *Yaşarken Ölmek* filminde ilkokul müdürü Celal dövdüğü öğrencinin annesi Gülbahar ile yaşadığı yasak aşk işlenmektedir. Zor bir ilişki içerisine giren Celal Öğretmen, eşi Elmas'a bulundukları yeri terk etmek istemesine rağmen eşi onun içinde bulunduğu durumla yüzleşmesini istemiştir.

1989'da Ümit Efekan'ın yönetmiş olduğu *Öğretmen Zeynep* filmde bir öğretmenin kendi geçimini sağlarken toplumdaki yozlaşmanın boyutlarına dikkat çekmiştir. Öğretmen Zeynep'in bir mafya hareketine yapmış olduğu “yanlış”ı işleyen filmde, öğretmenlerin alacağı ahlaki tavır ve bu tavrı hiçe sayan insanların mücadelesi gösterilmeye çalışılmıştır.

1997 yılında yönetmen Nuri Bilge Ceylan *Kasaba* filminde kırsal bir bölgedeki öğrencilerin okuldaki durumunu ve sosyal hayatları gösterilmiştir. Film, farklı kuşaktaki insanların dünyalarını anlatmaya çalışmaktadır. Aynı yönetmenin 2018

yılında çekilen *Ahlat Ağacı* filminde ise mesleğine gerekli önemi vermeyen öğretmen bir baba ve üniversiteden mezun olmuş, iş aramakta olan oğlun hikâyesi konu edilmektedir.

2001 yılında Çağan Irmak yönetmenliğindeki *Bana Şans Dile* filminde varoluş krizi yaşayan içine kapanık lise öğrencisi Bahadır'ın sınıf arkadaşlarını rehin alarak seslerini duyurmalarını istemiştir. Yağmur Durul ve Taylan Durul yönetmenliğinde 2004 yılında çekilen *Okul* filmi, üniversite sınavına girecek öğrencilerin yaşadığı problemler ve ergen yaştaki gençlerin ne türlü psikolojik gerginlikler yaşayabileceklerine değinmiştir. 2006 yılında Osman Sınav yönetmenliğinde *Pars: Kiraz Mevsimi* filminde lisedeki öğrencilerin uyuşturucu kullanımı ele alınmıştır.

2004 yılında Cemal Şan yönetmenliğinde çekilen *Gülizar* filmi ise genç ve güzel bir köylü kızın köye gelen öğretmen arasında kısa süren aşk sonrasında sevmediği bir kişiyle başlık parası yüzünden evlenmek zorunda kalmasını konu edinmektedir. 2005 yılında Gani Rüzgâr Şavata yönetmenliğindeki *Kenger* filmi ise Hakkâri'de teröristlerce vurulan Mustafa Öğretmenin eşi Ayşe'nin tekrar doğuya, Malatya'nın Kenger Köyüne giderek öğretmenliğe devam etmesini konu almaktadır. Yavuz Turgul yönetmenliğinde 2005 yılında çekilen *Gönül Yarası* filminde idealist bir öğretmen olan Nazım'ın emekliliği gelmiştir. Emekli olduktan sonra taksi şoförlüğüne başlayan Nazım Öğretmen İstanbul'a alışmaya çalışmaktadır.

2007 yılında Nazım Tunç yönetmenliğinde çekilen *Neredesin Öğretmenim* filminde ilkokul öğrencisi Selim, ahıra çevrilen okulda köye atanacak öğretmeni beklemektedir. Okula öğretmen atanmasıyla hayallerine kavuşan Selim öğretmenini çok sevmektedir. Adnan Güler yönetmenliğinde 2009 yılında çekilen *Ayakta Kal* filmi ise devlet lisesindeki öğrencilerle özel bir kolejdeki öğrencilerin karşılaşmasını ele almaktadır. Aralarındaki rekabet matematik öğretmenin teşvik ve gayretleriyle devlet okulundaki öğrencilerin lehine sonuçlanır.

2009 yılında Murat Saraçoğlu yönetmenliğindeki *Deli Deli Olma* filmi Türkiye'nin doğu şehirlerinden Kars'ta geçmektedir. Bu filmde zor iklim

koşulları altındaki ilkokul öğrencileri gösterilmektedir. Fırsat verildiğinde öğrencilerin ne kadar başarılı olabileceği örneklenmiştir.

2010 yılında İsa Yıldız yönetmenliğindeki *Memleket Meselesi* filminde emekliliği yaklaşmış Adil Öğretmenin genç bir polis memurundan küfür işitip tokat yemesi sonrasında hakkını alma mücadelesi anlatılmaktadır. Bütün girişimlerine rağmen haklılığını yetkililere anlatamayan öğretmen, hakkını aramak için internet aracılığıyla kamuoyu oluşturmuş ve başbakanla görüşmüştür. 2010 yılında Hamdi Alkan tarafından yönetilen *Dersimiz Atatürk* isimli filmde yarı belgesel türde Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı anlatılmaktadır. Bu tür yapımlar filmlerin eğitim aracı olmanın yanında öğretim aracı olabileceğini de göstermektedir. Semih Kaplanoğlu yönetmenliğindeki *Yılın Balı*(2010) filmi ilkokul öğrencisi Yusuf'un okumayı öğrenme gayretini konu edinmektedir. Yusuf'ta diğer arkadaşları gibi okumayı öğrenerek öğretmenin ona kurdele takmasını istemektedir.

2012 yılında Tunç Okan tarafından yönetilen *Umut Üzümleri* filminde köye atanan genç öğretmenin, muhtar ve köylülerle beraber topraklarını ipotek altına alan zengin tüccarla mücadelesini anlatılır. Adil Adnan Özgür yönetmenliğindeki *Toprağın Çocukları*(2012) filmi Köy Enstitülerinin kapanışını konu alan bir yapımdır. Necip komutan tarafından tutuklanan Kemal Öğretmenin suçsuzluğu kanıtlanır ancak Köy Enstitülerinin kapanması durdurulamaz.

Uğur Yücel yönetmenliğinde çekilen *Benim Dünyam*(2013) filmi, gözleri görmeyen, kulakları duymayan Ela ile ona öğretmenlik yapan Mahir Hoca'nın mücadelesi konu edilmektedir. Ela'nın ailesi onu akıl hastanesine yatırmayı düşünürken Mahir Hoca'nın gayreti sayesinde Ela üniversite mezunu olabilmıştır.

2014 yılında Erol Mintaş yönetmenliğindeki *Annemin Şarkısı* filmi ise Türkiye'nin doğusunda öğretmen olan Ali'nin annesiyle zorunlu olarak İstanbul Tarlabası'na gelip buradaki var oluşunu anlatmaktadır.

Türk sineması içinde eğitim unsurlarının yer aldığı birçok filmin çekildiği görülmektedir. Bu filmlerin birçoğunda eğitim unsurlarının ikinci tema olarak işlendiği görülmektedir.

Çalışma evreninden, belirli kural ve ölçütlere göre seçilmiş olan ve seçildiği çalışma evrenini temsil ettiği kabul edilen küçük kümeye örneklem denir(Ekiz, 2009:103). Araştırmalarda örneklem ihtiyacı duyulmasının temel nedeni, tüm çalışma evrenine ulaşılmasının zaman, maliyet, kontrol ve enerji gibi konularda güçlüklerin çıkmasıdır. Bundan dolayı örneklem üzerinde çalışmak araştırmacıya, zaman, enerji ve kolaylık sağlar(Karasar, 2012:111). Araştırmalar, örneklem üzerinden yapılarak elde edilen araştırma sonuçları çoğu durumda ilgili evrene genellenir(Ekiz, 2009:103). Çünkü küçük kümeler üzerinde denetim kurmak kolaydır. Böylelikle araştırmada amaç çok veri toplamaktan ziyade geçerli ve güvenilir veriler toplamaktır(Karasar, 2012:111).

Örnekleme, bir araştırma evrenin geniş olması durumunda seçilecek uygun örneklerle oluşturulur(Aziz,2011:49). Örneklemedeki filmler evreni temsil ettiği düşünülen küçük bir kümedir. Çalışma evreni içerisinde yer alan beş film bu çalışma için örneklem olarak seçilmiştir. Bilindiği gibi örnekleme yöntemleri rassal/tesadüfi, olasılıklı ve amaçlı olmak üzere üç grupta toplanmaktadır. Örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma için örneklem alma teknikleri arasında olasılıklı olmayan örnek alma yöntemlerinden amaçlı örneklem tekniği ile belirlenmiştir. Amaçsal örnekle çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır(Büyüköztürk vd. 2012:90). Bu örneklemede “kişilerin ya da objelerin araştırmacının amaçlarına en uygun yanıt verebilecek birey ve objeler arasından seçilmesidir”. Seçimde ölçüt, kolaylığın yanında amaca uygunluktur(Aziz,2011:55). Amaçlı örneklem, belli ölçütleri karşılayan veya belli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışmak istenildiği için de tercih edilir(Büyüköztürk vd. 2012:90). Rassal/tesadüfi ve olasılıklı örnekleminin seçilmemesin nedeni ise bu çalışmanın spesifik olarak araştırmak istediği konuyu ilgili filmlerden çıkarma amacından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada evrende yer alan 57 film arasından çalışmanın

içeriğine uygun olduğu düşünülen 5 film seçilmiştir. Evrende incelenen filmlerin çoğunda eğitim unsurlarının bir karakterle temsil edildiği ya da filmde eğitimin ikinci tema olarak yer aldığı görülmüştür. Bu filmlerin seçilmesinde okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veliler hakkında en açık şekilde bilgi edinilebileceği düşünülen ve eğitimi filmlerin ana konusu olarak işleyen yapımlar seçilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Örneklem alınan filmler

Filmin Adı	Filmin Yönetmeni	Filmin Çekildiği Yıl
Hababam Sınıfı	Ertem Eğilmez	1975
Öğretmen	Kartal Tibet	1988
Sınav	Ömer Faruk Sorak	2006
İki Dil Bir Bavul	Orhan Eskiköy-Özgür Doğan	2008
İmkansız Olasılık	Murat Şenöy	2016

Burada kısaca örneklem alınan beş filminden bahsedilecektir. Türk sinemasının en çok izlenen filmleri arasında okul yöneticisi, öğretmen ve öğrenci temalı film serisi *Hababam Sınıfı*'dir. Araştırmanın örnek filmlerinden *Hababam Sınıfı*, 1975 yılında eğitim teması açısından birçok parametreyi barındıran bir yapımdır. Bir seri olarak çekilen *Hababam Sınıfı*, farklı isimlerle daha sonraki yıllarda izleyicisiyle buluşmuştur. Bu serilerde öğrencilerin ne tür olumsuz planlamalar yapabileceklerine dikkat çekilerek onlarla ilgilenmeye çalışan idealist öğretmenlerin öğrencilerine yardım etme çabaları anlatılmıştır. *Hababam Sınıfı* filminde okul muavini ve tarih öğretmeni Mahmut Hoca'nın öğrencilerin iyi bir eğitim almaları için rehberlik etme çabasını anlatır. 1988 yılında Kartal Tibet yönetmenliğindeki *Öğretmen* filmi, bir öğretmenin başarılı olmasının onun hayatında ne tür olumsuz gelişmelere neden olduğu ironik bir şekilde anlatılmıştır. Anadolu'dan İstanbul'a terfi edilen Hüsnü Öğretmen yaşadığı ekonomik zorluklara rağmen öğrencileriyle kurmuş olduğu olumlu ilişki toplumun yozlaşması üzerinden işlenmiştir.

2006 yılında yapılan Ömer Faruk Sorak yönetmenliğindeki *Sınav* filmiyle dikkatler Türkiye’deki sınav gerçeğine çevrilmiştir. Bu filmde üniversite sınavına girecek lise son sınıf öğrencilerinin yaşamış oldukları zorluklardan dolayı üniversite sınav sorularını çalma girişimleri ele alınmıştır. Türkiye’deki eğitim felsefesi başta olmak üzere, öğretmen, öğrenci ve velilere dair fikir veren bir filmidir. 2008 yılında Özgür Doğan ve Orhan Eskiöy yönetmenliğinde çekilen *İki Dil Bir Bavul* filmi ise Batı’dan Doğu’ya giden genç bir öğretmenin hikâyesi üzerinden Türkiye’nin doğusundaki dil gerçeğini merkeze alarak yaşanabilecek senaryolarla beraber bölge hakkında eğitim ve sosyal hayata dair gerçekçi tablolar sunmaktadır. Burada film, Türkçe bilmeyen çocuklara dil öğretmek durumunda kalan öğretmenin yaşadığı zorluklarla, imkânsızlıklar arasında var olmaya çalışan öğrencilerin yaşadıkları anlatılır. Ele alınacak son örnekte ise Murat Şenöy yönetmenliğindeki *İmkânsız Olasılık*(2016) filminde, lise öğrencilerinin sözleşmeli bir öğretmenle birlikte mahallelerindeki varoluş mücadelesini anlatmaktadır. İdealist bir öğretmenin fedakârlık ve cesaretinin ele alındığı filmde “kazanan ve kaybedenlerin” hikâyesi ele alınmaktadır.

3.4.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden belgesel tarama tekniği kullanılmıştır. Varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplamaya belgesel tarama denir. Tarananlar; geçmişteki olgu ve kavramların izlerini taşıyan resim, film, plak, ses ve resim gibi kaynaklar olabilir(Karasar, 2012:183). Gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmanın geçerliliğini artırmak amacıyla görsel materyaller incelenebilir(Turgut, 2011:239). Görsel materyaller araştırılırken dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Bunlar amaca uygunluk, kaynağa uygunluk ve gerçeğe uygunluktur(Karasar, 2012:192). Bu çalışmada söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma evreni içerisinden alınan örneklem üzerinden söylemler incelenmiştir. Eğitim temalı filmlerde üretilen söylemlerin analizi yapılmıştır. Bu analiz yapılırken filmlerden belirlenen kategorilerden, eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin

söylemlerinin nasıl oluşturulduğunun ortaya çıkarılması önemli görülmüştür. Filmler defalarca izlenerek bahsi geçen unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu unsurlar işlenirken Dijk'ın eleştirel söylem analizi için geliştirmiş olduğu başlıklar üzerinden filmler analiz edilmiştir. Her bir başlık için filmlerden amaca uygun veriler alınmıştır.

3.5. Bulgular ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde örnekleme dâhil edilen filmlerden elde edilen bulgu ve yorumlar öncelikle eğitim unsurlarının filmlerdeki temsilleri bağlamında daha sonrasında ise filmlerde üretilen söylemler yorumlanmıştır.

3.5.1. Türk Sinemasında Temsiller

3.5.1.1. Türk Sinemasında Okul Yönetici Temsilleri

Türkiye’de toplum hala dinamik şekilde köyden kente göç etmektedir. Bu durumda kentlerin hızla büyümesine ve dengesiz bir şekilde yerleşmelere sebep olmaktadır. Gecekondu kültürüyle birlikte şehirler büyük köylere dönüşmüş ve göç eden insanların geldikleri yere aidiyetleri farklı bir seyir takip etmiştir. Toplumun her katmanında olduğu gibi bu durum öğretmen, öğrenci ve velileri de etkilemektedir. Okulda farklı temsil ve baskı grupları oluşması nedeniyle okul ve sınıf yönetimi de bu durumdan payına düşeni almaktadır. Bu ve benzer durumlardan ötürü okullardaki yönetici pozisyonundaki okul müdür ve müdür yardımcıları öncelikle görev yaptıkları ortamın sosyolojik ve çevre yapısını, yaşayan insanların ekonomik ve kültürel özelliklerini ve bu insanların birbirleriyle nasıl iletişim kurduklarını bilmeleri onların muhatap oldukları kişileri daha iyi tanımalarına ve onlara daha kaliteli hizmet sunmalarına zemini hazırlayacaktır. Bir okulu her yönüyle iyi bilmek okulun yönetimini kolaylaştırabileceği gibi öğrencilere daha mutlu, huzurlu ve donanımlı bir eğitim ortamı sağlayacaktır. Bireylerin topluma uyum sağlamasından sorumlu olan eğitim kurumları öncelikle okullar, dolayısıyla eğitim yöneticileri ve öğretmenlerdir. Okul yöneticileri kişisel bilgi, birikim ve yasal güçleriyle

üzerlerindeki sorumluluğu daha etkin bir şekilde yerine getirebilir. Okul yöneticileri, okulun öncelikli lideri konumundadır. Bu bağlamda okul yöneticisinin misyon ve değerlerin tutarlılığıyla hedeflenen vizyona ulaşması gibi bir görevi vardır. Okul yöneticisi değerlerin paylaşımında öncü bir rolle geleceğin temel değerlerini görebilmelidir(Çelik, 2000:145).

Eğitim sistemleri yapı ve içerik olmak üzere iki görünümdeydir. Türkiye’de eğitim sisteminin yapısı Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında merkezi bir yapıdadır. Bu merkezi yapının devlet yapısındaki merkeziyetçi tutum Cumhuriyet rejimiyle birlikte daha da sağlamlaştığı bilinmektedir(Aydoğan,2017:217). Milli Eğitim Bakanlığı, okulların maddi ihtiyaçları ve donanımları, öğretmen atamaları, öğrenci kayıtları vb. çalışmaların yürütülmesi gibi eğitimdeki makro planlamaları yapmaktadır. Eğitim organizasyonunu kuran bakanlık, personel, bütçe gibi okulun işleyişini doğrudan etkilemekte ve yönlendirmektedir. Ancak eğitimdeki merkezi örgütlenmenin yerelleşmeye doğru gidilmesi gerektiği üzere genel bir kanaat belirmiştir(Yalanız, 2018:150).

Bu çalışmada ele alınan filmlerdeki eğitim yöneticileri; okul müdür ve yardımcılardır. Filmlerde eğitim yöneticisi statüsündeki kişiler eğitim organizasyonu içerisinde birbirini tamamlarken zaman zamanda çatıştıkları görülebilmektedir. Eğitim yöneticilerini idare ettikleri okullarda ön plana çıkan özellikleriyle ele almak mümkündür. Bu yöneticileri otoriter, demokratik, ilgisiz(Ada ve Baysal,2018:36), destekçi, serbest, birlikçi ve koruyucu(Erdoğan, 2001:18) gibi başlıklar altında incelenebilir. Çalışmada ele alınan filmlere bakıldığında bazı eğitim yöneticilerinin aynı zamanda birer öğretmen olduğu da görülmektedir. Eğitim yöneticileri incelenirken bu kişilerde yukarıda sayılan başlıklardan bir kaçını birlikte görmek mümkündür.

3.5.1.1.1.Otoriter Eğitim Yöneticisi

Otoriter yönetici tipi, güce dayanan ilke ve kuralları ön plana çıkararak oluşturulan yönetici tipidir. Elinde bulundurduğu yetkisiyle altındaki kişilere buyurgan ve emir veren kişidir(Erdoğan, 2001:17). Öğretmen ve öğrencilerle iletişim dili kullanıp, müşterek alanlar yaratmaktan ziyade kendi bildiği ve

oluşturduğu katı kurallar çerçevesinde yönetmeyi düşünen otoriter yönetici tipi, yasal güç dayanaklarıyla kendi ağını oluşturmayı amaçlar. Güvensizlik duygusunu inşa eden bu yönetici tipi sorunlardan kaçarak ya da onları görmezden gelerek ortaya çıkan durumları yönetme yerine ‘idare’ etmeyi düşünür. Filmlerde otoriter kişilikleri öne çıkan yöneticiler, kronolojik bir sıralamayla gidildiğinde *Hababam Sınıfı* filminin okul müdürüdür. Özel Çamlıca Lisesi okul müdürü okulu bir şirket, öğrencileri de müşteri olarak gören tipik bir işletmecidir. Öğrencilerle ilişkilerinde oldukça sert ve ketumdur. Ancak onu yumuşatan öğrencilerin verdiği okul ücretidir. Öğrenciler de bu durumun farkındadır ve yeri geldiğinde hiç de masum olmayan *Hababam Sınıfı* bu durumu kendi menfaati yönünde kullanabilmektedir. Sınıf, bir suç işlediğinde müdüre şikâyetle bulunmayacağını ifade eden Mahmut Hoca’ ya öğrenciler: “O, bizi kovamaz ki, bir kişi başı 9 bin liradan 235 bin lira ediyoruz biz” derler. Burada paralı eğitim gündeme gelir. Yaşları bir hayli ileri olan bu sınıfın öğrencileri ilerlemiş yaşlarına rağmen lise sıralarında okuyabilmektedir. Türkiye’de insanların ekonomik durumları iyileştikçe özel okullara olan talep artmakta ve aileler çocuklarına daha kaliteli eğitim almanın yollarını aramaktadır. Ancak Mahmut Hoca *Hababam Sınıfı*’nın geliştirdiği argümanları bildiği durumları zaman zaman geçiştirmektedir. Dolayısıyla okul müdürü yöneticilik açısından hiçte parlak bir tablo çizmez. Eğitimci idealizmine dair pozitif bir özelliği olmayan eğitim yöneticisinin okula yeni gelen Mahmut Hoca’dan beklentisi de çocukları disipline ederek ‘adam etmek’tir.

Hababam Sınıfı öğrencilerinden Damat Ferit evlidir ve bir çocuğu vardır. Çocuğun annesi şehir dışında olduğu için babası zorunlu olarak çocuğu okula getirmiştir. Mahmut Hoca ise çocuğun birkaç gün okulda kalmasına izin vermiştir. Ancak okul müdürü çocuğu bulunca sene sonu müsamesesinde olan öğrencilerin programını yarıda keserek otoritesini göstermek istemiştir. Geleneksel eğitimin refleksleriyle hareket eden müdür üstlerine vereceği hesabı düşünerek müfettiş korkusunu açığa vurmuştur. Mahmut Hoca’ya sinirli bir şekilde “bana okulu mu kapattıracaksınız, ben size o maaşı okulumda disiplini sağlayasınız diye veriyorum” sözleriyle ironik şekilde otoritesini açık etmiştir.

Bu otoriter eğitim anlayışı çocukların eğitilmesinden ziyade onların “güdülmesi” üzere konumlanmıştır. Hâlbuki insanlar özellikle gençler hata yaparlar. Okul zaten hayatın tecrübe edildiği yerdir. Yönetici ve öğretmenlere düşen görev öğrencilerin hatalarını yapıcı şekilde düzelterek(Boynton ve Boynton, 2007:16), onlara doğru olanı işaret etmektir. Otoriter kişiler kendi bildiklerini doğru sayarlar. Okul müdürü, öğrencilerin hazırlamış olduğu seremoniyi durdurarak, işin aslını öğrenmeden yargılama yolunu seçmiştir. Bütün öğretmen ve öğrencilerin önünde Mahmut Hoca ile tartışarak “bu okulda kararı ben veririm” sözleriyle çalışma arkadaşına güvenme yerine otoriter bir tutum benimsemiştir. Okul müdürünün öğrencilerle ortak bir dil kuramadığı görülmektedir. Aslında insanların anlaşabilmesi ve birbirlerine değer vermeleri için konuşabiliyor olmaları gerekir. Hele eğitim gibi sermayesi insan olan bir sahada okul yöneticileri başta olmak üzere öğretmenler öğrencileri anlama yolunda istekli olmalıdır. Çünkü insanlar arasında güçlü bir iletişimin kurulması için ortak dilin önemi çok büyüktür. Özellikle çağımızdaki gençlerle kuşak farkı olan yöneticileri düşündüğümüzde farklı zamanın insanları olan bu kişilerin anlaşma zemini iyice yok olmaktadır. Üstelik yeni nesil oldukça şikâyetçidir(Kayaalp, 2002:12-18) ve eğitimcilerden daha çok anlayış beklemektedir. Hem okuldaki yetkili lider hem de en yetkin kişi olması beklenen okul müdürü inşa edilecek sevgi dili yerine öğrencilerin gözünde tecimsel amaçlarla bir işletmeci rolüne bürünmüştür. Dolayısıyla okul müdürü ideal bir lider tablosu çizemez. Filmin gücünü dikkate alarak bir eğitim yöneticisi nasıl olmamalı diye sorulduğunda, hedefsiz ve idealsiz yöneticilerin öğrencilere ve diğer okul çalışanlarına faydalı olamayacağı görüntülenmiş olur. Bir diğer bağlamda okul müdürünün sadece öğrenciyle değil öğretmenlerle de kurduğu ilişkiye bakıldığında onlarla da fazla mesaide bulunmadığı gözlemlenmektedir. Öğretmenler emeklidir ancak ekonomik ihtiyaçlarından dolayı bu okulda çalışmak durumundadırlar. Müdür durumun bu şekilde kotarılmasından memnun gözükmemektedir. Hababam Sınıfı özelinde aileleri için “çocukları başımıza bırakır giderler, aylık taksitleri yatırırlar o kadar” cümlesiyle durumdan oldukça hoşnuttur. Çünkü filmde öğrenci ebeveynleriyle ilgili okul tarafından bir girişim görülmemiştir. Okul müdürü sert ve ketumdur. Öğrencilere hiç yüz vermez. Onları “yaramaz” olarak kodlamıştır.

Yeri geldiğinde dayak atmaktan da geri durmaz. *Hababam Sınıfı*'nda hemen herkes sigara içer ancak cezalandırılan İnek Şaban olur. Türk eğitim sisteminde örgün eğitimde fazlasıyla tartışılmış olan öğretmen şiddeti 2005 yılında yapılan değişiklikle yasaklanmıştır.

Resim 3. 1. İnek Şaban sigara içerken okul müdürü tarafından sert şekilde uyarılır.

Kaynak:(Eğilmez:1975).

Çalışmada ele alınan ikinci film 1988 yılında Kartal Tibet yönetimindeki *Öğretmen* filmidir. Bu filmde yönetici pozisyonunda birkaç kişi görüntülenir. Başta okul müdürü olmak üzere, kaymakam, milli eğitim müdürü ve müfettiş filmde varlığını hissettiren kişilerdir. Okul müdürü okulda devleti temsil eden kişidir. Oldukça pasif bir görüntüyle durumlara müdahale etmektedir. Okul müdürü, Hüsnü Öğretmen psikolojik rahatsızlığı ortaya çıktığında müfettişle teftiş etmek üzere sınıfta çalışma arkadaşını ancak ziyaret edebilmiştir. Daha öncesinde Hüsnü Öğretmenle bire bir konuştuğunu ve öğretmenini dinlediğine tanık olunmaz. Başarılı bir öğretmen olan Hüsnü, bu başarının ödülü olarak İstanbul'a tayin edilir ancak ekonomik problemlerden dolayı diğer öğretmenler gibi ek iş yapmak zorunda kalır. Türlü zorluklar karşısında oldukça yalnız kalan bu başarılı öğretmene her hangi bir yönetici ne olduğunu sormaz. Sadece uzaktan seyretmeyi sürdürürler. Milli eğitim müdürünün her ne kadar Hüsnü Öğretmene karşı tutumu iyi niyetli olsa da müspet bir aksiyonda bulunmaz. Okul açılış törenlerinde okul ziyareti gerçekleştiren bu kişiler sadece birer temsilci ve birkaç cümle kurmaya meyilli kişilerdir. Eğitimin çağın tamamlayıcısı olarak

nitelendirildiği(Fortna,2005:15) bir zaman diliminde okul yöneticileri ve üstleri eğitim vizyonlarıyla öğrencilere ve okulun diğer paydaşlarına liderlik etmeyi becerebilmelidirler. Okul müdürü Hüsnü Öğretmenin durumu karşısında çaresiz kalmaktan başka bir görüntü çizememiştir.

2006’ da çekilen *Sınav* filminde ise otoriter yönetici kimliğinde okul müdürü Rafet Bey’dir. Rafet Bey kendi eksikliğini müdür yardımcısı hakkında kullandığı tanzimkâr ifadeleriyle kotarmaya çalışır. O, müdür yardımcısı yenilikçi ve eğitime katkı sağlayıcı Zeynep Öğretmeni merkeze alarak kendi durumunu ve okuldaki zihniyeti aşmaya çabalamıştır. Rafet Bey, Türkiye’deki sınav sistemin çocuklar üzerindeki baskısı üzerinden müdürlük yapmaya çalışan, pragmatist ve işini yürütme profilinde otoriter bir kişidir. O aldığı düşük maaşı ileri sürerek, bir iş adamının karşısında eğilebilen bir tiptir. Aynı zamanda okulda çalışan müzik öğretmeniyle uygunsuz bir vaziyette öğrencisine yakalanıp onunla iş birliğine giden bir kişidir. Yeri geldiğinde babası emniyet mensubu olan öğrenciden faydalanma çabası da gözlerden kaçmaz. Bu yönetici tiplemesinin okullarda başarılı olma ihtimali çok belirgin değildir ve günü kurtarma eğilimi ön plana çıkmaktadır. O, öğrenci ve öğretmenlerle ilişki kurarken iğneleyici bir dil kullanmayı benimser ve onların zihinlerinden ziyade fiziksel hazır bulunuşluluğuna dikkat kesilir. Zaman zaman okul girişinde öğrencilerden Mert’in saçından elindeki makasla bir tutam alarak otoritesini hâkim kılmak ister. Gerçekte eğitim yöneticileri, öğrenciler için etkili birer öncü rolünde olmalıdır. Çünkü onun görevlerinden birisi, öğrencilerin ufuklarını genişletip, öğrenme aşklarını kamçılایarak, onları alışık olanın öteslerine götürmektir(Bordwell ve Thompson, 2011:XVII).

3.5.1.1.2.Demokratik Eğitim Yöneticisi

Hababam Sınıfı’nın diğer eğitim yöneticisi okulu “adam etmek” üzere gelen müdür muavini Mahmut Hoca’dır. O, aynı zamanda *Hababam Sınıfı*’nın tarih öğretmenidir. Müdür muavini okulda disiplini sağlayan kişi konumundadır. *Hababam Sınıfı*’ndaki öğretmenler öğrenciler karşısındaki pasifliklerini aşmak

üzere gelecek müdür muavinin yolunu gözlemektedir. Ancak öğretmenlerden birisi daha önce Mahmut Hoca'yla çalıştığını söyleyerek “ben onu tanırım, mazbut biridir” diyerek büyük beklentiye girilmemesi noktasında mesai arkadaşlarını uyarır. Mahmut Hoca temiz yüzlü, sakın bir öğretmendir. Ancak *Hababam Sınıfı* için “sert olsa ne yazar”. Çünkü onlar her öğretmeni kendi çizgilerine getirebileceklerine inanırlar. Filmde iki farklı Mahmut Hoca olduğu söylenebilir. Okula ilk geldiğinde oldukça merkezci “jakoben” ve otoriter tavırları ile düzen sağlamayı görev edinir. Çünkü *Hababam Sınıfı*’nı dize getirmek için işlerin sıkı tutulması gerektiğine inanılmaktadır. Yatılı kalan *Hababam Sınıfı* artık Mahmut Hoca’nın nezaretindedir. Bekâr olduğu için okul yurdunda kalan Mahmut Hoca bu sınıfı yakından takip etmekte ve onları adeta göz hapsine almaktadır. Zaten okul müdürü Mahmut Hocayı bu sınıfın durdurulması için getirmiştir (İri,2012: 94). Mahmut Hoca, *Hababam Sınıfı*’na bazı şeyleri yeniden hatırlatarak başlar. Çünkü onların “yola gelmesini” arzulamaktadır. *Hababam Sınıfı*’ndaki öğrenciler yaş itibariyle okulda bulunan diğer öğrencilerden daha büyüktür. Okulda kendi özgürlüklerini ilan etmiş olan bu sınıfın yola getirilmesi için Mahmut Hoca tehdit ve iletişim dilini beraber kullanmaktadır. Öğretmen ve yöneticiler hareket ve sözleriyle öğrencilerine sevgilerini ifade etmelidir. Çünkü sevgi ve ilgi ilişki kurmaya kapı aralar ve disiplin sorunlarını minimize etmeye yardımcı olur (Boynton ve Boynton,2007:21). Bir öğretmen öğretimsel anlamda ne kadar iyi olursa olsun öğrencileriyle sağlıklı bir iletişim kuramıyorsa yararlı olması düşünülemez. Öğrencilerin bilgili öğretmenden ziyade iyi iletişim kuran öğretmenleri tercih ettikleri bilinmektedir (Selçuk,2001:94). Her ne kadar *Hababam Sınıfı*, Mahmut Hoca’nın babacan tavırlarını bir tehdit olarak algılasa da o, üstü kapalı tehditlerini de savurmaktadır. Aslında *Hababam Sınıfı* onun tavsiyelerini alacak hazır bulunuşluluğuna sahip değildir. Çünkü onlar, okulda yaratmış oldukları özgürlüklerinin sekteye uğratılacağını ve kurmuş oldukları hiyerarşinin bozulacağını düşünmektedir. Her şeye rağmen son kerte Mahmut Hoca öğrencileriyle iletişimde kalmayı sürdürmüştür.

Mahmut Hoca okul müdür muavini olmasının yanında tarih öğretmenidir. Öğretmen yönetici tipi merkeziyetçi sistemlerde görülen bir uygulamadır. Eğitim yöneticiliğinin öğretmenliğe ek bir görev olarak görülmesi verim açısından sakıncalı görünmektedir(Bursalıoğlu, 2012:14). Bu duruma Mahmut Hoca üzerinden bakıldığında avantajlı sonuçlar alındığı fark edilecektir. Çünkü o, öğrencilerin içinden birisidir. Öğrencilerin dünyasını anlamaya çalışmakta ancak onların durumuna üzülmemektedir.

Toplumsal ilişkilerin prototipini sınıflarda görmek mümkündür. Mahmut Hoca toplumun norm ve değerlerinin büyük ölçüde sınıfa yansıdığını görmektedir. Çünkü “sınıf sosyal yapının bir maketidir”(Celep, 2004:2). Mahmut Hoca’nın bu sınıfa düşmüş olduğu boşluktan kurtarma isteği onların geleceklerini kurma hayalinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda bu sınıf okula iyi örnek olmamaktadır. Çünkü sınıf disiplini okul disiplininden ayrı düşünülemez. Sınıf disiplini, okulun daha düzenli olabilmesi için lokomotif durumundadır(Boynton ve Boynton,2007:43).

Demokratik eğitim yöneticisi sadece adaletli şekilde davranmayı değil aynı zamanda sosyal ve akademik olgunluğu erişmiş olması gerekmektedir. Mahmut Hoca kararlı bir kişidir. Okuldan kaçan *Hababam Sınıfı*’nın hafta sonu izinlerini iptal edebilmekte, duvarı yıkarak kaçan öğrencilere duvarı tekrar yaptırarak onları bütün okula “rezil” edebilmektedir. O, *Hababam Sınıfı*’nın gururunu yeri geldiğinde incitebilmektedir. Hatta onlara okulda sigara içtikleri için yemek yememe cezası dahi vermektedir. Ancak bütün bunlara rağmen Mahmut Hoca öğrencilerle iletişim kurmayı ihmal etmemektedir. Mahmut Hoca öğrencilerin kendi durumlarını düşünmelerini istemektedir. O, müdür muavinliğinin yanında bu sınıfa yeni ve özel şeyler yapmayı görev edinen bir idealist öğretmendir(Tanoğlu, 2013:19). Bundan ötürü o öğrencilerle iletişim kurmayı ihmal etmemektedir.

Taksitlerini ödemekte zorlanan öğrenci bu sınıfın en başarılı öğrencisidir. Okul müdüründen okulu terk etmesi gerektiği uyarısını alan öğrencinin okul taksitini ödeyen Mahmut Hocaya öğrencileri daha olumlu yaklaşıma başlamıştır.

Mahmut Hoca hayatını öğrencilerine adanmış bir kişidir. Bilgisi ve davranışı itibarıyla birbirini tamamlayan Mahmut Hoca öğrencilerin kalbini kazanmayı başarır. Çünkü eğitimde olumlu davranış kazandırmanın yollarından birisi bilgi ve hareketin birbirine uygun olmasına aynı zamanda bu bilgilerin işlenmesine bağlıdır (Kayaalp, 2002:38).

Hababam Sınıfı kolay bir sınıf değildir ancak Mahmut Hoca tecrübeli ve okuldaki kontrolü elinden bırakmayan bir yöneticidir. Uganda devlet başkanını karşılama bahanesiyle okuldan dışarı çıkmayı başaran *Hababam Sınıfı*, “Mahmut Hoca görsün bakalım Hababam Sınıfını” sözleriyle hep birlikte “*Dağ Başını Duman Almış*” isyanıyla Mahmut Hoca’ya karşı eyleme geçer (İri, 2012: 94). Fakat okul dönüşünde onları karşılamayı ihmal etmeyen yine Mahmut Hoca’dır. Filmler izleyicisine birçok kapı aralar. O, sadece var olanı veya hayal edileni göstermekle kalmaz, kişilere kendini yeniden gözden geçirme ve kurma fırsatı da verir (Lucie Batur, 2014:78). Burada gösterildiği üzere okul ortamında öğrencilerin başıboş şekilde bırakılmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Hababam Sınıfı filmi için eğitim adına olumlu adım atan ve bunun kıymetine inanan tek kişi Mahmut Hoca’dır. O, her ne kadar otoriter görünse de öğrencilerinin kalbini kazanmayı başaracaktır. Yeri geldiğinde sert ve disiplinli bir tavır takılsa bile filmin sonunda okul müdürüyle tartışmasında öğrencisine sahip çıkar. Öğrenci Ferit’i okuldan kovan müdüre “hayır okuldan gitmeyecek” derken ne yaptığının farkındadır. “Ben bir öğretmenin tacir değilim” diyen Mahmut Hoca idealizmini zirveye taşıırken, okul müdürüne olan isyanını da açığa vurmuş olur. Altan(2016:119)’da bu soruyu net ifadelerle sormuştur. “Okulda müdürlük yaptığını düşünen tüccarlıkla eğitim ne derecede mümkün olabilir”.

Hababam Sınıfı filminde eğitim öğretmenin merkeze alındığı bir yapıdadır. Daimici ve esasicilik eğitim akımlarının etkisini öğretmenlerin tutumunda gözlemlemek mümkündür. Oldukça ezberci yöntemler takip eden öğretmenler öğrencileri imtihana tabi tutarak onlar üzerinde baskı kurmaya çalışmaktadır. Demokratik bir anlayış ortaya koyamayan öğretmenler öğrencilerin kendilerini

anlamasını beklemektedir. Özellikle okul müdürünün demokratik olmayan tutum ve davranışları okuldaki durumu müşahhas şekilde örneklemektedir.

Demokratik yönetici noktasında değerlendirilebilecek diğer bir kişi ise *Sınav* filmindeki genç Rehberlik öğretmeni Zeynep'tir. O, öğrencilerin ileride hangi mesleği yapmak istediğiyle ilgilenmektedir. Onları hayatın sadece sınavdan ibaret olmadığına ikna etme çabasıdadır. Okulda kariyer günleri düzenlemekte, öğrencilerin aileleriyle yakından ilgilenmekte, çocukları yanlışla düşmemeleri için takip etmekte ve gereken işbirliklerini yapmaktadır. O, idealist ve uzun vadede öğrencilerini geleceğe hazırlayan bir eğitim anlayışına sahiptir. Daha çok öğretmen kimliğiyle ön plana çıksa da okulun gözü kulağı durumundadır. Onun için *Hababam Sınıfı*'ndaki Mahmut Hoca ile arasında bir benzerlik kurulabilir. Müdür muavini olmanın dışında çocukların yanında olabilen ve onları anlamaya çalışan bir öğretmen olarak gençlere örnek olmaya çalışmakta ve onlara nasıl olunması gerektiği konusunda rehberlik yapmaktadır. Türkiye'deki sınav sisteminin yıpratıcılığından ziyade öğrencilerin kendilerini eğitmeleri noktasındaki çabalarıyla dikkat çekmektedir. Çünkü yönetici ve öğretmenler öğrencilerine okulu sevdirebilir ve içsel motivasyonlarını artırma gayreti gösterirlerse öğrenciler kendilerini eğitmeyi bilecek ve disiplin problemleri olabildiğince ortadan kalkacaktır(Silman, 2018:111).

2008 yılında Şanlıurfa'da çekilen *İki Dil Bir Bavul* filminde yönetici pozisyonunda öğretmen dışında kimse yoktur. Bu filmde birleştirilmiş sınıflarda eğitim görülmektedir. Emre öğretmen hem okul idaresi hem de halkın yönlendiricisi konumundadır (Sarıbudak ve Oruç, 2017:115). Öğrencilerin okulda öğrenmeleri gereken üç temel nokta bulunmaktadır. Bunlar yaşamayı öğrenme, öğrenmeyi öğrenme ve çalışmayı öğrenmektir(Yeşilyaprak, 2001:59). Emre Öğretmenin de sayılan bu kazanımları vermeye çalıştığı görülmektedir. Ancak öğretmenlerin görevi bunlarla sınırlandırılmaz. Onlardan toplumda önder kişiler olmaları da beklenir.

Emre Öğretmen ilk yılı olmasına rağmen çocukların kayıtlarını yapmakta ve kayıt için gelemeyenlerin evlerine giderek velilerle görüşmektedir. Yaşanılan

coğrafyada iş gücüne duyulan ihtiyaçtan ötürü ebeveynler bedenlen çalışmak zorundadır. Öğrenciler de ya tarlaya gitmekte ya da kendilerinden küçük kardeşleriyle ilgilenmektedir. Emre Öğretmen okulda yalnız çalıştığı için yorgun düşmektedir. O, sınıfta öğrencilerini organize edebilmek için zaman zaman sertleşebildiği görülmektedir. Ancak öğretmenin açık bir şekilde otoriter olduğu söylenemez. O, ilkokul öğrencileri arasında adaleti tesis etmeye çabalamaktadır. Onu demokratik eğitim yöneticisi olarak görmek daha yerinde olacaktır. Çünkü burası birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar tüm öğrencilerin eğitim aldığı tek sınıftır. Dolayısıyla farklı sınıfları aynı ortamda idare etmenin zorluğu anlaşılabilir. Ancak kişiler mesleklerini benimsediklerinde uğraşları zor da olsa kaliteli iş yapma becerisi gösterirler. Çünkü bu anlayışta ekonomik bir motivasyonun yanında yapılan işin değeri ve gerekliliği söz konusudur. Bu bağlamda Emre Öğretmen yalnızlığını yaşasa da yaptığı işten memnundur. Statükonun refleksleriyle yetiştirilmiş olan öğretmen(Ergenç, 2016:119), bölgede yaşanan politik krizleri de hissetme fırsatı bulmaktadır. Bir “Batılı” olarak geldiği Demirci Köyü’nde aynı zamanda devletin temsilcisi konumundadır. Türkiye’deki dil politikalarını eleştiren köylülerin hakkını verse de köylülerin olduğu gibi Emre öğretmenin de söylemek istediği bir şeyler her zaman vardır. Bu durum Türkiye’nin bölge merkezli doğu-batı eksenli yaşamış olduğu yerel ve uluslararası problemlerinde anlaşılması noktasında ipuçları barındırmaktadır. Tüm olumsuz fiziksel ve ekonomik problemlere rağmen bir okul yöneticisi olarak köylülerle kurduğu ilişki ve sorumluluk dengesini esnek bir biçimde yapılandırdığı söylenebilir(Silman, 2018:12).

Türkiye’de öğretmenlerin verdiği mesajlara bakıldığında “devlet temsilcisi, öğretmen dindar mücadelesi veya uyumu, idealist öğretmen, köyün dönüşümünün mimarı, politik öğretmen karakteristikleri” şeklindeki Yalancı (2018:149)’ın ayırımında Emre Öğretmene köyü dönüştürebilecek idealist öğretmen yakıştırmaları yapılabilir. O, olabildiğince öğrencilerine hoşgörölü ve esprili bir dille onların gerçeklerine kendini kapatmadan anlama gayreti içinde görülür. Emre Öğretmen sadece öğrencilerle değil, öğrenci ebeveynleri, köyün muhtarı vb. kişilerle de buluşabilmektedir. Okul yönetiminin sadece öğrencilerle kurmuş oldukları

iletişim değil aynı zamanda okul içindeki ve dışındaki diğer aktörleriyle nasıl ilişki kurdukları da önemlidir. O, işlerini layıkıyla yapmaya çalışan bir öğretmendir ve müfredat konusunda ihtiyaca göre pozisyon belirleyebilme cesaretini de gösterebilmektedir. O da bir eğitim lideri olarak nasıl bir yol izlemesi gerektiğine içinde bulunduğu şartlardan ötürü kendisi karar verebilmiştir.

3.5.1.1.3.İlgisiz Okul Yöneticisi

İncelenen filmlerdeki yönetici temsillerine bakıldığında okulda almış oldukları roller özelinde ilgisiz okul yönetici temsili 2016 yılında yapılmış olan *İmkânsız Olasılık* filminde yönetici rolünde olan okul müdürüdür. Filmde fazla gösterilmeyen okul müdürü kendi odasına gelen Tarık Öğretmenle filmin açılış sahnesindeki konuşmasında ilgisiz bir yönetici olduğu fark edilmektedir.

Okulu sahiplenemeyen müdür okulu “kaybedenler” olarak, 11C sınıfını ise “kaybedenlerin kaybedenleri” sözleriyle damgalamaktadır. Öğrencileri etiketleyerek kolaycılığa kaçan okul müdürü eğitim felsefesi açısından oldukça verimsiz denilebilecek bir yaklaşım sergilemektedir. Tarık, sözleşmeli öğretmen olarak başka okul seçme hakkı olmasına rağmen özellikle bu okulu istemiştir. Ancak bu okul, müdürün tabiriyle “kaçılmak istenen bir yerdir”. Okulun en yetkili kişisi okula bir aidiyet hissetmemektedir. Öncelikle yöneticiler çalıştıkları eğitim kurumlarına sahip çıkıp oraları geliştirme gayretinde olmalı ki, öğretmen ve öğrencilerde bulundukları ortamı hem sahiplensin hem de başarılı olmak için gayret gösterebilsin.

Tarık Öğretmenin matematik dersine gireceği sınıfın öğrencileri düşük ders notlarıyla “okulun başarısını aşağı çeken çocuklardır”. Okulun başarısı da zaten yüksek değildir, bu öğrenciler onu bile aşağı çekmektedir. Sınav o kadar önemlidir ki eğitim sistemi içerisinde başarılı olamayanlar umutsuz birer vakadır. Sınav odaklı yaklaşımdan dolayı puanla alan okullara yerleşemeyen çocuklara eğitim yöneticileri, öğretmenler hatta aileler dahi öğrencilere olumlu yaklaşımda bulunmamaktadır. Bu açıdan denilebilir ki Türkiye’de çocukların toplum ve ailede anlam kazanması merkezi sınavlara bağlanmıştır. Müdür bu

sınıfı “kaybedenlerin kaybedenleri sınıfı” şeklinde etiketlerken, öğretmenlerin de öğretmeyi tercih etmediği bir sınıftır. Okul müdürünün öğrencilere bakışı kusurlu ve öğrencilerin geleceğine oldukça ilgisizdir. Müdür bu çocukların emek vermeye değer olmadığını şu ifadelerle desteklemiştir: “Doğrusu kendinizi boş yere helak etmeyin Tarık Bey”. Hâlbuki Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk: “Eğitimde feda edilecek tek bir fert dahi yoktur” yaklaşımıyla kişilerin eğitim için ne kadar değerli olduğunu ifade etmiştir. Bu tümce birçok okulun içinde ya da bahçesinde herkesin görebileceği bir yerde yazılıdır. Ancak okul yöneticisi o çocuklar hakkındaki kararını vermiştir.

Aslında sınıfın içine girildiğinde bu çocukların diğerlerinden farkı olmadığı anlaşılmıştır. Tarık Öğretmen müdürün etiketlediği sınıfta öğrencilerin neleri başarabileceklerini göstermiştir. İnsan tipi zamanla değişmektedir. Özellikle 1980’den sonra Türkiye’de sosyo-ekonomik yapıda, ailede, bilgi ve teknolojide hızlı bir değişme yaşanmaktadır. Özellikle öğrencilerin hal, düşünce, tutum ve davranışlarına bakıldığında somut belirtiler kendini göstermektedir. Bu değişim ve dönüşüm sadece olumlu anlamda olmamıştır. Okul, artık eğitim öğretim faaliyetlerinin kusursuz yapıldığı bir yer olmaktan çıkmıştır. Çok katmanlı bir yapıya sahip olan okullar, öğrencileri yetiştirmekte ve onları geleceğe hazırlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durumun ortaya çıkmasında öğretmen ve okul yöneticilerinin okulun çevresinde olup biteni anlamakta zorlanmalarının etkisi büyüktür (Okutan, 2008:2). Okullar bugün eğitim-öğretimden ziyade karmaşık hale gelen şehirlerde sosyal ortam özelliği barındırmaktadır. Çünkü özellikle büyük şehirlerde mahalle kültürü ve sokaklar anlam kaybına uğramıştır. Çocukların güvenli bir şekilde arkadaşlık geliştirebilecekleri neredeyse tek mekân okullar kalmıştır.

Okul yöneticileri aynı zamanda eğitimcilerdir. Bunun yanında yasal gücün okuldaki temsilcisidir. Eğitim kurumlarındaki olumlu yönde gitmeyen durumlara müdahale etmek yöneticinin onun başlıca görevlerindendir. Ancak filmde görüntülendiği üzere müdür sadece ‘var olmak’ için vardır. Şunu ifade etmek gerekir ki Tarık Öğretmenin okula gelişiyle bazı şeyler olumlu anlamda gelişme göstermiştir. Bu olumlu iklim öğrenci, öğretmen ve okul idaresini okulda güzel

şeylerin yapılabileceğine dair umutlandırmıştır. Okul müdürü filmin sonuna doğru bu güzel gelişmeleri dillendirmekten geri durmamıştır. Ancak genel görüntüye bakıldığında oldukça pasif bir tablo çizmiştir. Olması gereken bir okul yöneticisinin “öğrenciler arasındaki rekabeti yapıcı hale getirip rekabetin onların başarısına katkıda bulunmasını sağlamaktır”(Silman, 2018:141).

3.5.2. Türk Sinemasında Öğretmen Temsilleri

Öğretmenler, öğrencilerin öğrenmekle pratik yapma arasındaki boşluğu kapatan kişilerdir(Amaya Anderson, 2008:10). Sinema, bu kişilikleri eğitim içerikli filmlerde göstermeye çalışmaktadır. Eğitim içerikli filmlere bakıldığında genellikle girişimci ruhu temsil eden ve karakter adanmışlığını işleyen öğretmenler görüntülenir. Bu çalışmada ele alınan filmlerde farklı öğretmen temsilleri dikkat çekmektedir. Seçilen filmlerde öğretmen tiplerleri şu şekilde saptanmıştır: Otoriter, demokratik ve ilgisiz. İdealist öğretmenler görülebildiği gibi ilgisiz, kendi halinde mesleğinin öğretmenlik olduğunun farkında olmayan kişiler de gösterilmiştir. Eğitim bir kültür içerisinde karşılık bulduğundan dolayı filmlere bakıldığında kültür kavramının çok yönlülüğü içerisinde düşünebilmek onları anlama adına daha verimli olacaktır. Ancak genel tema olarak filmlerde izleyici, bireysel bir çaba sonrasında öğrencilerine ilham kaynağı olabilen hikâyelere tanık olabilmektedir. Filmler bu açıdan ele alındığında farklı okul çevresindeki öğretmenlerin yaşadıkları tecrübeyi ve yaşanmışlığı anlatması açısından önem kazanmaktadır(Altan, 2016:56). Filmlerde öğrencilerin bireysel farklılıkları olup, mekânlar farklı seçilse de eğitimde gerçekleşen senaryolar birbirine benzemekte ve birbiriyle örtüşebilmektedir. Öğretmenler toplumda edindikleri sosyal rolleri daha çok öğrencileriyle kurmuş oldukları ilişkiler üzerinden yürütürler. Ancak filmlerde öğrencilerle beraber toplum içerisindeki rolleriyle ilgili de ipuçları verilmektedir. Öğretmenlerin öğrencileriyle nasıl iletişim kurdukları, onlara yaklaşım tarzları, ülkenin içindeki durumun öğretmene ve eğitime etkisi, öğrenci ve öğretmen beklentileri gibi birçok konuyu bu filmlerde gözlemlemek olanaklı hale gelmektedir. Eğitim temalı filmler

incelendiğinde mizah yönü ağır basan, kahkahalı film örneklerine rastlanıldığı gibi(Akcan ve Polat, 2016:294-297), bu filmlerin çekildiği dönemin birer belgesi olduğunu akıldan çıkarmadan, eğitimcilerin ve öğrencilerin içerisinde bulunduğu dram filmlerine de rastlanmaktadır. Filmleri toplumlarının önüne koyanların o toplumun birer parçası olduğu düşünüldüğünde birçok sosyolojik, düşünsel, ekonomik ve kültürel özellikleri barındırdıkları için toplumun ihtiyaç ve beklentilerine birer kaynak olduğu bilinmektedir (Akıncı Yüksel, 2015:4).

Sinemanın gösterdiği birebir gerçek değildir ancak onların birer taklididir. Bu ihtimalleri zaman ve mekân kavramlarını kullanarak, hatta bunları aşarak sinemanın mantığı içerisinde izleyiciyle buluştururlar. Sinema teknik üzere temellendirilmiş ve senaryolar durumlara göre düzenlenmiştir. Sinemadaki süreç bazen çok normal olabildiği gibi absürd durumları da örneklemesi ihtimaldir(Arslantepe, 2012:22).

Türk sinemasında öğretmen temsillerine bakıldığında genellikle idealist, Atatürkçü, devletin sözcüsü, çağdaş tipolojilerle karşılaşmak olanaklıdır. Öğretmenler tutum ve anlayışları itibariyle genel olarak, demokratik, otokratik ve ilgisiz olmak üzere üç guruba ayrılabilir (Ada ve Baysal,2018:37). Çalışmanın merkezine alınan beş filmdeki öğretmen temsilleri kronolojik bir sırayla yukarıda belirlenen başlıklar altında ele alınacaktır.

3.5.2.1.Otokratik Öğretmen

Otokratik öğretmen, kuralların ve ilkelerin uygulanmasına dayanan yönetim anlayışına dayanır. Gücü elinde toplayan öğretmen buyruklarının kesinlikle yapılması bekler. Sınıf yönetiminde öğrencilerin amaçlarına ulaşması için onların sıkı bir şekilde denetlenmesi gerektiğini düşünen otokratik öğretmen, öğrencinin kendine güvenmesini engeller. Bu durumda öğrencinin kendini öğretmene kapatmasına sebep olurken, öğretmeninde karşılıklı bağlılık yerine sorunlardan kaçmasına yol açar(Erdoğan, 2001:17). *Hababam Sınıfı* filmi, okulda eğitimin nasıl olmaması gerektiğine dair bir yapım olduğu söylenebilir. Öğretmen temsillerine bakıldığında Mahmut Hoca'nın dışındaki öğretmenler derslerinde ilgisiz öğretmen rollerine bürünmekte, öğrencilerin hamlelerine araç olan, otorite

kurmaya çalışan öğretmenlerdir. Dönemin ilk dersinde film, kocaman öğrencilerin (adamların) koşturarak sınıfa girişleriyle açılmaktadır. Öğretmen sınıfta öğrencilerini beklemektedir. Öğretmenin öğrencisini sınıfta beklemesi olumlu bir durumdur. Böylece sınıfın ciddi bir yer olduğu anlaşılabılır. Ancak *Hababam Sınıfı* derse beş dakika geç gelmiştir. Külyutmaz Necmi olarak adlandırılan biyoloji öğretmeni öğrencileri ilk dersten sözlü sınava tabi tutmaktadır. Onlar üzerindeki hâkimiyetini “sınav sopasıyla” gösterme gayretindedir. O, sınıfta kopya çektirmemekle bilinen “Külyutmaz”dır. Ancak kendi öyle olduğunu düşünmektedir. Yaşı ilerlemiş olmasına rağmen zihni diğer öğretmenlere göre daha berrak çalışan Necmi Öğretmen yazılı sınav sırasında abartılı kuşkuculuğuyla bilinmektedir. Öğretmen sıraların üzerinde çıkıp gezinse de, *Hababam Sınıfı* bildiğini yapmaya devam eder. O, “Külyutmaz” olmasına rağmen sınıftaki başkahramanların oyununa gelmekten kendini koruyamaz.

Güdük Necmi, Şaban ’ın sırasına ot koymuştur. Öğretmeni “oğlum otursana” dediğinde İnek Şaban, “hocam bana şey demek istiyor?” diyen Şaban’a “Oğlum senin ismin İnek Şaban değil mi?” sözleriyle öğrencilerin yaptığı yanlış öğretmeni de yapmaktadır. Öğretmenin dersteki bireysel yermesinden ötürü öğrenciler arası çatışma ve kıskançlığa davetiye çıkarılmış olur(Ada ve Baysal,2018:36). Akranların birbirlerini lakap takarak çağırımları onları kimliklendirme açısından önemlidir. Çünkü insanlar üstlendikleri role göre davranışlarda bulunurlar. Bu davranışlar eğer öğretmenler tarafından onaylanırsa öğrenciler yapmış olduğu yanlışta ısrarcı olabilir. Öğretmen sınıfa şüphe ile yaklaşmaktadır, otoriter tutum takınan öğretmenlerin kaygıları üst düzeydedir. Herkesin sınıfta olması Ferit’in sınıfta olmasına bağlıdır. Öğretmen, “Ferit buradaysa herkes buradadır” diyerek onu da damgalamaktadır. Filmde, Necmi öğretmenin öğrencilerle olumlu bir ilişki geliştirdiğine şahit olunmaz. Ancak öğretmenlerin öğrencilerle sınıf ve okul ortamlarında iyi bir ilişki kurulmasına inanmaları gerekir. Çünkü öğrenciler onlara olumlu yaklaşan öğretmenlerine daha çok yaklaşır ve kendilerini onların yanında daha rahat ifade ederler(Boynton ve Boynton,2007:11). Bu durumda öğrencilerin dersi sevmesine zemin hazırlar. Öğrencilerin en başarılı olduğu dersler genelde en sevdikleri öğretmenlerin

dersleridir. Necmi Hoca yazılı yoklama esnasında sıraların üzerine çıkarak onların kopya çekmesini engellemek istemekte, adeta sıkıyönetim ilan etmektedir. Sınav, fiziksel bir gösteriye dönüşür ancak kendini “külyutmaz” olarak tanıtan öğretmen *Hababam Sınıfı*’nda olduğunu unutmuştur. Camdan aşağı soruları göndermek, bir paket sigaraya fen bölümündeki bir öğrenciyi kandırmak, ellere, bacaklara kopyalar yazarak sınavı atlattmak *Hababam Sınıfı* için kolaydır. Hoca sıraların üzerinde gezmekte ancak bütün “külleri” yutmaktadır.

Resim 3. 2. Necmi Hoca yazılı esnasında öğrencileri kontrol etmektedir.

Kaynak:(Eğilmez:1975).

Felsefe öğretmeni Akil Hoca’nın gözleri iyi görmemektedir. *Hababam Sınıfı* bu durumu avantaja çevirmeyi ihmal etmez. Hatta öğretmen, müfettiş geldi numarasıyla kandırılabilir kadar da olaya vakıf değildir. Akil Hoca *Hababam Sınıfı*’nın zafiyetlerini yüzlerine vurarak öğrencileri utandırmaktan geri durmamaktadır. Coğrafya öğretmeni ders anlattığında hiç kimse dersi dinlememekte, üstelik öğretmenin kulakları da iyi duymamaktadır. Zaman zaman sınıfa dönüp soru sormaktadır. Sınıfı zinde tutmanın yöntemlerinden birisi öğrencilerin dersin parçası olmasını sağlamaktır. Sorulan sorulara bakıldığında ezberci yöneme dair olduğu görülmektedir. Otokratik öğretmenlerin dersin anlaşılmasından ziyade ezberciliğin egemen olduğu görülür(Ada ve Baysal, 2018:36). *Hababam Sınıfı*’nın öğretmenleri de bu sınıfa uygun şekilde davranmaktadır. Soru sorulan öğrenci yanlış cevap vermiş olmasına rağmen öğretmen duymadığı için öğrenciyi onaylamaktadır. Sorulan soruya sınıfın

başarılı tek öğrencisi doğru cevap vermiş olmasına rağmen öğretmen diğer arkadaşlarının aksine onu azarlar ve “kulaklarım duymadığı için beni kandırmaya utanmıyor musun” sözleriyle bu sınıfının gidişatını onaylamıştır. Öğretmenler devlet okullarında altmış beş yaşına kadar çalışma hakkına sahiptir ancak *Hababam Sınıfı*’nın çekilmiş olduğu Çamlıca Özel Lisesinde bütün öğretmenler yaşlıdır. Öğretmenin fiziksel yetersizlikleri aşıkardır ancak onlar emeklilik maaşları yetmediği için çalışmak zorundadır. Öğretmen “emekli maaşıyla geçinebilsem şu Hababam Sınıfı’ının yüzünden bir dakika durmam şu mektepte” derken öğretmenin söyleminden anlaşıldığı gibi ekonomik sebeplerin dışında başka bir amacı kalmamış öğretmenlerin öğrencilere faydalı olma ihtimali düşüktür. Kendini mesleğine adanmış bir öğretmenin, mesleğini en iyi şekilde icra etme eğiliminde olması ve mesleki değerleri doğrultusunda hareket etmesi beklenir(Celep, 2000:140).

Öğrenciyle birebir ilişki kurmayan coğrafya öğretmeni öğrencilerine zaten güvenmemektedir. Öğrencilerle karşılıklı saygı-sevgi konusunda aşılması gereken mesafeler vardır. Onlarla olumlu ilişkiler geliştirmek düzenli sınıf ve okul ortamının ilk adımı sayılabilir. Öğrenciler de kendilerine saygı duydukları öğretmenlere karşı saygı duymayı bir görev edinirler. Bu bakımdan denilebilir ki, öğrencilerle olumlu ilişkiler kurabilmek öğretmenin elindeki en önemli araçtır(Boynton ve Boynton, 2007:11).

Zaafları bilinen öğretmenler kendi tedbirlerini alıyor olsalar da *Hababam Sınıfı* bu tedbirleri bertaraf etmekte zorlanmaz. Fizik öğretmenlerini sınıfta uzuneşek oynayarak karşılayan sınıfa “ne yapıyorsunuz, koca eşşekler” sözleriyle öğrencilerin gözündeki yerleri dile getirilir. “Öğretmeni sınıfta uzuneşek oynayarak bekleyen öğrencinin kanından şüphe ederim” şeklinde seslenen öğretmen durumdan hiçte hoşnut değildir. Sakarya Savaşı’ndaki hatıralarıyla galeyana getirilen öğretmenin duyguları tahrik edilir ve omuzlara alınarak okulda gezdirilmeye başlanır. Otokratik öğretmenler derse hazırlıksız gelmekte ve dersi şifahen anlatarak “geçen ders nerede kalmıştık” diye öğrenciden onay beklerler. Öğretmenlerin tutum ve davranışları da okula çok hevesli olmayan bu öğrencilerin davranışlarını istedikleri yönde belirlemesine yardımcı olmaktadır.

Sınavı bir koz olarak kullanan bu öğretmenler öğretmekten ziyade sınavla öğrenciyi terbiye etme amacı güderler.

Hababam Sınıfı'nın seyri okul muavini ve aynı zamanda tarih öğretmeni olan Mahmut Hoca ile değişmeye başlayacaktır. Her ne kadar filmdeki gidişata paralel olarak Mahmut Hoca'yı okuldaki değişimin mimarı, demokratik öğretmen modeli şeklinde versek de onun bazı uygulamalarının otokratik olduğunu ifade etmek gerekir. O, bu okula disiplini sağlaması için gelmiştir. Mahmut Hoca sınıfa gelerek *Hababam Sınıfı*'nın halini seyre koyulurken onlara acı gözlerle bakmaktadır. Zira onlar lise sıralarında değil, üniversite sıralarında olmaları gereken yaştadır. Mahmut Hoca, *Hababam Sınıfı*'nın okul için ve daha önemlisi kendileri için problem olduğunu geç olmadan anlayacaktır. O, “Okuldan kaçıyormuşsunuz kaçtırmam, ön bahçede top oynuyorsunuz oynatmam, sigara da içiyorsunuzdur herhalde içirtmem” sözleriyle otokratik bir kimlik sergileme ihtiyacı duymuştur.

Hababam Sınıfı'ndaki disiplin problemi yaşanmasının sebepleri sadece okuldan kaynaklanmamaktadır. Burada kendini disipline edemeyen öğrenciler aileleri tarafından aranmamaktadır. Bu durum öğretmenlerin daha baskıcı olmalarının yolunu açmaktadır. Öğrencilerin çoğu Anadolu'dan gelmiştir. Okul müdürünün tabiriyle “ana babaları başımıza atıp gitmiştir. Okul taksitlerini yollarlar o kadar. Arayıp sordukları yok, aslında çekilecek dert değil yani”. Para ödemeseler okulda olmalarını anlamlı hale getirecek bir durumun olmadığı müdürün söylemlerinden anlaşılmaktadır.

2008 yılında çekilen *Sınav* filmi üniversite sınavına girecek öğrencilerin “mücadele”sine odaklanmaktadır. Film, Türk eğitim sistemindeki sınav gerçeğinin öğrenciler üzerindeki etki ve sonuçlarını tartışmaktadır. Bu okulda otoriter öğretmen tiplmesi oldukça sert, agresif ve tepkili bir matematik öğretmeni Fatma Hoca'dır. Derste öğrencilerin ses çıkarmasına müsaade etmemesine rağmen dersle ilgili öğrenci çok azdır. Çünkü öğrenciler derse karşı bir aidiyet hissetmemektedir. Sınıf yönetimi bilimsel bir temelde belli amaçlarla kişisel becerilerin geliştirilmesini sağlayan bir süreçtir. Dolayısıyla öğretmen

başta olmak üzere sınıf yönetimi emek ve çaba gerektirmektedir(Erdoğan, 2001:12). Otoriter öğretmen olan Fatma Hoca, çocukları her fırsatta azarlamakta ve onlara güven vermemektedir. Öğrenciler bu dersi anlamadıkları ve hocalarına bir sevgi-saygı da beslemedikleri için sınav sorularını çalarak öğretmeni sinirlendirmek isterler.

3.5.2.2.Demokratik Öğretmen

Demokratik öğretmenler kişilerin duygu ve ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, sınıfın eşitlikçi ve bireysel farklılıkları dikkate alarak yönetilmesini hedefler. Bu öğretmenler, öğrencilerini birer birey olarak geleceğin sorumlu kişileri olacak şekilde yetiştirmelerini arzulayarak onların kimliklerini zedelemekten kaçınır, onlara görev vererek gelişimlerine katkı sağlamayı düşünür. Hata yapmanın öğrenmenin bir yolu olduğunu bilen demokratik öğretmen insanla muhatap olduğunu hatırlar(Erdoğan, 2001:19).

Hababam Sınıfı'nın Mahmut Hocası filmin ilk bölümlerinde sert ve otoriter bir kimlikle öğrencilerinin karşısına çıksa da, öğretmenin iradeli bir kişi olması gerektiği mesajını vermeye çalışmıştır. Demokratik öğretmenin özelliklerinde birisi sınıfa beklentilerin açık bir şekilde ifade edebilmesidir. Mahmut Hoca öğrencilerin hangi davranışlarını uygun olmayacağını açıkça, öğrencilerini karşısına alarak söylemiştir. Öğretmenin beklentilerini açık ve samimi şekilde ifade etmesi öğrencilerin başarısını doğrudan etkilemektedir. Öğretmenler, öğrenciler açısından önemli kişiler olduğundan davranış ve tutumlar bu kişilerin beklentileri doğrultusunda değiştirilebilir(Boynton ve Boynton, 2007:12). Bu öğrencilere ilham vermenin yollarından biridir. Mahmut Hoca'nın yurtdışında kalmasından memnun olmayan *Hababam Sınıfı* öğrencilerinin, “Hocam sizin eviniz yok mu? Evli değil misiniz?” sorusuna karşılık Mahmut Hoca, “öğrencilerimi eğitmekten ne evlenmeye, ne de çocuk sahibi olmaya vakit bulamadım”. Bu soru karşısında mesajlarına devam eden öğretmen:“Bütün ömrümü sizi ve sizin gibileri adam edebilmek için çalıştım da ondan” yaklaşımıyla idealist bir kişilik olduğunu açık etmiştir. Öğretmenlerin okula ve öğrencilere adanmışlığı, okulun hedeflerinin belirlenmesinde ve öğrencilerin

motive olmalarında önemli bir yer tutmaktadır(Celep, 2000:138). Çünkü öğretmenler, öğrencilerin küçük yaştan itibaren muhatap oldukları kişilerdir, doğaldır ki onlardan beklenenler diğer insanlardan beklenenlerden daha fazladır. Bu açıdan bakıldığında iyi bir öğretmen öğrencinin hayatında önemli dönüm noktalarından birisi olarak kabul edilebilir.

Filmin ilk bölümlerinde Mahmut Hocanın gelişile rahatı kaçan *Hababam Sınıfı*, kendi aralarındaki mücadeleyi bırakarak güçlerini birleştirmeyi düşünür. Mahmut Hocaya cephe almalara karşın o, ciddiyetinden ödün vermez ve inandığı şekilde öğrencilerine yardımcı olmaya devam eder. Hatta bilgi yarışmasında okulun onurunu kurtarmak için sert davrandığı *Hababam Sınıfı*'nın grup bilincine eklemlenir. Hileli yarışmada birinci gelen “sınıfın başarısında” payı olmuştur(İri, 2012: 95). O, öğrencilerine sorumluluk bilinci vermeye çalışan ve yeri geldiğinde müdürle tartışacak kadar öğrenci bilinci gelişmiş bir kişidir.

Öğretmen filminde ise merkeze alınan tek öğretmen Hüsnü'dür. O, köydeki okulda Anadolu Lisesine başarıyla öğrenci gönderdiği için büyük şehre terfi alan bir öğretmendir. İstanbul'a gelerek okulun yakınlarında uygun fiyatta ev bulamadığı için günde üç otobüs değişebileceği bir yerde ev tutabilmiştir. Hüsnü öğretmen, öğrencilerine yakın davranan ve çok sevilen bir öğretmendir. O, sınıftaki ilk dersinde öğrencilerinin tahtaya çıkmasını istediğinde öğrencilerin hepsi başlarını öne eğerek ve tahtaya çıkmak istemezler. “İki kere iki kaç eder” gibi basit bir soruyla öğrencilerine güven vererek onları cesaretlendirir. Öğrenciler bilmedikleri sorulardan çekinebilir ancak Hüsnü öğretmen onların yapabileceği bir soru sorarak onları destekler ve hepsine tam puan verdiğini söyler. Demokratik öğretmenler öğrencilerinin yapabileceklerine inanır ve onlara kolay olandan zora doğru bir yöntemle öğretmeye çalışır. Öğretmenler, öğretme amaçlı olduklarında verecekleri notları merkeze almazlar ve onu öğrencilere karşı bir ‘silah’ olarak kullanmazlar. Hüsnü öğretmen bu davranışıyla öğrencilerine güven vererek onların kalbine girmeyi amaçlamış ve idealist bir öğretmen olduğunu göstermiştir. Çünkü öğrenme ile güven duygusu arasında yakın bir ilişki vardır (Ada ve Baysal, 2018:36).

Resim 3. 3. Hüsnü Öğretmen öğrencilerine soru sorunca tüm öğrenciler parmak kaldırır.

Kaynak:(Tibet:1988).

Hüsnü Öğretmen tahtaya kaldırdığı öğrenci ve sınıfa “günde 1200 lira yol parası veren bir memur bir ayda ne kadar ödeme yapar” sorusuyla kendi yol parasını hesaplattırır. Böylece yeni geldiği şehirde yaşamının maddi zorluklarına dikkat çeker. Öğretmenler odasında da ek bir iş yapmak zorunda olduklarını anlatan diğer bir öğretmen Hüsnü Öğretmene sebepler sıralamaktadır. O, da müdür muavinine; “ben de bir iş tutsam ayıp olur mu” diye sorduğunda “tutmasan ayıp olur. Biz öğretmenler vatandaşlara her hususta örnek olmalıyız” diyerek kendini haklı çıkarır. Hüsnü Öğretmen aylık bütçe içerisinde yol ücreti fazla geldiği için okula yürüyerek gidip gelmektedir.

Öğrenciler sokakta buldukları köpeği okulda beslemeye başlarlar ancak okul yönetimi buna izin vermek istemez. Hüsnü Öğretmen müdürden rica ederek köpeğin okulda kalmasını sağlar, onu veterinerine götürür. Ekonomik olarak sıkıntılı günler geçirmesine rağmen çocukların gönlünü kazanmak isteyen Hüsnü Öğretmen, fedakârlık yapmasını bilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerini etkilemek için sosyal güç kaynaklarından yararlanırlar. Öğretmenin en etkili gücü ise öğrencide kazandığı itibarıdır. Öğretmen itibar gücünü kendi emeğiyle kazanır ve bu güç, öğrencinin öğretmene duyduğu güvenle desteklenen güçlü sevgiden kaynaklanır(Boynton ve Boynton,2007:9). Hüsnü öğretmen öğrencileriyle güçlü bir bağ kurarak kendini sevdirmeyi başarmıştır.

Film toplumsal gerçeğe ayna tutmaktadır. Bu filmde yönetmen, öğretmenlerin başta ekonomik olmak üzere yaşayabilecekleri problemlere dikkat çekmiştir. Hüsnü Öğretmen derslerinde şehirde karşılaşılabilecek, geçim sıkıntısı, trafik gibi öğrencilerin düşünürken öğrenebilecekleri bir yöntemle ders işlemektedir. Bu öğrenmenin etkin metotlarından birisidir. Öğrenciler yaşadıklarını kâğıda aktararak hayatı uygulayarak öğrenme fırsatı bulurlar. Yapararak ve yaşayarak öğrenme Amerikalı Eğitim Filozofu J.Dewey'in önemli tezlerinden birisidir. Öğretmen sınıftaki öğrencilerine kayıtsız değildir ve onları anlama gayreti içerisinde. Öğrencilerden birisinin sınıfta uyuması onun dikkatini çekmiştir. Öğretmen çocuğu okul çıkışında takip eder. Öğretmenlerin çocukların sosyal hayatlarıyla bilgisini artırması onlarla daha iyi ilişki kurmanın kapılarını açabilir. Öğrenci, okuldan sonra aile bütçesine katkıda bulunmak için çalışmak zorundadır. Hüsnü Öğretmen ekonomik bunalım yüzünden psikolojik problemler yaşadığında öğrencileri onu anlamak için çaba gösterir. Burada karşılıklı anlayış vardır. Çünkü o, sevilen bir öğretmen olduğundan dolayı öğrencileriyle karşılıklı bir sevgi ilişkisi kurabilmiştir. Seilmeyen bir öğretmen olsaydı büyük ihtimalle öğrencilerinin dikkatini çekmeyecekti. Öğrencinin yaşının kaç olduğu önemli değildir. Onlar kendilerine sevgi gösterildiğinde bunu fark edebilir. Bu filmde gösterildiği üzere Hüsnü Öğretmen iyi bir kişi olmasına rağmen ekonomik problemler onu başka bir kişi yapmıştır. Yapılan araştırmalar Hüsnü Öğretmen ambulansa bindirilerek hastaneye götürülür.

Sınav filminde ise, eğitim ve eğitim felsefesi açısından dikkat edilebilecek demokratik öğretmen Zeynep Hanım'dır. O, öğrencilerini geleceğe taşıırken yeteneklerinin sınavların sonuçlarından ibaret olmadığını ifade etmeye çalışır. Ancak okulların eğitim kurumları olmanın dışında sınavlara hazırlayan birer kurum niteliği kazanması, maddi ve somut beklentilerin artmasına neden olmakta, kültürel değerlerin aktarılması noktasında zafiyetler yaşanmaktadır(Aydoğan, 2017:43). Rehberlik Öğretmeni öğrencileri rahatlatmak amacıyla sınıfta konuşma yaparken öğrencilerden birisi ders çalışmaktadır. Öğrenci, “arkadaşlarım benim rakiplerim, onları geçmem gerekiyor” derken nasıl bir yarışın içinde olduğuna dair fikir verilmeye çalışılmıştır. Rehberlik

Öğretmeni yapılan bu sınavın çocukların başarısını ölçmediğini dile getirse de durum bundan farklı değildir. Öğretmen, üzülen öğrencisine; ‘özür dilemesi gereken siz değil, bu işi buraya getirenlerdir’ sözleriyle dikkatleri sorumlulara çekmektedir.

Zeynep Öğretmen bazı öğrencilerinin velileriyle görüşerek onları anlamaya ve onlara yardımcı olmaya çalışmaktadır. Hatta ekonomik yardıma ihtiyacı olan velileri için okulun eski mezunlarından Levent Lemi ile dahi görüşür. Okul müdürü Rafet Bey’in okulda üniversite sınavı için yapılan hızlandırma kursu için öğrencilerden para toplamasından rahatsız olan Zeynep Öğretmen, öğrencileri daha bilinçli davranmaya davet eden konuşmaları sebebiyle Rafet Beyi rahatsız etmektedir. Çünkü o, bunu bir iş kapısı olarak da görmektedir. Okullarda eğitimi yönetmesi gereken eğitim yöneticilerinden, maddi hesaplar yapmaktan ziyade vizyon geliştirmeleri beklenir.

2008 yapımı *İki Dil Bir Bavul* filminde demokratik öğretmen olarak tanımlayabileceğimiz Emre Aydın, Denizli’den Şanlıurfa’nın Demirci Köyü’ne gelen kendi yöresinin ağzıyla konuşan bir öğretmendir. Fiziksel olarak bir hayli yetersiz olan bu köye kısa zamanda adapte olabilmeyi başarmıştır(Sarıbudak ve Oruç, 2017:110). Genç bir öğretmen olarak farklı bir bölgeye gelen Emre Öğretmen farklı tecrübeler edinmektedir. Geçici olarak geldiği bu köyde yapılması gerekenleri kendi başına düşünmek zorunda olan öğretmen eğitim bağlamında destek alabileceği kimsesi olmayan yalnız bir kişidir. Bu yıl üstelik onun görevindeki ilk yılıdır. Öğretmenliğin dinamik bir meslek olması öğrenecek şeylerin bitmeyecek olmasından kaynaklanmaktadır. Hayat süreci içerisinde öğretmen de öğrenciler gibi öğrenmeye devam etmektedir. Eğitimde bir diyalekt içerisinde öğretmen ve öğrenci birbirlerini etkileyerek birbirlerine öğretebilmektedir(Silman, 2018:89). Demirci Köyü’ne yeni gelen Emre Öğretmen yaparak, yaşayarak hem sosyal çevreye hem de okula alışmaktadır. Bu film aynı zamanda olayların geçtiği Güneydoğu Bölgesi’ni hiç görmemiş kişilere, farklı yerlerdeki yaşama, olgulara ve eğitime dair fikir edinmenin kapısını açmaktadır.

Resim 3. 4. Emre Öğretmen su kaynağından evinde kullanmak üzere su almaktadır.

Kaynak:(Eskiköy ve Doğan:2008)

Öğrenciler gelen misafir öğretmenlerine yardımcı olarak ona yoldaşlık ederler. Bu çorak bölgenin insanı oldukça yardımseverdir. İnsan ilişkilerinin şehirlere göre daha yakın olduğu ve insanların birbirlerine daha çok güvendiği kırsal kesimlerde yaşanan kültüre dair film aracılığıyla fikir edinilmektedir. Kültürel bir öğe olarak bu durumun gözden kaçırılmaması gerekir. Emre Öğretmenin köy dışında cep telefonuyla iletişim kurabildiği tek kişi annesidir. O, annesine “hiçbir şey yok, tamam köye geldiğimin farkındaydım, buraya çıkacağımı biliyordum ama bu kadar kötü olacağını düşünmüyordum. En azından suyum olacağını düşünüyordum o bile yok yani” diyerek yalnızlığını ve şikâyetini dile getirir. Okulun ilk günü gömlek ve kumaş pantolon giyerek sınıfı hazırlayan Emre Öğretmen öğlene kadar okulda öğrencilerini beklemesine rağmen okula hiçbir öğrenci gelmez.

Resim 3. 5. Emre Öğretmen okulun ilk gününde öğrencilerini beklemektedir.

Kaynak:(Eskiköy ve Doğan:2008).

Emre Öğretmen bir köy öğretmenidir ve birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar tek sınıfta öğrenim görülmektedir. Öğrencilerin yaş ve kültür seviyeleri sınıf yönetimini etkiler(Aydoğan,2017:168). Bu öğretmenler açısından oldukça yönetmesi zor bir durumdur. Özellikle birinci sınıfların okula yeni başlamış olması, hatta Türkçe konuşamıyor olmaları büyük bir problemdir. Öğrenci ve öğretmen arasında bir dizi kurallarla beslenen eğitimde kuralların gerekçelendirilmesi öğrencilerin ikna edilmesi açısından önemlidir. Bu kuralları işler hale getirmenin kural koymaktan daha etkili olduğu bilinmektedir (Aksoy, 2008:17). Ancak bu film özelinde öğretmenin öğrencileriyle iletişim aracı olan ortak dilin kurulması önemlidir. Çünkü birinci sınıf öğrencileri Türkçe konuşamamaktadır.

Emre Öğretmen bölge insanına da yabancısıdır. Coğrafi ve kültürel olarak farklı bir bölgeden gelmiştir. Yaklaşan kişiye karşı kendi kendine “ayrıt edemem ki hepsi birbirine benziyor” diyerek yabancılık çektiğini açığa vurmuştur. “Ben batıda büyümüşüm, büyük büyük apartmanlarda, her şey elimin altındaydı, illaki biraz zorluğu olacak” diyen Emre Öğretmen geldiği zorluğun farkında olmasına rağmen burayı sahiplenmiş ve idealist bir tavır benimsemiştir. Köylülere “ben alıştım 8 gün oldu bugün” sözleriyle işinin de bilincinde olduğunu göstermiştir. Burada insanların kendi ülkelerini tanımaları ve birbirlerine daha da yakınlaşmaları için ülkenin farklı bölgelerinde görev yapma zorunlulukları, öğrenciler arasındaki fırsat eşitliğinin sağlanmasında önemli fırsat olarak görülebilir. Bu açıdan bakıldığında kültürel farklılık ve çeşitlilik, Türkiye’nin önemli bir zenginliği olarak okunabilir. Bu, farklı coğrafyadan gelen insanların birbirini anlaması açısından fırsat kapısıdır. Sadece coğrafya açısından değil; dil, davranış, anlayış ve kavrayış farklılıklarını da beraberinde getirmektedir. İnsanların kendi ülkeleriyle ilgili farkındalıkları ve bilinç düzeyinin yüksekliği karşılıklı olarak çıkacak problemleri aşmada onlara yardımcı olacaktır. Emre Öğretmen, okula gelmeyen öğrencileri bulmak için yanına bir öğrenci olarak ev ev dolaşır. Öğrencilerin hiçbir evlerinde yoktur, çünkü aileleriyle tarlaya çalışmaya gitmişlerdir. Şartlar bu köyde alışılmışın oldukça ötesindedir.

Birinci sınıfa gelen öğrenciler Türkçe bilmemektedir. Emre Öğretmen, özellikle okulun ilk günlerinde öğrencilerle iletişim kurmakta zorlanmaktadır. Öğretmen, öğrenci isimlerini bile anlamak için sınıfa tekrar tekrar sormaktadır. Rojda' ya “annenin adı ne?” sorusuna “Anuz” cevabına öğretmen, “o ne ya” diyerek anlamaya çalışmaktaki acemiliğini ortaya koymaktadır.

Emre Öğretmen davranış kurallarını öğretirken bazı temel uygulamaları bile göstererek yapmaktadır. Çünkü çocuklar hem yaşça küçüktür hem de dil engelleri vardır. Bazı öğrenciler, kalem tıraşla kalemini nasıl açacağını dahi bilmemektedir ve öğretmen çocuğu alarak çöp kutusunun başında kalemin nasıl açılacağını göstererek öğretmektedir. Bu uygulamalı öğrenme açısından önemli bir örnektir. Yapararak-uygulayarak öğrenme Türkiye’de Cumhuriyet’in kuruluş döneminden beri önemsenen bir metot olmuştur ve Amerikalı eğitim bilimci J.Dewey’in raporu doğrultusunda gelişen Köy Enstitülerinde 1937’de hayat bulmuş bir yöntemdir.

Resim 3.6. Emre Öğretmen öğrencisiyle bire bir ilgilenmektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Aydoğan (2017:171)’ın iddia ettiği üzere öğretmen sınıf için her şeydir. İyi bir öğretmene sahip olmak öğrenciler için okuldaki belki de en önemli meseledir. Çünkü öğretmen küçük yaştaki çocuklar için ailenin dışında öğrenciyle en fazla vakit geçiren ve ona yakınlık gösteren kişidir. İlişki kurmasını beceremeyen ve güven aşılayamayan öğretmenler ise kötü öğretmenler olarak bilinirler. Öğretmenin iyiliği onun öncelikle iyi bir iletişimci olmasında aranmalıdır. Emre

Öğretmen öğrencilerini teker teker tahtaya kaldırarak onlarla bire bir ilgilenmekte, aynı zamanda öğrencilerin kendilerine güvenmeleri gerektiğini öğretmektedir. Ancak büyük bir mücadele vermektedir. Birinci sınıf öğrencileri Türkçe konuşamamakta ve farklı sınıflar bir arada olduğundan dolayı çok fazla gürültü çıkmaktadır.

Resim 3. 7. Emre Öğretmen zaman zaman geleneksel yöntemlerle hareket edebilmektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Bazı öğrenciler Türkçe ödevini Kürtçe yapmaktadır. Emre Öğretmen de bazen bu duruma kızmakta zaman zamanda fiziksel cezalar vermektedir. Öğretmen kızgınlığını doğru ifade edebilmelidir. Bunu benzetme yapmadan, eleştirmeden ve küçümsemeden yapmalı ve öğrencinin bağımsızlık duygusunu geliştirecek ve onu cesaretlendirecek türden olmalıdır(Celep, 2004:232-233).

İmkânsız Olasılık(2016) filmi yenilikçi ve demokratik uygulamalarıyla dikkatleri çeken Tarık Öğretmeni merkeze almaktır. Filmin başkahramanı olan Tarık, abisinin bu okulda okurken uyuşturucu yüzünden hayatını kaybettiği lisede matematik öğretmeni olarak çalışmaya başlar.

Tarık Öğretmen girdiği ilk derste sınıfta yalnızca dört öğrenci vardır. Öğrenciler dağınık şekilde oturmaktadır. Kulaklıkla müzik dinleyip, sakız çiğneyerek sohbet etmektedir. Bir diğeri uyumaktadır. Öğretmen sınıfa girince ortaöğretim seviyesine kadar öğrenciler ayağa kalkar. Ancak Tarık Öğretmen ayağa kalkmalarına gerek olmadığını söyleyerek yenilikçi bir kişi olduğunun

sinyallerini verir. Üstelik Tarık Öğretmen de sakız çiğnemekte ve bu öğretmenlerde sınıf ortamlarında görülmeye pek alışık olunmayan bir durum olarak göze çarpmaktadır. Ancak farklı bir kişilik olduğu mesajını vermeye çalışmaktadır. Her ne kadar öğretmenin derste sakız çiğnemesi çoklarınca tasvip edilmeyen bir davranış olsa da, kanaatimizce Tarık Öğretmen eğitimde daha farklı şeylere odaklanılması veya artık geleneksel bazı durumların değişmesi gerektiği mesajını vermiş olabilir.

Öğretmen kendini tanıtırken öğrenciler onu dinlememekte ve konuşmaya devam etmektedir. Fakat Tarık Öğretmen kendisini tanıtmaya devam ederek onlara kendini dinlemeleri noktasında her hangi bir uyarıda bulunmamaktadır. Buyurgan değildir, sabırlı ve bütünleştiricidir. Bu tarzdaki öğretmenler daha esnek kişiliğe sahiptirler (Aydın akt. Okutan, 2008:15). Tarık Öğretmen derse şu cümlelerle başlamaktadır: “Benim dersime girmek zorunlu değildir. Muhabbet etmek isteyen, mesajlaşmak isteyen, dışarıda işi olan çıkabilir. Yok yazmayacağım” dediğinde öğrenciler şaşırmışlardır. Çünkü okul yoklama alınan bir yerdir. Burası aynı zamanda çocuklar için bir “hapishane”dir. Yoksa böyle bir teklif yapıldığında öğrencilerce hoş karşılanmayabilirdi. Tarık Öğretmen idealist bir öğretmen tablosu çizmekte ve çocukların kendilerini özgür hissetmelerini istemektedir. Özgür hisseden bireyler zorlama olmadan kendi istekleriyle öğrenmeye daha hazır hale gelebilirler. Ancak kimse sınıftan çıkmaz çünkü Tarık Öğretmen sıradan olmayan bir yaklaşımla çocukların dikkatini çekmeyi başarmıştır. Kendilerine değer verildiğini fark eden bireyler muhatabına saygısını artırır. O, öğrencilerinin kendisiyle rahat iletişim kurmalarını arzulamaktadır. Çünkü öğretmenleri ile rahat iletişimi kurabilen öğrencilerin davranışsal durumlarında ve akademik başarılarında olumlu değişiklikler meydana gelmektedir(Özden, 2008:43). Demokratik eğitimciler karar alırken öğrencileriyle bilgi alış verişinde bulunur ve onlarla iletişim halindedir(Erden, 2014:61). Tarık Öğretmen buyurgan olmayan üslubuyla öğrencilerine de söz hakkı tanımakta, onlara isimleriyle hitap etmektedir. Öğrencilere isimleriyle hitap etmek onların önemsendiğinin işaretlerindendir. Öğretmen ve öğrenciler arasındaki samimi ve güvene dayalı ilişki biçimi öğretmenin sınıfa ilk girişinden itibaren başlar. İyi

iletişim kuran öğretmenler öğrencilerine isimleriyle hitap eder ve onlara sıcak davranırlar(zden, 2008:43).

Demokratik ğretmenin önde gelen özelliklerinden birisi konuşmaya açık bir insan olmasıdır. Tarık ğretmen iletişime açık bir insandır. Aralarında tartışan öğrencilerine bağırmaz. Onlara fırsat verir. Böyle bir durumda Tarık ğretmen öğrencileri dışarıya davet ederek ‘‘kantine gidin benden bir çay için’’ der. Tarık ğretmen öğrencilerin birbirlerini dinlemeleri ve sınıfta kamusal bir problem haline getirmek istedikleri problemlerini dışınmelerini arzulamaktadır.

Öğrencilerden İsmail, Tarık ğretmeni şaka amaçlı ‘‘Taze Hoca’’etiketiyle kâğıda resmeder ve kâğıt sınıfta elden ele dolaştırılır. Tarık ğretmen resminin çizili olduğu kâğıdı alarak kimin çizdiğini öğrenir ve ‘‘güzelmiş’’ karşılığını verir. Kâğıdı alarak sınıf panosuna asar. Tarık ğretmen, sınıfın ilk gününde bu tür durumlar karşısında hiç paniklemez ve bütün olanları büyük bir olgunlukla karşılar. ‘‘Sınıfımızın sanatçısı İsmail demek tanışmış olduk’’ sözleriyle İsmail’e memnuniyetini bildirir hatta onu bu sözleriyle gururlandırır. Tarık Hocanın ğretmenliğine dair bu ilk günkü dersinde önemli ipuçları vardır. Sınav sorularını tahtaya yazar ve defter, kitap serbest bir şekilde soruları evde yapabileceklerini söyler. O,ğrencileri strese sokarak korkutmak yerine onların öğrenmelerine ve dikkatlerini toparlamalarına yardımcı olmaktadır. Sınavı, çocukları terbiye etmek, onlara sınır belirlemek, bir otorite makamı olarak gözdağı vermek gibi amaçlarla kullanmamaktadır. Zira Türkiye’de sınav, öğrencilerin durdurulup, onların ‘terbiye’ edilmeleri yönünde önemli bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir.

Tarik ğretmenin okulda sadece öğrencileri değil, okul idaresiyle beraber öğretmenlerin de eğitime ikna edilmesi gerektiğini anlaması için fazla zaman geçirmesine gerek kalmamıştır. 11C sınıfının matematik derslerine Tarık Hocadan önce giren Dilaver ğretmen, ‘‘nasıl geçti, hala sakinsiniz’’ sözleriyle öğrencilere yargılayıcı tutumunu ortaya koyar. Tarık ğretmen ise ‘‘niçin bu kadar öfkeliler’’ yanıtını vererek onların durumunu sorgulamakta ve cevaplar aramaktadır. Eğitimde çocukları hemen yargılamak yerine onların durumlarıyla ilgili duygudaşlık kurma, sosyal gerçekliklerini anlamaya çalışma eğitimde

başarıyı elde etmek için son derece önemlidir. Öğrenci ve öğretmenin birbirini tanıması sağlıklı bir eğitim için oldukça önemlidir (Erdoğan, 2001:83). Öğrencilerin bir birey oldukları unutulmadan, kişiliklerine saygı göstermek ve onları anlamaya çalışmak, onların eğitime ve öğrenmeye, okula ve öğretmene bakışlarını olumlu anlamda değiştirecektir. Zaten eğitim kişide istendik yönde olumlu değişiklikler oluşturma çabasıdır. Dilaver Öğretmen “siz onların bir de anne babalarını görün onlar daha fenalar” sözleriyle ebeveynlere toptancı bir yaklaşım sergilemektedir. Dilaver Öğretmene niçin bu sınıfı bıraktığını soran Tarık’a “ben vaktimi daha değerli öğrencilere ayırmak istedim” karşılığını verir. “Bunlar bugün var yarın yok” sözleriyle sadece okuldan ayrılmalarını değil aynı zamanda hayatta olamayacak kadar kıymetsiz olabileceklerini de ifade etmektedir. İki öğretmen arasındaki konuşma devam ederken su kaynatma aletini evden getirdiğini söyleyerek “ama Dilaver Bey bu böyle olmaz ki söyleyin artık müdür beye” diyerek öğretmenlerin başka bir gündemi ele verilir. Tarık Öğretmen 11 C’nin derslerine giren Elvan Hanım’dan çocuklarla ilgili bilgi almak istemektedir. Ancak “maalesef” vurgusuyla bu sınıfın dersine girdiğini pişmanlıkla dile getirir ve öğrencilerin derse gelmediğini onun da gelmediklerinde kafasını dinlediğini, “kendi farkındalığını kazanamamış çocukların” bu tavrından memnuniyetini bildirir. Tarık Öğretmen 11 C sınıfının dersine giren öğretmenlerle çocukların durumlarıyla ilgili bilgi alış verişinde bulunmanın yararını dile getirir. Bu durumda hem çocukların durumu ele alınmış olacak hem de öğretmenlerin birbirleriyle olan ilişkileri gelişerek öğretmenler arasında eğitim bağlamında yapılacak konuşmaların önü açılacaktır. Bu açıdan meslektaşların birbirleriyle kuracağı iletişimin eğitime katkısı önemlidir. Öğretmenlerin kendi aralarındaki pozitif birliktelikleri, birbirlerine hoşgörülle yaklaşımları ve ortak etkinliklerde bulunmaları okul ortamına olumlu katkı yapacak ve sınıf atmosferini iyileştirecektir(Özden, 2008:46).

Tarik Öğretmen eve geldiğinde eşi onu beklemektedir. Eşi bankada çalışmaktadır ve eve gelip yemek pişirmektedir. Eşi fırında yemeği yaktığında Tarık Öğretmen tamam “kebab söyleyeyim dışarıdan” sözleriyle kendi içinde barışık, evinde huzuru arayan bir kişi olduğu izleyicinin dikkatinden kaçmaz. Demokratik

öğretmenlerin aile hayatları da onların okuldaki eğitim anlayışlarına yansımaları beklenir. Öğretmenin öğrencilere verimli olabilmesi için kendi kişisel motivasyonu önemlidir. Öğretmen kendi problemlerini minimize edip öğrencilerine liderlik etme pozisyonunda olan kişidir. Dolayısıyla Tarık Öğretmen söylemleriyle pozitif bir hava oluşturmaya çabalayan bir kişidir.

Öğrenciler her şeyi sorgulamakta ve eleştirmektedir. Matematiğin önemini anlatmaya çalışan Tarık Öğretmene öğrencilerden Reis, iğneleyici şekilde: “Matematik karın doyuruyor mu?” diye sorar. Bu soru karşısında öğretmen: “Matematik insanın karnını doyurmaz çünkü matematiği yiyemezsin” diyerek esprili bir şekilde somut bir soruya somut bir cevap verme ihtiyacı duyar. Sınıftaki arkadaşları bu ortamı fırsat olarak değerlendirirler. Öğretmen derste çocukların ilgi ve alakalarının ne zaman toparlanıp ne zaman kaybolacağını hesaba katmalı, hatta onları zinde tutmayı bilmelidir. “Ama matematik sana karnını doyurma yollarını gösterebilir” derken öğretmen kişisel olarak Reis’e seslenir. Öğretmen doğrudan muhatap durumunda kalsa da karşısındaki öğrenciyi hedefe almadan mesajını genel vermelidir. Tarık Öğretmen matematiğin ne işe yaradığını anlatmaya başlar ve matematiğin evrensel bir dil olduğunu izah eder. Üçgenin iç açılarının toplamını kullanarak bir yaprağın tanımlanabileceğini tahtaya üçgeni bir yaprağın içinde göstererek anlatır. Matematik gibi soyut bir alanı somutlaştırmaya çalışmakta ve hayat için işlerliğini anlatmaktadır. Tarık Öğretmen matematiğin ne olduğunu ve neyi hedeflediğini anlatarak akıllarda oluşabilecek sorulara cevap verir. Çünkü sorular cevap bulamadığında yeni soru ve sorunlarla mücadele etmek çok anlamlı olmayabilir. Burada şu soruyu sormak gerekir. Eğitimcilerin öğretmek istedikleri şeylerin öğrenciler için bir önemi var mı ve bunu talep ediyorlar mı? Dolayısıyla Reis’in “matematik karın mı doyuracak” sorusu öğrencilerin ne öğrenmek istediklerinin gündemde olması gerektiği üzerine düşünmek gerekir. Öğretmenler öğrencilerinin sorularına yetkinlikle cevap verebilmeleri için entelektüel, karakter ve sosyal özellikleri itibarıyla yetkin olmalıdır (Erdoğan, 2001:19).

Tarık Öğretmenin anlatımıyla gidilecek olursa, “nereden çıkmış matematik, niçin ona ihtiyaç duymuşuz. Bizler kendimizi, dünyayı, doğayı evreni anlamaya ve

anlamlandırmaya çalışmışız hep. Bildiğimiz ya da bilmediğimiz şeyleri sembolize edebilmek, sembolize ederek onları anlamlandırmaya çalışmak için ortak bir dil oluşturmuşuz zaman içinde. İşte zaman içerisinde oluşturduğumuz ortak dile matematik diyoruz. Bir yaprağı tanımlayabileceğiniz, bir kokuyu moleküllerine ayırıp tarif edebileceğiniz işte bu muhteşem yeteneğe hatta karnınızı doyurabileceğiniz matematik dersinin size haftada maalesef sadece 4 saat sunabileceğim’’ sözleriyle Tarık Öğretmenin matematiğin gücüne inanışı ve onu büyük bir tutkuyla anlatıyor olması dikkat çekmektedir. Öncelikle öğretmen alanına hakim olmalıdır. O, öğrettiği şeyin değerine inanmakta ve onu öğrencilerine de öğretmek istemektedir. Bu noktada öğretmenin görevi, sadece öğretmek değil onlara nasıl öğrenileceğinin yolunu göstererek öğrencilerin başarılı olmalarına katkı sağlamaktır. Öğretmen öğrencileri hayata hazırlayarak aslında doğrudan topluma katkıda bulunmaktadır(Silman, 2018:78).

Tarik Öğretmeni değişik buldukları için sınıfa farklı sınıftan öğrenciler de gelmektedir. Öğrenci, öğretmenin ilgi alakasına kayıtsız kalmamakta ve dersine gelerek öğretmeni ödüllendirmektedir. Tarık Öğretmen sınıftaki sıraları U şekline sokarak tüm öğrencilere eşit mesafe ayarlamakta ve kendisini görmelerini sağlamaktadır. Diğer öğretmenleri öğrencileri sıralı oturtmasına rağmen, Tarık Öğretmen sıraları tekrar yarım ay şeklinde, herkesin birbirini görebileceği düzende olmasını sağlar. Bunu yaptırmaz sadece yapılırken el atar, hareket eder. Çünkü çocuklara iyi şeyler öğretme gayreti aynı zamanda öğrenmeye yardım eden sınıfları yaratmakla olur(Ültanır, 2017:229). Sınıf ortamını düzenleme aynı zamanda kişilerin hayata karşı olan tavırlarına gönderme yapar(Özden, 2008:47). Bu açıdan Tarık Öğretmenin sınıftaki oturma düzeni onun eğitim anlayışını ortaya koyması bakımından önemlidir.

Tarik Öğretmen okulun etrafında gezinen farklı tipleri sezinlemiştir. Kimse bu ne yaptığı belli olmayan ve öğrencileri sindiren kişileri sorgulamamaktadır. Tarık Öğretmen bu kişilerin ne yaptığını sorduğunda kimseden ses çıkmaz. O, öğrencilerine değer vermekte ve bu değeri öğrencilerin kendilerine de vermelerini istemektedir. Reis’e sorar, O, da Tarık Öğretmene mahallenin kurallarından ve işleyişinden bahsederken“mahallede işleri sınıftaki sıraları değiştirdiğin gibi

değiştiremezsin” diyerek farklı işlerin döndüğünü ima eder. ‘Sinüs’ konusunu anlatırken sinüsün ses dalgalarıyla olan bağlantısını kurarak Reis’in sesinin “umutsuz ve çaresizlik” barındırdığını söyler. Tarık Öğretmen Reis’e hak vererek evet doğru söylüyorsun farklı şeyler bulmak gerek diyerek öğrencilerini dışarı çıkarır. Öğretmen, yenilikçi kişidir ve öğretmek için farklı yöntemler ve mekânlar seçebilir. Okul bahçesine çıkan öğrencilerden bağırarak kendi seslerini duymalarını istemektedir. Kendilerine karşı itirafçı olmalarını istemektedir adeta.

Tarik Öğretmen “sınıftaki sıraları ben değiştirmedim, beraber değiştirdik” demektedir. “İçinizdeki umutsuzluk havasını da istediğiniz zaman değiştirebilirsiniz” cümleleriyle onlara felsefi anlamda varoluşu sorgulatırken, psikolojik açıdan kendi potansiyellerini keşfetmeleri arzusunu taşımaktadır. Varoluşçu eğitim felsefesinin önemli kazanımlarından birisi Cevizci (2016:152)’nin ifade ettiği gibi “anlamdan ve amaçtan yoksun dünyaya belli bir amaç doğrultusunda anlam katmak ve yükümlülüğü insana yükleyerek kendi yolunu bulmasına yardımcı olmaktır”. Tarık Öğretmen, “herkes, hepimiz hayatta kalmayı değil yaşamayı hak ediyoruz” diyerek hem hayatın değerini hem de etrafta cereyan eden olaylara dikkat çeker.

Öğretmen öğrencinin okula ve sınıfa bağlılığını artırıcı bir hava katmalıdır. Öğrenciye okulun bir parçası olduğu hissi verilerek başarısına katkı sağlanmalıdır. Çünkü pozitif bir çevrede öğrenmeye karşı tutum ve davranışlar olumlu yönde etkilenmektedir(Aydoğan,2017:179). Tarık Öğretmen çocukların devam durumlarını, derse katılım ve ödev takiplerini diğer öğretmenleriyle değerlendirmektedir. 11C ile ilgili olumlu değişme diğer öğretmenler tarafından da takdir edilmiştir. Tarih öğretmeni Elvan Hanım, öğretmen odasının perdeleriyle ilgilenirken Tarık Öğretmen çocuklardan bahsetmekte ve okulun etrafında uyuşturucu satan kişilere sözü getirerek öğretmenlere neler yapılabileceğini sormaktadır. Ancak öğretmenlerden birisi “iyi de biz ne yapabiliriz ki” diyerek çaresizliğini ortaya koyar. Öğretmen problem gördüğünde çözüm arama yoluna gitmelidir. Çünkü öğrenciler aileleriyle geçirdiği zamandan daha çoğunu öğretmenleriyle geçirmektedir. Tarık Öğretmen Necdet Öğretmene “müdür beyle konuşup emniyete haber mi versek” diye sorduğunda Necdet Bey;

“Tarık Bey, biz daha şuraya bir çay makinesi aldırmadık sizin söylediğiniz şeye bak” cevabıyla belli ki metropoldeki karmaşa ve korku havasından, ümitsizlikten sadece öğrenciler değil öğretmenlerde payına düşeni aldığı anlaşılmaktadır. Diğer öğretmenlerde Tarık Öğretmenin teklifinden ziyade çay makinesiyle ilgili görüntü vermişlerdir. Tarık Öğretmen yalnız başına müdürün yanına gider durumu izah eder. Ancak müdür: “Ben buranın daha önce tekin bir yer olmadığını size söylemişim” yaklaşımıyla öğrencilere kayıtsızlığını ortaya koyar. “Öğrenciler okuldan çıktıktan sonra sorumluluk bize ait değil, sorumluluk ailelerin, dolayısıyla kötü bir şey olmamasını temenni etmekten başka bir yol olmayacağı” kolaycılığına kaçan müdür, bu durum karşısında çok da kaygılı değildir. Müdür “bakın biz de değişikliği seviyoruz ama okulun kuralları değişikliği kabul etmez” sözleriyle Tarık Öğretmenin yenilikçi tavrına da üstü kapalı bir eleştiri getirir. “Çocuklar zaten haylazlığa dünden hazır”. Tarık Öğretmen: “bahçede bağırmamızın sebebi öğrencilerin öz güvenleri gelsin” dediğinde müdür “derslerine çalışsınlar içlerindeki seslerini sonra çıkarırlar” şeklinde yaklaşımıyla sorumluluk yüklenmek istemez. Tarık Öğretmen yardım almak istemiş ancak daha dikkatli olması gerektiği yönünde uyarı alarak geri dönmüştür.

Tarık Öğretmen dersini farklı metotlarla anlatmaktadır. Öğrenciler ise bu durumu fark etmektedir. Çünkü öğrencilerden Abdullah, Tarık Öğretmenin derslerini değişik işlediğini ifade ederek memnuniyetini belirtmiştir. Akademik olarak başarısız öğrencilerin dikkatini çekebilmek, öğretmenin öğrenciye faydalı olabilmesi için önemlidir. Abdullah müzik yapmaktadır, Tarık Öğretmende üniversite yıllarında müzik yaptığını söylemiştir. Tarık Öğretmenin arabasında üniversite yıllarında yaptığı bir şarkı çalmaktadır. Öğretmenin öğrencilerle bağ kurabilmek için ortak noktalar bulabilmesi, öğrencilerin öğretmene yaklaşması için bir yol olabilir. Ayrıca Tarık Öğretmen, Abdullah’ın müzik çalışmalarını sorarak ilgisini belirtmesi onu mutlu etmiştir. Öğrenciler takdir edilmek isterler. Üstelik Abdullah, Tarık Öğretmenden uzak kalmaya çalışan bir öğrencidir. Ancak öğretmen kişisel yaklaşma için ortak alanlar bulabilmek için fırsat kollamalıdır (Kısaç, 2008:125). Tarık Öğretmen Abdullah’a müzik sektöründe

müziğini geliştirebileceği ve parasını kazanabileceği tanıdıkları olduğunu söyleyerek Abdullah'ın içinde bulunduğu çevreye dikkat etmesi gerektiğini ona fırsat sunarak yapmaktadır. Bu eğitimde önemli bir metottur. Öğrenciye çalışması gerektiğini söylemek yetmeyebilir, ona nasıl çalışabileceğini de göstermek gerekir. Ancak Abdullah, bu teklifi kabul etmez. Tarık Öğretmen uyuşturucu satan insanların tehlikeli olduğunu söylediğinde Abdullah, “hocam bu adamlar bana değil asıl sana tehlikeli” diyerek öğretmenini uyarma ihtiyacı hisseder.

Demokratik öğretmen sadece öğrencilere değil, meslektaşlarına da yardımcı olmalıdır. Dilaver Öğretmen, öğrencilerden birisini yakasından tutup sınıfın dışına almıştır. Öğretmen, öğrenci derste konuştuğu için çok sinirlidir ancak Tarık Öğretmen durumu koridorda görünce hemen müdahale ederek Dilaver Öğretmeni sakinleştirmek ister. Dilaver Öğretmen “hocam çocukları dışarı çıkarıp bağırtmakla olmuyor bu işler” diyerek Tarık Öğretmene eleştiri getirir. Fakat öğrenciyi sınıfına gönderen Tarık Öğretmen Dilaver Öğretmeni çay içmeye götürür. Sebep öğrencinin derste konuşmasıdır. Tarık Öğretmen “bunlar çocuktur konuşur, yerini değiştirirsin olur biter” diyerek çözümden yana bir öğretmen olduğunu gösterir. Öğretmen sabırlı olmalıdır. Öğretmen insanın eğitiminden sorumlu olduğundan sadece rasyonel düşünüp hareket eden bir varlıkla muhatap olmadığını bilmelidir. Dolayısıyla öğretmen farklı insanların bir araya geldiği okulda öğrenciye liderlik etme pozisyonundadır.

Öğretmenlerden hoşgörü, empati, saygı ve samimiyet gibi duyguların gelişmiş olması beklenir(Erdoğan, 2001:20). Öğrencilerin özellikle kimlik ve benlik kazanma yaşlarında kötü alışkanlıklara olan ilgileri artabilmektedir. Öğretmenler öğrenciler üzerindeki sosyal ve bireysel etkileri dikkate aldıklarında öğrencileriyle daha rahat iletişim kurabileceklerdir. Tarık Öğretmen sigara içmenin disiplin kuralları gereği okulda yasak olmasına rağmen öğrencilerinden Reis'i sigara içerken görür. Ancak ona herhangi bir tepki göstermeden kendisi de sigara yakar ve beraber sigara içerler. Her ne kadar sigara içmek olumlu bir davranış olmasa da Tarık Öğretmenin öncelikleri daha farklıdır. Okulda sigaradan daha tehlikeli durumlar söz konusudur. Öğrenciler, kimyasal bir uyuşturucu olan bonzaiye alıştırılmıştır. Tarık öğretmen, Reis'e“benim yerimde olsaydın ne

yapardın” diye sorduğunda “ne bileyim sigara paketini alır disipline verirdim” dediğinde onu sormuyorum “benim yerimde olsaydın ne yapardın?”. Tarık Öğretmenin konuyla ilgili hoşgörüsünü gören Reis tekrar bir sigara yakar ve bakışırlar. Bu bakış ortak bir problemin çözümü için barış sözleşmesi gibidir. Çünkü Reis, Tarık Öğretmenin derslerini zaman zaman sabote ederek kendi iktidar alanını belirlemek istemiştir.

Tarik Öğretmenin kayınpederi onun çalıştığı okulu ve yaşadığı mahalleyi beğenmemekte ve ona özel bir okulda iş ayarlayabileceğini söylemektedir. Ancak Tarık Öğretmen “özel bir okulda hayata 1-0 önde başlayan çocuklarla değil hayata eksilerden başlayan çocuklarla” birlikte olmak istediğini söyler. Bu söylem aynı derecedeki farklı okulların kalite farklı olduğu gerçeğini gündeme getirir. Merkezi sınav sistemi uygulanmasına rağmen Türkiye’de farklı gerçeklikle aynı sınava giren birçok çocuk fırsat eşitliğinden yoksundur. Bölgesel farklar, kültür ve ekonomi gibi nedenlerden dolayı aynı şehirde bile kategorilere ayrılmış okullar verdikleri eğitimle tartışmalıdır. Ancak Tarık Öğretmen idealist biridir ve periferiye el atmak ve orada yeni tohumların yeşermesini arzulamaktadır. O, öğrencileriyle bu okulda mücadele etmek ve onları hayata kazandırmak için çabalama niyetini ortaya koyunca kayınpederi “3 kuruşla neyi değiştireceksiniz? Gel yanımda çalış para kazan sonra yardım edersin” dediğinde Tarık Öğretmen “her şey para değildir, maneviyat denilen bir şey vardır” cevabını vererek öğretmenliğin ekonomik beklentilerle yapılmaması gerektiğini ortaya koyar. Kendini mesleğine adan ve yaptığı işe inanan öğretmenler okul ortamında mesleğinin gerektirdiği biçimde etkin rol aldıklarından öğrencilerin kendilerini okula daha yakın hissetmelerine yardımcı olurlar(Celep, 2000:140). Okula iyi motive olmuş öğrencilerin daha başarılı olması sonucunu doğuran bu yaklaşım öğrenciye yaşamış olduğu birçok problemi unutturarak öğrencinin hedefleri doğrultusunda ilerlemesini kolaylaştıracaktır.

Öğretirken anlatılmak istenenlerin hayatla ilişki kurularak öğretilmesi öğrencilerin konuya daha iyi motive olmasına yardımcı olur. Tarık Öğretmen kombinasyon konusunu günlük hayattan örnekler vererek anlatmakta, konuları somutlaştırarak kolaylaştırmaktadır. Demokratik öğretmenin entelektüel özellikli

olması onun analiz, sentez, sezgi, mantık ve genel kültür gibi becerilerini birlikte kullanmasını olanaklı hale getirir. Onun sosyal ve mantıki yönünün birlikte çalışması, öğretme stiline ve öğrencilerine yaklaşımına olumlu yönde katkı sağlayacaktır. Tarık Öğretmen öğrencilerine yakın davranarak onları daha yakından tanımanın gayreti içerisinde. Bunun için fırsatları değerlendirmektir. Arabası bozulduğunda tamirci öğrencisi Reis'in tamirhanesine gider babasıyla oturup çay içer. Reis'in babası oğlundan oldukça şikayetçidir. “Bundan ne tamirci ne de öğrenci olur; işi gücü serserilik” der. Tarık Öğretmen ise Reis'in çalışkan olduğunu ve okuldaki arkadaşlarına örnek olduğunu(öyle olmasa da), söyleyerek hem babayı hem de Reis'i gururlandırır. Eğitimde yapıcı olmak ve olumlu yaklaşımlarda bulunmak, muhataplar için pozitif anlamlar taşır. Tarık Öğretmenin öğrencileri önemsiyor olması onun velilerle kurmuş olduğu ilişkiye de yansımaktadır. Onlarla daha rahat iletişim kurarak öğrencilerin ve velilerin kalbine dokunabilmektedir. Reis'in gülmeyen yüzünü Tarık Öğretmen babasıyla arasını iyileştirerek güldürmeyi başarmıştır. Öğrencilerin özel hayatlarına dokunmak, ilgilenmek ve onlara duygusal destek vererek sürekli konuşmaya çalışmak öğrenciyi genelde öğretmene yaklaştırır(Boynton ve Boynton,2007:21).

Resim 3. 8. Reis, Tarık Öğretmenin arabasını tamir ederken, bir taraftan babasına ve öğretmenine bakmaktadır.

Kaynak: (Şenöy:2016).

Öğretmenin eğitimde ısrarlı olması uzun ya da kısa vadede sonuç verebilmektedir. Tarık Öğretmen veli toplantısı için gelen veli olmayınca mikrofonu alarak okul bahçesinden velilere seslenir. Okulda uyuşturucu satılmasına engel olun(a)madığı için durumu velilerle paylaşma ihtiyacı hisseder. Tarık Öğretmen “eğer gelseydiniz size yüz yüze anlatacaktım gelmediğiniz için bende buradan sesimi duyuruyorum” cümlesiyle duyurusunu yapar. Oldukça kararlı bir şekilde çocukların hayatıyla ilgili bir konuda klasik bir tavırla veli toplantısına gelmedikleri için o da vazgeçmiş değildir. Çünkü olabileceklerin farkındadır. Tarık Öğretmenin velilerden ricası“onlara biraz ilgi göstermeleri” yönündedir. Çünkü ebeveynler veli toplantısına gelmeyerek ilgisiz olduklarını göstermişlerdir. Genellikle veliler iletişim kurulduğunda okula gelebilmektedir (Güven, 2008:241).

Tarik Öğretmen demokratik bir öğretmen olmasının yanında, fedakâr da bir kişidir. İrfan ve adamlarından sürekli tehdit almaktadır. Eşi Duygu da rahatsız edilmiştir. O, Tarık Öğretmene “çalıştığın okulu terk edelim başka bir okulda çalışırsın” dediğinde o, “ben bu çocukları bırakamam” diyerek zorda kaldığı için kaçıp gitmenin problemleri çözemeyeceğini ifade etmiştir. Ancak eşi, Tarık öğretmenin öğrencilerini bırakmayacağını söylemesi üzerine evi terk ederek babasının yanına gider. Film bir öğretmenin öğrencileri için nasıl fedakarlıklar yapabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Tarık Öğretmen bonzai ile mücadele eden sınıfını kutlarken “bir araya geldiğinizde nasıl işler başarabileceğinizi gördünüz” diyerek beraber çalışma bilincinin sınıflarda artırılmasının gereğini dile getirmiştir.

3.5.2.3.İlgisiz Öğretmen

Öğretmenlik mesleğinin temel amaçlarından birisi öğrencinin davranışlarının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olmaktır (Celep, 2000:140). Ancak bu her zaman tüm öğretmenlerin farkında oldukları bir durum değildir. Zaman zaman mesleklerine karşı motive olamamakta, öğrencileriyle kurmuş oldukları iletişim kesintiye uğrayabilmektedir. Öğretmen hem akademik becerisi hem de insani

ilişkileri yönüyle öğrencilerin model aldıkları insan tipidir. Ancak bazı öğretmenler ilgisiz yaklaşımlarıyla öğrencileri serbest bırakarak onlara bir amaç gösteremeyebilir. Mutlak manada öğretmenleri otokratik ya da demokratik şekilde değerlendirmek mümkün olamayabilir. Öğretmenin etkinlik gösterdiği süre içerisinde bu durum değişebilmektedir(Ada ve Baysal,2018:37). Ancak unutulmamalıdır ki öğretmenler ilgili yaklaşımlarıyla eğitim müfredatını duygusal bir zeminde öğrencileriyle buluşturan kişilerdir(Schmidt,2017:187). Ele alınan filmlerde merkeze alınan öğretmenlerin oldukça ilgili olduğu ancak bazı öğretmenlerin ise öğrencilerine karşı oldukça ilgisiz kaldıkları da gözlemlenmiştir.

Sınav filmindeki müzik ve felsefe öğretmenleri ilgisiz öğretmen gurubunda değerlendirilebilir. Müzik öğretmeni kendi müzik kariyeri için fırsat kollamakta ve okul müdürüyle gönül eğlendirmektedir. Mantık anlatmaya çalışan öğretmen yapmış olduğu mantıksızlıklara kendisi dahi anlam vermekte zorlanmakta ve ne dediği anlaşılmayan bir görüntü çizmektedir. Öğrenciye teneffüs ziline kaç dakika kaldığını dahi sormaktadır. *İmkânsız Olasılık* filmindeki Tarih Öğretmeni Elvan Hanım ise öğretmenler odasındaki perdelerle ilgili olduğu kadar öğrencileri önemsememektedir. Öğretmenliği bir iş olarak sadece geçim sağlamanın bir aracı şeklinde değerlendirmek ilgisiz öğretmenlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır(Ada ve Baysal,2018:37).

3.5.3. Türk Sinemasında Öğrenci Temsilleri

Hababam Sınıfı'nın öğrencileri yaşları lise öğrencilerine göre oldukça ileridir. Yaşıtları üniversitede okurken onlar daha liseyi bitirememiştir. *Hababam Sınıfı*'nın başrollerini üç arkadaş paylaşmaktadır: Damat Ferit, Güdük Necmi ve İnek Şaban. Güdük Necmi' nin tüm derdi Şaban'a şakalar yaparak günü gün etmektir. Şaban da altta kalmaz ve bu çekişme açık biçimde Mahmut Hoca'nın gelişine kadar devam eder. Bu sınıftaki öğrenciler ailelerinden uzak, yurttan kalan ancak kendi grubu içinde bağımsızlığını ilan etmiş kişilerdir. Onları durduracak bir kural yok gibidir. Yasaklı sayılan hemen her şeyi yaparlar. Öğretmenin

sorduğu soruyu dalgayla geçirir, derse saygı göstermez, dersin gidişatını bozarak öğretmeni pasifize etmeye çalışırlar. Çoğu kez kurban olarak İnek Şaban'ı seçerler. Her ne olsa onun üzerine deneyerek onu günah keçisi yaparlar. Bu filmde öğrencilerin disiplinsiz kaldıklarında ne tür hesapların içine girebilecekleri gösterilirken, bir okulda sadece öğrencilerin değil, öğretmen ve yöneticilerinde nasıl olmaması gerektiği üzerine de düşündüren bir filmidir.

Okuldaki diğer öğrencileri pasifize ettikleri anlaşılan bu sınıf sanki okulda başkası yokmuş gibi davranmaktadır. Bu öğrenciler hep beraber tuvaletlerde sigara içmekte ve birbirlerine şaka yaparak eğlenmektedir. İnek Şaban'a birisi İnek dediğinde kızmakta ancak kendisine İnek diyebilmektedir. Oldukça pragmatist bir yaklaşımla o da filmde kendi karakterini oluşturmaya çabalamaktadır.

Resim 3. 9. *Hababam Sınıfı* coğrafya dersinde.

Kaynak: (Eğilmez:1988).

Hababam Sınıfı kendi bildiğini yapmakla kalmaz hocalarını da kendilerine uydururlar. Öğretmen zaman zaman geri dönerek soru sormak gibi sınıf yönetimi için değerli bir davranışta bulunsa da onlar, sorulan soruları yalan yanlış cevaplarla geçirir. Öğretmen, iyi duymadığı için “aferin oğlum” diyerek öğrenciyi ödüllendirir. Öğretmenin sınıftaki fiziksel ve psikolojik durumu sağlıklı olmalıdır. Öğretmenden bedensel olarak sağlıklı olması, iyi bir şekilde görmesi ve duyması hatta duyarsız kalmaması beklenir(Erdoğan, 2001:88). Öğretmenler

bu sınıfa sürekli sert bir dille yaklaşırsalar da *Hababam Sınıfı*'nı etkileme güçleri yoktur. Öğretmen yumuşak bir dil kullanmalı, aynı zamanda sözünün dinlenmesini de sağlamalıdır. Öğrenciler öğretmenleriyle sıkı bir mücadele içindedir. Onlara sınav yapmak dahi çok zordur. Hayatlarından memnun görünen *Hababam Sınıfı* bildiğini okumayı Mahmut Hoca gelinceye kadar devam ettirir. Bu sınıf onunla da sıkı bir iktidar yarışına girer ancak Mahmut Hoca onlara diğer hocalar gibi kolay lokma olmaz. Öğrenciler genelde ellerine geçen fırsatların farkında olmazlar. Onlar duygularıyla hareket ederek her şeyi kendilerine uydururlar. Lise çağındaki öğrenciler genelde okullarını beğenmez, ergenlik döneminde oldukları için aileleriyle de iyi geçinemezler. Bundan dolayı onlar sürekli motive edilmeli, başarılı olmaları için teşvik edilmelidir. Bunun için öğrenciler okullarına sahip çıkmalı ve saygı geliştirmelidir. Saygınlık kazanmamış kurumların öğrenci yetiştirmesi daha sınırlı kalmaktadır. Okulun değerini sadece yönetici ve öğretmenler taşımaz, okullar öğrencilerin gayretleriyle şekillenir(Boynton ve Boynton,2007:54).

Öğrenciler zamanı kendi anlayışlarındaki eğlence dünyasıyla eşitlerler. Öyleki kendilerini de unuturlar. Damat Ferit'e kaç yaşındasın diye soran Mahmut Hocaya“25, ama göstermiyorum değil mi hocam?” diyerek öğretmeni geçiştirir. Güdük Necmi ise 23 yaşındadır. Soyadını hatırlamayarak arkadaşlarına sormaktadır. İyi bir ikili olan Damat Ferit ve Güdük Necmi, fikir birliği içinde İnek Şaban'a oyun yapmanın peşindedir.

Okulda önemli rolü alan kişilerden birisi de Hafize Ana'dır. *Hababam Sınıfı*'na merhamet eden yalnızca o vardır. Onun gözünde onlar hala çocuktur. Hatta bir öğretmen “ya Hafize elinden gelse bu koca eşekleri kundaklayıp yatırıcaksın” sözleriyle onu eleştirmiştir. O, sadece öğrencilerin zor zamanlarına tanık olan kişi değil, yeri ve zamanı geldiğinde onların illegal işlerine yardımcı olan kişidir. Bu noktada okullarda çalışan yönetici ve öğretmenlerin dışındaki personelin de öğrenciyle kurmuş olduğu ilişkinin önemli olduğunu ifade etmek gerekmektedir. Çünkü filmde gösterildiği üzere Hafize Ana, öğrencilerin kopya çekmelerine yardımcı olmakta, sınav sorularının çalınmasında görev üstlenebilmektedir. *Hababam Sınıfı* öğretmenlerinin görmek istemediği bir

sınıftır. Her ne kadar onlar *Hababam* da olsa öğrenci oldukları unutulmamalıdır. Filmden anlaşıldığı kadarıyla Mahmut Hoca'nın dışındaki öğretmenlerin onları anlamak gibi bir çabaları olmamıştır.

Lise çağındaki gençler genelde birbirlerinden çok kolay etkilenmekte ve birbirlerini kabul etmek için ortak davranışlarda bulunabilmektedir. Bu yaştaki öğrenciler sigara, kötü arkadaş edinme, uyuşturucu, kendine güvensizlik, aile ilgisizliği, okulda başarısız olma, çevre baskısı gibi birçok problemle karşı karşıya gelirler(Celep, 2004:9). Büyüklerin onların bu davranışları karşısındaki yanlış yaklaşım ve öteleme tutumları onları toplumdan uzaklaştırmakta ve kendi gettolarına sıkıştırmaktadır. Bunun bir örneğini Amerikan yapımı *Sakıncalı Düşünceler (Dangerous Minds)*, filmindeki disiplinsiz davranışlarıyla bilinen öğrencilerden birisinin okul müdürüyle konuşma amacıyla müdür odasına kapıyı çalmadan girdiği gerekçesiyle geri çevrilmesi neticesinde mahallesinde bir kurşunla öldürülmesiyle sonuçlanmıştır. Bu açıdan eğitimcilerin gençler konusunda daha dikkatli olmalı ve onları anlayışla dinlemelidir. Genç bireyler kendi bildiklerinin yeterli olduğunu düşünebilmektedir. Onlar, kendilerini yumuşak ve saygılı bir dille anlamaya çalışan kişileri dinleyebilirler. Onlara güvensiz ve kuşkucu bakışlar rahatsızlık nedeni olabilmektedir. Hâlbuki öğrencilerin başarılı olmasının yollarından birisi onlara güvenerek inancın belirtilmesidir(Boynton ve Boynton,2007:15).

Öğrenciler okuldan kaçmak için sürekli plan yapmaktadır. Okul duvarını yıkıp “hapishane” den çıkarak istediklerini yapma arzusuyla okulu aşarlar ancak “iktidar” sahibi onları karşılar. Okul öyle kolayca kaçılacak bir yer değildir. Tünelin ucu karanlıktır ve Mahmut Hoca onları beklemektedir. Onun *Hababam Sınıfı*’ndan yıkılan duvarı tekrar onarmalarını istemesi ve bütün okulun *Hababam Sınıfı*’nı seyretmesi oldukça üzücüdür ve gururları da kırılmıştır. Mahmut Hoca onları tahrik ederek “nasıl olsa okulu bitiremeyeceksiniz, hiç olmazsa meslek sahibi olursunuz” sözleriyle onlara hem güvenmediğini hem de kendilerini değiştirmeleri gerektiği mesajını vermiştir. Adam olmak deyimi Türkiye’de bir iş sahibi olma, ya da “ahlaklı” olmaya gönderme yapan bir ifadedir. Toplumun farklı anlamlar yüklediği bu kavram farklı okumalara kapı aralamaktadır.

Dolayısıyla Türk eğitim sisteminde ve aile yapısında öğrenciden beklenenler arasında “adam olmak” önemli yer tutar. Mahmut Hoca’nın beklentisi de bu yöndedir. Çabası onların içinde bulundukları çaresizliği görebilmeleri ve hayata karşı bir felsefe geliştirmeleridir. Ancak onlar *Hababam*’dır ve hiçbir şeyin altında kalmamalıdır! Derse gelen felsefe öğretmeni bile onlarla dalga geçmektedir. Bu hocaya haddini bildirmek *Hababam* için sorun değildir. Bir zaafı varsa onlar hemen bunu fırsata çevirebilir. Güdük Necmi gözleri iyi görmeyen Felsefe Hocasının dersine milli eğitim müfettişi olarak girme numarası yapar ve İnek Şaban’ı tokatlayarak sınıfı güldürmeyi başarır. Fakat okulun yeni müdür muavini Mahmut Hoca olaya el atarak oynanan oyunu görür.

Resim 3. 10. Güdük Necmi Milli eğitim müfettişi rolüyle felsefe dersindedir.

Kaynak: (Eğilmez:1988).

Öğretmenlerinin zaafından faydalanmaktan çekinmeyen bu sınıfta öğretmenler zafiyet göstermektedir. Öğrencilerle teker teker ilgilenmek bu tür sınıfların organize edilebilmesinde önemlidir. Mahmut Hoca, Güdük Necmi’yi alıp odasına götürür. Bu oda disiplinin uygulandığı mekândır. Onu bu davranışından ötürü okuldan atmayacaktır. Belki de atamayacaktır. Çünkü her bir öğrenci “9 bin liracık” tır. Pedagoji açısından değerlendirildiğinde Mahmut Hoca ona fırsat verme niyetindedir. İnsanların gerçeği görmelerine yardımcı olabilmek de eğitimin amaçlarından birisidir.

Öğrencilere çalışma ortamları hazırlayarak onların kendilerini yetiştirmelerine zemin hazırlamak gerekir. Ancak *Hababam Sınıfı* bu durumdan bir hayli uzaktır.

Okul, öğrencilerin kendilerini yetiştirmesine ortam hazırlamalı ve bunun nasıl olabileceğini öğretebilmelidir. Okullar eğitimin alınabildiği tekel durumundan çıkmaya devam etmektedir. Öğrencilere neyi, nerede, nasıl araştırabilecekleri gösterilmelidir. Her öğrenci okulda öğrenemeyebilmektedir. Bu açıdan sinema önemli bir fırsat olabilir. Bu noktada öğretmenlere düşen görevlerden birisi öğrencilerin zihinsel gelişimlerini hesaba katarak ilerlemeleri ve daha önemlisi onlara nasıl bir araştırmacı olacağını göstererek derin anlama noktasında kılavuzluk etmesidir(Bruner, 2009:32).

Okulda zorba olarak nitelendirilen çocuklar amaçlarına ulaşmak için sözel ya da fiziksel olarak diğer öğrencilere baskı yaparak onları taciz ederler. Genelde erkek çocuklarda görülen bu zorbalık(Selçuk ve Güner, 2004:53), aileler başta olmak üzere çevrelerinden etkilenecek kimlik oluşturmaya çalışırlar. Kendilerine kurban seçerler. *Hababam Sınıfı* da gerekli gördüğünde diğer öğrencilere kaba kuvvet uygulamaktan çekinmez. Her yıl *Hababam Sınıfı*'nın katıldığı bilgi yarışmasına bu yıl Fen şubesindeki öğrencilerin katılacak olmasını kendine yediremeyen *Hababam Sınıfı*, yarışmaya girecek öğrencileri tehdit eder. Okullarda şiddetin medyatikleşmesiyle kaba kuvvet normal görülmeye başlamıştır. Bu konuda medyada yer alan görüntülerin titizlikle seçilmesi gerekmektedir.

Edebiyat dersinde Yahya Kemal'in "Sessiz Gemi" isimli şiirini okuyan Edebiyat öğretmeni Ferit'e şiiri okumasını söylediğinde "Hocam yanlışınız var, Sessiz Gemi'yi Hümeysra okuyor Yahya Kemal değil" yaklaşımıyla konuya olan ilgisizliğini göstermekten çekinmemekte, Gündük Necmi ise şiiri şarkı gibi söyleyerek öğretmeni sinirlendirmeyi marifet saymaktadır. Mahmut Hoca öğrencilerin durumuna üzülmemekte ve onlara yaklaşmak için fırsat kollamaktadır. Bunun için sınıfın önde gelen öğrencileriyle zaman zaman konuşmalar yapmaktadır. Çünkü sınıfın zor öğrencileri çoğu zaman sınıfı yöneten kişileridir. Bu öğrencilerin yönlendirilmesi için onlara sorumluluk verilmeli ve liderlik özelliklerinin gelişmesine katkı sağlanmalıdır(Boynton ve Boynton,2007:114-115). Mahmut Hoca da bu fırsatları değerlendirmeye çalışmaktadır. Onlar Mahmut hocayı ironik bir şekilde yermek için Osmanlı Sultanlarından 4. Kel Mahmut'u tiyatroya uyarlayarak ona mesaj vermeye çalışırlar. Ancak Osmanlı

Devleti'nin öyle bir sultanı olmamıştır. Bu film öğrencilerin eksik bilgileriyle ne tür hamlelerde bulunabilecekleri ile ilgili önemli dersler de vermektedir.

Öğretmen filminde Hüsnü Bey ilkökul öğretmenidir. Hem köyde hem de şehirde öğrencileri tarafından sevilen, fedakâr ve dikkatli bir öğretmendir. Hüsnü Öğretmenin köydeki görüntülerinden öğrencileriyle ilgili çok bilgi elde edilememekle beraber onların öğretmenlerini sevdikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerden bazıları öğretmenleri İstanbul'a tayin edildiğinde traktör römorkunda onu uğurlamaya gelmiştir. Öğretmenlerinin ayrılmasına oldukça üzölmüşlerdir.

Film Hüsnü Öğretmenin İstanbul'daki geçim sıkıntısına odaklanmıştır. Öğrenciler, öğretmenin geçim sıkıntısı çektiğinin farkındadır. Onlar öğretmenler gününde öğretmenlerine kalem veya kitap hediye etmek yerine erzak yardımı yapmayı kararlaştırırlar. Onlar öğretmenlerinin yol ücreti ödememek için yürüdüğünü fark etmişlerdir. Ancak bazı veliler bu duruma tepki gösterirken bazı veliler ise kayıtsız kalmamıştır. Öğrencilerin gayretleriyle Hüsnü Öğretmene iki ay yetecek kadar erzak getirirler.

Hüsnü Öğretmenle öğrencileri arasında duygusal bir bağ kurulmuştur. Müdürün okulda istemediğı köpeğın kalması için gayret eden Hüsnü öğretmen öğrencilerinin gözünde bir kahraman olmuştur. O, çocukların dünyasını anlamaya çalışmıştır. Baz öğrencileri filmin ilerleyen bölümlerinde ailelerine rağmen öğretmenlerinin yanında olmuşlardır. Öğrencilerin dünyasına girebilmek onlara örnek olabilmek için önemlidir. Kurulan sevgi bağı öğrenmeyi teşvik etmektedir. Tahtaya çıkmaya çekinen öğrenciler öğretmenleriyle birlikte daha cesaretli olmuşlardır.

Sınav filminde ise lise son sınıfta okuyan beş öğrencinin okul yönetimi, öğretmen ve aileleriyle kurmuş oldukları ilişkiler ele alınmıştır. Bu film öğrencilerin üniversite giriş yılında ortaya nasıl bir mücadele koyduklarına odaklanır. Üniversite sınavı hayatlarının belki de en önemli sınavı olacaktır. Hayatlarının “180 dakikaya” sıkıştıran bir sınava bağı olması onları oldukça yormakta, ailelerini de tedirgin etmektedir. Babasız bir evde büyüyen Mert annesiyle

yaşamaktadır. Hem okuyup hem de çalışmak zorundadır. Ancak okula sıcak bakmaz çünkü sınav vardır. O, kendine göre sistemi çözmüş birisidir. Üniversiteyi kazanmanın ve diplomalı olmanın da bir şeyi garantiye almadığını ifade eden Mert, “anne baksana ortalık diplomalı işsiz kaynıyor” yaklaşımıyla günümüzde üniversite bitirmenin iş kapısını garanti etmediği gerçeğini dışa vurmaktadır. Mert’in okuldan beklentisi bir iş sahibi olmaktır. Günümüzde okullar faydacı bir yaklaşımla eğitimden ziyade maddi beklentilerin karşılanması için aracı kurumlara dönüşmüştür. Aslında okul bir eğitim kurumu olarak insanların sadece maddi geleceklerini değil manevi yönlerini de geliştirmeyi hesaba katmalıdır.

Öğrenciler aralarında konuşurken, madem bu sınav “seçme sınavı”, bize de seçme hakkı verseler diye söylenseler de diğer taraftan gerçek farklıdır. “Ne seçmesi oğlum sen daha öğrencisin” yaklaşımıyla bir seçimden ziyade zorunluluğu ortaya koymaktadır. Lise son sınıf öğrencileri hem üniversite sınavına hem de okul sınavlarına hazırlanmak zorundadır. Ancak ikisi birlikte zor yürümektedir. Bundan dolayı onlar okul derslerinin sınav sorularını çalmayı düşünürler. “Çünkü sistem sana yamuk yapıyorsa sen de ona yapacaksın” diyen Levent Lemi -ki bu okuldan daha önce mezun olmuş zengin bir işadamıdır-referans kaynağı olurken meydana gelen yozlaşmaya da dikkat çekmiş olur. O, öğrencilerin gözünde “oyunu kurallarına göre oynamış” biridir. Çünkü üniversite kazanmak bir iş kapısını zorlamak demektir. Üniversitelere iş kapısı olarak bakılması orayı teknik boyutuyla düşünmek anlamına gelir. Üniversite ise bunun çok ötesinde bir anlam taşımaktadır. Bugün okulların sadece iş ve meslek açısından değerlendirilmesi okulların eleştirilmesi eleştiri konusudur. Fakat “oyunun kuralları” değişmiştir.

Öğrenciler ne ile karşı karşıya kaldıklarının farkındadır ve verilen eğitimi de tartışmaya açmaktadırlar. “11. sınıfa gelmiş öğrencileri çarpma, bölme, özne, yüklemle kandırmaktalar”. “Bu mu lan eğitim” ifadeleriyle eğitimi yeniden gözden geçirmenin gerekliliğini ortaya koymaya çalışırlar. “Benim gençliğimi çalanlardan ben de soruları çalarım” sözleriyle kendilerini haklı çıkarmaya çalışırlar. Açık bir faydacılık sezilen bu ifadelerle gençlerde toplumda oluşan

hazır tüketme ve çıkarıcı anlayışa gönderme yapılmıştır. İnsanların memnun olmadıkları sistemler insan yetiştirme noktasında eksik kalır. Liseyi 5 yıldır bitiremeyen Mert annesinin hasta olduğunu öğrenince onu mutlu etmek için üniversite sınavlarına hazırlanmaya karar verir. Çünkü hasta annesi “*seni üniversiteli olarak görseydim gözüm açık gitmezdi*” demiştir. Ailelerin çocukları üzerinde pozitif ya da negatif birçok etkisi olmaktadır. Çocukların davranışları genellikle ebeveyn yaklaşımları sonucunda şekillenmektedir(Hoşgörür, 2008:159). Mert’in okula gitme düşüncesi olmamasına rağmen o, annesinin hastalığını öğrenince onu mutlu etmek için sınava girmeye karar vermiştir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de insanların daha güvenli bir gelecek için üniversite eğitimini zorunlu görmeleri ailelerin planlarını çocukların eğitimlerine göre yapmalarını zorunlu kılmaktadır.

Bu filmde aile bireylerinin sınavı merkeze alarak çocuklar üzerindeki baskı özellikle işlenmiştir. Aile tutum ve davranışlarının belirlenmesinde sınav oldukça belirleyici olmaktadır. Filmde baskıya isyan eden öğrencileri soruları çalmaya sevk eden sebeplerden birisi de ailelerdeki haklı/haksız baskılardır. Filmin kahramanlarına bakıldığı zaman hepsinin farklı problemleri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu öğrenciler doğrudan veya dolaylı olarak sınavla ilişkili şekilde ailelerince baskı altına alınmaktadır.

Film, Türkiye’deki sınavın zorluğuna dikkat çekerek, öğrenci ve ailelerinin durumunu anlatmaya çalışmıştır. Öğrenciler ailelerinin baskısından kurtulmak istemektedir. Bundan dolayı okulda yapılan deneme sınav cevaplarını çalmaya karar verirler. Çünkü bu sınav sonuçları eve gelmekte ve öğrenciler üzerinde aile baskısına sebep olmaktadır. En büyük bir baskı konusu ise Öğrenci Seçme Sınavı(ÖSS)dır. Öğrencilerden tıp okumayı hedefleyen Kaan çalınan üniversite sorularına bakmaz. Dürüstlüğün ödülünü çalınan ÖSS sınav sorularına bakmayarak alacaktır. Film yanlış bir sistem içerisinde doğru yaklaşımın gerekliliğini vurgulamıştır.

Şanlıurfa’da çekilen *İki Dil Bir Bavul* filmi Türkiye’nin politik ve sosyolojik alanda tartışılan dil meselesini ilkökul öğrencilerinin okul tecrübeleri ve bölge

insanının algıları üzerinden okumaya çalışmaktadır. Film bölgenin fiziksel koşullarının zorluk ve yetersizliğini fotoğraflarken izleyicileri düşündüren bir gerçeklikle seyircinin önüne çıkmaktadır. Bölge bozkır iklimin etkili olduğu bir yerdir ve bu iklimin çocuklara yansımaları görüntülenmektedir. Çocukların bakışı bölgenin acizliğini yansıtır gibidir(Sarıbudak ve Oruç, 2017:113). Ailelerinin çoğu Türkçe konuşamadıkları için özellikle okula yeni başlayan çocuklar Kürtçe konuşmakta, ne öğrenci öğretmeni ne de öğretmen öğrenciyi anlayabilmektedir. Bu durumda Emre öğretmen öğrencilerine “dediğimden bir şey anlamıyorsunuz demi? İyi ben de sizin dediğinizden bir şey anlamıyorum” sözleriyle öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim kopukluğunu açık etmektedir.

Resim 3.11. Öğrenci annesi tarafından okula hazırlanmaktadır.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Sınıfın ilk kuralı Kürtçe konuşmamaktır. Çünkü derslerin hepsi Türkçedir. Gelecek yıllarda da eğitim Türkçe olacaktır. Bu arada Emre öğretmen de Türkçeyi İstanbul ağzıyla değil kendi yöresel Denizli ağzıyla konuşmaktadır. Bu okulda tek sınıf vardır ve birinci sınıftan beşinci sınıfa kadar bütün öğrenciler tek bir öğretmenle bu sınıfta öğrenmek zorundadır. Demirci Köyü’ne kara bulutlar çökmüş olmasına rağmen artık köyün Emre Öğretmeni vardır. Öğrencilerin yaşı küçük olduğu için okulla ilgili bilinçleri tam gelişmemiştir. Öğretmenin uğraşları sonucu öğrencilerin birçoğu okula gelmiştir.

Resim 3.12. Öğrencilerden Zülküf yazı yazmayı öğrenmektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Birinci sınıf öğrencilerinden Zülküf artık çizgi çekebilmekte ve yazma yolunda adımlar atmaktadır. Coğrafyanın zorlukları öğrencinin ellerinde düğümlenmiştir. Her ne kadar küçük bir çocuk olsa da elleri yetişkin eli gibidir. Zülküf gayretlidir ve bölgedeki birçok çocuk gibi ders çalışıp başarılı olmak durumundadır. Bu filmde öğrenciler coğrafyanın zorluğuna rağmen gayretleriyle ön plana çıkmıştır. Fırsat verildiğinde insanların öğrenebildikleri gösterilmiştir.

Resim 3.13. Öğrenci, evinde ev ödevini yapmaktadır.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

İmkânsız Olasılık filminde öğrenciler okulu gelinmesi gereken bir yer olarak görmemektedir. Dersten kaçarken öğretmenleri tarafından yakalanarak

getirilmişlerdir. Öğrencilere okula niçin gelmeleri gerektiği anlatılmalıdır. Ancak bu doğal yollarla olabilir. Filmde öğrenciler okulu kuşatan uyuşturucu çetesiyle anlayışsız ailelerin arasında var olmaya çabalamaktadır. Aileler veli toplantısına bile katılmamıştır. Aileler problemlerin çözümünde merkezi rol üstlenirler. Ailelerin disiplin sorunlarının çözülmesinde, motivasyon sağlanmasında ve öğretmenle kurulacak ilişkide önemli sorumlulukları vardır(Erdoğan, 2001:135). Öğrencilerin sertliklerinin altında ciddi yalnızlık çektikleri Tarık Öğretmenin uzatılan elini tutmalarından anlaşılmaktadır.

Öğrencilerden Abdullah, Reis ve Zehra üzerinden giden film Tarık Öğretmenle birlikte öğrencilerin hayatını merkeze alarak ilerlemektedir. Abdullah müziği seven bir öğrencidir ve okulda uyuşturucu dağıtmaktadır. Üstelik sadece okulda değil okul dışındaki kafelere de girip çıkmaktadır. Öğrenci olmanın dışında kendine verilen görevleri sadakatle yerine getirmektedir. Çünkü sahip olmak istediklerini bu yolla bir güce eklemlenerek kazanmanın peşindedir. Başkarakterlerden Reis, akşam okuldan sonra babasının tamirhanesinde çalıştığı için derslerde genellikle uyumaktadır. Abdullah ile aralarında iktidar mücadelesi vardır. Zeynep sınıfın en başarılı öğrencisidir. Babası okumasına karşıdır. Annesi yardımcı olmaya çalışsa da babası evlenme yaşının geldiğini söylemektedir.

Okul uyuşturucu çetesinin etkili olduğu bir yerdedir. Dışarıdan öğrencilere müdahil olunmaktadır. Abdullah, Zehra ile yakın arkadaşır ve uyuşturucu çetesiyle yakınlığı bulunan Abdullah'a uyarılarda bulunmaktadır. Abdullah çağrılara kulak vermeden uyuşturucu dağıtmaya devam etmektedir.

Sınıflar gruplaşmıştır. Reis “Çeyrek Çete” olarak adlandırılır. Öğrencilerin kullandığı jargona bakıldığında kendi anlayabilecekleri ve sözleriyle birbirlerine üstünlük sağlayabilecekleri koşulları oluşturma gayretindedirler. Akran baskısı gören öğrenciler bulunmaktadır. Genellikle ergenlik dönemindeki genlerde aile içinde anlaşmazlıklar ve akran zorbalığı öne çıkmaktadır (Alçekiç Yaman, 2018:138). Filmde başka sınıfın öğrencileriyle sözleşerek kavgaya ederler. Farklı görüşlere sahip ya da rakip olarak görülen öğrenciler arasında sınıfta veya okulda çatışma görülebilmektedir (Silman, 2018:58).

Öğrencilerin öğretmenlerini örnek aldıkları filminden anlaşılabilmektedir. Öncelikle 11C sınıfı sosyal bilimler ağırlıklı bir sınıf olmasına rağmen ortak sinerjiyle hareket etmeyi Tarık Öğretmenle başarabilmiştir. Öğrenmenin sorumluluğunu üzerine alabilen bireyler olmuşlardır. Eğitimin amaçlarından birisi öğrencilere öğrenmenin sorumluluğunu kazandırabilmektir. Birbirinden kopuk olan bu sınıf ortak amaçlar peşine koştuklarında hem akademik hem de karakter gelişiminde birbirlerine katkıda bulundukları anlaşılmıştır (Khan, 2019:41). Birbirleriyle konuşmaya başlayan öğrenciler öğretmenin katkısıyla birbirlerine daha da yakınlaşmaktadır. Ortak problemler insanları çözüme dair beraber düşünmeye sevk eder.

3.5.4. Türk Sinemasında Veli Temsilleri

Aile okul öncesindeki eğitimin en önemli parametrelerinden birisidir. Oraya eğitimin ilkokulu denilebilir. Doğumdan okul çağına gelene kadar çocukların hayatları için gerekli donanımın büyük bir kısmının bu dönemde olduğu bilinmektedir. Bundan ötürü ana okul ve öncesi eğitim ülkelerin eğitim sistemlerine girmiştir. Eğitim sistemli düşünebilmenin temel taşıdır ve bu öncelikle ailede başlayan kültürel, toplumsal ve bireysel bir sürece işaret etmektedir. Ancak teknolojik imkânların çok boyutlu gelişimiyle birlikte çocuklar ailelerinden koparak teknolojik aygıtlarla yaşamaya başlamaktadır. Dünya üzerindeki teknolojinin gelişimiyle eğitim algısındaki gelişmeler sadece eğitimcileri değil aileleri de yakından ilgilendirmektedir. Çünkü okuldaki eğitimin işlevi ciddi şekilde sorgulanmaya başlamıştır. Teknolojinin insan hayatında yaygınlaşmasıyla ihtiyaç olan bilgiye ulaşmak daha da kolaylaşarak çeşitlenmiştir(Aydoğan,2017:107). Birkaç on yıl öncesine kadar evdeki ansiklopedilerin yerini, internet, televizyon ve sinema almıştır(Adanır, 2006:25).

Hababam Sınıfı filminde veli bağlamında herhangi bir görüntü bulunmamaktadır. Söylemlerden anlaşıldığına göre çocukların ana-babaları okulu ziyaret etmemekte

sadece okul ücretini göndermektedir. Okul müdürünün “Mahmut Bey sadece ücretleri gönderirler o kadar” sözlerinden de anlaşılacağı üzere veliler çocuklarıyla çok ilgili değillerdir. Hatta Güdük Necmi’ye Mahmut Hoca “baban ne iş yapıyor” diye sorduğunda o, “*galiba karanlık işler*” cevabıyla ailesiyle iletişim kurma konusunda problem yaşadığı anlaşılabilir. *Hababam Sınıfı*’nın disiplinsiz tutumunun sebeplerinden biri de ailelerin ortaya koyduğu bu kayıtsız durum olabilir. Filmde çocuklarıyla ilgili herhangi bir veli profili görüntülenmez. Okul ve sınıf içi kuralların uygulanması için velilerle işbirliğine gidilmesi ve onlarla iletişim kurulabilmesi gerekmektedir. Eğitimin en önemli unsurlarından birisi ailedir. İletişim kurabilmek problemlerin çözümüne dair atılmış değerli adımlardandır. Aile ve okul arasında iletişim ve güven tesis edilebilirse sorunlar minimize edilebilir (Boynton ve Boynton,2007:53).

Öğretmen filminde ise velilerin okul ve öğretmen hakkında farklı iki görüş hakim olmuştur. Öğretmenlerin yaşadığı ekonomik sorunlar üzerine eğilen filmde Hüsnü öğretmenin ailesini geçindirmek üzere yapmış olduğu hamleler öğrencilerini rahatsız etmezken, velilerden bazılarını rahatsız etmiştir. Bazı veliler ise öğretmenin yanında olunması gerektiğinden bahsetmişler ve çocuklarını takdir etmişlerdir. Öğretmenler gününde Hüsnü Öğretmene klasik hediyeler vermekten ziyade erzak yardımında bulunma kararı alan sınıf bu fikri aileleriyle paylaştıklarında bazı veliler tepkilerini ifade etmiş, bazı veliler ise tanışmak üzere okula gelerek Hüsnü Öğretmenle görüşmek istemişlerdir. Ekonomik sıkıntılarından dolayı ek iş yapmak zorunda kalan Hüsnü Öğretmene bir veli iş teklifi dahi yapmıştır. İlerleyen zamanda psikolojisi bozulan öğretmen bir veli tarafından milli eğitim müdürlüğüne şikâyet edilerek müfettiş görevlendirilmesini sağlanmıştır. Ailenin ve ülkenin ekonomik olanakları eğitim paradigmasıyla yakından ilgili olan öğrenci, öğretmen ve velileri yakından ilgilendirmektedir. Ailelerin çocuklarının eğitimlerine olan alakaları hem öğretmeni hem de öğrenciyi olumlu anlamda etkilemektedir (Aydoğan,2017:178).*Öğretmen* filminde de velilerin genel olarak çocuklarının eğitimleriyle ilgili olduğu gözlemlenmiş ve okuldan beklentilerini dile getirmişlerdir.

İki Dil Bir Bavul filmi köy şartlarında çekilmiş yarı kurmaca, yarı belgesel türde bir film olarak görülebilir. Yaşananlar tüm canlılığıyla verilmeye çalışılmıştır. Aileler zor şartlarda geçimlerini sağlamasına rağmen yaşadıkları şartları kabullenmişlerdir. Filmin ilk sahnelerinde okul başlamasına rağmen veliler okula kayıtsız kalmışlardır. Okullar toplumsal birer sistemdir. Okul aile ilişkisinin gelişmesi okulla çevre ilişkisinin daha emin bir şekilde yürütülmesini mümkün kılmaktadır. İlk ağızdan kurulan iletişim çocuklarda okul ve öğretmenler hakkında olumlu duyguların geliştirmesinde önemli rol oynar(Erdoğan,2004:146).

Resim 3.14. Anne çocuğunu okula hazırlamaktadır.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Ancak ilerleyen sahnelerde çocuklarını okula hazırlamak, ödevlerine yardımcı olmak, veli toplantısına katılmak gibi çocukların eğitimi için önemli eylemlerde bulunmuşlardır. Schmidt(2017:187)'in yaklaşımıyla az sayıda öğrenci ebeveynlerinin desteği ve yüreklendirmesi olmadan en üst düzeyde gelişir. Demek ki öğrencilerin başarılı olması aile ve okulun kurmuş olduğu ilişkiden önemli derecede beslenmektedir. Veliler ayrıca köyelerine gelen öğretmeni kabullenmişler ve ona yardımcı olmuşlardır. Daha önce bazı Türk filmlerinde kırsal bölgelere gelen özellikle kadın öğretmenlerin kırsal bölgelerde saptanmıştır. Ancak Emre öğretmen de bu köye alışmıştır. Burada geçen bir yılın onun için verimli geçtiği söylenebilir.

Resim 3.15. Aileler veli toplantısındadır.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Bölgesel imkânsızlıklar da düşünüldüğünde buradaki çocukların kendilerini geliştirip iyi bir gelecek kurmaları için okul önemli bir basamaktır. Genel olarak okul insanların gelecek kurmak amacıyla sistemleşmiş eğitim alma taleplerini karşılarsa da özellikle ekonomik ve sosyal imkânları yetersiz bölgelerdeki veli ve öğrencilerin başarı motivasyonlarının daha güçlü olduğu söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında okul ekonomik seviyesi düşük çocuklar için hala büyük bir fırsattır(Gür,2016:98). Eğitime olan ihtiyacın farkında olan veliler yaptıkları konuşmalardan anlaşıldığı kadarıyla hizmet götürüldüğünde kabul etmektedirler. Bireyleri öğrenme sürecinde güdüleyen iki kaynak vardır: Bunlar kişinin kendisi ve aile bireyleridir(Aydoğan,2017:180). Kişinin içinde bulunduğu şartlar, çevre ve aile onun okulla olan ilişkisinde belirleyici olabilmektedir.

Sınav filmi lise son sınıftaki öğrencilerin okul yaşamları ve sınav psikolojisiyle ilgili birçok veri sunmaktadır. Üniversite sınavı yaklaştığı için öğrenciler, aile bireyleri ile birlikte görüntülenmektedir. Üniversite sınavına girecek yüz binlerce öğrenci arasından Gamze, Uluç, Kaan, Mert ve Sinan'ın aileleriyle yaşamış oldukları problemler hemen hemen Türkiye'de üniversite sınavına giren gençlerin yaşayabilecekleri muhtemel sorunlara odaklanmaktadır. Gamze, evdeki aile kavgasının arasında kalmakta ve annesinin desteğiyle okumaktadır. Uluç, kendi halinde babasının çok müdahil olmadığı bir öğrencidir. Kaan, sürekli baba baskısı gören ve ailenin diğer üyeleriyle karşılaştırılarak küçümsenen biridir. Sinan, emniyet görevlisi sert bir babanın oğludur. Babası zamanla fiziksel şiddete

varıncaya kadar sinirlenebilmektedir. Mert ise, annesiyle yaşayan okulu çok umursamayan ancak annesinin hastalanması sonucu üniversite sınavına girmeye karar veren biridir. Velilerin genel olarak olumsuz yansımalarını görmekteyiz. Onlar, çocuklarının başarılı olabilmesi için baskı yapmaları gerektiğini düşünmektedir. Kaan, başarılı bir öğrencidir, ancak babası iğneleyici sözlerle onu sürekli tahrik etmekte sürekli olumsuz eleştirilerde bulunmaktadır. Babasının, “‘utaniyorum senden eşek herif” şeklinde yaklaşımına üzülmektedir.

Resim 3.16. Kaan’ın abisi deneme sınav netlerini sorgulamaktadır.

Kaynak: (Sorak:2006).

Sinan’ın babası sürekli bağırmakta ve ona ders çalışması gerektiğini söylemektedir. Annesi de Sinan’ı faydalı olacağını düşünerek cinci hocaya dahi götürmüştür. İnsanların yaşayabilecekleri paranoya durumları velilerin kanaatleriyle birlikte verilmiştir. Aileler öğrencilerin zor ve stresli oldukları zaman dilimlerinde daha hassas olabilmektedir. Ancak bazı veliler çoğu kez iyi niyetle hareket etseler bile çocukları daha da kaygılandırabilmektedir.

Gamze’nin anne babası da sürekli kavga etmektedir. Hem aile içi problemler hem de Gamze’nin geleceği ile ilgili konularda anlaşamamaktadırlar. Gamze bu durumdan çok etkilenmektedir. Çocuklar anne babalarını model alırlar ve kavramlar aileleri aracılığıyla çocukların dünyasına aktarılır. Kavganın çözüm yolu olarak görüldüğü ailelerde çocuklar bundan çok etkilenmekte hem de saldırganlıkları artabilmektedir(Celep, 2004:7).

Resim 3.17. Anne baba kavgasından şikâyet eden Gamze.

Kaynak: (Sorak:2006).

Filmde Mert’in annesi dışındaki velilerin çocuklarına karşı olumsuz tutum ve tavır sergiledikleri görülebilmektedir.

İmkânsız Olasılık filmi İstanbul’un arka mahallelerinde lise çağındaki gençlerin uyuşturucu tuzağı karşısındaki tavırlarıyla beraber okul, öğretmen ve velileriyle yaşamış oldukları ilişkileri de gün yüzüne çıkarmaktadır.

Abdullah annesiyle yaşamakta ve müzikle uğraşmaktadır. Onun sahipsiz olduğu ve ailesinden destek alamadığı anlaşılmaktadır. Zehra ise annesinin desteğiyle okula gidebilmektedir. Babası okumasına karşıdır ve evlenecek yaşa geldiğini iddia etmektedir. Annesi sabah kahvaltısını hazırlayıp onu okula uğurlamaktadır. Reis, gündüz okul çıkışından sonra babasının oto tamir atölyesinde çalışmakta, babasının bağırımlarına hakaretlerine maruz kalmaktadır. Tarık Öğretmenin girişimi sonrasında Reis, babasıyla ilişkisini düzeltmiş ve birbirlerini dinlemeye başlamışlardır. Öğrencilerin genel olarak ergenlik dönemleri aileleriyle problemlerin çok fazla yaşandığı bir döneme denk gelir. Halifeoğlu (2013:50)’nun yaklaşımıyla “anne baba çocuk arasındaki ilişki ergenlik döneminde zorlu bir sınamadan geçmektedir”.

Resim 3.18. Babasıyla ilişkilerini düzelten Reis, Tarık Öğretmene gülümsemektedir.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Okuldaki uyuşturucu problemini konuşmak üzere velilerle toplantı yapmak isteyen Tarık Öğretmenin davetine hiçbir veli iştirak etmemiştir. Veli ve okul ilişkilerinin yoğunluğu eğitimin kalitesine yansıyabilmektedir. Okullar genellikle velilerle olumsuz bir durum olduğunda ilişki kurmaktadır. Okulla ilişki kuran veli ve çocuk tedirgin olabilmektedir. Öğretmen ve veli ilişkisi öğrencinin okula olan tutumuna pozitif katkı yapmaktadır(Celep, 2004:93). Tarık Öğretmen velilerin ilgisiz kalmasına şaşırılmaktadır. Mikrofon alarak velilere seslenen Tarık Öğretmen onlara çocuklarına sahip çıkmaları konusunda uyarılarda bulunmuştur. Gerçekte öğretmenin aile ile kurduğu ilişki etkili iletişim için gereklidir. Kişilik yapısının oluştuğu öğrencilik yılları öğretmen ve aile bireylerinin katkılarıyla pozitif yönde seyir alabilmektedir (Çelik, 2008:167).

3.5.5. Türk Sinemasında Eğitimi Değerlendirmek

3.5.5.1. *Hababam Sınıfı*’ndan Eğitime Bakmak

Hababam Sınıfı filmi öğrencilerin disiplinsiz kaldıklarında ne tür bir okul tipinin oluşacağını göstermesi bakımından önemlidir. Bu filmde eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve okul çalışanlarına dair fikir edinilebilmektedir. Filmin eğitimci kahramanı Mahmut Hoca'nın dışındaki karakterler eğitim bağlamında değerlendirildiğinde oldukça pasif ve faydasız görünmektedir. Yaptıklarını bir

meslek değil iş olarak görmektedir. Özel bir okul olan Çamlıca Lisesi öğrenci kaydı yapmadığında ekonomik gelir elde edemeyecek ve okulda eğitim kesintiye uğrayacaktır. Bu durum okul müdürü için oldukça makul bir gerekçe olmaktadır. Öğretmenler yaşları ilerlemiş olmasına rağmen aldıkları emekli maaşları yetersiz geldiği için çalışmak zorundadır ancak fiziksel kusurları öğretmek için sınırlı kalmaktadır. Öğrenciler ise gençliklerinin verdiği heyecanla günlerini gün etme derdindedirler. *Hababam Sınıfı* öğrencilerine sigara içmek, okuldan kaçmak, dersin işleyişini engellemek, oturup ders çalışmaktan daha cazip gelmektedir. Ailelerinin de her hangi bir müdahalesi olmadığı düşünüldüğünde yaşı ilerlemiş olan bu lise öğrencilerini motive eden hiçbir şey yoktur. Öğretmenler kendilerinde sorumluluk hissi geliştirdiğinde fail olarak okullarda yapabilecekleri çok şey vardır. Öğretmenler öğrencileri üzerinde etkili olabilmekte, öğrencide olumlu tutum ve davranış geliştirmeye katkı sağlayabilmektedir. *Hababam Sınıfı*'nda öğrencide oluşturabilecek kişi okulun yeni okul muavini ve tarih öğretmeni Mahmut Hocadır. Kendisiyle barışık bir kişi olduğu anlaşılan Mahmut Hoca, “çocuklar bana başka bir ad bulmanıza gerek yoktur.Bana Kel Mahmut derler” söylemiyle kararlı bir duruş sergiler. Çünkü öğretmenin öğrencilerle ilk görüşmesi, birbirleri açısından önemlidir.

Eğitim felsefesi bağlamında bakıldığında Mahmut Hocada realist yaklaşımı görmek mümkündür. O, ilk dersinden itibaren problem tespitine başlamış, *Hababam Sınıfı*'na temel bazı kuralları hatırlatma ihtiyacı hissetmiştir.Örgün eğitimin yeri olan okullarda mekân hakkında bilgi sahibi olmadan eğitimi sürdürmek zor olabilir.Okullar sadece öğretim kurumları değildir. Bu mekânlar çeşitli yollarla akademik çalışmanın ve sosyal ilişkilerin kurulduğu minyatür toplumsal sistemin bir parçasıdır. Bu bağlamda okullar öğrencilerin hayatında aileler kadar önemli olabilmektedir. Çünkü okulun çıktıları hem maddi hem de manevi olmaktadır (Gander ve Gardiner, 2004: 495).

Okul, disiplin ve belirlenmiş müfredatla ilerlemek durumundadır. Orası gelişigüzel bir mekân değildir. Kant (2006:96) 'ın yaklaşımıyla eğitim kişilik oluşturma uğraşısıdır. İnsan rasyonel bir varlık değildir. Davranışları her zaman tutumlu olamamakta ve duygu durumu anlık değişebilmektedir. İnsanın bu yönü

de dikkate alınarak eğitim, belirli planlarla disipline edilmiş kurallara sıkıca bağlanarak yürütülebilir. Belirlenen yöntem hem eğitimcilere hem de öğrencilere yol haritası olacaktır.

Mahmut Hoca okulda göreve başlayana kadar öğrenciler, okul tuvaletlerinde sigaralarını rahatça içebilmişlerdir. Mahmut Hoca geldiğinde bu o kadar kolay olmamıştır. O, belli kuralların işletilmesinin yalnızca okulun diğer öğrencileri için değil *Hababam Sınıfı* öğrencileri için de gerekli olduğunun bilincindedir. Okullarda kendi özerkliğini ilan eden öğrenciler olduğu gibi bu şekilde sınıflarda olabilmektedir. Bu örnekler diğer sınıflar için bir problem kaynağıdır. Gençlerin hissi yaklaşımları ve yaşlarından kaynaklanan muhalif kimlikleri onların birçok kuralı kabul etmeyi engelleyici bir nitelik kazanmalarına sebep olmaktadır. Eğitimciler genç nesillerin kendi toplumlarının ve küresel toplumun geleceği için önemini farkındadır. Mahmut Hoca'nın devamlı şekilde öğrencilerin üzerine hassasiyetle titremesinin altında bu sebep yatıyor olmalıdır. Milletlerin eğitim felsefeleri, nasıl bir insan ve toplum modeli inşa etmek istedikleri ile yakından ilgilidir(Çağlayan,2015:25).

Resim 3.19. Hababam Sınıfı öğrencileri okul tuvaletlerinde sigara içmektedir.

Kaynak: (Eğilmez:1975).

Eğitim felsefesinin temel uğraşı alanlarından birisi öğrencilerin ne şekilde eğitilmesi gerektiğidir. Bu soru Platon'da derin bir ilgi uyandırmıştır. Platon eğitim tartışmasına toplumun ihtiyaçlarını ve insan yeteneklerinin çeşitlerini analiz ederek başlamıştır. J. Dewey'i kendine hayran bırakan Platon'un eğitimin

çocuğa uydurulması gerektiği fikridir(Noddings,2016:2-8). Bu düşünceyi Amerika’da Özgürlük Okulu’nu kuran Neill’ de de görmek mümkündür. Okulunu kurarken bunu şöyle dile getirmektedir: “Kafamızda tek bir düşünce vardı; çocuğu okula uydurmak yerine okulu çocuğa uydurmak”(Neill, 2000:40).Bu düşünceyi geliştirebilmek için çocukların temelde kendi farkındalıklarını kazanmaları sağlanmalıdır. Eğitimin bir süreklilik içerisinde geliştiğini dikkate alarak eğer lisede öğrencinin davranış bozukluğu hala devam ediyorsa okulu ona uydurmak zor olacaktır. Dikkat edildiğinde lise çağına gelmiş *Hababam Sınıfı* öğrencileri, ilkokuldaki öğrencilere verilmesi gereken temel eğitime muhtaç haldedir. *Hababam Sınıfı* bu açıdan iyi bir örneklik teşkil etmemektedir. Fakat yılsonu müsameresinde bu sınıf bütün okulu eğlendirmeyi başarmıştır. Bu bağlamda öğrencilerin beceri ve yeteneklerini geliştirebilecekleri okullarda öğrenim görmelerini sağlamak önemlidir. Türkiye’de belki de sınav sisteminin ortaya çıkardığı en büyük aksaklıklardan birisi öğrencilerin bir yükseköğretim kurumunda okuyabilmeleri için kendi yeteneklerinin farkında olmadan sınava hazırlanıyor olmalarıdır. Sınav tek tiptir ve bir seçeneğin işaretlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu sistem, şartlara ve zamanın ruhuna uygun olmadığı konusunda sıkça eleştirilmektedir. Türkiye’de öğrencilerin erken yaşlarda yetenekleri keşfedilerek yeteneklerine uygun okullarda okumalarının sağlanması hem kendileri hem de yaşadıkları toplum için daha verimli sonuçlar doğurabilir. Bir ülkenin en önemli kaynağı yetişmiş insanıdır. Bu açıdan eğitimin hedefi de bireylerin ve toplumun ihtiyacı olan insanların yetişmesine katkı sağlamaktır.

Resim 3.20. Mahmut Hoca *Hababam Sınıfı*’nı dinlemektedir.

Kaynak: (Eğilmez:1975).

Mahmut Hoca zaman zaman tecrübelerini anlatarak yaşanmış hikâyelerin mesajlarını öğrencileriyle paylaşma ihtiyacı hissetmektedir. Dewey(2007:27) 'e göre var olan deneyim içerisinde geçmişin başarıları ve şimdiki zamanın sorunları arasındaki bağlantıyı keşfetme niyeti yatmaktadır. Kuşak çatışması olarak adlandırılan farklı zaman insanları arasındaki ortak zaman inşa etme kültürü önem kazanmaktadır. Tabiidir ki yaşanmış zamanın bir birikim olarak tecrübeli insanlar vasıtasıyla gelecek nesle aktarılması eğitim adına önemli bir kazanç olacaktır. Eğitim bir yönüyle tecrübe paylaşımıdır. Her ne kadar kişinin kendi tecrübesi hayatını yönlendirmesi açısından gerekli olsa da, daha önceki yaşanmışlıkları dikkate almak önemlidir. Fakat bu kazanımın elde edilebilmesi için muhatapların eğitimi ciddiye alması gerekmektedir. Mahmut Hoca'nın filme yansıyan yönüne bakıldığında hem öğretmenlere karşı saygı ve yapıcı dili hem de öğrencilerini muhatap alma şekli belli bir ciddiyet içerisinde olmaktadır. Konuşmalarından onları önemseydiği ve gerekli saygıyı gösterdiği, onların alanına çok müdahil olmak istemediği anlaşılmaktadır. O, öğrencilerini azarlamak ve yermek derdinde değil, bilakis onları kendilerine ve topluma kazandırmanın uğraşısındadır. Bu uğraşısını filmin son bölümlerinde okul müdürüyle vuku bulan tartışmasından anlamak mümkündür. Müdürün okuldan kovmak istediği öğrenciyi sahiplenmiş ve müdürün ekonomik temelli eğitim anlayışına isyan ederek idealist bir tablo çizmiştir. Okul müdürünün "ben size o maaşı okulunda disiplini sağlayasınız diye veriyorum" sözlerine karşılık o, "bundan sonra vermez, kendinize eli sopalı bir müdür muavini bulursunuz" diyerek yapıcı disiplin anlayışını ortaya koymuştur. "Ben bir eğitimciyim tüccar değilim" diyerek noktayı koyan Mahmut Hoca, bu filmdeki eğitime dair verilmesi gereken belki de en önemli mesajı vermiştir. Bu cümle ile okul bağlamında eğitimi tekrar düşünmemizi hedefleyen film, merkeze Mahmut Hocayı alarak öğrencilerin nasıl kazanılabileceğini göstermiştir. Hastanede yatan hocalarını ziyaret eden *Hababam Sınıfı* hediye olarak Mahmut Hocaya mezuniyet diplomalarını getirirler. İdealist bir öğretmenin en büyük kazançlarından birisi olan öğrencinin başarısının görüldüğü sahnede *Hababam Sınıfı* verilmek istenen dersi almış

gibidir. Mahmut Hoca sadece öğrencilerine değil meslektaşlarına da örnek olmuştur. Fizik öğretmeni “Hocam siz bize bile bu yaşta okulu tekrar sevdirdiniz” cümlesini kurma ihtiyacı hissetmiştir. Her ne kadar film olumsuz öğrenci ve öğretmen gösterimleriyle başlamış olsa da son sahnelerde Mahmut Hoca'nın tedavi gördüğü hastanenin önüne gelen yüzlerce öğrencinin bekleyişiyle eğitime dair umutlu bir son verilmiştir.

Öğretmenlerin öğretim yöntem ve tekniklerine bakıldığında eğitimi ezberci bir yaklaşımla yürüttükleri görülmektedir. Okul içinde yapılan sınavların öğrencileri cezalandırmak için bir tehdit unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu sınavların yoruma açık olmayan sorularla ezberci bir yaklaşımın öğretmenlerde hakim olduğu “aferin oğlum kitap gibi ezberlemişsin, son soru IV. Murat devri ve akşam sefası bitkisinin katılım şeması” gibi sorularla yaklaşımların öğretmenlerin öğretme biçimlerinin ezberci öğretimi kapsadığı görülmektedir. Bugün Türk eğitim sisteminde her ne kadar ezberci sistemin aşılması için adımlar atılsa da bu anlayışın kısmen devam ettiği söylenebilir. Bu noktada ezberci anlayışın bir yöntem olduğu unutulmamalıdır. Birçok faydası da gözden kaçırılmamalıdır. Bir öğretim yöntemi olarak ezberi hepten kaldırmak ya da sadece ezber yöntemi kullanmak birçok problemi beraberinde getirecektir. İdealist bir öğretmen olmasına rağmen Mahmut Hoca'nın da ezberci bir sistemle gittiği gözden kaçmamaktadır.

Ezberci sistemlerin, teknolojinin insanların hayatındaki yerini almasıyla iyice tartışmaların göbeğinde yer aldığını belirtmekte fayda vardır. Teknolojinin, özellikle internetin bir kitle iletişim aracı olarak herkesin kullanımına açılmış olması eğitim imkânı bulamayan veya okulla ilişkisi olmayan kişilerin eğitimi için önemli bir fırsattır. İnternetin kitle iletişim aracı olmasıyla beraber hazır bilgi edinmenin kolaylaşmasıyla ezberleme alışkanlıkları iyice yok olmaktadır. 21. yüzyılda internet sayesinde medya ve eğitimin birbirini tamamlayan özelliğine dikkat çekmek gerekir. Dünyada toplumların birbirini daha çok tanıdığı ve birbirleri hakkında fazlasıyla bilgi sahibi oldukları düşünüldüğünde bunu sağlayan medyanın önemi daha da artmaktadır. Özellikle öğrencilerin medya

kullanımı dikkate alındığında onların küresel bir dünyada yaşadıklarına ikna oldukları görülecektir(Lynton, 2007:171).

Teknoloji günümüzde insan hayatının merkezindeki yerini almıştır. Fakat insan teknoloji konusunda yerini belirleme noktasında zafiyet yaşayabilmektedir. O bazen özne olarak yapıcı pozisyonunda yer alırken çoğu zamanda nesne olarak onu tüketen ve ondan etkilenen durumundadır(Gülcü, 2014:290). Teknolojinin bir eğitim aracı hüviyeti kazanabilmesi insanın teknoloji karşısındaki fail olma yönüyle yakından ilişkilidir. Bu açıdan kendini yenilemeyen ve zihinsel zeminde çağın eğitim felsefesinin dışında kalan sistemler kendilerini küresel çağa adapte etmekte zorlanacaktır(Özkan, 2016:140).

3.5.5.2. Öğretmen Filmi: Ekonomi Kıskaçında Bir Öğretmen

Türkiye’de eğitim alanında Batılılaşma çabalarının bir yansıması olarak değerlendirilen Tanzimat Fermanı ile birlikte Fransa eğitim sistemi örnek alınmıştır. Fransa’da Descartes’in bilim modeli olan matematik eğitimin temeldir(Tunalı,2009:72).Devlet okullarının program ve yöntemleri Fransız eğitim sistemine uygun şekilde alınmıştır. Sosyal ve Fen bilimlerinin gelişimi bile matematiğe bağlanmıştır(Aydoğan,2017:11). Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti köklü değişikliklere imza atarken öğretimi Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla Maarif Vekaletine bağlayarak öğretimde birliğin sağlanması kararlaştırılmıştır. Milliyetçi ideolojinin etkili olduğu Osmanlı coğrafyası parçalanarak farklı milletler kendi devletlerini kurmuştur. Türkiye de zor şartlar altında kalan Osmanlı topraklarını savunarak milli devletini kurup, milli eğitim ideolojisini geliştirmiştir(Kaplan, 2009:133).1950’ den sonra bir takım siyasal ve ekonomik sebeplerden ötürü Türk eğitim sistemi pragmatik anlayışla Amerikan eğitim sistemine yaklaştığı görülmektedir(Ülken akt. Aydoğan,2017:12). 1973 yılında Anayasa ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile milli eğitim sisteminin genel çerçevesi ve amaçları belirlenmiştir. Bu genel çerçevenin tek tipçi olduğu ve toplumun tüm kesimlerini yeterince kucaklamadığı gerekçesiyle eleştiriler aldığı bilinmektedir (Gür,2016:152).

Öğretmen filmi resmi araçların köy okuluna gelişleriyle başlar. Burası bir ilkokuldur. Okul kaymakam, milli eğitim müdürü, okul müdürü, öğretmen ve öğrencilerin katılımıyla açılır. Okul, ziyaretçilerini duvarına yazılmış M. Kemal Atatürk'ün “İlköğretim Eğitimin Temel Taşıdır” cümlesiyle karşılar. Bu söylem ilköğretimin insan hayatındaki temel görevine gönderme yapmaktadır. Okul, tek katlı küçük yaştaki çocukların öğrenim görmesine olanak tanıyan bir binadır. Okulların fiziksel olarak öğrenim görmeye uygun olması gerekmektedir. Özellikle son yıllarda büyük şehirlerin nüfusunun artmasıyla birlikte okullar şehrin ve kalabalık caddelerin arasında, çok katlı binalara dönüşmüştür.

Resim 3. 21. Hüsni Öğretmenin köyde görev yaptığı ilkokul.

Kaynak: (Tibet:1988).

Resim 3. 22. Kaymakam, milli eğitim müdürü, öğretmen ve öğrenciler törende hazır bulunmaktadır.

Kaynak: (Tibet:1988).

Yetkili ve öğretmenlerin hazır bulunduğu okul bahçesinde öğrenciler hep birlikte ‘Andımız’ ı okurlar. Bu resmi devlet uygulamalarından birisidir. Türkiye’de 1933’te tüm resmi devlet ve özel okullarda devam eden bu uygulama 2013 yılından sonra uygulamadan kaldırılmıştır. Devletin resmi üst görevlileri okuldaki başarıyı teşvik ve tebrik etmek için okulu ziyaret etmişlerdir. Eğitimde sorumlu kişilerin öğretmen ve öğrencileri ziyaret etmeleri, eğitimci ve öğrencilerin motive edilmeleri ve desteklenmeleri açısından önemlidir. Yapılan sınavda Anadolu Lisesine girme başarısından dolayı milli eğitim müdürü, hem Hüsnü öğretmeni hem de 5. sınıf öğrencilerini kutlar. Kaymakam ise gösterilen bu başarıdan dolayı Hüsnü öğretmeni bir üst dereceye terfiden İstanbul’a atanarak bir maaş ikramiyeyle ödüllendirildiğini bildirir. Bu noktada başarılı öğretmenlerin büyük şehirlere atanmasının ne kadar doğru olabileceği tartışılmalıdır. Bir bütün olan ülkenin aynı kaderi paylaşan çocukları iyi eğitim alma hakkına sahiptir. Türkiye’de büyük şehirlerin sunduğu imkânlardan dolayı öğretmenlerin büyük şehirlerde çalışmak istedikleri bilinmektedir. Ülkenin bazı bölgeleri zorunlu görev yeri olarak bilinmektedir. Bu bölgelerde görev yapan öğretmenler buralara aidiyet geliştiremedikleri gibi gittikleri bu yerlerden bir an önce ayrılmanın planlarını yaparlar.

Film toplumsal gerçekliği inşa etmeye çalışmaktadır. Bu filmde yönetmen öğretmenlerin başta ekonomik olmak üzere yaşayabilecekleri problemlere dikkat çekmiştir. Hüsnü Öğretmen realist bir öğretmendir. Dersinde şehirde yaşamakta olan problemlere paralel şekilde ders işlemektedir. Bu öğrenmenin etkin metotlarından birisidir. Örneğin kompozisyon dersinde öğretmen, öğrencilerine “kentteki ulaşım sorunu”nu anlatan bir kompozisyon yazmalarını ister. Öğrenciler yaşadıklarını kâğıda aktararak hayatı uygulayarak öğrenme fırsatı bulurlar. Dewey(2007:19) ’in aktardığı üzere eğitim kuramı iki görüş üzerinden şekillenmiştir. İlki eğitimin öğrencilerin doğal yetenekleri ve yaşadıkları gerçeklik üzerinden içsel bir gelişim olduğudur. Diğer yaklaşım ise doğal yeteneklere müdahale edilerek dışarıdan yaklaşımla olmaktadır. Eğitimdeki içsel ve dışsal unsurlar okulların niteliğini de belirlemektedir. Derslerde yaşanan gerçeklikten yararlanmak öğrencilerin hem ilgisini çekmekte hem de yaşadıkları

ortamlara farkındalıklarını artırmaktadırlar. Hüsni Öğretmen şehre gelmeden önce görev yaptığı bu köyde tarım yapmakta, hayvan beslemektedir. İnsanlar geldikleri yerleri sahiplendikleri zaman mutlu olurlar. Özellikle öğrenciler okullarını ne kadar sahiplenirlerse o kadar aidiyet geliştirebilirler.

İstanbul'a tayin edilen Hüsni Öğretmen İstanbul'da da başarılı olması ve oradan Ankara'ya atanarak üst makamlara çıkması tahmin edilmektedir. Temenniler gerçekleşmemiştir. Başarılı bir öğretmen olmasına rağmen şehir onun yok olmasına zemin hazırlamıştır. Çünkü şehir aynı zamanda var oluş krizlerinin yaşandığı mekânlara dönüşmüştür. Kiraladığı eve elektrik bağlatmak istediğinde “emlakçı ne yapacaksın açtırıp, para mı vereceksin elektriğe? Bir kanca atarsın direğe tamam” diyerek kaçak elektrik kullanmasını teşvik etmiştir. Ev sahibi olma hayalini de parasını kooperatifçiye kaptırmasıyla gerçekleşmez.

Resim 3.23. Okul Müdürü gazetelere haber olan Hüsni Öğretmeni uyarmaktadır.

Kaynak (Tibet: 1988).

Hüsni Öğretmenin ekonomik sıkıntı çektiğini düşünen öğrencileri ona öğretmenler gününde hediye almak yerine erzak yardımı yapmayı düşünürler. Bu durum gazeteye haber olunca “kendi öğretmenini kendin doyur” kampanyası başlatılır. Milli eğitim yetkililerinin başlatmış olduğu bu kampanya ile öğretmenlerin geçim sıkıntısı yaşadıkları yetkililer tarafından tescil edilerek kampanyanın örnekliği vurgulanmış Hüsni Öğretmen ödüllendirilmiştir. Aldığı maaşla geçinemeyen öğretmenlerin durumunu okul hizmetlisi şöyle dile

getirmiştir: “Bunların hali benimkinden beterdir. Ben hademeyim, ne iş olsa yaparım ama onların öğretmen diye bir sıfatları var”.

Resim 3.24. Hüsni Öğretmen “kendi öğretmenini kendin doyur” kampanyası çerçevesinde ödüllendirilirken.

Kaynak :(Tibet:1988).

Şehirde geçimini sağlamakta zorlanan Hüsni Öğretmen tekrar köye gitme arzusu taşımaktadır. Hüsni Öğretmenin köye gitme umutları yapılan bu “kampanya” ile iyice tükenmiştir. Çünkü iyi bir öğretmen olduğu için onun Ankara’ya gitmesi büyük olasıdır. Hüsni Öğretmen görevini daha iyi yaptıkça hayatı daha da zorlaşmaktadır. Bu da eğitimde yapılan işlerin karşılığının her zaman doğrusal olamayacağının bir işareti olarak okunabilir. Öğretmenlerin ya da eğitimle ilgili alanlarda çalışanların ekonomik açıdan büyük beklentilerinin olmaması gerektiği kabul edilir. Öğretmenlik daha çok gönüllü olmayı bekleyen bir meslek dalıdır. Özel eğitim kurumlarının sayısının artmasıyla birlikte ekonomik olarak güçlenmeyi hedefleyen okullar eğitime ekonomik temelli bir bakış açısı getirdikleri söylenebilir.

3.5.5.3. İki Dil Bir Bavul: Merkezden “Uzak”ta Eğitim

Resim 3. 25. Şanlıurfa Demirci Köyü İlkokulu

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

İki Dil Bir Bavul filmi nüfusun büyük çoğunluğunun şehirlerde yaşadığı bir zamanda köydeki eğitim gerçeğini dil meselesi üzerinden kameraya almaktadır. Şanlıurfa'nın Demirci Köyü'ndeki ilkokul öğrencilerinin Türkçe öğrenme serüveninin konu edildiği film izleyenlerine köy okulundaki eğitimi değerlendirme fırsatı vermektedir. Köy okulu, önünde Türk bayrağıyla devletin temsilcisi konumunda, öğretmen ise onun yürütücüsüdür. En ücra köşelere kadar uzanan eğitim hizmeti devletin öncelikli görevlerindendir. Emre Öğretmen okulun yanındaki lojmanda kalmaktadır. Devlet buraya gelecek öğretmen için bir yer yapmıştır. Bu durum Türkiye'de hemen hemen tüm köy okullarında aynı tip ve renkte iki göz bir yer yaparak öğretmene kolaylık sağlama amacı taşır. Böceklerin yuvası haline gelen bu yer Emre Öğretmen gelene kadar uzun zamandır misafir karşılamamıştır. Buradaki çocukların öğretmenden mahrum olduğu anlamına da gelmektedir.

Resim 3. 26. Sınıf ‘‘Milli Eğitim’’e hazır konumdadır.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa’sına göre eğitim devlet denetimi ve gözetimi altında yapılabilmektedir. Özel okullar bile kendi belirledikleri programı verecek durumda değildir. 1973’te 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun bazı madde ve fıkraları 2009’da revize edilmiştir. Milli eğitimin genel amaçlarının tanıtıldığı bu kanunda vatandaşların nasıl yetiştirilmesi gerektiği madde 2’de açıklanmıştır: ‘‘Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün ferlerini, Atatürk inkılâp ve ilkelerinin anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin milli, ahlak, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek’’(Gür,2016:153).

Şanlıurfa’nın Demirci Köyü İlkokulu ilk bakışta öğretmen ve öğrenci dışında temel eğitim için hazırdır. Sınıfta ise merkezini tahta üzerindeki Türkiye Cumhuriyeti bayrağı ile kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün resmi, Gençliğe Hitabe, İstiklal Marşı yer almaktadır. Bu dekor Türkiye’deki bütün okullar için geçerlidir. Ulus devletin temsilcisi olan Emre Öğretmen bu bölgeyi ‘‘aydınlatmaya’’ gelmiştir. O, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı’nı

çocuklarla beraber kutlamakta ve onların “milli bilinç”lerini oluşturmaya çalışmaktadır. Emre Öğretmen öğrencilere yönelik böyle bir bayramın dünyada ilk ve tek olduğunu ve bu bayramı Mustafa Kemal Atatürk’ün çocuklara armağan ettiğini gururla anlatmaktadır.

Filmde öğretmenlerin ne tür problemlerle karşılaşabileceklerine dair birçok sahne vardır. Emre Öğretmenin evinde su yoktur. Su almak için bir su kaynağına gitmesi gerekmektedir. Bu köyün fiziksel imkânları yeterli olmadığı bozkır iklimiyle üretimin çok zor olduğu bir yerdir. Türkiye coğrafyasının özellikle Doğu ve Karadeniz bölgelerinde fiziki şartların zorluğu hâkimdir. Üretim yapmanın zor olduğu yöreler birkaç yönüyle eğitim açısından değerlendirilebilir. Öncelikle ekonomik problemlerden dolayı çocuklar evdeki işlerin bir kısmını yapmak zorundadır. Alışılan yaşam dünyası ailelerin eğitim için yeterli bilinci kazanamayışına sebep olmaktadır. Bu kültürel hayatın bir parçasıdır ve kültürel bir ürün olan sinema, yarı belgesel türdeki bu filmle izleyicisine gerçeği göstermeye çabalamaktadır. Okulun ilk günü Emre öğretmen ütülü gömlek, kumaş pantolon ve kravatıyla dikkat çekmektedir.

Resim 3. 27. Emre Öğretmen okulun ilk günü öğrencilerini beklemektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan: 2008).

Türkiye’de eğitimin resmi dili Türkçe’dir. Bundan dolayı Emre öğretmenin ilk hatırlattığı kural Kürtçe konuşmamaktır. Çünkü derslerin hepsi Türk dilinde yapılmaktadır. Emre öğretmen Türkiye’de standart kabul edilen Türkçe’yi İstanbul ağızıyla değil, kendi yöresel ağızıyla konuşmaktadır. O, çocuklarla teker

teker ilgilenerek onlara Türkçe öğretmektedir. Burası tüm ilkokul öğrencilerinin toplandığı bir sınıftır. Öğrencinin az olduğu köylerde tüm sınıflar tek bir sınıfta toplanarak eğitim alırlardı. Eğitimde taşınalı sistemle bu uygulama zamanla ortadan kaldırılmıştır. Emre Öğretmen geldiği yere uyum sağlamış ve kararlı bir şekilde işini yapmaktadır. Ancak bazen ümitsizliğe düşmekte başını elleri arasına alarak düşüncelere dalmaktadır.

Resim 3. 28. Emre Öğretmen Türkçe öğretmektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Emre Öğretmenin öğrencilerle yaşamış olduğu iletişim problemi dolaylı olarak devletin bölgeyle iletişim kopukluğu anlamına da gelebilir. Öğretmen, film boyunca Türkçe öğretmek için yoğun bir gayret göstermiştir. Bugünün dünyasında insanlar okur-yazar olmak ve hesap yapmak zorundadırlar. Hızla değişen dünyada okul eğitimi okul dışındaki dünya ile ilişkisini iyi kurmak zorundadır. Eğitimciler okulda öğretilenlerle yaşam arasındaki ilgiyi buluşturarak öğrencilerin var oluşlarına yardımcı olmalıdır (Howe,2001:20). Bu açıdan Emre Öğretmenin öğrencilerle yapmaya çalıştığı faaliyet temel bir gereksinimdir. Onlar köylerinden çıktıklarında Türkçe konuşmak ve yazmak zorunda kalacaklardır.

Velilerin öğretmene büyük bir saygısı vardır. Onlar “hocam siz bizden daha iyi biliyorsunuz. Öğreten sizsiniz. Bir kusurumuz varsa affedin” derken veli toplantısına gelen kadın gayet pragmatik bir şekilde şimdiye kadar “çocukların eziyetini biz çok çektik biraz da siz çekin” sözleriyle okulun ailenin gözünde sipariş verilen bir yer olduğu(Erdoğan,2004:145) mesajıyla birlikte, devletin bu

bölgeye daha fazla ilgi göstermesi gerektiği hissiyatını ifade etmekten geri durmamıştır. Hatta bir ev toplantısında anısını anlatan bir veli “sen Kürtçe’yi dilden mi sayıyorsun” diyen kişiyi Emre Öğretmene adeta şikayet eder. O da “bak bu yanlış” sözleriyle Kürtçe konuşan vatandaşın maruz kaldığı durumu eleştirir. Bazı öğrenciler Türkçe ödevini Kürtçe yapmaktadır. Emre Öğretmen zaman zaman bu duruma kızarak fiziksel cezalar vermektedir. Ancak filmin sonunda çocuklar aralarında Kürtçe konuşmaya devam ederek yaz tatiline girmişlerdir.

3.5.5.4. Türk Eğitiminde Bir Terbiye Aracı: *Sınav*

Sınav filmi Türkiye’de sınav gerçeğine dikkat çeken bir filmidir. Türkiye’de bir üst okula geçişte merkezi sınav uygulaması vardır. Sınav başarısının belgelendirilmesi ve öğrenmenin kontrol edilmesi açısından gerekli görülmektedir. Öğrencilerin hayatları bazı sınavlara bağlı olarak değerlendirilmekte ve bu durumun sosyal, psikolojik, ekonomik ve siyasal sonuçları olabilmektedir. Fikirsiz olarak bir yıpranma ortamı yaratan sınavlar, öğrencileri daha hassas duruma getirmektedir. Çünkü duygularını kontrol etmekte zorlanan lise çağındaki gençler kendilerini bazı eylemler karşısında kontrol edemeyebilirler. E. Erikson’un ifade ettiği gibi ergenlik çağı ideolojiler için uygun ortam yaratır. Bundan dolayı bu yaş grubundaki öğrencilerin bazı fikirleri daha rahat kabul etmeleri ve eyleme geçmeleri daha kolay olabilir(Mardin, 2007:18).

Filmin açılış sahnesi soru şıklarının gösterimiyle başlar ve öğrencilerin hayata atıldıklarında dahi soru cevaplarına sıkıştırılmışlığın belirtileriyle devam eder. Belki bu noktada sınav tartışmasından ziyade sınavın uygulanma biçimi tartışılabilir. Her ne kadar test sisteminin neyi ölçtüğü pek bilinmese de(Khan, 2019:82) bugün birçok ülkede sınav gerçeği vardır. Bu sınavların öğrencilerin yetenek ve gelişimlerini ne derecede ölçebildikleri tartışmalıdır. Bu bağlamda Türkiye’de sınavın bu kadar tartışılıyor olmasının en büyük sebeplerinden birisi

sınavların test usulüyle gerçekleştirilmesi ve insanların hayatında oldukça belirleyici olmasındandır.

Filmden hareketle üniversite sınav aşamasında olan gençlerin sınavla olan imtihanları gün yüzüne çıkarılmaktadır. Kamçıyı eline alan öğretmen, öğrenciyi döverken; “bu sınavı veremeyince ne olacak, kocaya verecekler seni” sözleriyle sınav sürecinin başarılamaması durumunda sonucun sadece ekonomik değil, sosyal ve ailevi durumlara da etkisi olacağı mesajı verilir. Öyle ki bu sınavda yarışan öğrenciler numaralandırılmış şekilde yarış atlarıyla özdeşleştirilmiştir.

Resim 3. 29. Öğrenciler yarış atlarına benzetilmişlerdir.

Kaynak: (Sorak: 2006).

Kurulan mahkemede sorgulanan öğrenciye: “Kimin için çalışıyorsun ulan”? diye seslenen polise öğrenci, “kimin için çalışacağız kendimiz için çalışıyoruz” cevabını vererek öğrencilerin çok yönlü mağduriyetleri resmedilmeye çalışılır. Filmin girişinde resmedilen tüm zorlayıcı durumla öğrencilerin “ÖSS şehidi” olabilecekleri anlatılır. Kültürel açıdan şehitlik önemlidir. Üniversite giriş sınavı da o kadar önemlidir ki ölünürse şehit olunabileceği ifade edilir. “Yazboz tahtası” olarak ifade edilen sınav sistemi, öğrenciler için her an sürprizlerle doludur. Sınavda çıkacak soruların türü ve zorluğu değişebilir. Her an her türlü duruma hazır olunması gerektiği mesajıyla durum dramatize edilir. Tüm bu ifadelerin altında nelerin değiştiğine dikkatle bakmak gerekmektedir. Kamuoyunun dikkatini fazlasıyla çeken eğitim sistemi çok fazla tartışılmakta ve

ilgili olan olmayan herkes kolaylıkla yorum yapabilmektedir. Bu durumun medyatikleşmesi de bilgi kirliliğini beraberinde getirmekte, mağdur olan öğrencilerin kaygılarını daha da artırmaktadır. Fark edilmesi gereken temel noktalardan birisi eğitimde “değişim” sözcüğüyle neyin kastedildiğinin anlaşılmasıdır. Sürekli değişen bir eğitim sisteminde farkındalığı geliştirmek için hiçbir şeyin değişmediğinin fark edilmesi daha isabetli olabilir. Fazlasıyla popüler söylemlerin arkasına sığınarak anlamsız bir sıklıkta değişim sözcüğünün ülkedeki sınav faillerine yardımcı olmadığını fark etmek gerekmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı, 2023 Eğitim Vizyonu çerçevesinde var olan sınav sistemini uzun vadeli değiştirmeyi planlamaktadır. 23 Ekim 2018’de kamuoyuna deklare edilen vizyon belgesinde sınavla öğrenci alan okulların aşamalı bir zamanlamayla azaltılması ön görülmektedir. Vizyon Belgesi sadece sınavlarla ilgili kararlar dizisi değil aynı zamanda Türk eğitiminin gelecek yıllarda 21. yüzyıl gerçeklerine de uyum sağlaması için yönetici, öğretmen ve öğrencileri kapsayan birçok hedef programı da kapsamaktadır. Özellikle öğretmenlerin eğitimi bağlamında Milli Eğitim Bakanlığı’nın radikal adımlar atması ön görülmektedir.

Sınav filmi, Türk eğitim sistemini daha akılcı tartışmaları gündeme getirmesi açısından dikkatle izlenmelidir. Okulda alınan eğitim sınavda başarılı olmak için yeterli midir? Yeterli ise dershaneler niçin varlığını devam ettirmektedir? Eğer okullar yeterliyse, öğrenciler yine devletin yapmış olduğu sınavda niçin başarısız olmaktadır? Bu noktada Türkiye’de dersane gerçeği ortaya çıkmaktadır ve bu alanda milyarlarca lira paranın döndüğü bilinmektedir. 2012 yılından itibaren dershanelerin kapatılmasıyla ilgili çalışmalar yapılmış olmasına rağmen bu özel kurslar kapatılamamıştır. Çünkü kamuoyunda okulların çocukların öğrenimi için yeterli olacağı kanaati oluşmamıştır.

“Hayat eşittir 180 dakika mı?” Hâlbuki sınav süresini 15 dakika daha uzatan yetkililer, “daha adil bir sistem geliştirmek için gece gündüz” çalıştıklarını ifade etmektedirler. Gece gündüz çalışarak geliştirilmeye çalışılan yine test sistemleridir. Aynı test yöntemleriyle yüz binlerce öğrenciyi eleyebilmek büyük bir başarı olabilir. Test yöntemi Khan(2019:82-86)’ın yaklaşımıyla öğrencilerin

dersi öğrenme potansiyelleri konusunda hiçbir şey söylemez. Test ancak zaman içerisinde öğrencinin nerede durduğunun işaretlerini verebilir. Hâlbuki her öğrencinin öğrenme yöntemi ve hızı birbirinden farklı olabilmektedir. Tek başına test sonuçlarından elde edilen verilerin doğru ve anlamlı olduğu varsayılmamalıdır. ÖSYM yetkililerinin, filmde ifade ettikleri gibi “ÖSS sınav sistemi bu ülkedeki en adil en güvenilir sistemdir” cümlesi sınavın eleme usulündeki başarısına dikkat çekmektedir.

Öğrenciler eğitimi de tartışmaya açmaktadırlar. “11. sınıfa gelmiş öğrencileri çarpmaydı, bölmeydi, özneye, yüklemle kandırıyorlar. Bu mu lan eğitim” ifadeleriyle öğrencilerin aldıkları eğitimden memnun olmadıkları gösterilmektedir. Öğrenciler “oyunu kurallarına göre oynamak” istemektedir. “Benim gençliğimi çalanlardan bende soruları çalarım” diyerek kendilerini haklı çıkarmaya çalışırlar.

İş insanı Levent Lemi’nin okula ziyareti sırasında okul müdürü Rafet Bey’in ona karşı davranışını “*aman paşam eğilip bükülmeye gerek yok*” sözleriyle eleştirmiştir. Lemi, lisede derslerini kopya çekerek geçmiş bir kişidir. Onun yaklaşımıyla “sana belden aşağı vuranlara sende belden aşağı vuracaksın” diyerek kişisel pragmatist yaklaşımını ortaya koymuştur. Suç ve ceza bağlamında fail ve meful ilişkisiyle eğitim sisteminin sınavla öğrencileri ezmesine isyan etmiştir. Ekonomik gücü elinde bulunduranlar istediklerini yapma özgürlüğüne sahip bir aklın temsilcisidir. Rafet Bey de “bizim belimizi bu kadrolu maaşlar büktü” söylemiyle öğretmen maaşlarının yetersizliğini araya sıkıştırır. İncelenen filmlerde öğretmen maaşlarının yeterli olmadığı *Hababam Sınıfı*, *Öğretmen* ve *Sınav* filmlerinde doğrudan gündem yapılmıştır.

Resim 3. 30. Okul Müdürü iş insanı Levent Lemi'yi karşılamaktadır.

Kaynak: (Sorak:2006).

Lemi, ziyarete geldiği okuluna bakınca bir değişikliğin olmadığını dillendirerek “tabi sistem değişmeyince okuldan da değişmesi beklenemez değil mi?” yorumuyla bütün değişim söylemlerine rağmen bir şeyin değişmediğini ortaya koymuştur. Dolayısıyla filmin girişinde sürekli değişimden şikâyet edilmekteyken Lemi’nin ifade ettiği gibi bir değişiklik meydana gelmemiştir. O, nihayetinde “sistemin gol atma hamlelerine gol atmış” kişidir. Lemi okuldan ayrılmadan rehberlik öğretmenine “8 yıl ilköğretim, 3 yıl lise. Niçin bu çocuklara hiç Dostoyevski okutmazlar düşünsene, çünkü gözleri açılmasın diye” sözleriyle eğitime eleştiri getirmiştir. Türkiye’de okuma oranlarına bakıldığında öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanamadığı görülmektedir. Lemi’nin sözlerinden yola çıkılırsa kişinin kendini geliştirmesinin okuma alışkanlığı kazanmasıyla yakından ilişkili olduğu ileri sürülebilir. Lemi, kendinden ekonomik yardım talep eden müdür Rafet Bey’e çek vererek “bunu üniversiteye hazırlık için hızlandırılmış kurslar için değil, okula güzel bir kütüphane açmanız için veriyorum” diyerek öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanmalarının daha yararlı olabileceğini ifade etmeye çalışmıştır.

Filmde gösterildiği üzere sınavda sorular değişik tuzaklarla doludur. “Aşağıdakilerden hangisi bu paragrafta anlatılanlardan değildir? Aşağıdakilerden hangisi zaten aşağıda bile değildir?” Olumsuz, düşük, ters sorulara dikkat

çekerek sınavın nasıl olduğunu anlatırlar. Mert, okula dönmüş olmasına rağmen sınava hazırlık yapmadığı için zorlanmaktadır. Arkadaşları da sınava hazırlanma sürecinin zorluğunu anlatarak onu soruları çalmaya ikna ederler. Ailelerin çocuklar üzerindeki baskı sınavın stresiyle birleşince üniversite sınav sorularını çalmaya karar verirler. Ailelerin sınavdan dolayı çocuklar üzerinde motive edici tutumları olabildiği gibi onların daha çok kaygılanmasına da sebep olabilmektedir.

Resim 3.31. Mert annesine üniversite başvurusu haberini vermektedir.

Kaynak: (Sorak: 2006).

Okul, toplumun daha küçük bir prototipidir. Burası bireyin topluma uyum sağlaması amacıyla kurulmuş yerdir(Türk, 1999:26). Okullarda herkesin aynı uyumu göstermesi beklenemez. Okulda, toplum gibi karşıt grupların buluşma mekânlarıdır. Okulda sınav sorularını çalarak başarılı olan Mert'i kıskanarak sorulara ulaşmaya çalışan diğer grupla çatışma ve gerilimler yaşanmaktadır. Sinan'ın babası emniyette görevlidir. Sinan'ın okulda kavga ettiği öğrencinin babası da emniyette çalışmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla öğrencilerin arasındaki hegemonik ilişki kurulurken ailelerinin pozisyonu onlara referans olabilmektedir. Bundan dolayı kavga ettiği öğrenci Sinan'a “babanın maaşını benim babam ödüyor” demiştir.

Sinan, babasıyla konuşmak üzere gittiği emniyet amirliğine daha yetkili olan Selçuk Beyin, babasına rüşvet verdiğini görür. Sinan duruma tanık olunca

doğruluk abidesi olarak gördüğü babasının davranışı ve düşüncesi arasındaki çelişki onu çok sinirlendirir. Bu durum Sinan'ın babasına karşı güvenini sarsarken diğer taraftan toplumdaki yozlaşmış ilişkilere ve güç sahiplerinin kendi aralarında kurmuş olduğu illegal yapıya gönderme yapar. Erkek çocuklar için babaları önemli rol modelidir. Sinan'ın babasında gördüğü yanlış davranış onda büyük bir isyana dönerek üniversite sorularını çalmaları için arkadaşlarını ikna etmek ister. Aralarında sınav sorularını çalmanın adil olup olmadığı tartışmasına Sinan, “ne ye göre adil değil, hayatımız lan bu bizim” diyerek tepkiselliğini ortaya koyar. Üç saatlik bir sınava girilip sonunda “eller yukarı” denilmesine teslim olmak istemezler.

Filmde aciz bırakılan öğrencilerin son çare olarak üniversite sınav sorularını çalmaya karar vermeleri onların sınavla terbiye edilmeleri karşısında eğitim sistemine bir isyan olarak okunabilir.

Resim 3.32. Öğrencilerin durumu yarışan atlara benzetilmiştir.

Kaynak: (Sorak: 2006).

3.5.5.5. İmkânsız Olasılık: Yok Oluş İçinde“Var Olmak”

İstanbul'un arka semtlerinde kendi kuralları olan mahalle geleneği içinde yer alan okul, Mehmet Doğan Bayındır Anadolu Lisedir. Matematik öğretmeni Tarık Selal bu liseye sözleşmeli olarak gelir ve istediği okul tam da burasıdır. Çünkü bu okulda okuyan ve okul futbol takımında yer alan abisini uyuşturucu yüzünden

kaybetmiştir. İdealist kimliğiyle dikkat çeken Tarık Öğretmen okulun müdürüyle görüntülenir. O, çerçeve içindeki 1990-91 yılında abisinin de kadrosunda yer aldığı şampiyon olan okul takımının fotoğrafına bakmaktadır. Müdür artık bu başarıların eskide kaldığını ima ederek “geçmişte kaldı böyle şeyler Tarık Bey” sözleriyle umutsuz bir yönetici tablosu çizmiştir. Hâlbuki müdür, okulda eğitimin başındaki kişidir. Tarık Öğretmenin başka okullarda öğretmenlik hakkı olmasına rağmen özellikle bu okulu seçmiştir. Ancak okul, müdürün yaklaşımıyla “kaçılmak istenen bir yerdir”. Okulun en yetkili kişisi okula bir aidiyet hissetmemektedir. Anlaşıldığı kadarıyla müdür, bir eğitim yöneticisi motivasyonu değil bir memur olarak iş yapmaktadır. Öncelikle yöneticiler çalıştıkları eğitim ortamlarına sahip çıkmalıdır ki öğretmen ve öğrencilerde bulundukları ortamı hem sahiplensin hem de başarılı olmak için gayret gösterebilsinler. Tarık Öğretmen, sınavlarında başarısız, “gözden çıkarılmış”, hiçbir öğretmenin ders vermek istemediği bir sınıfa verilir. Sınavda başarı gösterememiş öğrenciler başarısız ve haylaz olarak etiketlenmektedir. Etiketleme kuramı, Becker tarafından geliştirilmiş kamusal alanda belli kişilerin etiketlenerek onlara bir biçim ya da anlam verme durumuna sokma şeklinde tarif edilmektedir(Slattey,2011:214). Örgün eğitimde sınavla alınamayan okuldaki öğrencilere başarısız oldukları yönünde bir yaklaşım vardır. Milli Eğitim Bakanlığı sınavla öğrenci alımını sınırlamak istemektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu durum aşamalı olarak çözüme kavuşturulacaktır. Bundan dolayı orta ve yükseköğretime geçişte sınavlar düzenlenmekte bu sınavlarda soru içerikleri ve mantığı, sınav süresi gibi suni değişikliklerle yeni şeyler yapılıyor görüntüsü verilmektedir. 11C sınıfı öğrencileri düşük notlara sahip düşük olan “okul başarısını iyice aşağıya çeken” bir sınıftır. Sadece okul yöneticileri değil, öğretmen ve aileler de puanla yerleşilemeyen okuldaki öğrencilere başarısız gözüyle bakmaktadır. Hatta okul müdürü bu sınıfa “kaybedenlerin kaybedenleri sınıfı” tarifiyle varlıklarının çok önemli olmadığı izlenimi vermiştir. Müdürün, bu çocukların emek vermeye değer olmadığını, “doğrusu kendinizi boş yere helak etmeyin Tarık Bey” sözleriyle eğitimden hatta insandan kopuk olduğu anlaşılır. Öğretim lideri olarak görülen okul müdürü, öğretmenler arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi, eğitim ve okulun hedefleri doğrultusunda onlara

rehberlik eden ve örnek olan kişilerdir. Okul yöneticisinden, okula gerekli toplumsal kaynakları sağlaması ve vizyoner olarak velilerle öğretmenler arasındaki ilişkileri düzenlemesi beklenir(Çelik, 2003:46-49). O, okulun nasıl çalıştığını gözlemleyip, yönlendirmekle ve aksaklık görülen noktaları düzeltmekle yükümlü olan kişidir(Hoşgörür, 2008:165). Filmler okul yöneticileri için kendilerini seyretmelerine imkân hazırlayarak, hayat fragmanlarını önlerine getiren araç işlevi görür. Bundan dolayı filmler sadece belirli kişiler için değil isteyenlerin istifade edebileceği bir kaynaktır.

Okullar öğrencilerin belli saatlerde tutulduğu bir yer olmaktan çıkmalıdır. Öğretmen öğrencilerin bekçisi durumunda değildir ve öğrencilerde bu yaklaşımı hak etmemektedir. Öğrenciler kendilerini yöneterek birbirlerine saygılı olmaları gerektiğini öğrenmelidirler(Başar,2008:78). Dilaver Öğretmen çocukları bahçeden apar topar sınıfa getirirken onlara polislik yapmaktadır. Öğretmen okulda gücü temsil etmektedir. Öğrencilerin itirazları öğretmende kabul görmemekte hatta bu durum öğretmeni sinirlendirmektedir. Öğretmenin güç kaynaklarından yasal güç, cezalandırıcı güç, bilgi gücü, ödül gücü ve karizmatik güç şeklinde sıralanabilecek güç türlerinin bazıları iç kaynaklı bazıları ise dışarıdan öğretmene verilen güçlerdir(Aydoğan,2017:163). Öğretmen öğrencinin gözündeki kimliğini belirlerken bu güçlere başvurur. Ancak eğer karizmatik ve bilgi gücünü kullanabilirse öğrencide daha saygın bir yer edinebilir ve öğrencilerde öğrenme iç motivasyonu oluştur. Bu açıdan bakıldığında Dilaver Öğretmenin tehditkâr dili öğrencileri ikna etmemektedir.

Bu okulda *Hababam Sınıfı*'ndaki Mahmut Hoca gibi bir eğitim felsefesi oluşturmaya çalışan ve çocukların kendilerinin farkına varmalarını isteyen Tarık Öğretmen vardır. O, idealist bir öğretmendir ve okulun etrafında nelerin olup bittiğinin farkındadır. Çocukların kendi var oluşlarını sorgulamalarını da istemektedir. Onlar ancak varoluşlarının farkına vardıklarında etrafta nelerin olup bittiğine bir anlam verebilirler. İnsanın kendisini tanımlayabilmesi için sahneye çıkması gerekir. Var oluşun temeli insanın var oluşudur(Tozlu, 2016:117). Çünkü insan, kendi isteğiyle dünyaya gelmemekte ancak hareketleriyle var olmaktadır. Kişinin kendini harekete geçirmesi gerektiği fikri eğitimin asıl konularından

birisidir. Kendi farkındalığını geliştirebilmiş insanlar standartlaşma ve homojenleşmeye karşı çıkabilirler. Bu noktada okul, öğrencilerin sosyalleşmesine katkı yaparken onların birey olmaları yönündeki adımları da destekleyebilmelidir(Şişman, 2008:145). Bu bağlamda okul yöneticisi ve öğretmenlerin modern zamanların varoluş krizini yaşayan ve bunun farkına varamayan gençlerin farkındalıklarını artırma yönünde önemli rolleri olduğunu söylemek gerekmektedir. Tarık Öğretmeninde hedeflerinde ve mesleğinde yalnız kalan bir öğretmen olarak neler yapabileceğini düşünen bir kişidir. O, öğrencilerini sabırla dinleyerek onların dünyasını anlama çalışmaktadır. Okuldaki diğer öğretmenler gibi yargılama dilini bir kenara bırakarak onlarla ortak bir dil inşa etme çabasındadır. O, öğrencilerin özgür hissetmelerini istemektedir. Bundan dolayı “benim dersime girmek zorunlu değildir. Yok yazmayacağım” diye tezini güçlendirmiştir. Bu sözleri bile öğrencileri etkilemek için yetmiştir. Çünkü insanlar özellikle gençler fırsat verildiğinde ya da bir kural getirilmediğinde dinleyip anlamaya daha yatkındırlar.

Öğrenme ortamları bireyin çevresiyle bütünleştiği ve bu çevreye uyum sağladığı mekânlardır. Bu açıdan sınıf, kültürel bir ortamdır ve birçok farklı insanın duygu ve düşüncesinin özgürce ifade edildiği yer olmalıdır.

Filmde öğrencilerin birbirini etiketlediği görülmektedir. Reis ve Abdullah arasındaki söz düellosunda Reis onu “keş Apo” olarak kodlarken onun zayıf ve gizli bir yönünü açığa vurarak ona üstünlük sağlamaya çalışmaktadır. Abdullah da Reis’in bu tavrına “ne diyon lan sen” karşılığını verince o, “senin bu tavırların cildimizi bonzai” diyerek toplumsal bir yara olarak birkaç yıl öncesine kadar Türkiye’de birçok gencin ölümüne sebep olmuş bir kimyasal uyuşturucuya iğneleyici bir gönderme yapar. Sınıftaki çatışmaları fark eden Tarık Öğretmen duruma pasif bir yaklaşım göstermektedir. Abdullah ve Reis’e tartıştıkları için “kantine gidin kendinize çay söyleyin benden” yaklaşımıyla onlara birbirleriyle yüzleşme fırsatı verir. Çocuklar kendilerini sınıfın dışında bulduklarında birbirlerine bakarak “ne ayak lan bu herif” diyerek Tarık Öğretmenin farklı bir kişilik olduğunu fark ederler. Öğretmenlerin en güçlü yönlerinden birisi onların mesleklerini severek yapmalarıdır. Onlar mesleklerini severek yaptıklarında

kendilerini adayabilirler ve kişilerin yapmış oldukları hataları anlayarak onlara fırsat verebilirler.

Tarık Öğretmen, öğrencilerini anlama gayretini Dilaver Öğretmene “öğrenciler niçin bu kadar öfkeli” sorusuyla göstermiştir. İki öğretmende farklı algılama durumunu göstermesi açısından önemli ipuçları veren karşılaştırmada Dilaver Öğretmen ise, “siz onların bir de ailelerini görün” cevabıyla durumu genelleştirdiği görülür. Dilaver öğretmen 11C sınıfının Tarık Öğretmeninden önceki matematik öğretmenidir. Ona bu sınıfı niçin bıraktığını sorulduğunda o, “ben vaktimi daha değerli öğrencilere ayırmak istedim. Bunlar bugün var yarın yok” sözleriyle okul müdürüyle paralel görüşlerini dile getirmiştir. Diğer öğretmenlerinde yaklaşımlarının Dilaver Öğretmeninden farklı olmadığı görülmektedir. Tüm bu olanlara rağmen Tarık Öğretmen bir yandan çocukların akademik yönlerini geliştirmeye çalışırken diğer yandan onların farkındalıklarını artırma yönündeki gayretleri dikkat çekmektedir.

Matematik dersinde Tarık Öğretmen karmaşık sayılar konusuna giriş yaparken öğrencilere: “Karmaşık sayılar ne demektir” sorusunu yönelterek öğrencilerin kendilerine soru sorarak düşünmelerini istemektedir. Öğrencilerde anlatılanların nasıl yankı bulduğunu cesaretle dile getiren Reis olmuştur. O, “karmaşık sayılar bize ekmek mi verecek?” diye eğitimde belki de en temel sorulardan birisini sormaktadır. Bu noktada alınan eğitim kişinin geçimini sağlamasına yardımcı olmalı mıdır? Kişinin hayatını devam ettirebilmesi için bir mesleğe ihtiyaç duyar. Eğitim, edinilen bilgi ve becerinin nerede, ne zaman ve nasıl kullanacağını öğretir. Eğitim, öğretimi de içerisine alan çatı bir kavramdır. Anlaşılabileceği üzere Reis’in “karmaşık sayılar bize ekmek mi verecek?” şeklindeki sorusu bizleri onun hayatında ekmek kazanmanın önemli olduğu çıkarımına da götürür. Reis, okuldan sonra eve değil, işe gitmekte ve yorulmaktadır. Derslerde genellikle uyurken görüntülenmektedir. Reis’in sormuş olduğu soruyu, eğitim politikalarını belirleyenlerin cevaplaması gerekir. O, matematiğin nasıl karın doyuracağını merak etmekte ve sitemini dışa vurmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla Reis’in okuldan büyük bir beklentisi yoktur. Tarık Öğretmen ise, “matematik sana karnını doyurma yollarını gösterebilir” diyerek matematiğin evrensel sembolik

dilinden bahseder. Reis'i karşısına alan öğretmen doğrudan öğrenciyle muhatap durumunda kalsa da onu hedefe almadan mesajını daha genel vermelidir. Bu duruma sinirlenen Reis, tüm bu sözlerden sonra ayağa kalkıp öğretmen masasındaki defteri yere atarak, tahtadaki pergeli indirerek “hadi bunları da sembolize edelim, modelleyelim de keyfimiz yerine gelsin” diyerek sınıfı terk eder. Tarık öğretmen bu durum karşısında “evet arkadaşlar Reis haklı galiba burası fazla düzenli, burayı biraz dağıtalım” yaklaşımıyla sınıftaki sıraları yan yana koyarak daha demokratik şekle getirir. Artık öğrenciler öğretmeni, öğretmen de tüm öğrencileri rahatça görebilecektir.

Resim 3. 33. Tarık Öğretmen sıraları U şeklinde düzenler.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Eğitimcilerin öğretim lideri olarak öğrencilere örnek oldukları unutulmamalıdır. Ergenlik dönemindeki gençler kendilerine yakın buldukları insanları rol model almaktadır. Bu açıdan bakıldığında onlar öncelikle öğretmenlerinden samimi bir yaklaşım beklentisi içerisinde olacaktır. Kötü niyetli olmasa da yaşanan çağda insanlar birbirine şüphe ile bakmakta ve çoğu insan birbirine temkinli davranmaktadır. Çünkü gençlerin zihinsel gelişimi doğal akışında giden olaylar dizisinden ziyade çevrenin ve özellikle bu film bağlamında ifade edilecek olursa okul çevresinin etkilerine açıktır(Bruner, 2009:31). *İmkansız Olasılık* filmi özelinde görüldüğü gibi öğrenci ve öğretmenler arasındaki iletişim kopukluğu büyük kayıplara sebebiyet verebilmektedir. Dolayısıyla yukarıda bahsedildiği üzere öğrenciler kendilerini dinleyebilecek samimi ve açık insanları aramaktadır.

Tarık Öğretmenin kendisini kabul ettirmek için sabırlı yaklaşımı bu açıdan değer taşımaktadır. Bir öğretmenin samimi yaklaşımı sonucunda gençlerin nasıl bir araya gelip güç birliği yaptıkları ortaya konulmuştur.

Gençler yaşadıkları duygular nedeniyle başkaları tarafından manipüle edilmeye daha açık insanlardır. Uyuşturucu dağıtımı yapan Abdullah, İrfan'a bu işi daha fazla yürütmek istemediğini aşikar edince kendi ölümüne sebep olmuştur. Öğrencileri anlama gayretindeki tek öğretmen olarak sorumluluk hisseden Tarık Öğretmen, öğrencinin ölümünden sorumlu tutulduğu için okul disiplin kurulunda hesaba çekilebilmiştir. Hâlbuki uyuşturucu pazarlayanların okulun etrafında cirit atmalarından Tarık Öğretmenin dışında kimse ilgilenmemiştir. Tarih öğretmeni Elvan Hanım, öğretmenler odasının perdeleriyle alakadar olduğu kadar öğrencilerini görmek istememiştir. Başka bir öğretmen ise okulda yaşanan uyuşturucu tehlikesi karşısında “iyi de biz ne yapabiliriz ki” diyerek pasif kalmıştır. Öğretmen, problem gördüğünde çözüm arama yoluna gitmelidir. Çünkü öğrenciler ailelerinden daha çok zamanı öğretmenleriyle geçirmektedir. Tarık Öğretmen Necdet Öğretmene “müdür beyle konuşup emniyete haber mi versek” diye sorduğunda Necdet Öğretmen; “Tarık Bey, biz daha şuraya bir çaydanlık aldıramadık sizin söylediğiniz şeye bak” tepkisiyle karşılaşmıştır. Burada belli ki sadece öğrenciler değil kentteki karmaşa, korku ve ümitsizlikten öğretmenlerde payına düşeni almışlardır. Diğer öğretmenlerde Tarık Öğretmenin teklifinden ziyade çay makinesiyle ilgili görünmüşlerdir. Tarık Öğretmen, yalnız başına müdürün yanına giderek durumu izah eder ancak müdür: “Ben buranın daha önce tekin bir yer olmadığını size söylemişim” şeklinde haklılığını ispat etmeye çabalar. “Öğrenciler okuldan çıktıktan sonra sorumluluk bize ait değil, sorumluluk ailelerin, dolayısıyla kötü bir şey olmamasını temenni etmekten başka bir yol yoktur” yaklaşımıyla kayıtsızlığını ifade etmiştir.

Tarık, sorumlu öğretmen bilinciyle kimyasal uyuşturucu kullanımı ile ilgili bilgisini artırmaya devam etmektedir. Ancak Tarık Öğretmenin eşi kaygılıdır. Eşi, “biz buraya bunun için gelmedik” dese de Tarık Öğretmen “bunun için geldik” diyerek öğrencilerinin yanında kalıp onları bonzai olarak bilinen kimyasal uyuşturucudan koruyacağını ifade ederek daha önce abisini kaybeden

kişi olarak buna müsaade etmeyeceğini bildirmiştir. O, “önce çocukları uyuşturunca kurtarıp sonra matematik öğreteceğim” derken öğretim için önce huzurlu bir ortamın sağlanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Öğrencilerin henüz kendi olma bilinci gelişmemiştir. Bunun için kişinin eğitilmesi aracılığıyla bireyde yüksek değerler oluşturmalıdır. Öğrenci, kendisi karar verebilmeli, hareketi kendiliğinden olmalı, yaratıcılığını ve aklını tam olarak kullanmalıdır. Tarık Öğretmenin öğrencilerine kendileri olmaları ve kendi önemlerini fark etmelerini sağlama çabasında bu görünmektedir. Öğretmen öğrenciyi etkilemekten ziyade onun öz olarak gelişimini sağlayacak ortamını oluşturmalıdır. O kişide tutum ve davranış oluşturan ve olumlu değerleri içselleştirmesini bekleyecektir(Ergün, 2008:50).

Öğretmen öğrencinin derste ki varlığına hassasiyet göstermelidir. Bunun için öğretmenler öğrencilerin kendileri için önemli olduğu hissini uyandırabilmelidir. Kombinasyon konusunu anlatan Tarık Öğretmen, günlük hayattan örnekler vererek, konuları somutlaştırdığı için öğrencilerin anlaması kolaylaşmaktadır. *Öğretmen* filminde de Hüsni öğretmen sosyal hayattan örneklerle dersini anlatmaktaydı. Öğrenciler derse daha aktif katılmakta ve birbirlerine yardımcı olabilmektedir. Tarık öğretmen öğrencilerin yapabileceğine inanmış ve onlara güven vermiştir. O, sadece okulda değil zaman zaman mekân değiştirerek öğrencileriyle vakit geçirmekte onları daha yakından tanımak istemektedir. Öğretmenler için öğrencileri tanımak hem öğrencilere yardımcı olmak için hem de okulda derslerin niteliğini artırmak için çok önemlidir. Unutulmamalıdır ki Tarık matematik öğretmenidir ve matematik Türkiye’de en çok problemin yaşandığı derslerden birisidir. Öğrencilerin çoğu matematiğin niçin gerekli olduğunun bile farkında değildir. Ne işe yarayacağını sürekli sorgulamaktadırlar. Fransız eğitim sistemini örnek alan Türkiye’de matematik dersi çok önemli görülmektedir. Türkiye’de matematiksel düşünmenin herkes için zorunluluğu ortaya konmakta ancak hayatla ilişkisi dışarıda bırakılmaktadır. Bundan dolayı öğrenciler matematik öğrenmede çok zorlanmakta iyi öğrenci olmalarının şartı bu derse bağlanmaktadır(Aslan, 2012:80).

Resim 3. 34. Veli toplantısına hiçbir veli gelmemiş Tarık Öğretmen yalnız kalmıştır.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Ebeveynler veli toplantısına gelmediği için sınıf boş kalmıştır. Tarık Öğretmen okul bahçesine çıkarak sesini duyurabilmek için mikrofonla velilere seslenmek zorunda kalır. Tarık Öğretmen mikrofonla “eğer gelseydiniz size yüz yüze anlatacaktım, gelmediğiniz için bende sesimi buradan duyuruyorum” diyerek velilerin dikkatini çekmek istemiştir. 1989 Amerikan yapımı *Lean on Me* filminde okul müdürü Joe Clark’ta sesini okula duyurabilmek için okulda elinde mikrofonla gezmekteydi. Eğitimciler bazen seslerini duyurabilmenin yollarını kendi yöntemleriyle deneyebilmelidir. Velilerin ilgisizliğine rağmen öğretmen öğrencilerinden vazgeçmiş değildir. Tarık Öğretmenin velilerden ricası çocuklarınıza “biraz ilgi gösterin” şeklindedir. Çünkü aileler okuldaki birçok problemin çözümünde önemli rol oynayabilirler(Erdoğan, 2001:135).

Abdullah, İrfan’ın adamları tarafından öldürüldüğünde Tarık Öğretmen öğrencileri cesaretlendirdiği için okul disiplin sevk edilmiştir. Dilaver Öğretmen, Tarık Öğretmen için, “okulda öğrenciler ilk defa bir öğretmeni sevdi” dediğinde başka bir öğretmen “bütün bu olup biteni neden bir romantizme bağlıyorsunuz, bizim için önemli olan çocuklarımızın güvenliğini ön planda tutmak değil mi?” gibi izahı zor bir yaklaşımda bulunur. Okul güvenli bir ortam olmalıdır ancak sadece fiziksel bir güvenlik meselesi olarak değil. Bu sahne Grigoriy Petrov, Beyaz Zambaklar Ülkesinde kitabında Finli öğretmenlerle İsveçli öğretmenleri

karşılaştırırken “onların öğretmenleri öğretmen bizimkileri ise memur” yaklaşımını hatırlatmaktadır. Zira öğretmen sadece okuldaki prosedürleri uygulayan bir memur değildir.

3.5.6.Sinemada Söylem

Filmler, kültürel ürünler olarak birçok sanatsal zenginliği bir araya getirme becerisiyle eğitim kurumları tarafından farklı ders içeriklerinde kullanılmaya başlanmıştır. Geleneksel kitle iletişim araçlarının gelişimiyle fotoğrafın öneminin artarak sinemaya giden yolun açılması, büyük halk kitleleri için sözel ve yazılı tasavvurlar görsellikle desteklenmeye başlamıştır. Enformasyon ve iletişim bombardımanı sonucunda okuryazar kitlenin dönüşümüyle okuma alışkanlıkları gerilemektedir(Lukacs, 2018:33). Görsellik, gösteri ve imajın önemli olduğu bir zaman diliminden geçerken filmler görselliğin önemli unsurları olarak kültürel değer, tutum ve davranışları aktarma görevi üstlenirler. Malzemesini hayatın değişik katmanlarından oluşturan filmler aslında hayatta olanın gösterilmesinden başka bir şey değildir(Altan, 2016:1). Sinema ona verilen anlamla değer kazanmaktadır. Farklı insanların yazdığı ve yönettiği filmlerle bireyler öz bakışlarını yaptıkları ürünlere aktarmaktadır. Bir benzetme yapılırsa, R. Barthes’in okuyucusunun eline gelmiş metinle yazarın saf dışı kalması gibi, yönetmenden çıkmış filmin de izleyicinin yorumlarını yansıtacağı bir ürüne dönüşebilir. Nihayetinde bir sanat olduğu görüşü ağırlık kazanmış sinemada mimesis vardır. Sinemayı bu anlamda hayatın taklidi olarak değerlendirmek mümkündür.

İnsanlar ilişki kurma zorunluluklarından dolayı iletişim kurup, duygu, düşünce ve isteklerini muhataplarına aktarma ihtiyacı hissederler. Ses, görüntü ve yazı gibi bilgilendirme araçlarını tek başına kullandıkları gibi bunlar, dilin gücüyle birlikte görüntü ve duyguların aktarımı şeklinde de gerçekleşebilmektedir. İnsanların zamanın çoğunu ekran başında geçirdiği hesaba katılırsa bir iletişim kurma yolu olarak sinemanın değeri daha iyi anlaşılacaktır. İzler kitle zor olanı değil keyifle yapılanı tercih etmekte ve izleyeceklerini internetin sağladığı imkânlarla kendileri seçebilmektedir. İnsanlar sinemayı bir bilgilenme ve eğlenme aracı olarak

gördükleri için hayatlarında azımsanmayacak vakti onunla geçirmektedir. Sinema da mesajını iletirken, görüntüsünü aktarırken konuşma, yani dil ile kulağa seslenmektedir. Bir seslenme aracı olan dil, içindeki toplumun değer, yargı, eğitim, kültür ve din gibi birçok farklı dinamik gücün bir araya gelmesiyle oluşur. Bu dilin kullanımı izleyiciyi etkilemek için dikkatle kullanılması gereken bir araçtır. Dilin etkileşimsel ve işlevsel yönü retorik olarak da ifade edilebilecek birçok dil bileşeninin oluşturduğu söylemle gün yüzüne çıkar. Bu söylem sadece ses çıkarmaktan öte anlamlarla yüklüdür. Bundan dolayı bir filmde söylem, anlam ve işlevin dil aracılığıyla ifadelendirilmesiyle ortaya çıkar. Ortaya çıkan söylem görüntüyle anlam kazanma sürecine katılır. Sinema görüntüyle anlam yaratma sanatı olarak, sözün bu anlam kazanma sürecindeki görüntüye katkı sağlamaktadır. Wollen (2004:108)'in ifade ettiği gibi “sinema bir dildir çünkü metinleri ve anlamlı bir söylemi vardır”. Dilin telaffuz, işlevsel ve etkileşimsel yönleri de mevcuttur. Dilin duygusal, durumsal ve tutum şeklindeki yapısı iletişimin gözlenen özellikleridir. Kültürel özellikler bilgi aktarımında dilin içine gömülüdür. Öyle ki bu dil sosyal gelenek, din, hukuk, ortak değerler, gözlemler gibi birçok etmenden etkilenmektedir. Ayrıca bilinen bir şey var ki sözsöz dilin gücü yazıya aktarıldığında daha da gelişir; felsefe, bilim ve edebiyat bunun yollarını açmaktadır(Goodyakt. Brown ve Yule, 2012:2).

1970'lerden itibaren dil bilimciler cümleleri bağlamlarıyla beraber yorumlamayı önemli hale getirdiler(Brown ve Yule,2012:35). Çünkü dilin oluşturduğu anlama yoğunlaşan kültürel çalışmalar yorum inşa etmeye çabalamıştır (Barker ve Glazinski, 2001:5).Filmler içerik olarak sanat yapıtı olmanın ötesinde iletişim aracı olarak birer kültürel araç konumundadır(Özden, 2004:86). Bu konum, kuramsal çerçevede metinlerin üretildiği ve tüketildiği toplumsal süreçlerle yakından ilgilidir(Geray, 2006:179).

Kültürel çalışmalar geniş alanda çalışmalarını teorik bir bakışla kültürel bilgi, dil, güç, psikoloji, cinsiyet ve toplumun kültürel analizini içermektedir. Bu kültürel inceleme kültürün kendi pratik geniş alanında yapılmaktadır(Lynch, 2009:277). Bu bağlamda değerlendirilecek olursa söylem analizi birçok bilimin kesiştiği noktada durmaktadır. Söylem analizi için kullanılan dilin analizi gereklidir.

Söylem analizi yalnızca dilin fonetiğe ve kullanımına bakmaz aynı zamanda dili kullananların sosyal ve kültürel yapı içerisindeki sosyal katkılarına da odaklanır(Barker ve Glazinski, 2001:63). Bu, dilde yaşanan toplumsal ilişkilerden koparılamaz. Dilin imkânları geçmişin tecrübelerini aktarırken hem toplumu hem de kendini geliştirmeye fırsat aralayan dinamik bir süreç de işaret eder (Brown ve Yule, 2012:1-2).

Filmin içerdiği anlamı oluşturan sanatın biçimidir. Bu da onu hem sanat yapar hem de söylem oluşturmalarının yolunu açar. Kurgu sayesinde film, yönteminin duygu ve düşüncelerini ilettiği bir söylem olmaktadır(Vincenti, 1993:33). Söylemin oluşmasına yardımcı olan dilin bir gösterge sistemi içermesi gerekmektedir. Bu göstergeler anlamın oluşmasına dair fiziksel bir çabadır(Lotman, 1999:16). Gösterge ve dilin birleşimiyle anlamını oluşturan filme kurgu, renk, ışık ve çerçeve gibi unsurlar da dilin oluşmasına yardımcı olur. Filmin öğretici yönü sanatsal alana giren her şeyin anlam taşıması sonucunda enformasyon aktarmasında yatmaktadır. Bu anlamın dışa aktarımı da dil aracılığıyla olmaktadır(Lotman, 1999:71).

3.5.7. Söylem Analizi

Söylem kelimesinin tek bir anlamı yoktur. O, basitçe konuşmalar arasındaki diyaloga gönderme yapabildiği gibi dilbilimsel unsurların bir araya gelmesiyle geniş bir anlam yapısı oluşturma biçimi de kazanabilir(Edgar ve Sedgwick, 2007:114). Diğer bir söyleyişle söylem, dilbilimsel ve dilsel olmayan özelliklerin anlamlandırma ve sınıflandırma dizisi etrafında bir araya gelmesiyle oluşur(Aziz,2011:147).

Söylem; retorik, söz ve biçimle ilişkilidir(Özerkan, 2001:107). Ancak söylem için temel unsur dilin kullanımıdır. Dil bir simgeler sistemi olarak dünyanın algılanmasını mümkün kılar(Mardin, 2007:98). O, düşüncenin iletişimi için bir araç olarak görülebilir(Edgar ve Sedgwick, 2007:197). Ancak dil, ideoloji dışında gelişen ve anlam kazanan bir yapıya sahip değildir. Dilin kullanımı toplumsal

ilişkiler ve süreçlerle, güç ve iktidar bağlamında yeniden yaratılır. Diğer bir ifadeyle dil, ideolojinin somutlaşmış halidir ve baskın ideoloji tarafından kuşatılmıştır(Fairclough, 2015:121).

Düşünceler aktarılabilir hale geldiğinde bile bir sınıflamaya ihtiyaç duyar. Bu sınıflandırma sırasında düşünce, dilin biçimlendirme gücüyle biçim kazanır. Dildeki sözcüklerin anlamı genişleyerek somuttan soyuta hareket eder ve sözcükler yeniden anlam kazanır(Özerkan, 2001:38-50). Anlam geçişkenliğinden ötürü dil dışavurum sistemlerinin en karmaşığı ve yaygın olanıdır(Derrida, 1994: 38).

Toplum içerisinde kültürel bir alan açan söylem, Foucault'ya göre güç ilişkileri çerçevesinde anlam kazanır(Balcı,2011:201). Bu bağlamda dil bir anlamlandırma aracı olarak dış dünya ve insan arasında bağ kurmaktadır. Çünkü dil dünyada olup biteni oluşturduğu söylemle ifade etmekte ve dünyayı anlamlı hale getirmektedir(Çoban, 2015:202). Daha sade şekilde, Platon'un ifade ettiği gibi “dünyada varolan her şeyin kendini dilin aynasında görmesidir”.

Söylem analizinde öznellik vardır. Bu özellik yöntemin doğal yapısından kaynaklıdır. Bundan dolayı güvenilirliği sağlanamaz. Açıklama, yorumlama ve temsil süreçlerinde sübjektiflik öne çıkar(Aziz,2011:151). Bu özelliğin kaynağını Van Dijk'ın ifadelerine göre söylenmemişin çözümlemesi verilen metinlerden daha aydınlatıcı olabilmesinden kaynaklanmaktadır (Ankaralıgil,2008:153).

Söylem analizi, film çözümlemelerinde kullanılan bir yöntemdir. Van Dijk'in ifade ettiği gibi söylem analizinin tek, standart bir yolu yoktur. Araştırmacılar yöntemi çalışmanın bağlamından hareket ederek inceledikleri filme nasıl uyuyorsa o şekilde hareket etmişlerdir(Sim ve Göncü,2019:337). Söylem analizi, toplumsal bağlam içerisinde yazılı ve görsel metinlerdeki mesajların eleştirel bir biçimde değerlendirilmesini, anlam kavramı etrafında okunmasını olanaklı kılar(Bilis, 2014:15). Ankaralıgil(2008:153)'in aktardığı gibi “bağlamsal boyutlar sosyo-kültürel faktörler, bilişsel süreçler, üslup gibi bağlam özellikleri

ve yapısal tanımlar arası ilişkiler kurar’’. Metin içinde gerçekleştiği bağlamda izleyici ile kurduğu bağla anlam kazanır(Balcı,2011:199).

Söylem analizinin standart bir yolu olmasa da Van Dijk(2015:52-53), şu hususlara dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

1. ‘‘Söylemin Bağlamını İncelemek,
2. Hangi grupların güç ilişkileri ve ihtilaflar içerisinde olduğunu analiz etmek,
3. Biz ve onlar hakkında olumlu ve olumsuz görüşlerin ortaya çıkarılması,
4. İmalatlar ve varsayımları ayrıntılı olarak ortaya çıkarmak,
5. Kutuplaştırılmış grup kanaatlerini vurgulayan tüm biçimsel yapıyı incelemek’’.

3.5.7.1. *Hababam Sınıfı* ve Otoriter Eğitim

1. Anlam

Bu filmde eğitim; eğitim yöneticisi, öğrenci ve öğretmen tutumları gibi söylemlerin ortaya çıkarılması açısından alt başlıklar oluşturularak ele alınmıştır.

a) Başlıklar ve Anlam

Söylemin anlamı söylemde yer alan sözcüklerin ve tümcelerin anlamlarıyla sınırlı tutulamaz. Konular söylemin en önemli bilgisini temsil eder ve konunun anlamını verir. Konular da önermeler aracılığıyla ifade imkânı bulurlar(Van Dijk, 2015:54). Konu ve anlamın ortaya çıkarılması açısından filmin özetini vermek yararlı olacaktır. *Hababam Sınıfı* filmi 1975 yılında Ertem Eğilmez yönetmenliğinde çekilmiştir. Bu film Rıfat Ilgaz’ın filmle aynı isme sahip kitabından uyarlanmıştır. Özel Çamlıca Lisesi öğrenci ve öğretmenleri arasında geçen film, merkezine aldığı sınıftaki öğrencilerin nasıl tutum ve davranış geliştirdikleri ve öğretmenlerin öğrenciler arasındaki ilişkinin nasıl geliştiğini

gözlemlemek açısından fikir vericidir. Bu okulun merkezinde *Hababam Sınıfı* yer almaktadır. Yaşları lise öğrencilerine göre büyük öğrencilerden oluşan bu sınıf, okulu eğlence yerine çevirmiştir. Burası aldıkları emekli maaşıyla geçinemeyen, yaşı ilerlemiş öğretmenlerin çalışmak durumunda kaldıkları bir okuldur. Müdürün bu durumu fırsata çevirerek bir ticarethane olarak gördüğü okulda genç öğretmen yoktur. Öğretmenlerini istedikleri gibi yönlendiren *Hababam Sınıfı* okula kendi ağırlığını koymuştur. İhtiyaç görülmesi halinde diğer öğrencilere şiddet uygulayabilmekte, öğretmenleri sürekli sinirlendirmekte ancak kusurları müdür tarafından çoğu kez affedilmektedir. Çünkü her bir öğrenci yıllık 9 bin lira ödemektedir. *Hababam Sınıfı*'nın bu gidişatı okul müdür muavini ve Tarih Öğretmeni Mahmut Hoca'nın gelişiyi değiştirmeye başlamıştır. Mahmut Hoca oldukça tecrübeli ve yeri geldiğinde ağır disiplin cezaları vermekten çekinmeyen bir karaktere sahiptir. Öğrencilerin içindeki “iyiyi” çıkarma çabalarının izlendiği filmde, özel okuldaki öğrencilerin ödedikleri ücrete güvenerek neler yapabilecekleri gösterilirken, okulu yönetemeyen müdürün ve sınıfı yönetemeyen öğretmenlerin olduğu mekânların nasıl eğitim dışı ortamlara dönüştüğünü göstermesi bakımından önemlidir. Bazı eğitimcilerin öğrencilere kötü örnek olmasından dolayı eleştirdiği film, öğrenci ve öğretmen tutumlarının izlenmesi açısından dikkat çekicidir. Eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiği yönüyle filme bakıldığında örgün eğitim bağlamında okul yöneticisi, öğretmen ve öğrencilere dair fikir sunabilmektedir. Bu filmi eğitimin nasıl olması gerektiğinden ziyade nasıl olmaması yönüyle incelemek daha faydalı olabilir.

1) Eğitim Yöneticisi

Hababam Sınıfı filminde eğitim yöneticisi olarak iki kişi temsil edilmektedir: Okul müdürü ve okul müdür yardımcısı. Okul müdürü öğrencilerin sert disiplin kurallarıyla terbiye edilmeleri gerektiğine inanan, okulu bir işletme, öğrencileri de müşteri olarak gören, öğretmen ve öğrencilerle ilişkisi mesafeli olan bir yöneticidir. Okula önderlik etmek yerine tüm sorumluluğu müdür yardımcısına yükleyen müdür, yeri geldiğinde öğrencilere şiddet uygulayan ama yeri geldiğinde onları elde tutabilmek için taviz verebilen bir kişidir. Mahmut Hoca ise öğrencilere disiplinin gereğini açıkça beyan eden, eylemlerinde tutarlılık

gösteren, öğrencileri başıboş bırakmayan, yeri geldiğinde sert disiplin kurallarına başvuran, gerektiği yerde öğrencileri için fedakârlık yapmaktan geri durmayan, sabırlı bir eğitimcidir. Aslında onun vermiş olduğu cezaların sebebi, söylemlerinden anlaşıldığı kadarıyla, öğrencilerin bir an durup düşünmelerini sağlamak, kendilerinin farkına vararak geleceklerini kurlmalarına yardımcı olmaktır. Öğrenciler zaman zaman onunla üstünlük mücadelesine girişmiş olsa da, o öğrencilerinin güvenini kazanmıştır. Ödül olarak *Hababam Sınıfı* okuldan mezun olarak Mahmut Hocaya onun emeklerinin karşılığını vermeleri olmuştur. Buradan anlaşılabileceği gibi öğretmenler öğrencilerine güvenip, onlara değer verirse geç de olsa sonuç alınabileceğidir. *Hababam Sınıfı* filmi farklı iki otoriter yönetici ve öğretmenlerin varlığı dikkatleri çekmektedir. Otoriter yönetici örneklerinin nasıl temsil edildiğine bakıldığında okul müdürünün oldukça sert ve gücünü ortaya koyduğu otoriter yaklaşımıyla tanımlamaya çalışmaktadır. Dili etkili olmasa da tehditkardır. Mahmut Hoca'nın da öğrencileri tanıma sürecinde otoriter yaklaşımı ve söylemleri dikkat çekmektedir. Onun bu tutumu film ilerledikçe yumuşama göstermiş ve demokratik bir yönetici örneğine evrilmiştir. Çalışmada demokratik öğretmen başlığı altında incelenmesinin sebebi de onun öğrencilerini tanıma çabası ve onların eğitimini önemsemesinden ileri gelmektedir. Bu bağlamda ifade edilmesi gereken noktalardan birisinin kavramların insanların bakış açılarıyla değer bulmasıdır. Otoriter eğitimin Mahmut Hoca açısından anlamı farklı, okul müdürü açısından farklı olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin bu iki yönetici tipine yaklaşımlarının değişik olmasının sebebi burada aranabilir. Öğrencilerin isyankâr tutumları çerçevesinde bakıldığında ise onların anlaşılma kaygılarının görmezden gelinmesine duyulan isyanın açığa vurdukları görülür. Böylelikle öğrencilerin isyanı hem okul müdürüne hem de öğretmenlere yönelik olduğu anlaşılmıştır. Mahmut Hoca'nın da emir verici söylemi öne çıkmış olmasına rağmen öğrencileri anlama noktasındaki gayreti onu filmdeki diğer yöneticilerden ayırmıştır.

2) Öğretmenler

Tarih öğretmeni olan Mahmut Hoca'nın dışındaki öğretmenlerin eğitime bakış açıları, metotları ve sınıf yönetme becerileri açısından yetersiz oldukları

söylenbilir. Kendini yenilemeyen, klasik metotların kullanıldığı, sınav ve tehdit merkezli eğitim anlayışları, bu öğretmenlerin öğrencilerle bağ kuramamalarının başlıca sebepleridir. İletişim kurma biçimleri ve öğrenci algıları kusurludur. Sınıfı yönetemeyen öğretmenler yönetilen hallerinden memnun olmasalar da ekonomik problemleri yüzünden duruma katlanmak zorunda olduklarını ifade etmektedirler. Eğitimin dinamizmi karşısında varlık gösteremeyen bu öğretmenler ancak Mahmut Hocanın gelişile nefes alabilmişlerdir. İhtiyaç duydukları sinerjiyi filmin ilerleyen bölümlerinde itiraf ederek kendilerini eleştirebilmişlerdir. Bu film özelinde öğretmenlerin ekonomik ihtiyaçlarından dolayı çalışmak zorunda kalmaları sonucu ortaya çıkan okul tablosunu görmek açısından önemli bir yapıım olduğu söylenebilir. Her şeye rağmen öğretmenliğin çok yönlü fedakârlık gerektiren bir meslek olduğunu unutmamak gerekir.

3) Öğrenciler

Hababam Sınıfı öğrencilerinden başarılı yalnızca bir kişi vardır. O da filmde ekonomik problemler yüzünden okuldan ayrılmak durumunda kalan, öğretmenin sorduğu soruya doğru cevap verdiği halde susturulan kişidir. Sınıfın diğer öğrencileri okulda sigara içen, ders çalışmayan, öğretmenlerine saygı duymayan ve onların zafiyetlerini fırsata çeviren tiplerdir. Öğrencilerden özellikle Damat Ferit, Güdük Necmi ve İnek Şaban öne çıkan karakterlerdir. Güdük Necmi öğretmenlerinin zafiyetinden yararlanmayı kendine iş edinmiştir. Damat Ferit akıl hocası konumundadır. İnek Şaban ise sınıfın maskotu konumundadır. Kendi içinde pragmatist bir yaklaşıma sahip olsa da genellikle zarara uğrayan kişidir. Öğrencilerin kendilerine verdiği *Hababam* ismi bir isyanın adıdır. Onları görmezden gelen ve terbiye edilmeleri gereken varlıklar olarak görülmeleri onları rahatsız etmektedir. Bu durumun sonunda oluşturdukları konfor alanını bırakmamak için kendilerini öğretmenleri zaafa uğratmak zorunda hissetmişlerdir. Öğrencilerin yanlış tutumun istikrar kazanmasında velilerin yaklaşımının önemli olduğunu ifade etmek gerekir. Çünkü filmdeki söylemlerden anlaşıldığı gibi ebeveynler çocuklarını okula göndermekte, okul taksitlerini yatırmakta ancak okula uğramamaktadır. Öğrenciler bu durumu kendi açılarından avantaja çevirmektedir. Onlar açısından diğer önemli bir karakter

okulda çalışan personeldir. Öğrencilere olan zafiyeti zaman zaman yanlış sonuçlar doğuran Hafize Ana karakteri öğrencileri koruma duygusuyla onlara zarar verebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında okulda çalışan personelin öğrenci ile kurduğu ilişkinin önemi ortaya çıkmaktadır.

b) Aktör Tanımlama

Van Dijk'e göre söylemin anlamı önermelerle kurulmakta, doğru veya yanlış yargı ifade edebilecek iddialar içerebilmektedir. Önermelerin savları çeşitli rollerdeki aktörler, yani failer, eylemden etkilenenler ya da bir eylemden yararlanan kişilerdir(Van Dijk, 2015:60). Karakterler edindikleri rol üzere seyirciye fikir verebilmektedir. Kimin nasıl temsil edildiği aktörler aracılığıyla karşılık bulmaktadır. Okul müdürü özel okul olmasından dolayı Özel Çamlıca Lisesini bir işletme gibi yönetmektedir. Günümüzde Batı ülkeleri başta olmak üzere hemen tüm dünyada ekonomilerin gelişmesiyle beraber özel eğitim kurumları yaygınlaşmaktadır. Bu okulların avantajları yanında birçok dezavantajları da olabilmektedir. Mahmut Hoca filmde eğitimde umudu devam ettirmek üzere gelmiştir. Her ne kadar geleneksel yaklaşımları olsa da, onun öğrencileri anlama ve onlara katkı sağlama bakımından diğer öğretmenlerden ayrıştığını ifade etmek gerekir. O, öğrencilerin ne yapabileceklerini kestirebilen bir öğretmen zekasına sahiptir. Hem öğretmenlere hem de öğrencilere güç katabilmeyi başaran Mahmut Hoca, öğrenci ve öğretmenler üzerinde etkili olabilmıştır. Örgün eğitimde sistemler oturmuş, teknolojik gelişmeler eğitime büyük katkılar sağlamış olsa da öğretmenin öğrenciler için ne kadar önemli olduğu Mahmut Hoca karakteri üzerinden anlaşılabilmektedir. O, öğrencileriyle birlikte yurttan kalmaktadır. Dolayısıyla bu durum öğrencileri daha iyi anlamasını ve onları daha yakından gözlemlemesini kolaylaştırmıştır. Öğrencilere yaklaşmak ve güvenlerini kazanmak bir öğretmen için kolay bir mesele değildir. Bu sınıfta öğrenciler öğretmenlerine güvenmemektedir. Mahmut Hoca'nın öğrencileri üzerinde etkili olmasının nedenlerinden birisi onlara güven vermiş olmasıdır. Bu açıdan o, öğrencilerine karşı samimi, sabırlı, ihtiyatlı ve yeri geldiğinde sert

disiplin uygulayabilen bir öğretmendir. İnsan ilişkileri bireylerin birbirine olan tutumlarıyla yakından ilgilidir. *Hababam Sınıfı* öğrencileri okulu bir eğlence yeri olarak görmektedir. Bu durum da eğitimin ciddiyetiyle bağdaşmamaktadır. Güdük Necmi başta olmak üzere, Damat Ferit ve İnek Şaban'ın olumsuz yaklaşımlarıyla sınıf ismiyle uyumlu hale gelmektedir. Ancak her ne kadar öğrenciler yaramazlık yapıyor olsalar da öğretmenleri onlara rehberlik etmekle sorumludur. Öğrencilerin kusurları ortaya çıktıkça okul tarafından bu krizlerin nasıl yönetileceği konusu öğrencilerin okula bakışını ciddi şekilde etkilemiştir. Çünkü Mahmut Hoca öğrencilerin zor durumlarına müdahale edebilmiştir. Filmde yer alan aktörler filmin başlangıcından daha iyi bir noktaya gelebilmişlerdir. Bu da eğitim gibi bir mecranın sabır ve gayretle gelişip meyve verebileceğini göstermiştir. Mahmut Hoca öğrencilerin sadece keyifli zamanlarında değil, gerçekten yardıma muhtaç olduklarında da onlarla beraber olmuştur. *Hababam Sınıfı* zor zamanlarında onlarla beraber olan öğretmenlerine karşı, samimi davranmaları gerektiğini düşünmüştür. Öyle ki zamanı geldiğinde öğrenciler kendileri için sır sakladıkları meseleleri öğretmenlerine açabilmişlerdir. Filmde diğer önemli bir aktör olarak değerlendirilebilecek kişi öğrencilere anne şefkatiyle yaklaşan Hafize Anadır. O, sürekli öğrencilerin arkasını kollayan, zor durumda kaldıklarında ricacı olan, öğrencilerin arasını bulan ve yeri geldiğinde kopya çekmelerine yardımcı olan kişidir. İyi niyeti *Hababam* öğrencileri tarafından sömürülmektedir.

c) Kutuplaşma ve Karşıtlıklar

İdeoloji ve fikirler çoğunlukla iki yada daha fazla grubun çatışan çıkarları söz konusu olduğunda, biz ve onlar arasında ortaya çıkar veya rekabet var olduğunda iktidar kurma şeklinde nükseder. Biz ve onlar biçiminde ortaya çıkabildiği gibi muhalefet stratejileriyle de olabilir (Van Dijk, 2015:58). *Hababam Sınıfı* kendileri ve diğer sınıflar arasında ayrım yapmaktadır. Çünkü onlar kendilerini okulda ayrıcalıklı görmektedir. Filmde kutuplaşma ve karşıtlıklar zamanla yer değiştirebilmiştir. İnek Şaban ve Güdük Necmi arasındaki karşıtlık, Mahmut

Hocanın gelişiyle ona dönmüştür. Her ne kadar öğrenciler öğretmenlerine karşı bilenmiş olsalar da Mahmut Hoca, çoğu zaman onlara iyi örnek olmayı ihmal etmemiştir. Diğer öğretmenler ve *Hababam Sınıfı* arasında da kutuplaşmanın olduğu ifade edilmelidir. Her ne kadar bu sınıf öğretmenlerinin zaaflarından faydalıyor olsa bile öğretmenleri de yeri geldiğinde onları yermekte ve onlara kötü söz söyleyebilmektedir. *Hababam Sınıfı*'nın okul müdürüyle de iyi geçindiği söylenemez. Öğrenciler, müdür tarafından ödedikleri para için okulda tutulduklarını bilmektedir. Çünkü müdür onların aksi takdirde “çekilmeyecek dert olduklarını” dillendirmiştir. Onun yargılayıcı tutumu filmin son bölümünde Mahmut Hocayı okulda olup bitenden habersiz olmakla suçlamasıyla zirveye çıkmıştır. Mahmut Hoca okul müdürünün öğrencilere olan tavrını sert bir dille eleştirerek işletmeci ile eğitimci arasındaki farkı ortaya koymuştur.

d) Ayrıntı Derecesi

Söylemi yapanlar zihinleri inşa etmede seçeneklere sahip olmaktadır. Bazı konuları daha ayrıntılı işlerken bazılarının ayrıntıları gizlenebilmekte veya sınırlandırılabilir(Van Dijk, 2015:55). *Hababam Sınıfı* son sınıf edebiyat bölümü öğrencileridir. Alışla geline bu ismi öğretmenleri de kullanmaktadır. Edebiyat bölümü öğrencilerinin bu şekilde etiketlenmesi eleştirilebilir. Niçin fen bölümü öğrencileri değil de edebiyat bölümü öğrencilerine böyle bir yakıştırma yapıldığı sorusu sorulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de öğrencilere bakış açısında değişikliğe gidilmesi gerektiği söylenebilir. *Hababam Sınıfı* biz ve onlar ayrımı yaparken kendini sürekli haklı çıkarmanın peşindedir. Onlar kendilerini imtiyazlı gördüklerinden Mahmut Hocanın aşıkâr tehditleri karşısında okulda sigara içmeye devam ederek “içeriz abicim” söylemiyle diğer öğrencilerden ayrılmışlardır. Kişilerin kendilerini haklı görme çabası etrafta gelişen olay ve durumları kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmalarına sebebiyet verebilir. *Hababam Sınıfı* da okulda sigara içerek, toplu şekilde kopya çekerek, sınav sorularını çalarak öğretmenlerini küçük düşürmekten çekinmemiştir. Mahmut Hoca ise öğrencilerin tutum ve davranışları karşısında

tutarlı olmaya özen göstermiştir. O, öğrencilerin kendisine yalan söylemesinden dolayı onları akşam aç bırakarak kararlı olduğunu göstermiştir. Onlarda karşı hamle olarak “Dağ başını duman almış” marşıyla Mahmut Hocaya isyanlarını dile getirmişlerdir: “Mahmut Hoca görsün bakalım Hababam neymiş”. Mahmut Hoca fedakâr bir eğitimci olarak her ne kadar meslek hayatıyla ilgili uygulamaları eleştirilse de o, “her zaman benim amacım onların sorumluluk duygusunu geliştirmeleriydi” sözleriyle kendini tatmin etmekten ziyade onlara katkı sağlamak niyetinde olduğunu ifade etmiştir. O, disiplin uygulamasının sebeplerini anlatarak öğrencilerini ikna etmek istemiştir. Şu ana kadar verdiği emeklerin çoğunun boşa gitmiş olduğunu düşünse de inandığı değerler için öğrencilerini eğitmeye devam edeceğini dile getirmiştir. “Hiç ümidim olmasa da bundan sonraki hayatımı da sizlere iyiyi doğruyu anlatarak geçireceğim” diyerek eğitimin sabırla sürdürülmesi gerektiğini açıkça ifade etmiştir. Mahmut Hoca öğrencilerini tanıdıkça onlara daha yakın olmuş, süreçlerine dâhil olmuştur. Öğrenciler, sıkıntılı zamanlarında öğretmenlerine danışacak duruma gelmişlerdir. Mahmut Hoca okul müdürüyle öğrencisi yüzünden tartışmak durumunda kalmış ve kalp krizi geçirmiştir. *Hababam Sınıfı* öğrencileri o yıl mezun olarak öğretmenlerine diplomalarını hediye olarak getirmişlerdir. Şunu ifade etmek gerekir ki iyi bir öğretmen geç de olsa öğrencileri tarafından fark edilebilir.

e) İmalar

Söylem üretimi bir olay hakkında sahip olunan bilgilere dayalıdır. Metinde yer almayan bilgi çözümleyen kişi tarafından genel sosyokültürel bilgisi aracılığıyla çıkartılabilir (Van Dijk, 2015:58). *Hababam Sınıfı*’nda öğrenciler derslerde kendilerini merkeze alarak öğretmenleri tarafından sorulan sorulara istedikleri cevapları verip, onları yermeye çalışarak bilgisiz ve ilgisizliklerini bastırmaya çabalarlar. İnek Şaban soyut anlamdaki soruları gerçek anlamlarıyla cevaplayarak sınıfı güldürerek kendini başarılı addetmeyi arzulamaktadır. Öğrencilerden Gündük Necmi öğretmenin sorduğu soruları gayri ciddi cevaplarla geçiştirmektedir. Soyadını soran Mahmut Hocaya “benim soyadım ne idi” diye

arkadaşlarına dönerek kimliğiyle ilgili bilgi istemiştir. Muhatabı saf dışı bırakmanın yollarından birisi karşıdakinin sorularını gayri ciddi bir şekilde cevaplamaktır. Öğrencilerin ima yoluyla eğitimle ilgili olmadıkları filmde gösterilmeye çalışılmıştır. Söz konusu sınıfa bakıldığında yalnızca bir öğrenci öğretmeni dinlemektedir. Bu noktada Hababam öğrencilerinin öğretmenleri tarafından anlaşılmaması ve gözünde değer görmemesi onları öğretmenlerine karşı gayri ciddi davranışlara yönlendirdiği imalı bir şekilde gösterilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Coğrafya öğretmeni öğrencilerin dersi dinleyip dinlemediklerini kontrol etmek için zaman zaman sınıfa sorular yöneltmektedir. Bu yöntem öğrencilerin dersten kopmamalarına yardımcı olsa da öğretmenin kulakları iyi duymadığı için öğrenciler gelişi güzel cevaplarla öğretmeni geçiştirmektedir. Verilen bu cevapları onaylayan öğretmen, doğru cevabı veren tek öğrenciyi ise kulaklarının duymamasını fırsata çevirdiği için azarlamıştır. Sadece öğrenciler değil öğretmenler de sınıfın bu hale gelmesine sebep olmuşlardır. Filmde imalar öğretmenler üzerinden de verilmeye çalışılmıştır. Öğretmenin duyması gereken doğru cevaplarla yanlış cevaplar yer değiştirmiştir. *Hababam Sınıfı* özelinde de tescil edildiği üzere öğretmenler sınıfa hakim olmalıdır. Aksi takdirde öğretmenin hakim olamadığı sınıflara öğrencilerin etkin olacağı imalar yoluyla gösterilmiştir. Sınıfta sıkı bir disiplin sağlamaktan ziyade herkesin kendini ifade etme fırsatı bulması önemlidir. Ancak bu sınıfta öğrenciler söz almadan konuşmaktadır. Öncelikle eğitimin içeriğiyle uyuşmayan davranışlar görülmektedir. Öğrencilerin birbirine olan davranış, tutum ve yaklaşımları oldukça sorunludur. Birbirlerine lakap takmakta, baskı uygulamakta ve birbirlerinin zaaflarından faydalanarak zorbalığın ön plana çıktığı yaklaşımlar görülmektedir.

Filmde ima yoluyla değerlendirilebilecek durumlardan birisi de okulda yardımcı hizmetleri yapan Hafize Ana'nın öğrencilerle kurmuş olduğu ilişkidir. O, öğrencilerin yaşları lise öğrencilerine göre büyük olsa da onlara 'ana' şefkatiyle yaklaşmaktadır. Hafize Ana'nın iyi niyeti öğrenciler için genellikle olumsuz sonuçlara yol açmaktadır. Çünkü *Hababam Sınıfı* onun iyi niyetini kendi

çıkarlarına göre kullanmaktadır. Hatta öğretmenlerden birisi onu “elinde olsa kundaklayacaksın” diyerek öğrencilere olan yaklaşımını eleştirmiştir. Hafize Ana’nın tutumundan, her ne kadar öğrencilerin yaşı lise öğrencilerine göre büyük olsa da onların öğrenci olduklarının unutulmaması gerektiği yönünde bir sonuç çıkarmak mümkündür.

f) Örnekler ve Açıklamalar

Metinde biz ve onlar hakkında ifade edilen iyi ya da kötü örnekler verilerek açıklama yoluna gidilir. Örnek ve açıklamalar aracılığıyla söylem desteklenmeye çalışılır(Van Dijk, 2015:58). *Hababam Sınıfı* okullar arası bilgi yarışmasında okulu temsil etmek üzere hazır bulunur. Kopya usulüyle kendilerince bir yol belirlerler. Ses aksamı bozulunca Mahmut Hoca onu tamir ederek *Hababam Sınıfı*’na yardımcı olur ve onlarla biz anlayışı etrafında bütünleşir. O, her ne kadar okulun “şerefini” kurtarmak için hareket etmiş olsa da yanlış bir yaklaşımla rakibi yenmeyi başarırlar.

Hababam Sınıfı okul müdürünü patron olarak kodlamıştır. O, sınıfın en başarılı öğrencisini okul taksitini ödeyemediği için okuldan kovalamıştır. Tüm sınıf arkadaşlarının okul taksitini ödeyebilmek için kendi arasında para toplar. Bu birliktelik taksiti ödemek için yeterli olmaz ve durumdan haberdar olan Mahmut Hoca öğrencinin taksitini ödeyerek okulda kalmasını sağlar. Bu durum Mahmut Hoca’nın fedakârlığına örneklik oluşturur. Öğrenciler, okul müdürü ve müdür yardımcısı arasındaki farkı görebilmektedir. Filmde, dikkat çeken noktalardan birisi okul müdürü yanlış gördüğünde fiziksel şiddete başvurmakta ve öğrenciye hakaret edebilmektedir. Fedakâr öğretmen kimliğiyle öne çıkan Mahmut Hoca öğrencilere fiziksel şiddet göstermediği gibi onları motive etmeye çalışmakta ve iyi olmaları konusunda desteklemektedir. Bu noktada Mahmut Hoca’nın birçok olumlu özelliği olsa da kurallara riayet etmeyen öğrencileri akşam yemeğinden mahrum ettiğini de hatırlatmak gerekir.

Mahmut Hoca ne kadar öğrencilerin yanlışlarını tasvip etmese de onları tanıdıkça olumlu tutum geliştirmeleri için gayret göstermiştir. Okul müdürü duygusal olarak da öğrencileri desteklemekten uzaktır. Yeri geldiğinde öğrenciyi okuldan

kovabilmektedir. Aksine Mahmut Hoca öğrencilere sahip çıkarak onların okuldan mezun olmalarını görebilmiştir.

g) Yadsıma İfadeleri

Yadsıma ifadeleri her türlü önyargılı söylemin en tipik olanıdır. Sözde olumlama, sözde empati, özür dilerim ama, karşı değilim ama gibi ifadelerle sağlanır(Van Dijk, 2015:59). Mahmut Hocaya temelde biçilen rol *Hababam Sınıfı*'ni terbiye etmesidir. “Temiz yüzlü mülayim” bir öğretmen olarak tanıtılan müdür muavinine Güdük Necmi: “Sert olsa ne yazar” sözleriyle kendileri için gelen kişinin nasıl olduğunun önemli olmadığını ifade etmiştir. Çünkü onlar tüm hocaları kendi hizalarına getirmeyi bilmişlerdir. Mahmut Hoca bu sınıfa görünce şaşırır. Çünkü lise sıralarında kocaman adamlar oturmaktadır. Damat Ferit 25 yaşındadır. “Ama göstermiyorum değil mi hocam?” sözleriyle, acelemiz yok anlamında cümlelerle öğretmenin aksine halinden memnuniyetini dile getirmiştir. Burada Ferit aslında bu yaşlarda lise sıralarında oturmanın şaşırılacak bir tarafı olmadığını savunur. Onlar bilmekten ziyade çokbilmişlikleriyle öne çıkmaya çalışırlar. Yahya Kemal’in Sessiz Gemi şiirini okumasını isteyen edebiyat öğretmene “Hocam yanlışınız var onu Yahya Kemal değil, Hümeysra okuyor” sözleriyle kendini aklamayı dener. Güdük Necmi ise şiiri şarkı gibi seslendirerek haklılıklarını öne sürdürmek isterler. Kullanmış oldukları dil ile hem kendilerini tatmin eder hem öğretmeni küçümsediklerini düşünürler. Biyoloji dersinde de karşı harekette bulunur *Hababam Sınıfı*. “Külyutmaz” olarak bilinen Necmi Öğretmen, sınavda kopya çektiğini düşündüğü için bu ismi kullanır. Onun düşündüğünün aksine sınıftaki herkes türlü yöntemlerle kopya çekmektedir. Yaptıkları numaralarla öğretmeni küçük düşürerek yapmış oldukları yanlış marifet olarak kabul ederler. Kendilerince külleri yutturmuş olurlar.

h) Geleneksel Temalar

Tanımlanmış konular gibi olan geleneksel temalar, standartlaştırılmış ve kalıp ifadelerle sunulur. Basmakalıp yapılar olarak tipik şekilde kullanılır(Van Dijk,

2015:62). Filmde geleneksel temanın dışında öğrenci ve öğretmenler görülmektedir. Öğretmenin ve öğrencinin karşılıklı saygı ve sevgi ilişkisinden uzak sunumlar vardır. Öğrenciler, öğretmenlerin fiziksel zaaflarından kolaylıkla faydalanabilmekte, onları gülünç duruma düşürebilmektedir. Ancak geleneksel olarak öğrencilerin şiddet gördüğü tablolar görülür. Sigara içerken okul müdürüne yakalanan İnek Şaban şiddet görmüştür. Geleneksel bir tema biçiminde “adam olmak” deyimini çok kullanılmaktadır. Mahmut Hoca’nın öğrencilerde görmek istediği bu özellik Türkiye’de eğitimcilerin öğrencilerinden beklentilerini ifade etmesi bakımından önemlidir. Bu deyimle kişide maddi ve manevi bir bütünlük beklentisi ortaya konulur.

2. Argüman

Bilis(2014:20)’in aktardığı gibi argüman, söylemin inandırıcı ve güçlü olması için kanıtsallığa, karşı gerçeklik yaratılmasıyla söylemi değer ve normlara dayandırmaya, karşılaştırma ve empatiye dayalı bir söylem oluşturma kategorisidir.

a) Kanıtsallık

Konuşmacılar söyledikleri şeylerden sorumlu olduklarından söylemi güçlendiren önemli unsurlardan birisi kanıtsallıktır(Van Dijk, 2015:61). Mahmut Hoca okula geldiğinde okulun *Hababam Sınıfı* yüzünden istikrar kazanamadığının farkına vararak öncelikle bu öğrencilerin durdurulması gerektiğini düşünmüştür. Bunun ilk basamağı da vereceği karar ve uygulamalar konusunda istikrarlı olmasıdır. O, ilk dersinde sınıfa:“Okuldan kaçıyormuşsunuz kaçtırmam, ön bahçede top oynuyorsunuz oynatmam, sigara da içiyorsunuzdur herhalde içirtmem” sözleriyle gözdağı verir. *Hababam Sınıfı* öğretmenlerinin söylemlerini dikkate almaz. “Kaçarız abicim, içeriz abicim” yaklaşımıyla daha önce diğer öğretmenlerini yıldırtdıkları klasik tavırlarını sürdürürler. Öğretmenler söyledikleri sözlerin arkasında durmalıdır ki ciddiyetleri konusunda öğrencilerini ikna edebilsinler. Mahmut Hoca okuldan kaçan öğrencilerin hafta sonu dışarı çıkışlarını yasaklar. Öğrenciler okulda sigara içtikleri için akşam yemeği yiyemezler. Mahmut Hoca gece nöbet tutarak yemekhaneden yemek almalarına da izin vermez. Öğrencileri

onun söylem ve eylemlerinde bir bütünlük ve tutarlılık olduğunu kavrarlar. Dolayısıyla öğretmenin sert de olsa istikrarlı davranabilmesi öğrencileri için olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. Öğretmen öğrencilerini anlama noktasında gayret gösterip zaman zaman onların haklı olduğunu ifade etmektedir. Nihai olarak onun niyeti *Hababam Sınıfı*'nın davranışlarının doğru olmadığını anlamalarını sağlamaktır. Bu sınıf öğretmenlerinin samimi olduğunu görmüştür çünkü o, sınıf haklı olduğunda okul müdürünü bile karşısına alabileceğini göstermiştir.

b) Karşı Gerçeklik

Diyelim ki... oldu o ne zaman olacak?’’ durumu karşı gerçekliği sağlayan bir durumdur (Van Dijk, 2015:76). *Hababam Sınıfı* günü gün etme amacıyla okulu eğlence yerine çevirmiştir. Eğitimin ciddiyetten uzak bu mekânında bütün öğretmenler ve okul yönetimi de şikâyetçidir. Hallerinden memnun olan sadece bu sınıftır. Mahmut Hoca okula geldiği ilk günden itibaren onları dinleyerek anlamaya çalışmıştır. Durumun bu sınıfın istediği gibi gitmemesi gerektiği inancının belirginleşmesi için sene sonunu beklemek gerekmiştir. Kalp krizi geçirerek hastaneye kaldırılan Mahmut Hocaya diplomalarını götüren *Hababam Sınıfı* gidişatlarının aksine karşı gerçekliklerini ortaya koymuşlardır. *Hababam Sınıfı*'nda işlenmesi gereken ana temalardan birisi eğitimde ciddiyettir. Bu sınıfın gayri ciddi tutum ve davranışları Mahmut Hoca'nın sabırlı ve yapıcı yaklaşımıyla düzeltilmiştir. Bu açıdan filmin izleyici açısından önemi mevcut kötü durumdan karşı gerçekliğe geçişin nasıl sağlandığının görülmesidir. Tüm olumsuz tablolara rağmen bu sınıf iyi bir öğretmenle olumlu sonuçlar alınabileceğini gösterebilmiştir.

c) Karşılaştırmalar

Söylemi güçlendiren önemli argümanlardan birisi de karşılaştırmalardır (Bilis, 2014:20). Biz ve onlar karşılaştırmasından *Hababam Sınıfı*, kendini okulun diğer öğrencilerin karşısında konumlandırır. Karşıtlığın

olduğu yerde doğal olarak karşılaştırmalar da yapılmaktadır. Doğrudan karşılaştırma yapılmaz ancak bunun işaretleri alınabilir. Mahmut Hoca felsefe dersinde gözleri iyi görmeyen öğretmeni müfettiş numarasıyla kandıran Gündük Necmi'yi okuldan atmayacağını söyler. Okula sigara içmelerini de müdüre söylemeyeceğini ifade eder. Öğrenciler okul müdürünün bunları bilmesinin bir önemi olmayacağını, onun öğrenci başına para hesabı yaptığı için bir adım atamayacağından emin oldukları için onu inandırıcı bulmazlar. Mahmut Hoca ise dediğini yapmaya çabalayan kararlı bir kişidir. *Hababam Sınıfı* okul müdürü ile muavini arasında karşılaştırma yapar ve davranışlarında bütünlük gördüğü Mahmut Hocaya yakınlık hisseder.

Sınıf, okul taksitini ödeyemediği için okuldan atılacak olan arkadaşlarıyla kendi aralarında da bir karşılaştırma yaparlar. “Okuyacak adamı kovarlar, okumayacak olan bizleri ise zorla tutarlar” sözleriyle kendi durumlarıyla arkadaşları arasında karşılaştırma yoluna giderler.

Hababam Sınıfı kendi dünyalarına yabancı olan her şeye karşıdır. Çünkü onlar özgürlük alanına herhangi bir şekilde müdahaleyi kabullenmek istemezler. Bundan dolayı derste onlara karışan öğretmenlerini küçük düşürmenin yollarını ararlar. Tüm bu tavır ve tutum karşısında Mahmut Hoca'nın onlara yaklaşımı onun tüm sınıfı kazanmasıyla sonuçlanmıştır. Çünkü bu sınıf bir bütündür. Öğretmenin bu sınıftan her bir öğrenciye yaptığı olumlu hareket sınıfta karşılık bulmuştur. Dolayısıyla Mahmut Hoca *Hababam Sınıfı*'nda var olan karşıtlığı olumlu yöne çevirebilmiştir.

d) Norm ve Değerler ile İfade Etme

Değerler ortak kültüre dayanan kavramlar olarak, toplumların kendi içinde doğdukları yerin belli özelliklerini yüklenmeleri sonucu edinilirler. Öğretmenlere saygı, öğrencilere sevgi gösterme Türk eğitim sisteminin norm ve değerlerindendir. Filmde bu değerlerin öğretmen ve öğrencilerce hiçe sayıldığı gözlemlenirken, filmin sonunda bütün öğretmen ve öğrencilerin saygı ve teveccühünü kazanan Mahmut Hoca büyük bir saygıyla hastanede öğrencileri tarafından ziyaret edilir. O, aynı zamanda uzun yıllar önce Türkiye'nin muhtelif

şehirlerinden gelen doktor öğrencilerince de ziyaret edilerek öğretmenin toplumdaki değerine gönderme yapılmış, insan için verilen emeklerin boşa gitmeyeceği mesajı verilmiştir. Yüzlerce öğrenci dışarıda Mahmut Hoca'nın bir an önce iyileşip öğrencilerine kavuşmalarını beklemektedir. Mahmut Hoca daha önce yaptığı işte başarılı olamadığını savunmuş olsa da, ortaya koyduğu özveri sonucunda öğrencilerince değeri bilinen biri olduğu gösterilmiştir.

e) Sınıflandırma

İnsanlar diğer insanları sınıflandırmaya eğilimlidir (Van Dijk, 2015:77). *Hababam Sınıfı* okul müdürünü işletmeci olarak sınıflandırılmıştır. Okul özel olduğu için öğrencilerden ücret almaktadır. Bu da onun sınıflandırılması için yeterli olmuştur. Bu sınıf sadece okul müdürünü değil öğretmenleri ve okuldaki diğer öğrencileri de kategorize ederek kendilerini farklı bir yerde konumlandırmaktadır. Hem yaşları itibarıyla diğer öğrencilerden büyük olmaları, hem de kendilerince *Hababam Sınıfı* olmalarının getirmiş olduğu ayrıcalık onlara ayrı bir kimlik vermiştir. Kendini haklı çıkarmanın yollarından birisi karşıdakini belli sıfatlarla etiketlemektir. *Hababam Sınıfı*, kurulmuş düzene Mahmut Hoca bile engel olmaya çalıştığında “görsün bakalım Hababam neymiş” diye seslenerek kendi sınıfsal ayrıcalıklarını öne sürmüşlerdir. Okul taksitini yatıramadığından kovulan arkadaşlarına yardımcı olmak için diğer öğrencilerden haraç alma hakkını kendinde gören bu sınıf “yuh olsun bize” diyerek kendilerine yakışmayan bir durumun ortaya çıkışına hayret etmişlerdir. Çünkü onlar kendilerini okulda farklı bir noktada konumlandırmışlardır.

3. Retorik

Geleneksel retorikte benzetmeler, ironiler, örtmeceler, karşıt anlatım, aliterasyonlar gibi birçok biçim figürü görülmektedir (Van Dijk, 2015:68).

a) Dramatizasyon ve Kurban

Dramatikleştirme gerçekleri abartılarla birlikte bir kişinin yararına olacak abartmanın bilindik yöntemidir (Van Dijk, 2015:77). Filmler dramatizasyona dayalı kurgusal yapımlardır (Bilis, 2014:21). *Hababam Sınıfı*'nda müziğin etkisiyle dramatik bir atmosfer oluşturulmasına katkı sağlanır. Sınıfın en çalışkan öğrencisi taksiti ödeyemediği için okuldan atılmak durumunda kalmıştır. Tüm sınıf kendi arasında para toplamış ancak yeterli miktar çıkmayınca okulda diğer öğrencilerden haraç kesmeye başlamışlardır. Kurban olarak belirlenen arkadaşlarının durumunu kendi yöntemleriyle halletmeye çalışmışlardır. Durum anlaşıncı Mahmut Hoca öğrencinin taksitini ödeyerek öğrencinin mağduriyetini gidermiştir.

Hababam Sınıfı öğretmenleri emeklilikten sonra kendi deyimleriyle buraya sığınmışlardır. Fiziksel bitkinliklerine rağmen çalışmak zorunda kalan ve *Hababam Sınıfı* gibi bir sınıfta ders işlemek zorunda kalan öğretmenlerin durumunun dramatik olduğunu ifade etmek gerekir.

b) Abartma

Dramatikleştirmede olduğu gibi abartılar anlamın niteliklerini artırmayı sağlayan anlamsal söz oyunlarıdır. Bu nedenle metinde kendinden olanı olumlama ötekini olumsuz sunma vardır (Van Dijk, 2015:84). Film bir sınıfın nasıl planlar yapabileceğini anlatması bakımından oldukça abartılı bir hikâyeden oluşmaktadır. Öğrencilerin itiraflarına göre sınıfta okumak isteyen sadece bir kişi vardır. Diğerleri aile zoruyla okutulmaktadır. Sınıfın ağız birliği etmişçesine öğretmenleriyle dalga geçerek her dersi işlenmez hale getirme gayretleri oldukça abartılıdır. Öğretmenlerini derste omuzlarında dışarı çıkarmaktan, okul çatısında sigara içmeye, öğretmenin bedensel engelini avantaja çevirmeye kadar abartılarla dolu bir filmidir. Ancak abartma zaman zaman durumun vahametini anlatmak bakımından başvurulmuş bir yöntemdir. Bu filmde yapılan birçok hareketin abartılı olduğu ifade edilebilir.

c) Metafor, Simge ve Benzetmeler

Pek az sayıda anlamsal-retorik değişmeceleri metaforlar kadar ikna edicidir(Van Dijk, 2015:88). *Hababam Sınıfı* filminde başrol oyuncularının hemen hepsinin bir lakabı vardır: Damat Ferit, Güdük Necmi, İnek şaban ve Kel Mahmut. İnek şaban’a verilen bu rolün onun zeki olmasından değil de doğuştan geldiği fikri sınıfça kabul grmştır. Bu duruma sinirlenen şaban yeri geldiğinde bu benzetmeden kendisi de faydalanabilmektedir. Mahmut Hoca ğrencileri kendine lakap takmadan kendine yakıştırılan bu ismi onlara söylemiştir. *Hababam Sınıfı* Mahmut Hocayı sinirlendirmek için Osmanlı padişahlarından IV. Kel Mahmut’un tiyatrosunu ekerler. Fakat Mahmut Hocanın ifadeleriyle ‘‘bu isimle bir Osmanlı padişahı yoktur’’. Filmdeki benzetmeler daha çok yerme anlamıyla kullanılmıştır. Dolayısıyla bu sınıfta akran baskısı rneği olarak bu benzetmelerin yapıldığı söylenebilir. Akran zorbalığı olarak da bilinen bu baskı türü bireyin yaş grupları içerisinde belli tutum ve davranışları yapması için zorlanması veya cesaretlendirmesi şeklinde ortaya çıkar. Özellikle lise öğrencileri arasında akranların birbirine kurmuş olduğu baskı, kişilerin verilen rolü oynamaları açısından dikkat çekicidir. Filmde şaban’ın İnek olduğu Ferit ve Necmi tarafından sürekli tekrarlanmakta, bir zorbalık şeklinde zorunluluk halini almaktadır.

d) Yineleme

Yineleme söylemi güçlendiren bir unsurdur(Van Dijk, 2015:94). Filmde *Hababam Sınıfı*’ na ğretmen şikâyetleri sürekli yinelenir. Bu yinelemeleri üstüne almayan sınıf her seferinde öğretmenlerini hayal kırıklığına uğratır. Mahmut Hocanın okulda etkisini artırmasıyla varolan birlikteliğin daha olumlu olduğu fark edilir. Çünkü onun gelişiyle söylemler öğrencilere ve onların geleceklerine dair daha yapıcı bir hal almıştır. *Hababam Sınıfı* hakkında olumsuz yinelemeler Mahmut Hocanın gelişinden sonra olumlu yinelemelere dnşmştır. O, ğrencilerinin gelecek kurma hayallerine gönderme yapan konuşmalarla onları olumlu anlamda desteklemiştir. Mahmut Hoca ğrencilerine hem eylemleri hem

de söylemleriyle “adam olma”ları gerekliliğini sürekli yinelemiştir. Okul duvarını yıkarak kaçan bu sınıfa duvarı ördürmüştür. “En azından bir mesleğiniz olur” diyerek onlara hayatın farklı yönlerini görmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

4. Biçimsel Yapı

Metnin içinde yer alan cümlelerin biçimsel yapısı, önermelerin yeri ve vurgusu söylemi etkilemektedir (Van Dijk, 2015:64).

a) Yapısal Vurgu

Söylemin yapısındaki vurguyu anlayabilmenin yolu filmin nasıl başladığı ve devam ettiğine bakmaktan geçmektedir(Bilis,2014:23). Film, *Hababam Sınıfı* öğrencilerinin okul merdivenlerinde koşuşturmasıyla başlar. Derse geç gelen öğrenciler öğretmenlerini sınıfta bekletmektedir. Filmin başında disiplinsiz öğrenci grubu olduğu anlaşılmaktadır. Oldukça negatif öğrenci ve öğretmen yaklaşımları filmin ilerlemesiyle birlikte daha yapıcı bir hale dönüşür. Her ne kadar filmin çözümünde okul müdürü ve Mahmut Hoca tartışmış olsa da bu münakaşa olumlu bir pekiştirece dönüşmüştür. *Hababam Sınıfı* ve öğretmenleri Mahmut Hoca sayesinde ne yaptıklarının farkına varmışlardır. Tatlı sert bir kişi olan Mahmut Hoca öğrencilerin mezun olmalarına giden yolu açarken, öğretmenler ise onunla birlikte mesleklerine bağlılıklarının arttığını ifade etmişlerdir. Olumsuz başlayan eğitimin görünümü umutlu bir şekilde son bulmuştur.

b) Eş anlamlılık ve Yeniden Anlatım

Söylemin eş anlamlılık ve yeniden anlatım gibi önermeler arasındaki ilişki açısından tanımlanabilecek birçok anlamsal özellikleri vardır(Van Dijk, 2015:57). Filmlerde bazı kavramlar yeniden anlatılarak anlam güçlendirilmeye çalışılır(Bilis, 2014:23). Bu sınıfın olumsuz özellikleri öğretmenler tarafından sürekli tekrar edilmektedir. İnsanlar rollerini kendileri belirlerken içinde bulunulan gruptan etkilenirler. İnek Şaban’a her fırsatta hatırlatılan İnek yakıştırması tekrarlarla üzerine yapııştırılmıştır. Burada akranların birbirleriyle ilgili söylemlerin ciddiye alınması gerektiğinin önemi ortaya çıkmaktadır.

c) Sözcük Seçimi ve Sözel Tarz

Filmde alınan rollere bakıldığında sözcük seçimi ve sözel tarz ile uyum gösterdiği anlaşılabacaktır. *Hababam Sınıfı*'ndan sürekli şikâyet eden öğretmenlerin sözcük seçimi olumsuz söylemlerden oluşmaktadır. Öğretmen öğrenci diyaloglarına bakıldığında yine karşılıklı alaycı konuşma tarzı dikkat çekmektedir. Örnek vermek gerekirse sınıfta uzun eşek oynayan *Hababam Sınıfı*'na gelen Fizik öğretmeni “ne yapıyorsunuz, koca eşekler” diyerek onların kendi gözündeki yerleri aşkar edilir. Öğretmen ve öğrencilerin aksine bir kurtarıcı olarak görülen Mahmut Hoca'nın öğrencilerle saygı sevgi ilişkisi içerisinde bir dil kullanmaya özen gösterdiği söylenebilir. O, öğretmen-öğrenci ilişkisine oldukça hassas yaklaşmakta ve onları önemseyen konuşmalarından anlaşılabaktadır.

3.5.7.2. Öğretmen ve Pragmatizm

1. Anlam

a) Konular ve Başlıklar

Öğretmen filmi 1988 yılında Kartal Tibet yönetmenliğinde çekilmiştir. Hüsnü bir köy öğretmeni olarak Anadolu Lisesine öğrenci yerleştirme başarısından dolayı İstanbul'a terfi edilir. Fakat bu gelişme onun İstanbul'da geçim sıkıntısı çekmesine neden olmuştur. Öğrencilerince çok sevilmiş, yöneticileri tarafından ödüllendirilmiş olan Hüsnü Öğretmenin hayatı İstanbul'da istikrar kazanamamıştır. Yol parası ödememek için sabah erken saatlerde yola çıkarak okula yürümek zorunda kalan Hüsnü Öğretmen, köye geri dönmenin hayalini kurmaktadır. İstanbul'da hızlı kentleşmeyle beraber insan ilişkilerinde yozlaşmanın artması filmde örneklerle anlatılmıştır. Hüsnü Öğretmenin ev almak için biriktirdiği parasını müteahhit alarak ortadan kaybolmuştur. Geçinmek için farklı işler deneyen Hüsnü Öğretmen şehirdeki koşuşturmacaya yenik düşer ve

psikolojisi bozularak hastaneye kaldırılır. Hüsni Öğretmen başarılı olmanın cezasını İstanbul'a atanarak çekmiştir. Etrafında ailesi ve öğrencilerinin kısmi yardımı dışında yalnız kalan öğretmen kimseden herhangi bir destek görememiştir. Kapitalizmin etkisini büyük şehirlerde gösterdiği, zihinsel yaşamın bireyselleşip diğerlerini unuttuğu zaman diliminde köydeki huzurunu geride bırakmak zorunda kalan Hüsni öğretmen, bir eğitimci olarak çekmiş olduğu sıkıntıyla öğretmenler özelinde küçük yerlerden büyük şehirlere göç eden insanların durumuna da tercüman olmuştur. Öğretmen maaşlarının düşük olması onların ihtiyaçlı durumuna düşmesine yol açmış; acınası halleri diğer insanlar tarafından seyredilmiştir. Hüsni Öğretmenin yaşamış olduğu problemler kısmen öğrencilerine yansımış olsa da onların eğitimlerini aksatacak bir hal almamış aksine teftiş etmeye gelen müfettiş de öğretmenden memnuniyetini gizlememiştir. Öğretmen öğrencilerini cesaretlendirerek onların derslerinde daha başarılı olmalarını sağladığı söylenebilir. Ancak ekonomik nedenlerden dolayı sağlıklı bir öğretmenin ne hale gelebileceği gösterilmeye çalışılmıştır. Ceviz ve simit satmak gibi işlerde şansını deneyen Hüsni Öğretmen istikrarlı bir iş tutturamamıştır. Şehirler artık bilinçli kaos ortamının merkezi haline gelmiştir. Filmde işlenen temel konu öğretmenin yaşamış olduğu ekonomik problemin yanında insanların birbirine olan kayıtsızlığıdır. Sosyal hayattaki yalnızlık dikkat çekicidir. Küçük yerleşim yerindeki iyi bir öğrenmenin şehre atanmasının makul gerekçeleri üzerine düşünmek gerekir. Hüsni Öğretmen başarılı olduğu için İstanbul'a terfi edilmiştir. Dolayısıyla burada şehirli lehine sonuçlanması beklenen çifte standart eleştiri konusu olabilir. Okulda sadece Hüsni Öğretmen değil, öğretmenler odasındaki bütün öğretmenler ikinci bir iş yapmak durumundadır. Bu durumun öğretmenin hayatında olumsuz yansımaları Hüsni Öğretmenin yaşadıklarıyla anlatılmıştır. Bu filmin konusu her ne kadar bir öğretmen üzerinden şekillense de toplumun ekonomik ve sosyal yönden değişen paradigması dikkat çekmektedir. Hüsni Öğretmenin okulda muhatap olduğu eğitim yöneticisi ve öğretmenler, mahallede alış veriş yaptığı esnaf, evini kiraladığı emlak ve ev sahibi olabilmek için parasını alıp ortadan kaybolan müteahhitin söylem ve eylemlerine bakıldığında toplumda pragmatist bir yaklaşımın izleri sürülebilmektedir. Ekonomik durumu iyi olan çoğu velinin

Hüsnü Öğretmene karşı tutumunun da insani olmadığı fark edilmektedir. Aslında Hüsnü Öğretmen filmde pragmatist yaklaşımlara karşı mücadele ederken görüntülenmektedir. Kendini toplumdaki yozlaşmanın içinde bulurken yaşadığı şaşkınlık onu farklı rolleri oynamaya zorlamakta ancak o kendinden ödün vermemek için çaba göstermektedir. Dolayısıyla faydacı yaklaşımların hakim olduğu toplum ve birey anlayışı filmde işlenen temel konulardandır.

b) Aktör Tanımlama

Bir öğretmenin büyük bir şehirde yaşamış olduğu ekonomik problemler üzerine kurgulanan film, yaşamış olduğu sıkıntılara rağmen mesleğinde ve kişiliğinde herhangi bir yozlaşmaya izin vermeyen fedakâr, anlayışlı ve hoşgörülü bir kişiyi merkeze almaktadır. Hüsnü Öğretmen hem köydeki ve hem de İstanbul'daki öğrencileri tarafından sevilen bir öğretmendir. Başarılı bir öğretmen olmasına rağmen yaşamış olduğu ekonomik problem onu çaresiz bırakmıştır. Öğrencilerine iyilik konusunda örnek olan Hüsnü Öğretmen, çalışkan, idealist, sevecen ve şefkatli tavrıyla dikkat çekmiştir. Ancak çözmesi gereken konu kendi dışındaki gelişmelere bağlı olduğu için elinden gelen hamleler sınırlı kalmıştır. Çocukları ve eşi şehrin imkânlarını düşünerek sevinmişler ancak geldikleri evi ve koşulları gördükten sonra büyük hayal kırıklığı yaşamışlardır. Okulda öğretmenlerin birbirleriyle samimi ilişkilerine şahit olunmaz. Konuştukları konu genellikle ekonomik sıkıntılardır. Onlar öğretmenliğin dışında alternatif işler yaparak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadır. Hüsnü Öğretmenin sosyal hayatta ilişki kurmak zorunda olduğu insanlar fırsatçı ve yozlaşmış kişilerdir. Emlak ve müteahhit bunların en açık örneğidir. Emlak kaçak elektrik kullanmasını tavsiye ederken, müteahhit ev sahibi umudundaki insanlardan topladığı parayı alarak kaçmıştır. Bazı velilerden olumlu yaklaşımlar görülse de birçok veli Hüsnü Öğretmenin psikolojik rahatsızlığı sonrasında milli eğitim müdürlüğüne şikâyetçi olmaktan geri durmamışlardır. Hüsnü Öğretmenin yegâne destekçileri ailesi ve öğrencileri olmuştur.

c) Kutuplaşma ve Karşıtlıklar

Öğretmen filminin söyleminde kutuplaşma ya da karşıtlık olarak değerlendirilebilecek durumlar vardır. Öğrencileri Hüsnü Öğretmene öğretmenler günü hediyesi olarak erzak yardımında bulunması basına konu olduktan sonra okul müdürü milli eğitimin müfettiş görevlendirileceğini bildirirken tehditkâr bir dil kullanır. Bir suç unsuru bulunması halinde köye gönderileceğini söyler. Bunun üzerine Hüsnü Öğretmen “nerede o günler, inşallah” diyerek müdürü şaşırtır. Psikolojik rahatsızlık geçiren Hüsnü Öğretmene bazı ailelerde karşı çıkarak öğretmenlik salahiyeti olmadığı fikriyle milli eğitim müdürlüğüne şikâyetle bulunmuşlardır.

Hüsnü Öğretmen bir öğrencisinin tavsiyesi üzerine ceviz satmaya karar verir. Lokantadaki müşterilere ceviz satmak istediğinde lokanta çalışanları izin vermez ve kavga çıkar. Hüsnü Öğretmen bu işte de başarılı olamaz ve simit satmaya karar verir. Ancak zabıta da simit satışına izin vermeyerek umduğunu burada da bulamaz.

Biz ve onlar ayrımı bağlamında değerlendirildiğinde bu argümanlar ortaya konabilir. Tüm olanlara rağmen Hüsnü Öğretmenin iyi niyetini hiçbir zaman kaybetmediği ve içerisinde bulunduğu ortamın yozlaşmasına kapılmadığı ifade edilebilir.

d) Ayrıntı Derecesi

Hüsnü Öğretmenin iyi niyet ve hoşgörüsü filmin söyleminde öne çıkarılabilecek temalardandır. Bir öğrencinin annesini kaybetmiş bir köpeği okula getirmesi okul müdürünü oldukça sinirlendirmesine rağmen çocukların köpeği çok sevmesinden dolayı Hüsnü Öğretmen müdüründen rica ederek köpeğin aşılarını yaptırarak okulda kalmasını sağlamıştır. Onun bu yaklaşımı karşısında öğrencileri oldukça memnun olmuştur. Köpeğe bir öğrencisinin tavsiyesi üzere “*Garip*” ismi verilmiştir.

Hüsnü Öğretmen öğrencilerinin sevgisini kazanmak için ilk derste onlara “iki artı iki kaç eder” gibi basit soru sorarak hepsine tam puan verdiğini açıklaması öğrencilerini cesaretlendirmiştir. O, öğrencilerinin derse katılmasını istemektedir.

İlk derste bir memurun maaşıyla İstanbul’da nasıl geçinebileceğini hesaplatmıştır. İstanbul’da işlerin istediği gibi gitmeyeceğini anlayan Hüsnü Öğretmen alternatif yollar aramaya koyulmuştur. Önce ceviz ve simit satmaya başlamış ancak belediye memurları tarafından rahat bırakılmamıştır. Bir veli elinde kalan kartpostalları satmasını istemiştir. Ek işlerde kazandığı paraları biriktirerek taksitle ev almak ister ancak inşaatı yapacak olan müteahhit ortadan kaybolunca birikimi de elinden gider. Ekonomisini toparlamak üzere yaptığı bütün girişimler olumsuz sonuçlanır. Bunun zararı kendisi ve ailesine dokunur. Kendini düzeltecek bir hamle yapamaz çünkü çıkarıcı bir ekonomi anlayışı piyasa hakim olmuştur. Hüsnü Öğretmenin eşi “yarabbim ne suç işledik de bizi buraya attılar” sözleri karşısında Hüsnü Öğretmen, “suçumuz iyiyi, doğruyu yapıp göze girmek. Şimdi gerçek bir suç işlememiz lazım ki bizi tekrar köye göndersinler” diyerek geri dönmenin imkânsızlığını ifade etmiştir. Çünkü Hüsnü Öğretmen öğrencileri tarafından çok sevilmektedir. Onun ekonomi dışında görünen bir problemi yoktur.

e) İmalat

Öğretmenlik toplumda saygınlıkla karşılanan bir meslek olmasına rağmen filmdeki söylemlere bakılarak kar odaklı hayat algısı bu kanaatte değişiklikler yaratmıştır. Piyasa ekonomisinin etkisiyle özellikle 1980 sonrasında Türkiye’de ekonomiye bağlı olarak hayat algısında ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. Bazı velilerin çocukların öğretmenlerine erzak yardımı yapma niyetleri ebeveynlerince destek bulmamıştır. Toplumda insanların birbirine kayıtsız olmaları ve pragmatist yaklaşımları örneklenmiştir. Öğretmenlerine yaptıkları bu yardım gazeteyle haber olunca milli eğitim müsteşarının katıldığı bir törenle “kendi öğretmenini kendin doyur kampanyası” düzenlenerek Hüsnü Öğretmene teşekkür edilir. Öğretmenlerin durumu imalı bir şekilde resmedilerek, devlet kendi öğretmenin yapılan yardıma ihtiyacı olduğu onaylamış hatta bu yardımın kampanyaya dönüşmesini desteklemiştir.

f) Örnekler ve Açıklamalar

Hüsnü Öğretmen okul hademesine ev kiralamak istediğini söyleyince hademe okula yakın ev fiyatlarının 600 dolardan başladığını ifade etmiştir. Hüsnü öğretmen ise “burası Amerika mı” sözleriyle durumun açıklık kazanmasına yardımcı olmuştur. 1980’den itibaren alınan ekonomik serbestleşme hamleleri gölgesinde piyasa koşullarının Amerikanlaştığı tezini doğrular nitelikte bazı bölgelerin dolar üzerinden işlem görmesini eleştiren Hüsnü Öğretmen, okul hademesinin tavsiyesi üzerine Okmeydanı civarında ucuz ev aramaya gitmiştir. İstanbul’da hayatın ekonomik açıdan öğretmen için uygun olmadığı örneklenmiştir.

Öğretmenlerin hepsi ek bir iş yapmak durumundadır. Filmde gösterildiği üzere Hüsnü Öğretmen birçok iş girişiminde bulunmuştur. Öğretmenler odasındaki konuşmalardan her bir öğretmenin geçinmek için ek bir iş yapmak zorunda oldukları anlatılmıştır.

g) Yadsıma İfadeleri

Hüsnü Öğretmenin psikolojik rahatsızlığı ortaya çıktığında okul müdürü onu anlamak ve ona yardımcı olmak yerine resmi prosedürlere göre müfettişle teftiş ettirmek istemiştir. Müdürün Hüsnü Öğretmene olan ön yargısından dolayı onu köye dönmekle tehdit eden müdüre “inşallah” cevabı vererek şaşırtan öğretmen “inşallah mı” sorusuna daha fazla yorum yapmayarak müdüre güvenmediğini göstermiştir. Türkiye’de büyük şehirlere göçlerin başlamasıyla birlikte şehirler hem yeni ekonomik fırsatların hem de farklı yoksulluk türlerinin mekânı olmuştur. Filmde sadece bir öğretmenin İstanbul’a göç etmesiyle yaşadığı ekonomik problem değil, buraya gelecek insanların da bulundukları yerleri terk etmemeleri gerekliliği de vurgulanmak istenmiştir. Hüsnü Öğretmen kart postal satarken yanına gelen müşterinin Anadolu’daki nişanlısına kart postal gönderme isteği üzerine o, “İstanbul’a gelmesin, hayatını köyde arasın” diyerek yaşadığı olumsuz tabloyu yansıtmaya çalışmıştır.

h) Geleneksel Temalar

Geleneksel temalar kişilerin kendilerini rahatlatmak için başvurduğu ifade biçimlerindenidir. Şehirde çizilen tabloda kişilerin birbirine oldukça kayıtsız olduğu, iyi niyet taşıyan insanların azlığına dikkat çekilmiştir. Hüsnü Öğretmen İstanbul'a geldikten sonra emlak ile tutacağı eve gider. Eve elektrik dahi bağlanmamıştır. Emlakçı“elektriği ne yapacaksın direğe attın mı bir kanca tamam” diyerek kaçak elektrik kullanmasını tavsiye etmiştir. Yetkililer farkına varmaz mı diye soran Hüsnü Öğretmene “onlar farkına varana kadar Allah Kerim” demiştir. Hüsnü Öğretmen ise “desene burada da işimiz Allah'a kaldı”yaklaşımıyla umutsuzluğunu dile getirmiştir.

2. Argüman

Bilis(2014:20)'in aktardığı gibi argüman, söylemin inandırıcı ve güçlü olması için kanıtsallığa, karşı gerçeklik yaratılmasına söylemi değer ve normlara dayandırmaya, karşılaştırma ve empatiye dayalı bir söylem oluşturma kategorisidir.

a) Kanıtsallık

Öğretmenlerin ekonomik anlamda yetersizlikleri bilinmektedir. Filmde bu durumu kanıtlamak için Hüsnü öğretmenin çalışmış olduğu okulun hademesi dile getirdiği cümleyle bu gerçeği ortaya koyar. “Bunların hali benimkinden beter. Ben hademeyim, ne iş olsa yaparım ama onlar. Öğretmen diye sıfatları var, hayat boyu üç kuruş maaş alır dururlar”. Bu cümlelerin hademenin dilinden dökülmüş olması öğretmenler için durumun vahametini kanıtlar niteliktedir. Hüsnü Öğretmen aldığı maaşın yetmemesi üzerine otobüs ücreti ödememek için okula yürüyerek gitmeye başlamıştır. Kışın daha rahat olan yazlık ayakkabılarını giymektedir. Öğrencileri durumu görüp fark etseler de Hüsnü Öğretmenin tutumunda değişiklik olmamıştır. Onun ekonomik zafiyeti örneklerle kanıtlanmıştır.

b) Karşı Gerçeklik

Öğretmenlerin maaşlarının yetersiz olması onları başka işler peşinde koşturmayla zorlamıştır. Öğretmenler gece taksicilik, gaziinoda müzik çalmak ve mahalle

esnafının hesap defterlerini tutmak gibi işler yapmaktadır. Bir öğretmen ise öğrencilerine açmış olduğu özel kursta ders vermektedir. Hüsnü Öğretmen bu duruma şaşırarak “kendi öğrencisine özel ders vermek yasak değil mi” sözleriyle durumu anlamak istese de “ne münasebet efendimci” bir cevap alır. Artık gerçekler karşı gerçeğe dönüşmek zorunda kalmıştır. Hüsnü Öğretmen de bu durum karşısında “bende ek bir iş tutsam ayıp olur mu” sözlerine müdür muavini “tutmasan ayıp olur. Biz her hususta vatandaşa örnek olmalıyız” cevabını vermiştir. Artık toplumda bireyler kendi yolunu bularak karşı gerçekliğini oluşturma aşamasına geldiği söylenebilir.

c) Karşılaştırmalar

Hüsnü Öğretmenin İstanbul’daki olumsuz tecrübeleri onun köy karşısında şehre karşı tepki geliştirmiştir. Bir velinin teklifi üzerine kartpostal satarken köydeki nişanlısına kartpostal göndermek isteyen kişiye “sakın İstanbul’a gelmesin hayatı köyde arasın” diyerek şehir ve kırsal arasında köy lehine tavır almıştır. Buradan hareketle kırsal alandan büyük şehirlere olan göçün yarattığı problemlere de gönderme yapılmıştır. Bugün hala Türkiye’de büyük şehirlere göç devam etmektedir. Bunun sonucunda okullar daha kalabalıklaşmakta ve hayatlar beton duvarlar arasına mahkûm olmaktadır. Film, Türkiye’nin sosyolojisinde büyük değişikliklere neden olan göç sorununu gündeme getirmektedir. Bu açıdan filmler değerlendirilirken onların hayatın birçok farklı boyutuna eleştiriler getirdiği ve problemlere dikkat çektiğini ifade etmek gerekir. Hüsnü Öğretmen filminden anlaşıldığı üzere köyde kendi bahçesini ekip biçmekte ve ailesiyle mutlu bir yaşam sürmektedir. İstanbul’a terfi edildiğini öğrenen eşi ve çocukları bu habere sevinmiş olmalarına rağmen İstanbul’a geldiklerinde yaşayacakları mahallenin köyden daha çirkin olduğunu dile getirerek burayı geldikleri yerle karşılaştırmışlardır.

d) Otorite

Filme otorite olarak bakanlık müsteşarı, kaymakam, milli eğitim müdürü ve okul müdürü gibi kişiler görüntülenmektedir. Onlar sadece milli eğitimin buyruklarının yerine getirilmesi noktasında etkin olabilmişlerdir. Temsil

edildikleri şekliyle oldukça pasif ve prosedür gereği işlev yüklenmişlerdir. Hüsnü Öğretmenin İstanbul'a atanmasıyla ilgili üstten kararına karşılık onun İstanbul'da yaşadığı problemlere kimse çözüm bulma çabasında olmamıştır. Otoritelerden beklenen sadece yasal güçlerine dayanarak altlarındaki kadroları yönlendirmeleri ve pasif görüntü çizmeleri değil, onlara liderlik etmeleri ve yol gösterici olmalarıdır.

3. Retorik

Geleneksel retorikte benzetmeler, ironiler, örtmeceler, karşıt anlatım, aliterasyonlar gibi birçok biçim figürü görülmektedir(Van Dijk, 2015:68).

a) Dramatizasyon ve Kurban

Filmler dramlaştırmayla etkisini artırmaya çalışır. Öğretmen filminde kurban bir öğretmendir. Hüsnü Öğretmenin büyük şehre tayin edilmesinden sonra ekonomik koşulların yetersiz olması sonucu psikolojisi bozulmuştur. Satılabilecek her meta karşısında kendini bir satıcı olarak gören, polis ya da zabıta gördüğünde korkarak kaçan bir kişi haline gelmiştir. Dolayısıyla dramatik bir şekilde okulda öğrencilerinin önünde ambulansa bindirilerek hastaneye götürülür. Hüsnü Öğretmenin okula geldiği ilk gün Garip ismini verdikleri köpek de Hüsnü Öğretmen gibi kurban edilmiştir. Zabıta onu da zehirleyerek ölümüne sebep olmuştur. Kurbanlar şehirde sahipsiz kalanlardan seçilmiştir.

b) Metafor, Simge ve Benzetmeler

Hüsnü Öğretmenin öğrencilerin sevgisini kazanmasına sebep olan Garip isimli köpek, bir yönüyle şehirde kaybolan Hüsnü Öğretmeni temsil etmektedir. Denilebilir ki ikisi de bu şehirde garip kalmıştır. Garip'e vurulan aşıdan sonra aspirin tavsiyesinde bulunan doktora karşılık, okula yürüdüğü için ayakları ağrıyan Hüsnü Öğretmene aspirin tavsiyesi öğretmenin eşinden gelmiştir. Bu yönüyle de Garip ve Hüsnü Öğretmen arasında bir benzerlik kurulmuştur. Filmin sonunda Garip belediye tarafından zehirlenerek öldürülürken Hüsnü Öğretmen de psikolojik rahatsızlığından dolayı hastaneye kaldırılır. Garip ve Hüsnü Öğretmen arasında benzerlik kurulmuştur.

c) İroni

4-A sınıfı öğrencileri Hüsnü Öğretmenin ekonomik problemler yaşadığını fark etmiştir. O, kışın yazlık ayakkabılarını giyerek ayak ağrılarını azaltmanın çabasındadır. Tablo öğrencilerin gözünde daha farklı canlanmaktadır. Onlar öğretmenler gününde öğretmenlerine sıradan bir hediye almak yerine erzak yardımında bulunmayı kararlaştırırlar. Bu durum gazetelere haber olunca milli eğitim müdürlüğü devreye girerek okulda soruşturma başlatılır. Herhangi bir zorlama olmaksızın gelişen bu durum karşısında Milli Eğitim Müdürlüğü öğretmenler için “kendi öğretmenini kendin doyur kampanyası” başlatarak ironik biçimde bu kampanyaya sahip çıkmıştır. Yapılan törene milli eğitim bakanlığından müsteşar katılmıştır. Kampanyanın başlatılmasına öncülük ettiği için 4-A sınıfı kutlanarak Hüsnü Öğretmene teşekkür edilir. Öğretmenlerin ekonomik yetersizlikleri devlet tarafından tescillenerek durumları kabul edilmiş ancak sistem içerisinde bir çözüm bulmak yerine geçici bir yaklaşıma boyun eğilmiştir.

d) Yineleme

Hüsnü Öğretmen sıradan bir konuşmada dahi satılması mümkün olan metaları bir satıcı gibi bulunduğu her mekanda dillendirmeye başlamıştır. O, bazen domates, bazen balık satmaktadır. Satış taktikleri konusunda kendini geliştirdiğini söyleyen Hüsnü öğretmen kendini kaybederek sınıfta, evde ya da okul bahçesinde etrafındakilerin kim olduğunu fark etmeksizin pazarlama cümlelerini yinelemektedir. Onun ekonomik sıkıntısı psikolojisini bozmuş, kendini kontrol edemez noktaya getirmiştir. Onun sürekli yineleme yaptığı durumlardan birisi de İstanbul’a gelmesinden duyduğu pişmanlığıdır. Ancak isteyerek değil buraya ödüllü olarak gönderilmiştir. Ailesiyle birlikte köye dönme umutları yinelense de İstanbul’dan çıkamamıştır.

4. Biçimsel Yapı

Metnin içinde yer alan cümlelerin biçimsel yapısı, önermelerin yeri ve vurgusu söylemi etkilemektedir (Van Dijk, 2015:64).

a) Yapısal Vurgu

Film, köyde huzurlu bir öğretmen olan Hüsnü'nün Anadolu Lisesine öğrenci gönderme başarısından dolayı İstanbul'a tayin edilmesiyle başlar. İstanbul'da ev kirası, yol parası, mutfak masrafları gibi giderleri karşılayacak maaşı alamaması onun farklı işlere girmesine sebep olacaktır. İstanbul'daki öğrencileriyle de iyi bir iletişim dili kuran öğretmen burada aradığını bulamaz. Öğrencileri tarafından çok sevilmesine rağmen etrafından herhangi bir destek alamayan Hüsnü Öğretmen şehrin acemisidir. Bütün mücadelesine rağmen ekonomik mücadelede başarısız olarak hastaneye kaldırılır. Başarılı bir öğretmenin ekonomik durumundan dolayı şehirdeki umutları tükenmiştir. Psikolojisi bozulan öğretmen artık hastanelik olmuştur.

Resim 3. 35. Hüsnü Öğretmen hastaneye kaldırılmaktadır.

Kaynak: (Tibet: 1988).

b) Eşanlamlılık ve Yeniden Anlatım

Hüsnü Öğretmenin içinde bulunduğu durum öğrencileri tarafından anlayışla karşılanmaktadır. Öğrencileri onun iyi bir insan olduğuna inanmışlardır. Onun iyi bir insan olduğunu ebeveynlerine anlatmak durumunda kalan öğrencileri bunu sürekli tekrar etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü çoğu aile kendi konforunu yaşarken Hüsnü öğretmenin şehirdeki yabancılığını öğrencileri ve ailesi dışında

kimse anlayamamıştır. Öğrencilerin her ne kadar öğretmenlerine sahip çıkan anlatımları olsa da yetkisi olmayan öğrencilerin öğretmenlerini savunmaları yeterli olmamıştır.

c) Sözcük Seçimi ve Sözel Tarz

Filmdeki karakterler konumlarına göre dil kurmuşlardır. Hüsnü Öğretmen ailesine, öğrencilerine ve muhatap olduğu kişilere karşı kibar ve saygılı olduğu anlaşılmaktadır. Okul müdürünün ise yargılayıcı bir dil kullandığı görülmektedir. Film öğretmenlerin ekonomik durumlarını tartışmaya açarken toplumdaki ekonomik yozlaşmanın insanların diyaloglarına yansıdığı görülmektedir. dayanışma yerine çıkarıcı ilişki benimsendiği fark edilmektedir. Hüsnü Öğretmen lokantada ceviz satmak istemiştir. Garson ise patronun izin vermediği gerekçesiyle müşterilerin ceviz almak isteklerine rağmen Hüsnü Öğretmene izin vermemiştir. Bu açıdan değerlendirildiğinde filmde piyasa ekonomisinin hâkim olmasıyla birlikte biz dilinden ziyade ben dilinin kullanıldığı görülmektedir. Hüsnü Öğretmen hayatın bütün zorlamaları karşısında kendi duruşundan ödün vermemiştir. Bunu onun eğitimci kimliğinde aramak gerekir.

3.5.7.3. *Sınav*; Türk Eğitim Sistemi Eleştirisi

1. Anlam

a) Konular ve Başlıklar

Bu filmdeki konu eğitim sisteminin sınav odaklı olması sonucunda öğrencilerin buna tepkilerini yine yanlış bir yöntemle, üniversiteye giriş sınav sorularını çalarak vermeleridir. Filmde görüldüğü üzere sınav eğitimin merkezine alındığı gibi veliler başta olmak üzere öğrencilerin bu sınava göre değerlendirildikleri görülmektedir. Konu ve bağlamın anlaşılması açısından filmin kısa özetini

vermek yararlı olacaktır. Yönetmenliğini Ömer Faruk Sorak'ın yaptığı film 2006'da vizyona girmiştir. Filmde lise son sınıf öğrencilerinin üniversite sınavına girecek olmalarından dolayı yaşadıkları stres anlatılmaktadır. Mert, Sinan, Kaan, Gamze ve Uluç filmin başkarakterleri olarak, hepsinin farklı bir hikayesi ve aile içinde pozisyonu varken, Sinan, Gamze ve Kaan'ın aile ilişkileri okul düzleminde şekillenirken Mert ve Uluç'un da dolaylı yollardan yine etrafındaki insanlarla ilişkileri okula kilitlenmiştir. Birer temsil olarak seçilen bu öğrencilerin bulunduğu ortak nokta üniversite sınavıdır. Annesiyle birlikte yaşayan Mert çalışıp eve para getirmektedir. Liseyi 5 yıldır bitirememiştir. Annesinin onu bir 'üniversiteli' olarak görmek istemesi Mert'in tekrar okula dönmesinin yolunu açmıştır. Sınava hazırlık süreci zor olduğundan 4 arkadaşıyla işbirliği yaparak önce okuldaki ders sorularını ve deneme cevap anahtarlarını daha sonra ise işi kökten çözmek üzere Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) sorularını çalmaya karar verirler. Merkezi sınava göre üniversiteye öğrenci alan eğitim sistemi, uzun yıllardır sınavın yapılaş tarzına itirazlarla gündeme gelmiştir. Gençlerin geleceğinin üç saatlik bir sınavla belirlediği tezinden hareket ederek yoğunlaşan eleştirilerin söz konusu filmde nasıl bir tutuma dönüştüğü ironik bir şekilde anlatılmaktadır. Gerçekte üniversite sınav soruları çalınmış ve sınavın iptal edildiği zamanlar olmuştur. Öğrencilerin aileleri başta olmak üzere okulun baskısı onları bu "çıkılmaz yolu" daha kolay bir şekilde açmaya itmiştir. Öğrencilerin sosyal ve psikolojik problemler yaşamasına neden olan test sınavlarına henüz bir alternatif geliştirilememiştir. Dolayısıyla bu filmi sınav sisteminin tek yönlü baskıcılığına karşı bir tepki olarak okumak mümkündür. Temelde anlaşılması gereken durum ise ülkelerin eğitim sistemlerinin ekonomiyi kurmuş olduğu yakın ilişkidir. Yeterli sayıda istihdam sağlama gücü olmayan ülkelerin iş vermek üzere ciddi bir eliminasyon yapma gerçeğinden yola çıkıldığında, böyle bir sınavın hoş karşılanmasa da devamı zorunlu görünmektedir. Bu noktada sınavın metodu ve içeriği tartışmaya açılabilir. Çünkü yapılan sınavın insanlara ne kattığının ve neyi ölçtüğünün bilinmesi gerekir. Yaşanılan çağın çok yönlü dinamikleri göz önüne alındığında uygulanan sınavların ne derece şimdi ve geleceğe yatırım yaptığı düşünülmelidir. *Sınav* filmi lise öğrencilerinin gözünden uygulanan sınav sistemi eleştirilmektedir. Tek bir sınavla hayatların belirlendiği söyleminden yolan çıkan

lise son sınıf öğrencilerinin çaresizliği üzerinden sınavın uygulanış biçimine eleştiri geliştirilmiştir. Bu eleştiri filmde sadece öğrenciler tarafından değil okulun Rehberlik Öğretmeni Zeynep tarafından da dile getirilmiştir. Filmin geçtiği okulun eski öğrencilerinden Levent Lemi'nin Türk eğitim sistemine getirdiği eleştiri de dikkat çekicidir. O, Zeynep Öğretmene öğrencilere niçin Dostoyevski okutulmadığını sorar. Cevabı da yine kendisi verir: “Çünkü gözleri açılmasın diye”. Okul müdürü fırsatçı bir kişilik olarak resmedilirken öğretmenlerin hem öğrencilere yaklaşımları üzerinden alanlarındaki yetersizlikleri üzerinden yapılan göndermeler dikkat çekmektedir. Film boyunca eğitim sistemine mikro ve makro çerçevede eleştirilerin getirildiği söylenebilir. Dünyada değişen eğitim paradigmasıyla sistem içerisindeki yatay ve dikey geçişlere izin verebilen, esnek yapılara ihtiyaç artmaktadır. Bunun için ülkeler kendi kültürel ve ekonomik dinamikleri ölçüsünde eğitim sistemlerini inşa ederken gelecek nesli yetiştirmede hangi enstrümanların kullanıldığı önem kazanmaktadır. Dolayısıyla filmde insanların ihtiyacını karşılayamayan eğitim sistemine yönelik eleştiriler önemli kazanmaktadır. Üniversite sorularını çalmaya karar veren öğrenciler açıktan sisteme karşı Levent Lemi'nin ifadesiyle “gol atma” amacındadır. Sınav sistemine yönelik eleştiri dile getirilirken yine Rehberlik Öğretmeni Zeynep'in ağzından “durumu buraya getirenlerin suçu” yaklaşımıyla eleştirinin müsebbibi olarak ÖSYM yetkililerini göstermiştir. Yanlış bir uygulama olduğunu düşünen öğrencilerin sistemi en güçlü yerinden vurma istekleri belirgin hale gelmiştir. Anlam açısından filme bakıldığında eğitim yöneticisi, öğretmen ve öğrencilerin görünümüne bakmak filmi daha anlaşılır kılacaktır.

1) Eğitim Yöneticisi

Filmde eğitim yöneticisi olarak iki kişi ele alınabilir: Okul müdürü Rafet Bey ve Rehberlik öğretmeni ve aynı zamanda müdür yardımcısı Zeynep Hanım. Rafet Bey eğitimci olarak öğrencileri baskı altına alarak yönetmeye çalışan fırsatçı bir tiptir. Etrafındaki insanların yaklaşımları üzerinden bakıldığında güven vermeyen ve eğitim sisteminde oluşturulmuş boşluklarda gezinen biridir. Üniversite sınavına hazırlık kursları bahanesiyle kaynak oluşturmaya çalışan,

öğrencilerin yararına hareket etmek yerine kişisel faydasını düşünmektedir. Öğrencilere iğneleyici dil kullanarak onları pasifize etmekte, kılık kıyafetleri üzerinden onları yargılamaktadır. Öğrencilerin zaaflarından faydalanmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla onun bu tutumu öğrencilerin de ona karşı yaklaşımlarını şüpheli hale getirmekte hatta öğrenciler fırsat yakaladıklarında bunu kendi yararlarına kullanmaktan çekinmemektedir. Zeynep Öğretmen ise sistemin yanında durmaktan ziyade öğrencileri anlamaya gayret göstermekte, şüpheli gördüğü durumlara müdahale etmekte ve sorumluluk yüklenmektedir. Öğrencilerin sınav karşısındaki tutumlarına yardımcı olmakta, onları daha itidalli olmaları konusunda desteklemektedir. Problem gördüğü öğrencilerin aileleriyle görüşerek iletişim yolları aramaktadır. Dolayısıyla Zeynep Öğretmenin hem bir yönetici hem de bir öğretmen olarak eğitime daha bütüncül bakabilen, öğrencilerin maddi ve manevi sorunlarıyla ilgilenerek onlara rehber olma yolunda olumlu adımlar attığı söylenebilir. Öğrencilerin yanında olurken, onların hayatlarında boşluk yaratacak noktalara da dikkat çekerek onları yönlendirme çalışmaktadır.

2) Öğretmenler

Rehberlik öğretmeni dışındaki öğretmenler eğitime oldukça ilgisiz görünmektedir. Bu öğretmenler öğrencilere tehdit dili kullanarak onların kişiliklerini zedeleyecek şekilde muhatap olmaktadır. Öğrencileri eğitime teşvik etme noktasında oldukça isteksiz olan öğretmenler öğrencilerin başka arayışlarına davetiye çıkarır gibi hareket ederler. Öğrencilerin yaramaz tutumları zamanla öğretmenlerin onlara karşı olan tutumlarında belirleyici olsa da öğretmenlerinde öğrencilerin yaklaşımları karşısındaki şüpheli ve yadırgayıcı tutumları onların okuldan kopuk ve illegal yollara başvurmasına davetiye çıkarmaktadır. Matematik öğretmeni Fatma Hanım sınıfta bağırarak ders anlatmakta, öğrencilere sert davranışlarıyla korku salarak kendine göre bir metot belirlemektedir. Filmin konusu her ne kadar sınavın öğrenciler üzerindeki baskısı olsa da öğretmenlerden daha yapıcı olmaları beklenmektedir. Öğrencilerin kendilerini yetersiz hissettikleri bir ortamda öğretmenlerin onlara moral vermesi beklenir. Okulda demokratik ve huzur verici bir ortam yoktur. Dolayısıyla

öğrencilerin sınav sorularını çalma teşebbüsleri nasıl kabul edilemez yasal bir suç kategorisinde ise, öğretmenlerin okula ve öğrencilere olan ilgisizlikleri de her ne kadar yasal bir suç bağlamında değerlendirilemese bile kendilerini sorumlu hissetmeleri beklenir.

3) Öğrenciler

Film 5 öğrenciyi merkeze alarak ilerlemektedir. Bu öğrencilerin her biri farklı bir hikâyenin kahramanıdır. Her ne kadar aynı sınıfta olsalar da her biri sınıf dışında farklı problemlerle yüzleşmek durumundadır. Mert annesi hasta bir öğrencidir ve çalışmak zorundadır. Liseyi beş yıldır bitirememiştir. Mert, annesinin hastalığını öğrendikten sonra oğlunu üniversiteli olarak görmek istemesi Mert'in okula dönmesini sağlamıştır. Sinan, babası emniyet görevlisi disiplinli ve sert bir kişidir. Sinan'a sınava çalışmadığı yönünde sürekli baskı yapmaktadır. Annesi de sınava daha iyi çalışması yönünde çareler aramaktadır. Kaan da Sinan gibi babası ve abisinin baskısıyla karşı karşıyadır. Tıp okuması yönündeki tavır alış Kaan'ı bunaltmış durumdadır. O, öğretmenlerin güvendiği bir öğrencidir. Çalınan üniversite sınav sorularına da bakmamıştır. Arkadaşlarından ayrılmamak için onlara yardımcı olmuştur. Gamze ise evde anne ve babasının kavgalarına şahit olmaktadır. Okuması evde problem kaynağıdır. Uluç ise aile ilgisinden mahrum kalan bir öğrencidir. Bahsi geçen beş öğrenci önce okul sınav soru ve deneme cevaplarına ulaşmışlar, daha sonrasında ise üniversite sorularına ulaşarak “hayatlarını çalanlara” karşı girişimde bulunmak istemişlerdir.

Okulda bu beşliye karşı olan bir grup öğrenci daha vardır. Aralarında üstünlük mücadelesi vardır. Mert'in okula dönüşüyle beraber karşı grup püskürtülerek gruba geniş bir alan açılmıştır.

b) Aktör Tanımlama

Aktör tanımlamada eğitim yöneticisi, öğretmenler ve öğrencilerin dışında sürecin değerlendirilmesi aşamasında medya ve Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) yetkililerinin söylemleri de belirleyici olmaktadır. Her ne kadar merkezde okul yer alsa da sürecin belirleyici aktörlerin katkısı göz ardı edilmemelidir. Çünkü öğrenciler nesne durumunda kalmakta, süreçten olumsuz yönde etkilenmektedir. Okul müdürü Rafet Bey'in demokratik olmayan bir tutumla öğrencilere yaklaşımındaki kusurlu tavır, öğrencilerin ona tutumunda kendini hissettirmektedir. O, fırsat buldukça okula ekonomik kaynak oluşturma derdindedir. Deneme sınavı adı altında öğrencilerden sürekli para toplamakta, okula yardımda bulunacak kişiler karşısında eğilip bükülmektedir. Gücünü yasalardan alıyor olmasına rağmen kendini küçük düşürücü davranışlardan geri durmamaktadır. Müzik öğretmeni ile kurmuş olduğu gayri ciddi ilişki, öğrencilerden Mert'in fotoğraf çekmesiyle zorunlu saygı sevgi ilişkisinden menfaat ilişkisine evrilmiştir. Zeynep Öğretmenin tutumu ise öğrencileri anlamaya ve yapıcı olmaya yöneliktir. Aktörlerden okulun eski öğrencisi Levent Lemi de önemlidir. O, artık okula bir iş insanı olarak hem konuşma yapmaya hem de para yardımında bulunmaya gelmektedir. Okulu değişik illegal marifetleriyle bitirip öğrenciler arasında ün kazanmış biridir. Kendi tabiriyle “ona gol atanlara o da gol atmıştır”. Yaklaşımları oldukça pragmatik olan Lemi, öğrencilerin gözdesidir. Çünkü aynı sıralardan geçerek başarılı bir iş insanı olmuş hem de eğitimde ona karşı vurmaya çalışanları hedef almıştır. “Sistem size belden aşağı vuruyorsa sizde ona belden aşağı vuracaksınız. Hem bu sistem gol atacağım diye kaç gol yedi biliyor musunuz?” sözleriyle eğitimde ne tür bir yaklaşım geliştirildiğini kendi bakışıyla özetlemeye çalışmıştır. O, okulu kopya çekerek bitirmiş ancak okuldaki öğrencilere burs verdiği için okulda seminer vermeye davet edilmiştir. Öğrenciler onu örnek almaları gerektiğine inanmışlardır. Bu bağlamda okullara davet edilen kişilerin dikkatle seçilmesi önemli görülmelidir. Fakat Levent Lemi'nin Türk eğitimi için vermiş olduğu bazı tavsiyeler öğretici niteliktedir.

c) Kutuplaşma ve Karşıtlıklar

Merkezi sınav sistemine itirazların filmin merkezine yerleştığı görülmektedir. Filmde medyaya konu olan öğrencilerin durumu dramatize edilerek anlatılmaktadır. Filme konu olan beş öğrenci üzerinden kutuplaşma ve karşıtlığa bakıldığında okul yönetici ve öğretmenlerle ciddi bir çatışmanın olduğu görülecektir. Öğretmen ve öğrencilerin birbirlerinin zaaflarını ortaya çıkarmak için gayretleri bu kutuplaşmaya zemin hazırlamaktadır. Başarmak zorunda oldukları sınava giden her yolu mubah gören anlayış, öğrencilerin kendilerini konumlandırarak haklılıklarını ifade ettikleri yerdir. Çünkü onlar aldıkları eğitimi, öğretmenlerini ve okulu yargılamakta ve yetersiz görmektedir. Filmdeki kutuplaşma ve karşıtlığı her ne kadar bireysel sorunlardan okumak mümkün olsa da bu çatışmanın kaynağını sınav ortamının yarattığı gerilimden beslendiği söylenebilir. Öğrencilerden Sinan, eğitimi eleştirirken aslında karşıtlığın kaynağına da gönderme yapmaktadır: “Bu mu lan eğitim, 11. sınıfa gelmiş öğrencileri çarpma, bölme, özne, yükleme kandırmaktalar”. Sinan’ın bu sözleriyle fikrîsel içsel bir çatışmanın varlığı aşıkâr edilmiştir. Mert, okul müdürünü müzik öğretmeniyle uygunsuz bir şekilde yakaladığında onların fotoğraflarını çeker. Müdürle yapmış olduğu anlaşmaya göre okulda yapılan deneme sınavının cevap anahtarlarını alabilecektir. Ayrıca her sabah Mert’in uzun saçından bir tutam makaslayan müdürden saçlarını rahat bırakmasını da istemiştir. Kurulan ilişki biçiminin kusuru fırsat bulunduğunda taraflarca nasıl bir sonuca bağlanabildiğinin görülmesi açısından önemlidir. Öğrenciler kendilerine alan açabilmek üzere mücadele vermektedir. Öğrencilerin sınav marifetiyle sıkıştırılması onların illegal yollara tevessül etmelerinin yolu olarak gösterilmiştir. Sistemin zorlayıcılığı karşısında kendilerine yol bulma çabaları yasal olmayan bir yoldur.

Okulda karşıtlığın kurulduğu bir cephe de aynı sınıfta okuyan başka bir grup öğrencidir. İncelenen diğer bazı filmlerde de görülen akran zorbalığı bu filmde de görülmektedir. Bu gruptaki öğrencilerden birisi Sinan’ın babasının maaşını kendi babasının verdiğini iddia ederek ona üstünlük kurmaya çalışmıştır. Mert okula dönene kadar bu grup onları sürekli tahrik ve tehdit etmiştir.

Öğretmenlerin öğrencilere karşı ilgisiz yaklaşımı okulun doğal bir karşıtlık ortamına evrilmesine sebep olduğu söylenebilir. Mantık öğretmenin anlattıkları arasında mantık kurulamıyor olsa da gülüşmelerin ardında öğretmenin öğrencilerini önemsenmediği yaklaşımını görmek mümkündür. Çünkü öğrenciler kendilerine uzatılan samimi bir el göremediklerinde çatışmacı tavra girmeleri için yeterli neden yaratılmış olur. Öğretmenlerin öğrencileri pasifize eden bağışmaları ya da ilgisiz yaklaşımları öğrencilerin okula ve eğitime daha sitemkâr olmalarının kaynağı olabilmektedir. Bu durumda kutuplaşma ve karşıtlıkların çıkmasını kolaylaştırmaktadır.

d) Ayrıntı Derecesi

Film süresince öğrencilerin kurulan eğitim sistemi içerisinde haklı taleplerle hamle yaptığını ortaya koymaya çalışsa da bu öğrencilerin ÖSS sınav sorularını çalma girişimlerinde ona yardımcı olan Mr. Brown'ın Levent Lemi ile kurmuş olduğu ilişki önemlidir. Çünkü çalınan sorular geçen yılın sorularıdır. Öğrenciler sistemi eleştirseler ve buna karşı eylemde bulunmuş olsalar bile nihayetinde haklılıklarının sınırlarını bilmeleri gerektiği mesajı filmin sonunda teyit edilmiştir. Her ne kadar gençlerin geleceği bir sınavla belirleniyor olsa da, tepkilerinin bir yere kadar anlaşılır olmasına izin verilmiştir. Girişilmiş olan davranışın sınavın akıbetini etkileyecek bir sonuca gitmesine izin verilmemiştir. Bunu öğrenciler için haddinin sınırlarını bilmek şeklinde okumak mümkündür.

Okulun eski öğrencisi Levent Lemi okula seminer vermesi için davet edildiğinde okulda her hangi bir değişikliğin olmadığını söyler. “Bina aynı, hocalar aynı, sistem değişmedikçe onlardan da değişimi beklemek haksızlık olur” cümleleriyle bu kadar yıl geçmesine rağmen okulun hala aynı olduğunu değişimin yaşanmadığını ifade eder. Sorun okulda ve öğretmende değil sistemin değişmemesindedir. Bu ifadeler Türkiye’de de eğitim sisteminin sürekli değiştiği anlayışıyla ters düşse de aslında eğitimde bir değişimin olmadığı dile getirilmiş olur. Lemi, okulu kopyalarla geçmiş olmasına rağmen bundan hiç pişmanlık duymamaktadır. Filmin sonunda öğrencilerin ÖSS sorularını çalma teşebbüsüne engel olmasına rağmen kendisi eylemlerinin ahlaki yönünün sorgulanmasını çok

mantıklı bulmamıştır. O, “eylemlerimin ahlaki olup olmadığını onların hitap ettiği kitle belirler” yaklaşımıyla kendini haklılaştırmıştır. “Çünkü sistem size belden aşağı vuruyorsa sizde ona karşı belden aşağı vuracaksınız. Bu sistem gol atacağım diye çok gol yiyen bir sistemdir” sözleriyle eğitim sistemi ve muhatapları arasında güven probleminin olduğu açık edilmiş olur. Değerler zamanla değişmekte insanlar ve sistemler kendini yenileyerek yeni şartlara uyum sağlamaya çalışmaktadır. Burada sistemi kuranlarla kendisi arasında bir karşıtlık kuran Lemi haklı çıkma çabasını ben ve onlar bağlamında değerlendirmektedir. Hedefine giden yolları kapatan engelleri kendi metotlarıyla aşmıştır. Adil olmayan bir sistem içerisinde kural koyucuların kurallarıyla ilerleyerek kendini aklamaya çalışmıştır.

Beş kişilik öğrenci kadrosu da Lemi gibi önce kendilerini haklılaştıran zemini hazırlamak istemişlerdir. Sonrasında sınav sorularını çalmanın haklılığına inanarak kendilerince sebepler bulmuşlardır. Aralarında soruları çalmanın adil olup olmadığı tartışmasına Sinan; “ne ye göre adil değil, hayatımız lan bu bizim” sözleriyle hayatlarına kastedip “eller yukarı” diyenlere karşı tepkisini dile getirmiştir. Biz ve onlar yaklaşımıyla öğretmenden matematik sorularını, şantajla okul müdüründen deneme cevaplarını daha sonra ise ÖSS sorularını çalma teşebbüsleriyle karşıtlıklarını ortaya koymuşlardır. Karşıya birini ya da birilerini koyduğunuzda kendinizi haklı çıkarma talepleriniz karşılık bulabilmektedir. Öğrencilerde kendi haklılıklarını bu şekilde kanıtlamaya çalışmışlardır.

e) İmalar

Sınav filminde üniversiteye yerleştirme sınavı “öğrencilerin korkulu rüyası” olarak bahsedilir. Her ne kadar Türkiye’de son yıllarda üniversite kontenjanları artmış olsa da yine çoğu öğrencinin üniversite hayali gerçekleşmemektedir. *Sınav* filminde üniversite sınavının etkileri sadece öğrencileri değil aile ve öğretmenleri de ciddi şekilde etkilediği mesajı verilmektedir. Bu sınavın yoğun talep karşısında sınırlı kontenjanla öğrenci alması diğer bir ifadeyle eleme usulüyle öğrenci seçmesi eleştirilerin artmasına neden olmaktadır. Tüm tartışmalara rağmen dikkatlerden kaçırılmaması gereken noktanın ise sınavın

ülkenin ekonomik durumuyla birlikte düşünülmesi gerektiğidir. Her adayın bir üniversiteye yerleşmesiyle problemler çözüme kavuşmamaktadır. Sonrasında iş bekleyen büyük kitlelerin varlığı farklı sorunları ortaya çıkarmaktadır. Mert okula gitmemek için kendine bahaneler üretmeye çalışmaktadır. O annesine, “Anne baksana ortalık diplomalı işsiz kaynıyor” diyerek okula gitmenin çok da gerekli olmadığını anlatmaya çalışır. Levent Lemi’nin de eğitime karşı eleştirileri öğrencilere niçin okuma alışkanlığı kazandırılmadığı yönündedir. “8 yıl ilköğretim 3 yıl lise. Niçin bu çocuklara Dostoyevski okutmazlar. Çünkü bir şeylere uyanmasınlar diye”. Lemi’ye göre burada kasıtlı bir amaç vardır. Hâlbuki öğrencilerin okumaması için bir sınırlama yoktur. Fırsatlara odaklanmak yerine kolaycılığa kaçan toplumların gelişme imkânları sınırlı kalabilmektedir. Dolayısıyla alışılmış popülist yorumlar toplumda ve öğrencilerde alışkanlık haline gelebilmektedir. “Okuyup da ne olacak” sözleriyle değersizleşen okulların kazanacağı bir şey yoktur. Günümüzde değer ölçüsü maddi kazanç unsurlarına bağlandığı için modern toplumların eğitim anlayışlarının kısırlaştığı düşünülebilir. Herkesin kendi kabuğuna çekildiği bir toplum ve iş düzeni kurulmaya çalışılırken okullarda eğitimin değer kazanması nasıl sağlanabilir? Lemi’nin okulların bir şey kazandırmadığı tezi bir yönüyle haklı bir eleştiri olsa da bu kurumlara çok yönlü yatırımların yapılması kitlenin eğitimi açısından önemli görülmelidir. Çünkü bugünün nüfusu düşünüldüğünde bireysel eğitim vermenin zorlukları görülecektir. Lemi okulların iyi yönlerini görmezden gelerek oralardan gelip geçici bir mekân olarak bahsetmeyi yeğlemiştir. Filmde okula dair büyük umutların beslenmediği ve bir ara durak misyonu gördüğü anlaşılmaktadır. Okullar değer verildiğinde anlam kazanabilir. Her ne kadar eğitim eleştiriliyor olsa da bugünkü toplumu yönetenlerin bu okullardan geçtiğini unutmamak gerekir. Lemi büyük bir iş adamıdır ve bu sıralarda okumuştur.

f) Örnekler ve Açıklamalar

Öğrencilerden Kağan, sınava iyi çalışmadığı eleştirisiyle babası ve abisi tarafından sürekli eleştirilmektedir. Okulda yapılan deneme sınavlarında netlerini artırmak için yeterli çabası yoktur. Söz hakkı elde edebilmek için hedeflenen netlerin tutturulması gerekir. Aksi takdirde konuşması dahi lüzumsuz

görülmektedir. Sosyal hayattan izole edilmesine sebep olan sınav onun çaresiz kalışını örneklemektedir. Sinan'ın babası da yine Kağan'ın ailesi gibi oğlunu suçlamaktadır. Annesi ise onun “cinci hoca”ya gösterilmesinin isabetli olacağını söylemiştir. Netleri artmayınca çare arayışları annesini başka yollara tevessül ettirmiştir. Uluç, annesini küçük yaşta kaybetmiştir. Babası oldukça ilgisizdir. Gamze sürekli anne ve babasının kavgalarına şahit olmaktadır. Huzursuz bir ortamı vardır. Mert ise annesinin kanser olduğunu öğrendiğinde onun “seni üniversiteli olarak görseydim gözüm açık gitmezdim” sözleriyle okula dönmesi sağlanmış bir öğrencidir. Öğrencilerin yaşamlarındaki huzursuzlukları onları sınavda başarılı olmaya zorlamaktadır. Bu noktada da sınavın zorlukları onların farklı yollara savrulmalarının sebebi olacaktır.

g) Yadsıma İfadeleri

Filmin açılış bölümünde Osmanlı Devleti'nin yıkılış devri Maarif-i Umumiye Nazırı (milli eğitim bakanı)nın“ne hoş olurdu maarif şu okullar olmasa” cümlesi alıntılanarak eğitimdeki çöküş ve vizyonsuzluğa gönderme yapılmıştır. Öğrencilerin problem olarak görüldüğü bir milli eğitim anlayışının ne kadar sürdürülebilir olacağı tartışmalıdır. Bu çalışmada incelenen bazı filmlerde okulun çocukların güvenliğinin sağlandığı bir yer olarak görülmesi eğitim anlayışının ne kadar kısırlaştığını düşündürmektedir. Okulların hayatın bir parçası değil, hayatın kendisi anlayışından hareket edilmesi onun önemini artıracaktır. Günümüzde hemen herkesin en verimli yılları okullarda geçmektedir. Bu zorunlu eğitimden dolayı bu mekanların gelip geçici olmalarından ziyade okulların kişiler üzerindeki etkilerine vurgu yapılmalıdır. Eğitimin yerildiği bu filmde öğrencilerin problem olarak görüldüğü anlayışıyla başlanıyor olması bir yadsıma olarak dikkatleri çekmektedir. İronik bir şekilde kurulan bu cümle ile eğitimin en önemli öznesinin yok edilmesi, eğitime dair temelde fiziksel varoluştan öte bir zihinsel problemin varlığı düşünülebilir. Türkiye özelinde de okullara bakıldığında fiziksel problemlerin büyük oranda halledilmiş olmasına rağmen beklenen zihinsel dönüşümün gerçekleşmediği eleştirisine kulak vermek gerekmektedir.

h) Geleneksel Temalar

Filmde ileri sürülen geleneksel ifadelere rastlamak mümkündür. Aileler tarafından çocukların ders çalışmadığı tezi sürekli tekrarlanıp durmaktadır. Kağan ve Sinan'ın babaları onların ders çalışmadıklarından dem vurmaktadır. Bir başka yerde ise Mert'in “anne baksana ortalık diplomalı işsiz kaynıyor” sözleriyle geleneksel bir tema popülist bir yaklaşımla vurgulanış olur. Uluç ise babasını at yarış alanında arkasında taşıırken görüntülenir. Pes ettiği için babası tarafından silahla vurulan Uluç'a “artık sende ÖSS şehidi sayılırsın” demiştir. Şehitliğin geleneksel değerler açısından kıymetiyle sınav arasında bağ kurularak sınavın önemi vurgulanmıştır.

Geleneksel ifadeler, ÖSYM yetkililerinin ÖSS'ye yaklaşımlarında da görülmektedir. Sınav yetkilileri bu sınav sisteminin oldukça başarılı olduğunu ve daha iyi sonuçlar için gece gündüz çalıştıklarını ileri sürmüşlerdir.

2. Argüman

Bilis(2014:20)'in aktardığı gibi argüman, söylemin inandırıcı ve güçlü olması için kanıtsallığa, karşı gerçeklik yaratılmasına söylemi değer ve normlara dayandırmaya, karşılaştırma ve empatiye dayalı bir söylem oluşturma kategorisidir.

a) Kanıtsallık

Film, Sinan ve arkadaşlarının rüyasıyla başlar. Sinan bir odada sorgulanmaktadır. “Ben neredeyim” diye soran Sinan'a polis “nerede olacaksın lan sınavda” diyerek sınavın aynı zamanda bir işkence ve sorgulama anı olduğu tezi kanıtlanmaya çalışılır. “Kimin için çalışıyorsun ulan” şeklinde soruya ise “kimin için çalışacağız kendimiz için çalışıyoruz” sözleriyle kendini bir suçtan aklamaya çalışmaktadır. Filmde önce sınav sürecinin sosyolojik ve psikolojik zorlukları yönünden ikna çalışmaları yapılır. Sınav o kadar kötü gösterilir ki

soruları çalmaktan başka çare kalmamış gibi hissettirilerek sürecin zorluğu kanıtlanmış olur. Dolayısıyla öğrencilerin aile ve eğitim sistemi arasında kalışları oldukça dramatik şekilde sunulmuştur.

b) Karşı Gerçeklik

Filmde sınavın başari lamaması durumunda ne olacak sorusuna cevap Gamze'nin rüyasıyla karşı gerçeklik oluşturulmaya çalışılır. Matematik öğretmeni elindeki kamçıyla Gamze'yi tehdit ederek “bu sınavı kazanamadığında ne olacak biliyor musun? Kocaya verecekler seni”. Türkiye’de gelecek kurmanın yollarından birisi diploma sahibi olmaktır. Dolayısıyla kısmen garanti durumuna geçebilmek ve sosyal bir statü kazanabilmek için sınav önemli bir eşik konumundadır. Filmde rol alan öğrencilerin geleceğinin bağlandığı sınav varoluş meselesi yapılmıştır. Rehberlik öğretmeni Zeynep’in bu sınavın hayatın sonu olmadığını öğrencilerine anlatma gayreti filmde ileri sürülen sınav sistemine yönelik karşı gerçekliği barındırmaktadır. O, öğrencilerini motive ederken eğitimi sınav sistemlerine bağlayanların suçlu olduğunu ileri sürmüştür.

c) Karşılaştırmalar

Öğrenciler sınav sorularını çalmak için kendilerine haklı sebepler bulmak isterler. Levent Lemi oyunu kurallarına göre oynamış ve iş insanı olmuştur. Onun öğrencilik zamanında kolu kırıldı bahanesiyle alçıya alınan koluna kopyalar yazması öğrenciler için bir karşılaştırma fırsatı vermiştir. “Sistemin gol atma hamlesine gol atma girişimi” Lemi ile değerlerin karşılaştırılmasına neden olmuştur. Lemi kuralları alt üst ederek iş insanı olmuştur.

Okulunu kopya ile geçen bir öğrenci örneği verilerek merkezdeki beşli grubun tezi karşılık bulmuştur. Lemi ile kendi dönemindeki diğer öğrenciler karşılaştırılarak başarılı olmanın yolunun nereden geçtiği tayin edilmiştir. Yapılan karşılaştırma, soruları çalma niyetinde olan öğrencilerin dayanak arama

teşebbüsleridir. Onlar iddialarını gerçekleştirip, Lemi gibi “sisteme gol atma”nın çabasıdır.

d) Otorite

Otorite ve uzman olarak filmde ÖSYM yetkililerinin açıklamaları verilmiştir. Yetkili “adil bir sistem kurmak için gece gündüz çalıştıklarını ve sınavın 15 dakika daha uzatıldığı” haberleriyle sınava yapılan katkılar aktarılmaya çalışılmıştır. Eğitim uzmanlarının görüşlerine de yer verilmiştir. Uzmanlara göre okulda öğretilenlerle öğrencilerin sınavı kazanabilmesi için mümkün değildir. “Öğrencilerin hayatları ve meslekleriyle ilgili 195 dakikada sonuç almalarını beklemenin çok adil olmayacağı” gibi bilgiler veren uzmanlar sınavın zorluğundan bahsetmişlerdir. Eğitim sistemi karmakarışık görüntü içerisinde verilirken, farklı otoritelerin durdukları yerden farklı tezler ileri sürdükleri görülmektedir. Yapılan haberlerle öğrencilerin ve ailelerin eğitim konusunda kanaatleri iyice belirsizleşmektedir.

3. Retorik

Geleneksel retorikte benzetmeler, ironiler, örtmeceler, karşıt anlatım, aliterasyonlar gibi birçok biçim figürü görülmektedir(Van Dijk, 2015:68).

a) Dramatizasyon ve Kurban

Filmde sınava girecek bütün öğrenciler birer kurbandır. Okulun önünde öğrencilerle üniversite sınavı hakkında röportaj yapmak isteyen muhabire verecek dakikaları olmayacağını söyleyen öğrenci hızla okula ders çalışmaya giderken görüntülenir. Çünkü sınava yaklaşırken kaybedilecek zamanın olamayacağı mesajı bu şekilde verilmiş olur. Öğrenciler Mr. Brown’la iş birliği yapmış olsalar da Levent Lemi tarafından mailleri kontrol edilerek girişimlerinin başarılı olması engellenmiştir. Onlar üniversite sınav sorularını çalan Mr. Brown’a teşekkür ederken elde ettikleri soruların geçen yılın soruları olduğundan haberleri yoktur.

Bu öğrencilerden yalnızca Kağan sorulara bakmamıştır. O, buraya kadar arkadaşlarına yardımcı olmak üzere onlarla beraber olmuştur. Onun dışındaki dört öğrenci sınavda soruların bekledikleri gibi gelmediğini görünce kurban olduklarını anlayacaklardır.

b) Metafor, Simge ve Benzetmeler

Toplumda sınava girecek öğrencilere benzetilen “yarış atı” söylemi filmde gerçeklik bulmuştur. Öğrencilerin birer at gibi sıraya dizilerek yarıştırılmaları atlar ile öğrenciler arasındaki kader ortaklığına dikkat çekmektedir.

Resim 3. 36. Öğrenciler atlara benzetilerek yarış alanındaki yerlerini almıştır.

Kaynak: (Sorak: 2006).

Resim 3. 37. Öğrenciler yarıştırılan atlara benzetilmiştir.

Kaynak: (Sorak: 2006).

c) İroni

Üniversite sınav sorularını çalma konusunda kapalı bir şekilde fikirlerini almak üzere Levent Lemi'nin yanına giden öğrencilerin niyetini anlayan Lemi onları kontrol etmeye başlamıştır. Mr. Brown ile yazışmalarını takip eden Lemi, Rehberlik öğretmeni Zeynep'le de iletişim halindedir. Mr. Brown'dan geçen yılın sorularını alarak sınava giren öğrenciler hayal kırıklığına uğrayacaklardır. Ancak Lemi tarafından organize edilen bu tablo öğrencilere ders verme amacı taşımaktadır. Levent Lemi'ye “ağır bir ders” olacak diyen Zeynep Öğretmene o, “hayat bazen zalim bir öğretmen gibidir. Önce sınav yapar sonra ders verir” sözleriyle öğrencileri hem büyük bir suç işlemekten kurtarmış hem de onları cezalandırmış olur.

Bu hayal kırıklığını Levent Lemi'nin organize etmesi de ironiktir. Lemi, okulu kopyalarla geçmiş biridir. Bu noktada adaleti sağlamaya çalışanların adaletsizliği şeklinde değerlendirmek mümkündür.

d) Abartma

Üniversite sorularının çalınmasına giden süreç önce okul sınavlarıyla başlamıştır. Öğrenciler kendilerine sert davranan matematik öğretmenine dersinin sorularını çalarak cevap vermek isterler. Bu aşama daha sonra deneme cevaplarına, sonunda ise tüm ülkede senede bir kez yapılan üniversite sınav sorularına yönelir. Soruların çalınabilmesi için birbirlerini ikna etmeleri gerekir. Sinan, doğruluk timsali olarak gördüğü babasının rüşvet aldığını gördüğü zaman soruların çalınması fikrine tamamen ikna olur. Hayatlarını çalanlardan soruların çalınması çok da önemli değildir. Ancak Mert'in ikna edilmesi ekibin güçlenmesi adına gereklidir. Çünkü okuldaki muhalif öğrenci grubu onları sürekli tehdit etmektedir. Bu nedenden dolayı Mert onlar için bir güç kaynağıdır. Sinan soruların çalınması için Mert'i ikna ederken üniversite sınav sorularının zorluğunu abartarak anlatmaktadır. Filmde aktarıldığı üzere sınavda sorular değişik tuzaklarla doludur. “Aşağıdakilerden hangisi bu paragrafta anlatılanlardan değildir? Aşağıdakilerden hangisi zaten aşağıda bile değildir?” Olumsuz, düşük, ters sorulara dikkat çekerek abartılarla Mert'i soruların

çalınmasına ikna ederler. Mert ise zaten dünden hazırdır. Çünkü ona göre sınav çalışarak başırlamayacak kadar zordur.

e) Yineleme

Filmde sınav sorularının çalınmasını gerektiren nedenler zaman zaman yinelenir. “Bizden gençliğimizi çalanlardan bizde soruları çalarız” ya da “hayatımız lan bu bizim” gibi söylemler aktararak içinde bulundukları duruma sitem edilir. Hatta Rehberlik öğretmeni derste sınavın gerçekte başarılarını ölçmediğine dair açıklamalar yaparken öğrencilerden birisi ders çalışmaktadır. O, arkadaşlarını girecekleri üniversite sınavında rakip olarak görmektedir. Bu durum karşısında özür dileyen öğrenciye Zeynep öğretmen, “özür dilemesi gereken siz değil, bu işi buraya getirenlerdir” diyerek sınavın faillerini eleştirmiştir.

4. Biçimsel Yapı

Metnin içinde yer alan cümlelerin biçimsel yapısı, önermelerin yeri ve vurgusu söylemi etkilemektedir (Van Dijk, 2015:64).

a) Yapısal Vurgu

Filmde öğrenciler aile ve eğitimciler tarafından sorgulanırken görüntülenmektedir. Televizyondan öğrencilerin “korkulu rüyası” olan üniversite sınavından bahsedilmektedir. Öğrenciler koşturulan yarış atlarıyla temsil edilirken atlarla aralarında paralellik kurulmaktadır. Okulda öğretmenlerin öğrencilere karşı anlayışsız tavırları ve evde aile bireylerinin çocuklarını suçlamaları gibi nedenlerle öğrenciler sınav sorularını çalmaya karar verirler. Önce okul sınavlarını daha sonra ÖSS’ ye kendi verdikleri isim olan Ölümcül Sınav Soygunu’nu gerçekleştirmeye karar verirler. Bunun için öğrencilerden Uluç’un daha önce yardımcı olduğu Mr. Brown’dan yardım isterler. Üniversite sorularını onun için çalacağını söyleyen Mr. Brown aslında Levent Lemi ve Zeynep öğretmen tarafından yönlendirilmektedir. Öğrencilere verilen sorular geçen yılın sorularıdır. Bu arada okulun rehberlik öğretmeni de öğrencilerini takip etmektedir. Levent Lemi ile görüşmektedir. Öğrencilerden habersiz yapılan bu iş birliği sonuç verecektir. Lemi, Zeynep öğretmene “hayatta yapılacak tek bir yanlışın bazen bütün doğruları götürebileceğini” söyleyerek bu çocukların böyle

bir yanlışla düşmemeleri için yardımcı olacağını söyler. Sınav günü geçen yılın sorularıyla karşılaşan öğrenciler umduklarını bulamayarak büyük pişmanlık yaşarlar.

b) Eşanlamlılık ve Yeniden Anlatım

Filmde işlenen temada sınavın öğrencilerin hayatında olumsuz anlamda derin izleri olduğu yönündeki tekrarlar vardır. Hem filmin başında okul ve aileleri tarafından anlaşılmaktan uzak öğrenciler görüntülenirken, filmin sonunda yine başarısızlıkla sonuçlanan soru çalma girişimleri dikkatleri çekmektedir. Öğrencilerin “korkulu rüyası” olarak adlandırılan üniversite sınavı, hayatlarını çalan, “sınav hayat eşittir 180 dakika mı?” gibi yeniden anlatımlarla tekrarlar yapılarak mevcut durumdan şikâyet edilir. Öğrencilerin şikâyetleri, velilerin ders ısrarı ve yetkili rolündeki kişilerin eğitimi idare etme biçimleri sürekli tekrarlanan konulardandır.

c) Sözcük Seçimi ve Sözel Tarz

Filmdeki sözcük seçimlerine bakıldığında, kişilerin konumlarına uygun şekilde sözcük seçimi ve tarz belirledikleri görülür. Soruları çalmayı kafasına koyan öğrenciler kendilerini haklı çıkaracak argümanlar geliştirirken, okul müdürü ekonomik kaynak oluşturmak için fırsatçılık yapar. Filmde eğitime dair olumsuz kanılar olduğu için biz dilinden ziyade ben dili öne çıkmıştır. Eğitim sisteminin eleştirildiği noktalar belirgin şekilde verilmeye çalışılmıştır. Öğrencilerden Kağan rüyasında ameliyat yapmaktadır. Ancak ameliyata girecek olan öğrenci sınav sisteminin olumsuz etkilerini aktarmak için “aşağıdakilerden hangisi bir ameliyatın başlaması için doğru bir göstergedir? Evet şıkları veriyorum...” yaklaşımıyla test sisteminin eleştirisi yapılmıştır. Filmin sonunda yine hedefteki sorular test sorularıdır. Öğrencilere olumlu dil kullanan ve onları anlamaya çalışan sadece Zeynep öğretmen vardır. O, öğrenci velileriyle görüşerek onlara yardımcı olmaya çalışmakta, öğrencilerin hayata daha pozitif bakmaları için yumuşak bir dil kullanmaktadır.

3.5.7.4. *İki Dil Bir Bavul* ve Eleştirel Eğitim Tartışmaları

1. Anlam

a) Konular ve Başlıklar

Eleştirel eğitimin odak noktalarından birisi, eğitimin devlet marifetiyle belli ideoloji çerçevesinde örgülenmesidir. Okul, devlet ideolojisinin politik amaçları çerçevesinde bireyleri biçimlendirmektedir. Her ne kadar ekonomik imkânı yerinde olmayan çocuklar için okul büyük bir fırsat kapısı olsa da, bu eğitimin bir biçim verme hamlesi olması eleştirel eğitim felsefesinin dikkatini çekmektedir. *İki Dil Bir Bavul* filmi Denizlili bir öğretmenin Türkiye'nin doğusundaki bir köyde milli eğitim gerçekleştirme hikâyesine odaklanmaktadır. Konuların anlaşılması için filmin kısa bir özetini vermek yararlı olacaktır. Yönetmenliğini Orhan Eskiköy ve Özgür Doğan'ın yaptığı film, 2008'de Şanlıurfa'nın Demirci Köyü'nde çekilmiştir. Yarı belgesel, yarı kurmaca türünde çekilmiş olan bu film birçok ödül almıştır. Emre Öğretmen üniversiteden yeni mezun olmuş ve ilk görev yerine atanmıştır. Bu köy Kürt vatandaşların yaşadığı ve Kürtçe konuşulan yerdir. Türkiye'de eğitim dilinin Türkçe olması ve öğrencilerin okul hayatları boyunca Türkçe eğitim alacak olmalarından dolayı bu resmi dili öğrenmeleri zorunludur. Filmde Emre Öğretmenin öğrencileriyle yaşadığı tecrübe bölge gerçekleriyle verilmeye çalışılmıştır. Kendisini zaman zaman bir yabancı görmüş olmasına rağmen öğrencileri ve köylülerin yakın tutum ve yaklaşımlarıyla okuluna kısa zamanda alışmıştır. Bir yıl boyunca ne yapılacağından ziyade ne yapılması gerektiği sorusuna cevap arayacak şekilde, tam da müfredat kelimesindeki fert bağlamını koruyarak öğrencilerine Türkçe öğretmeyi hedeflemiştir. Müfredat kelimesinin fert kelimesiyle yakın ilişkisi vardır. Emre Öğretmen öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda müfredata müdahale edebilmiştir. Eğitimde, dili iyi anlayan ve konuşan bireylerin daha başarılı olacağı fikrinden hareket eden öğretmen birinci sınıflar için matematik ve hayat bilgisi derslerini gelecek yıl vermeyi planlamıştır. Bu filmde eğitim bağlamında ele alınması gereken Emre Öğretmendir. O, bu köy okulunda yalnızdır. Dışarıyla bağlantı kurabileceği sadece annesi vardır. Okuldaki bütün işleri tek başına

yürütmek zorundadır. Dışarıdan gelebilecek her hangi bir yardım söz konusu değildir. Ne yapması gerektiğine dair fikir yürütmek ve bir eğitim mücadelesi başlatmak onun bireysel çabasına bağlıdır. Bu ilkokulda öğrenciler, tek öğretmenle ortak sınıf esasına göre eğitilmektedir. Türkiye’de ekonomik ve teknolojik gelişmelere rağmen bu şekilde okullar çok az da olsa görülmektedir. Filmin amacı sadece Anadolu’nun bir köyünde eğitimin nasıl olduğu değil, aynı zamanda bölgede yaşanan tecrübenin de paylaşılmasıdır. Filmler, çalışmanın ikinci bölümünde anlatılmaya çalışıldığı gibi yaşanmış tecrübeleri uzaktaki insanlara anlatması bakımından önemli yapımlardır. Ülkenin herhangi bir yerinde yaşanabilecek muhtemel senaryoların izleyicinin önüne getirilmesi gelişim ve tecrübe paylaşımının yollarındandır. Ortak bir havuz olarak adlandırabileceğimiz filmler, ulusal ve ulus üstü tecrübenin paylaşılması adına kaynak teşkil ederler. Özellikle eğitim gibi insan üzerinde söz ve eyleme dayalı bir alan için değerli bir kaynak olabilir. *İki Dil Bir Bavul* filminde ülke içinde yaşanan tecrübenin farklı bölgelerdeki insanların seyrine sunulması fikir edinme bağlamında oldukça değerlidir. Bu açıdan film, sadece eğitim bağlamında öğrenci ve eğitimciler için değil toplumsal tabakaların eğitime bakışlarına katkı sağlayabilecekleri niteliktedir. Filmde, Türk eğitiminin nasıl biçim kazandığına dair bölge özelinde ipuçları vardır. Öyle ki sadece öğrencilerin değil, köyde yaşayan insanların sosyal hayatına dair fikir verilir. Filmin sunduğu bilgiler, ülkenin en ücra köşelerinde aynı siyasal, sosyal ve ekonomik haklara sahip insanların günlük yaşamlarını, geçmiş ve geleceklerine dair değerlendirmelerini öğrenmek açısından da bir fırsattır. Bu bağlamda filmin konularına baktığımızda kendi haline bırakılmış bir köyün çocuklarının ihmal edilmişliği görülür. Bir öğretmenin köye atanmasıyla problemlerin çözülemeyeceği görülmektedir. Buna rağmen öğretmenin köye gelmesiyle ne kadar fayda sağlayacağı gözlemlenebilir. Emre Öğretmen köye geldiğinde aile ve öğrencilerin teveccühüyle karşılaşacaktır. Bu bir sevinç ifadesidir. Bu aileler çocuklarının okuyup geleceklerini kurlmalarını istemektedir. Film, farklı coğrafyadan insanların karşılaşması sonrasında ilişki biçimlerinin ve konuşulan meselelerin nasıl karşılık bulduğunun görülmesi açısından da fikir vericidir.

b) Aktör Tanımlama

Emre Öğretmen Denizli'den Şanlıurfa'nın Demirci Köyü'ne gelir. Burası onun alıştığı üzere hemen elini atıp istediklerini bulabileceği bir yer olmaktan oldukça uzaktır. Kalacağı yerin suyu dahi yoktur. Bundan dolayı oldukça şaşkındır. O, annesine “hiçbir şey yok, tamam köye geldiğimin farkındaydım, buraya çıkacağımı biliyordum ama bu kadar kötü olacağını düşünmüyordum. En azından suyum olacağını düşünüyordum, o bile yok yani” sözleriyle şaşkınlığını ifade etmiştir. Her ne kadar şaşırmış olsa da onun yeni tecrübe ettiklerinin burada yaşayan çocukların doğal hali olduğunu anlamakta gecikmeyecektir. İnsanlar bulundukları mekânları içselleştirdikleri zaman orayla ilgili iyi şeyler yapma fikirleri olgunlaşabilir. Şartları bilip ona göre hareket etmek sonuç almayı kolaylaştırabilir. O, buradaki zorlukların farkında olacak bir bilinç taşır. “Ben Batıda büyümüşüm büyük büyük apartmanlarda elimi neye atsam elimin altındaydı, illaki biraz zorluğu olacak” sözleriyle yabancılığını anlatan Emre öğretmen, öğrencilerini ve okulunu sahiplenmekten geri kalmamıştır. Köylülere “ben alıştım 8 gün oldu bugün” diyerek oraya ait olduğunun işaretlerini vermiştir. Çünkü öğretmen mekânı kabul ettiğinde etrafındaki insanlara güven verecektir. Bu ifadenin değeri Türkiye'nin doğusunda yaşanan olan siyasal ve askeri sorunlar bilindiğinde daha anlaşılır olabilir. On yıllar öncesinde bu bölgeye giden öğretmenlerin kendilerini buraya ait hissetmemiş olmaları yıllarca tartışılmıştır. Bu noktada dikkat çeken noktalardan birisi Emre Öğretmenin milli eğitimin amaçlarını gerçekleştirmek üzere bu köyde bulunmasıdır. Yalnız olmasına rağmen “milli duyarlılığı” dikkat çekicidir. Örtük program çerçevesinde öğrencilerine belli fikirleri aşıladığı görülmektedir.

Kültürel olarak bölge farklılıkları bir ülke için zenginlik işaretidir. Bu farklılık sadece coğrafyayla sınırlı olmayıp; dil, davranış, kavrayış ve anlayış farklılıklarını da barındırmaktadır. Emre öğretmen titiz, elinden gelenin iyisini yapmaya çalışan bir öğretmendir. Okulun ilk günü öğrenciler okula gelmediğinde çocukların evini teker teker gezerek gelmelerini sağlamıştır.

Resim 3. 38. Emre Öğretmen öğrenciye kalem açmayı öğretmektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan: 2008).

Bir ilkokul öğretmeni olarak öğrencileriyle bire bir ilgilenmektedir. Öğretmen, söylediklerini anlamayan öğrencilerine yapmaları gerekenleri uygulayarak göstermiştir. Bir öğretmenin mesleği sevmesi yaparak, yaşayarak öğretmesinin yolunu açabilmektedir. Yaparak öğretmenin özellikle küçük yaştaki öğrenciler için daha öğretici bir metot olduğu söylenebilir.

Resim 3. 39. Emre Öğretmen öğrencilerinden Zülküf'e okumayı öğretmektedir.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan: 2008).

c) Kutuplaşma ve Karşıtlıklar

Emre öğretmen velilerin evine misafirlğe gitmektedir. Onlarla zaman zaman karşı karşıya gelebilecek durumlara düşmektedir. Öğretmen devletin bir görevlisidir. Bölgede konuşulan dil Kürtçe'dir. Dolayısıyla Türkçe'nin bölgede "ikinci bir dil" olduğunu iddia eden veli ile diyalog geliştirilir. Veli başından

geçen bir olayı anlatır. İstanbul’da Almanya’ya gitmek üzere resmi işlemlerini yaptırırken ana dilinin Kürtçe olduğunu ve Türkçe’nin yabancı dili olduğunu söylediğinde alaycı bir şekilde kendisine gülündüğünü anlatmaktadır. “Sen Kürtçeyi dilden mi sayıyorsun?” cümlesinin onu üzdüğünü söyler. Bu durumdan duyduğu rahatsızlıkla, çocukların dil öğrenmedeki zorlu serüvenlerini birleştirmektedir. Film, ülkede Kürtçe ile ilgili algıya bir tepki olarak okunabilecek bu tartışmayı işleme ihtiyacı duymuştur. Dil politikalarıyla ilgili tartışıla gelen konuların olgunlaştırılarak karşılıklı anlayış içerisinde çözümüne dair, gerçekliğin ve ihtiyacın farkındalığıyla ele alınması gerektiği dile getirilmektedir. Film, bir öğretmenin dilinin anlaşılmadığı ve öğrencilerinin dilini anlamadığı bir bölgede yaşayabileceği muhtemel karşılaşmayı anlatmaktadır.

Velilerden birisi “hocam burada yabancı dil öğretiyorsunuz” demektedir. Bu sözü bölgede konuşulan Kürtçe gerçeğinin kabul edilmesi ve buna göre bir yaklaşım gösterilmesi gerektiği noktasında bir rica gibi anlaşılabilir. Çocukların ana dili Kürtçe’dir. Velilerden bazıları hiç Türkçe bilmedikleri için onlara tercüme yapılmaktadır. Bir veli ise dil konusundaki tecrübesini şu sözlerle aktararak Emre öğretmenin ona hak vermesini beklemektedir. Daha doğrusu devletin temsilcisine yapmış olduğu yorumu teyit ettirmek istemektedir. “Ben bu dili 15 yaşındayken öğrendim. Bu, bir çocuk için yeni değil midir?”

d) Ayrıntı Derecesi

Emre öğretmen karşılaştığı tablo karşısında oldukça şaşkındır. Demirci Köyü’nün fiziksel koşulları oldukça kötüdür. Evleri derme çatmadır. Çocukların kılık kıyafetinin düzeltilmeye ihtiyacı vardır. Bu zamanda böyle bir tablonun nasıl olabileceğine şaşkınlığını gizleyemez. Öğretmenin kaldığı evde su dahi yoktur. Taşıma su ile idare etmektedir. Çeşmeye musluk bile yapılmamıştır. Bütün bu çözülebilecek fiziksel kusurların iyileştirilmesine çaba gösterilmemişken, insanların yaşamış olduğu ekonomik, kültürel ve eğitim sorunlarının çözülmesi nasıl beklenebilir? Doğal olarak bu şartlarda oluşacak söyleme kulak vermek gerekmektedir. Ekonomik ve fiziksel olarak yoksun bırakılmış bu bölgenin imar ve inşasının nasıl mümkün olabileceği tartışmaya açılabilir. Denizlili bir

öğretmen olan Emre, geldiği farklı kültürü anlatırken bazı durumları yargılamaktadır. Örneğin insanların isimleri bile ona farklı gelmekte, anlam vermekte zorlanmaktadır. Her ne kadar Türkiye'nin başka bölgelerinde de suni farklılıklar görülse de bu bölge üzerinde temel tartışmadaki kilit kavram yukarıda da vurgulandığı üzere dil meselesidir. Köylülerin söylemlerinden anlaşıldığı kadarıyla önemli olan sadece çocukların Türkçe öğrenmesi değil dillerinin de kabul edilmesidir. Biz ve onlar karşılaştırması olmasa da köylülerin dil politikalarıyla ilgili eleştirilerini öğretmenle tartışıyor olmalarına anlam yüklenebilir. Bu açıdan öğretmenin Kürtçe konuştuğu için yargılanan köylüye “tabi yanlış yapılmış orada” sözleri önemli görülebilir.

e) İmalar

Emre Öğretmen kararlarını kendisi vermek zorundadır. Çünkü ona yardımcı olabilecek ya da danışabileceği ikinci bir kişi yoktur. Dolayısıyla çoğu zaman kendisiyle baş başa kalmakta ve zorlanmaktadır. Dışarı ile iletişim kurabildiği sadece cep telefonu vardır.

Okulun ilk günü öğretmenin öğrencilerini beklemesine rağmen hiçbir öğrenci okula gelmemiştir. Çünkü öğrenciler ya bağ bahçede çalışmak durumunda ya da evde küçük kardeşleriyle ilgilenmektedir. Öncelikle muhtarla konuşarak aileleri öğrencilerin okula gelmeleri konusunda ikna etmiştir. Okula gelme bilinçleri oluşmamış insanların desteklenme ihtiyacı görülmüştür. Filmin ilerleyen bölümlerinde ebeveynlerin çocukların okumaları gerektiğiyle ilgili istekleri fark edilmektedir.

İmalar iyi ya da kötü şekilde tezahür edebilir. Emre Öğretmen sınıfa belli kurallar getirmek durumunda kalmaktadır. İlk ve en önemli kural ise Kürtçe konuşmamaktır. Derslerin hepsinin dili Türkçe olduğu için öğrenmek zorunda oldukları en önemli derstir. Emre Öğretmen her ne kadar Türkçe öğretse de Türkiye’de ortak yazı ve konuşma dili olarak kabul edilen İstanbul ağzıyla değil kendi yöresel ağzıyla konuşmaktadır. Öğretmek istediği İstanbul ağzını kendi konuştuğu ağız özellikleriyle öğretmeye çalışmaktadır.

f) Örnekler ve Açıklamalar

Emre öğretmen Demirci Köyüne erken zamanda alıştığını söylese de buraya yabancı kaldığını örnekleyen durumlara rastlanmaktadır. İnsanlar tanımadığı insanları birbirine benzetme eğiliminde olabilirler. Onun kendisine yaklaşan kişiyi tanıyamamasını kendine şu cümleyle tekrarlamıştır: “Ayırt edemem ki hepsi birbirine benziyor”. Onun önyargısı farklı şekilde dışarı vurulmuş olur. Emre öğretmen mesleği gereği insanlarla yakın ilişkiler kurmakta, onları anlamaya çabalamaktadır. İlkokul öğretmeni olduğu için öğrenciler oldukça pasiftir ve onların okulda kendilerini iyi hissetmeleri öğretmenin yaklaşımına bağlıdır. Emre öğretmen için zor bir yıl olsa da sene sonunda birinci sınıfların okuma ve yazmayı öğrendiği görüntülenir.

g) Yadsıma İfadeleri

Emre Öğretmenin meslekte ilk yılı olmasının ötesinde öğrencilerle anlaşabileceği ortak bir dilin olmaması zorlanmasının en büyük sebebi olarak görülebilir. Okulun ilk günlerinde çocukların isimlerine de yabancıdır. Rojda’ ya “annenin ismi ne” sorusuna “Anuz” cevabını aldığı anda şaşkınlığını “o ne ya” şeklinde dışa vurmuştur. Öğretmen zamanla kendini yabancı hissettiği yere alışmış ve köylülerin gerçekliğiyle yüzleşmiştir. Bu yüzleşme öğretmenin burada yaşayan insanları daha yakından tanımasını sağlamıştır. Filmin ilerleyen bölümlerinde köylülere misafir olan öğretmen onların hayatlarını daha yakından gözlemleme imkânı bulmuştur. Öğretmenin öğrencilerle iyi iletişim kurabilmesi onları daha iyi tanımasına fırsat vereceği öne sürülebilir.

h) Geleneksel Temalar

Filmde velilerin öğretmenden büyük bir beklenti içerisinde oldukları fark edilmektedir. Onlar, “hocam siz bizden daha iyi biliyorsunuz. Öğreten sizsiniz.

Bir kusurumuz varsa affedin''sözleriyle öğretmeni önemsediklerini göstermişlerdir. Emre Öğretmenin öğrencilere geleneksel cezalar verdiği de görülmektedir. Onları sınıf önünde tek ayak üzerinde bekleterek cezalandırmaktadır.

Resim 3. 40. Emre Öğretmen yaramazlık yapan öğrencileri cezalandırmaktadır.

Kaynak: (Eskiköy ve Doğan:2008).

Bir diğer noktada geleneksel tema olarak ele alınabilecek konu Kürtçe konuşan vatandaşların haksızlığa uğradığı yaklaşımıdır.

2. Argüman

Bilis(2014:20)'in aktardığı gibi argüman, söylemin inandırıcı ve güçlü olması için kanıtsallığa, karşı gerçeklik yaratılmasına söylemi değer ve normlara dayandırmaya, karşılaştırma ve empatiye dayalı bir söylem oluşturma kategorisidir.

a) Kanıtsallık

Emre Öğretmen öğrencilerine Türkçe öğretmenin yolunun Kürtçe konuşmaktan geçtiğini kararlılıkla söylemiştir. Onlar her ne kadar unutup kendi bildiklerini okusa da öğretmen Türkçe öğrenmeleri adına, zaman zaman sert şekilde onları uyarmaktan geri durmamıştır. Çünkü o, öncelikle Türkçe

öğretip gelecek yıllarda diğer eksiklerini kapatabileceğini söylemiştir. Emre öğretmen yaz tatili için köyden ayrıldığında birinci sınıfların Türkçe okuyabildikleri görülmüştür. O, kendi yöntemini müfredatın verdiği izin ölçüsünde uygulayarak öğrencileri için hedeflediğini yapmıştır.

Bir velinin Kürtçe'nin ana dil olduğu bir bölgede Türkçe öğrenmenin okula başladıktan sonra öğrenebileceğini söylemiştir. Birinci sınıfların yılsonunda Türkçe yazıp okuyabilmeleri bu velinin iddiasını kanıtlamıştır.

b) Karşı Gerçeklik

Emre Öğretmenin ziyaret ettiği veli öğrencilerin bu bölgede Türkçe öğrenmelerinin ancak okula gitmeleriyle mümkün olabileceğini söylemiştir. Çünkü Türkçe, velinin dediğine göre bölge insanı için “yabancı bir dil”dir. Her ne kadar televizyonun etkisiyle çocuklar Türkçe'yi daha erken yaşta öğrenmeye başlasalar da onlar için yine de zor olduğunu aktarmaktadır. Yabancı dilinin Türkçe olduğunu söyleyen bu veliye “Kürtçe'yi sen dilden mi sayıyorsun” şeklinde konuşan kişiye karşı tepki göstermektedir. Veli, bu tecrübesini Emre öğretmenin “o işte yanlış” ifadesiyle karşı gerçekliğini oluşturmuştur.

c) Karşılaştırmalar

Emre Öğretmen Demirci Köyü'nü geldiği yer olan Denizli ile karşılaştırmaktadır. Buranın fiziksel ve ekonomik imkânlarının eksikliğini görmüştür. Buranın çok temel ihtiyaçları dahi karşılayamadığını “en azından suyu vardır diye düşünüyordum” şeklinde dile getirmiştir.

Öğretmen, 23 Nisan Türkiye Büyük Millet Meclisi(TBMM)'nin açılışıyla padişahlığa son verildiğini söyleyerek tarihsel bir karşılaştırma yapmaktadır. Öğrencilerine yeni cumhuriyetin değerini bilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmen, Cumhuriyet'in değerlerini, öğrenci olmanın ayrıcalığını milli bayram günlerinde anlatarak işlemiştir.

d) Otorite

Filmde şahsi ve kurumsal bir otoriteden bahsetmek güçtür. Öğretmenin öğretilmiş söylemleri bir otorite olarak öğrencileriyle paylaşması kendisinin de devlet otoritesine bağlılığına işaret saymak mümkündür. Çünkü öğrencilerine yaşadıkları yerin kıymetini bilmeleri gerektiği noktasındaki ısrarı ve kesinliği dikkat çekicidir. Filmde kavramsal anlamda Türkçe'nin ve Cumhuriyetin otoritesinin varlığı okunabilmektedir. Emre Öğretmen 23 Nisan töreninde öğrencilerine yapmış olduğu konuşmada “siz nerede yaşıyorsunuz” sorusunu sorarak “Türkiye” cevabını alır ve “kıymetini bilin” diyerek konuşmayı kapatır.

3. Retorik

Geleneksel retorikte benzetmeler, ironiler, örtmeceler, karşıt anlatım, aliterasyonlar gibi birçok biçim figürü görülmektedir(Van Dijk, 2015:68).

a) Dramatizasyon ve Kurban

Öğrenci ve köylülerin yaşamış olduğu fiziksel ortam oldukça dramatiktir. Bozkır ikliminin sertliği ve kuruluğu öğrenci ve yaşayan insanlarda somutlaşmıştır. Bölgedeki şartların zorlukları öğrencilerden Zülküf'ün elleri üzerinden gösterilmiştir. Öğrencinin elleri kuru ve bakımsızdır. Bu öğrencilerin sadece fiziki değil sosyal ve bireysel durumları da çok yönlü şekilde resmedilmiş; imkânların sınırlılığı gösterilerek mahrumiyetin boyutları anlatılmaya çalışılmıştır. Filmde ayrıca Kürtçe konuşan vatandaşların kurban seçildiği söylenebilir. Kürtçe'nin yok sayılmasının yaratmış olduğu rahatsızlık şikâyet konusu yapılarak dilin durumu dramatikleştirilmiştir.

Emre Öğretmenin ilk görev yeri olan Demirci Köyü farklı bir tecrübe olsa da onun buradaki durumunun dramatik olduğu söylenebilir.

b) Metafor, Simge ve Benzetmeler

İlkbahar gelince Emre Öğretmen öğrencileriyle beraber okulun bahçesine fidan diker. Bu etkinlikle öğrencilerin birer fidan olduğu düşüncesinden hareket ederek fidan ve öğrenci arasında bir benzetme ilişkisi kurulmuştur. Fidanlar büyüüp çevreyi güzelleştirmesi beklenmektedir. Öğrencilerde eğitilmiş birer birey olarak kendi hayatlarını kuracak ve değer üreteceklerdir. Bahar geldiğinde bu çorak bölge yeşermiş ve güzelleşmiştir. Öğrenciler öğretmenleriyle bahara eşlik ederek umutları tazelemişlerdir.

c) İroni

Filmde öğrenciler sabah derse başlamadan önce “Andımız”ı okurlar. Andımız 2013 yılından beri okullarda her sabah tekrar edilmiyor olsa da filmde bu çocuklara “Ne Mutlu Türküm Diyene” sözleriyle biten metin topluca okutulduğu görülmektedir. Diğer taraftan Türkçe’de zorlanan öğrenciler ödevlerini ironik bir şekilde Kürtçe yapmaktadır. Hatta Türkçe ödevlerini bile Kürtçe yapmaktadırlar. Burada dil üzerinden farklı bir ironi geliştirilmiştir. Emre öğretmen ise bu duruma sinirlenmekte ve öğrencileri cezalandırmaktadır.

d) Yineleme

Filmde yineleme adına Emre öğretmenin sürekli bir biçimde bazen de sert uyarılarla “sınıfta Kürtçe konuşmak yasak” cümlesi dikkat çekicidir. Öğrenciler her seferinde yine Kürtçe konuşmaya devam etmektedir. Emre Öğretmenin yıl boyunca Türkçe ısrarı devam etmiştir. Çünkü öğrenciler Kürtçe konuştuğunda öğretmen onları anlayamamaktadır. Bu ısrarlı tutum öğrencilerin Türkçe öğrenmelerinde etkili olmuştur. Fakat öğretmen gittikten sonra öğrenciler aralarında Kürtçe konuşmaya devam etmişlerdir.

4. Biçimsel Yapı

Metnin içinde yer alan cümlelerin biçimsel yapısı, önermelerin yeri ve vurgusu söylemi etkilemektedir (Van Dijk, 2015:64).

a) Yapısal Vurgu

Film Emre Öğretmenin Demirci Köyü'ne gelişiyle başlamakta ve bir okul dönemi geçirmesi sonrasında memleketine yola çıkarak bitmektedir. Film ilkökul öğretmenin birinci sınıflara Türkçe öğretmesine odaklanmaktadır. Her ne kadar diğer sınıflardan da öğrenci olsa bile merkeze alınan öğrenciler birinci sınıflardır. Söylemin öğrencilerin Türkçe öğrenmesi gerektiği üzerine inşa edildiği görülmektedir.

Filmde köydeki insanların günlük yaşamları, öğrenci ve velilerin okula bakışı, öğretmenin köydeki şartlarına dair bilgi verilmektedir.

b) Eşanlamlılık ve Yeniden Anlatım

Filmde aileler ilgisiz görünse de filmin ilerleyen bölümlerinde velilerin çocukların derslerine yardımcı olmaları dikkat çekicidir. Veli toplantısına gelenler öğretmenden beklentilerini saygı çerçevesi içerisinde dile getirmişlerdir. Öğretmen önemsenmektedir. “Hocam siz bizden daha iyi biliyorsunuz. Öğreten sizsiniz. Bir kusurumuz varsa affedin” cümleleriyle eğitimi ve öğrencilerin geleceklerinin değerini yeniden anlatma ihtiyacı duymuşlardır. Çünkü imkânı yetersiz öğrenciler için okul önemli bir fırsattır ve aileler de bu durumun farkındadır. Onların çocuklarını okumaları yönünde teşvikleri fark edilir. Emre Öğretmenin de öğrencilerin eğitiminde ısrarcı tutumu tekrarlanan durumlardandır.

c) Sözcük Seçimi ve Sözel Tarz

Öğrencilerden bazıları öğretmenlerini anlamadıkları için el kol hareketleriyle anlaşılmaktadır. Emre Öğretmenin zamanla öğrencilerine sinirlendiği ve emir kipiyle konuştuğu görülmektedir. Öğrencilerle duygudaşlık da kurmaktadır. Öğrencilerine “dediğimden bir şey anlamıyorsunuz demi, iyi ben de sizin dediğinizden bir şey anlamıyorum” sözleriyle varolan duruma tercüman

olmaktadır. Velilerle muhatap olduğunda onlara resmi bir yaklaşım yerine “abi” şeklinde hitap etmektedir.

3.5.7.5. *İmkânsız Olasılık* ve Varoluşçu Eğitim

1. Anlam

İnsan eylemleriyle kendini var eden bir varlıktır. Eğitim, insanın varoluş serüvenine yardımcı en önemli unsurlardan biri olarak bireyin kendini var etmesi için ona alan açar. Özellikle yolunu bulmaya çalışan okul çağındaki gençlerin eğitim kurumları ve öğretmenleri aracılığıyla kendilerini var etme yolundaki gayretleri günümüz eğitiminin tartışması gereken en önemli noktalardan birisi olarak eğitimcilerin önünde durmaktadır. Dolayısıyla eğitimciler kendilerinden rehberlik bekleyen öğrencilerinin sadece maddi öğrenme süreçlerine değil onların manevi yönlerinin de gelişimi için gayret göstermeleri beklenmektedir. Eğitime bu açıdan bakıldığında özellikle büyük şehirlerde insanların birbirine karşı duyarsızlığının arttığı bir çağda, eğitimcilerden öğrencilerin varoluş mücadelesine kapı aralaması önemli bir görev olarak durmaktadır.

Tarık Öğretmenin şahsında varoluşçu bir öğretmen örneği görülen filmde, öğrencilerin onu kabullenmesi kolay olmamıştır. Varoluşçu eğitim perspektifinde olduğu gibi öğrenciye zorlama yapmaksızın onun şahsiyetine saygı duymanın öğrencilerin öğretmeni kabullenmelerinde önemli bir nüans olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenin öğrencilerin gerçekliklerini anlama gayreti sonucunda, kendi problemlerini onunla paylaşmaları hayattaki varoluşları için atılmış bir adımdır. Bu adımın atılmasında Tarık Öğretmenin almış olduğu riskler önemli görülmelidir. O, öğrencilerinin geleceği için kendi konfor alanından uzaklaşmış ve onlara bir rehber olarak neler başarabileceklerini göstererek varoluş süreçlerine katkı yapmaya çabalamıştır.

a) Konular ve Anlam

Yönetmenliğini Murat Şenöy'ün yaptığı film 2016 yılında çekilmiştir. Film, Türkiye'de 2010 yılından itibaren birçok gencin ölümüne sebep olan kimyasal bir uyuşturucunun tehlikeleri hakkında toplumu bilinçlendirmek amacıyla çekilmiştir. Uyuşturucu yüzünden abisini kaybettiği okulda matematik öğretmeni olarak çalışmaya başlayan Tarık'ın uyuşturucuyla mücadelesini anlatır. Problem olduğu için öğretmenlerin dersine girmek istemediği 11C kendi haline bırakılmış, okulu sorgulayan öğrencilerin olduğu bir sınıftır. Üstelik okul uyuşturucu çetesinin etkisi altındadır. Kurban olarak seçilen Abdullah, çetenin okul içinde uyuşturucu dağıtımından sorumludur. Hem okul idaresi hem de öğretmenler okulun içinde bulunduğu duruma oldukça kayıtsızdır. Öğrencileriyle sıkı bir bağ kuran Tarık Öğretmen yalnız başına kalmış olsa da küçükken kaybettiği abisinin acısını hala yaşamaktadır. Bundan dolayı, öğrencilerinin uyuşturucuya kurban verilmesine göz yummamakta kararlıdır. Çetenin her türlü tehdit ve şantajına rağmen o, bir öğretmenin öğrencilerle nasıl bir ilişki kurması gerektiğine dair örnek olmuştur. Sınıfla kurmuş olduğu arkadaşlık sonucunda öğrencilerin kendi farkındalıklarını geliştirmeyi başarmış, 11C ile başladığı uyuşturucu mücadelesini tüm okula duyurarak, okulda birlik ve beraberliğin tesis edilmesi halinde nasıl değişikliklerin olabileceğini göstermiştir.

Çalışma bağlamında filme iki yönden bakmak mümkündür: İlki bir bilinçlendirme ve anlatı aracı olarak sinemanın enformasyon verme işlevidir. Bu filmle hem ilgililerin dikkati çekilmek istenmiş hem de halkın farkındalığının artırılması hedeflenmiştir. İkincisi ise bu çalışmanın ana eksene almış olduğu Türk sinemasında eğitimin nasıl temsil edildiği, eğitim parametrelerinin nasıl gösterildiği üzerinedir. Okul yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli temsilcilerinin eğitim bağlamında ele alınış biçimini gözlemlene fırsatı veren filmin, okulda eğitimin nasıl algılandığı ve sinemanın Türk eğitimine nasıl baktığına dair önemli ipuçları veren bir çalışma olduğu söylenebilir. Bu filmde Tarık Öğretmenin hedefleri ve inançları ekseninde bildiği doğrulardan ödün vermeyen idealizmi görülür. O, kabullenilmiş yenilgilere karşı çıkan, varoluşunun farkındalığını yaşayarak etrafındaki öğrenciler için harekete geçen realist bir kişidir.

Öğretmenin itirazı, etrafında olan miskin eğitimcilere, öğrencilere uyuşturucu tedariki yapan illegal kişilere, duruma ilgisiz velilere, periferide kalmış geleceği olmayan bir semtte boş uğraşlarla avunduğunu iddia eden kayınpederinedir. Bu açıdan onun en büyük mücadelesi ise kendi farkındalığını kazanamayan öğrencilerin içinde bulunduğu olumsuzluklara boyun eğişlerine ve teslim olmalarına yöneliktir. Film, İstanbul'un arka mahallelerinde Mehmet Doğan Bayındır Anadolu Lisesi'nde geçmektedir. Çalışma için belirlenen konular şunlardır:

- 1) Okulda eğitimin durumu
- 2) Öğretmenlerin eğitime bakışı
- 3) Öğrencilerin eğitim algısı
- 4) Okul dışındaki çevre

- 1) Öğretmenler “memur”iyetleriyle meşgul olurken öğrenciler aileleri, sosyal çevreleri ve okul arasında gidip gelmektedir. Herkes kendi bireysel sorumluluğunu dar alanında belirlemiş ve öğretmenler sadece ders anlatmaktan ve sınıfları disipline etmekten sorumlu olmuşlardır. Eğitim okulda temsil edildiği şekliyle, okul yöneticisinin kendi odasından çıkmayarak herhangi duruma olumlu katkı sunmadığı, öğretmenlerin akademik olarak başarılı gördükleri öğrencilerle ilgilendikleri ve öğrenci ebeveynlerinin ekonomik problemlerle uğraşırken çocukların eğitimleriyle ilgili olmadıkları gözlemlenmektedir.
- 2) Tarık Öğretmen “kendi gemisini yürüten kaptan” olmamayı tercih eden, diğer eğitimcilere karşı müspet mücadele vererek idealsiz ve kayıtsızlığın şekillendirdiği öğretmen olmak yerine, inandığı değerlere bağlı kalarak hedef belirleyen bir eğitimcidir. Görüntülenen diğer öğretmenlerin ise oldukça sıradan, öğrencilere yaklaşımı olgunlaşmamış, sınıf yönetme becerisi kazanamamış, tehdit dili kullanarak öğrencileri düzeltilmesi gereken nesneler olarak gören bir yaklaşım benimsedikleri söylenebilir.
- 3) Filmde merkeze alınan öğrenciler 11. sınıfta okumaktadır. Aralarında üniversiteye gitmeyi hedefleyenler olduğu gibi, okula gelme farkındalığı

kazanamamış öğrencilerde mevcuttur. Gerçekte onları eğitime motive edecek bir neden yoktur. Tarık Öğretmen geldikten sonra öğrencilerin önce hayata, sonra derslere ve birbirlerine karşı tutumlarında olumlu yönde gelişmeler yaşandığı görülmüştür. Okulun etrafını saran çetenin korkusu öğrencilere sinmiş olsa bile Tarık Öğretmenin güven veren eli uzanınca kendilerini değiştirme yolunda adım atmaktan geri durmamışlardır. Önce öfkelerini yenmiş sonra birlik olarak etraftaki olumsuzluklardan uzaklaşmayı denemişlerdir.

- 4) Okul dışında bonzai başta olmak üzere uyuşturucu satışı yapan İrfan ve adamları öğrencileri sindirerek kurbanlarını seçmiştir. Okul idaresi ve öğretmenlerin, okulu saran bu çete karşısındaki sessiz ve çaresiz duruşu, öğrencilerin okula olan güvenini sarsmıştır. Sessiz kalarak tepkilerini ortaya koyma çabaları bir işe yaramamıştır. Bu sessizliğin faturası çok ağır olmuştur. Kurban olarak seçilen Abdullah'ın ölümüyle uyanabilmişlerdir. Ailelerde oldukça ilgisizdir. Öğrenciyi okula göndermenin işi halledeceğine inanmakta olan velilerin gözünü açacak olan Tarık Öğretmenin bireysel çabaları onların çocuklarına olan ilgilerini artırmıştır.

Tarık Öğretmene okulun akademik olarak en düşük dereceli öğrencileri verilir. Okul müdürünün yaklaşımıyla bu öğrenciler “okulun başarısını aşağı çeken çocuklardır”. Müdür bu öğrencileri “kaybedenlerin kaybedenleri sınıfı” olarak kodlamıştır. O, Tarık Öğretmene “bu öğrenciler için kendinizi helak etmenize gerek yoktur” yaklaşımında bulunarak onların varlığından rahatsızlığını dile getirmiştir.

b) Aktör Tanımlama

Örgün eğitimin merkezinde yer alan kişi idealist ve realist felsefe yaklaşımlarıyla dikkat çeken Tarık Öğretmendir. Öğretmen öğrenciyi yetiştiren, öğrenciye

rehberlik eden, gerektiğinde sosyal yaşamlarına dahi dokunabilen kişidir. Tarık öğretmende yaşamış olduğu tecrübelerle öğrencilerini sabırla dinleyen, yanlışlarını onlara fark ettiren, bu yanlışları görmezden gelmek yerine öğrencilerinin kendileriyle yüzleşmesini sağlayan ve belki de daha önemlisi onların bugünlerine değil yarınlarına seslendiğinin farkında olan bir öğretmendir. İnsanların kişisel tarihleri onların tercihleri üzerinde etkili olabilmektedir. Bu açıdan Tarık öğretmen ne için öğretmenlik yaptığının farkında olan, öğretmenlik mesleği açısından ise işin nasıl yapılması gerektiğini bilen bir öğretmen görüntüsü vermektedir. Azimli, kararlı, doğru bildiğinde ısrar eden, doğru girişimlerde bulunan, öğrencileriyle iletişim kurmasını becerebilen, kendi içinde tutarlı, belki de en önemlisi öğretmenliği bir iş olarak değil de meslek edindiğinin farkında olan bir kişiliktir.

Tarik Öğretmen başka okulları bırakarak bu okula gelirken öğrencilerin uyuşturucudan kaybettiği abisinin yolundan girmemeleri için öğrencilerine kol kanat germek mecburiyetindedir. Şunu iyi bilmektedir ki dersle ilgili öğrenciler ön yargılarını kırabilir, dikkatleri çekilebilirse öğrenme gerçekleşebilir. Öğrencileri onun samimiyetine inanmıştır. O, öğrencilerinin sert yaklaşımları karşısında yumuşak kalmayı başarabilmiştir. Bunu sağlayabilmenin yolu iletişim kurabilme becerisinden geçmektedir. Bir öğretmen alanında ne kadar iyi olursa olsun, iletişim kurmakta başarılı olamıyorsa bazı şeyler eksik kalacaktır. Onun iletişim kurma becerisi meslektaşları tarafından bile takdir edilmiştir. 11C sınıfında resim çizme yeteneğiyle bilinen İsmail okula yeni gelen öğretmenin resmini çizmiş Tarık Öğretmen de bu durumu hoşgörüyle karşılayarak onu “sınıfın sanatçısı” olarak tanıtmıştır. Öğrencilerinin özgürlüğüne inanarak: “Dersime girmek zorunlu değildir, kimseyi yok yazmayacağım” diye meydan okuyan Tarık öğretmen yaptığı işin değerine inandığı için kendinden tereddüt etmemiştir. Yaptığı işi ve muhataplarını önemseydiği yaklaşımından anlaşılmaktadır. Öğrencilerini tehdit etmek yerine ödüllendirmekte, onlarla sadece okulda değil okul dışında da ilgilendiği görülmektedir.

Reis, okuldan sonra araba tamircisi olarak çalışmak zorunda olduğu için derste genelde uyumakta, uyanık olduğunda etrafındakileri rahatsız ederek dersin akışını

bozmaktadır. Sınıfın “çeyrek çete” abisidir. Babasıyla iyi geçinemeyen Reis, Tarık Öğretmenin girişimiyle babasıyla ilişkisini düzeltmiş ve Tarık öğretmenin iyi öğrencilerinden birisi olmuştur. Okul müdürünün “kaybedenlerin kaybedenleri”nden olan Reis, kazananlar grubuna girmiştir. Abdullah, uyuşturucu çetesinin başındaki İrfan’ın okuldaki elidir. O, okulda uyuşturucu dağıtımını yapan, ancak Tarık öğretmeni tanıdıktan sonra üniversite hayalleri kurarak geleceğini uyuşturucuya tercih eden bir öğrencidir. Bu tercihi onun hayatına mal olmuştur. Onun ölümü okulda sonun başlangıcı olmuştur. Okulda yanlışların düzeltilmesi için birisinin başına kötü bir şey gelmemesi gerektiği anlaşılmıştır.

Zehra, sınıfın en çalışkan öğrencisidir. Matematiği çok sevmekte ve Tarık öğretmenin teşvikiyle üniversiteye gitmek istemektedir. Babası okumasına karşı çıkarak evlenmesi gerektiği yönünde baskı yapmaktadır. Abdullah’ın en iyi arkadaşıdır. Onu uyuşturucu çetesinden koparmak için çok çabalamış ancak ikna etmekte zorlanmıştır. İsmail kendi halinde bir öğrencidir. Boş vakitlerinde resim çizmektedir. Sokakların duvarlarına çizdiği resimlerin filmdeki durumu izah etmesi bakımından önemlidir. Öğrencilerin psikolojik durumlarını filmin gidişatına göre şehrin duvarlarına yazarak katkı yapmaktadır. 11C sınıfının dışındaki öğrenciler pek görüntülenmez. Sınıflar arası güç mücadelesinin olduğunu söylemek gerekir. Zaman zaman bu öğrencilerin 11C sınıfıyla kavgaları görüntülenir. İrfan ve adamları ise uyuşturucu ticaretinden sorumludur. O, emniyet müdürüyle ilişkisini sıkı tutarak işlerini yukarıdan halleden kişidir.

c) Kutuplaşma ve Karşıtlıklar

Okuldaki kutuplaşma ve karşıtlığı iki yönden incelemek mümkündür. Merkeze Tarık Öğretmen alındığında hem okul içinde kapalı bir kutuplaşma hem de okul dışında; uyuşturucu çetesine karşı verilen açık mücadeleyi belirtmek gerekir. Aslında filmin başından itibaren denilebilir ki tüm karakterler Tarık Öğretmene karşıdır.

Fikri bir ayrımı Tarık öğretmenin okul müdürüyle konuşmalarından çıkarmak da mümkündür. Okul müdürü, Tarık Öğretmenin dersine gireceği sınıfın akademik

durumunun yetersiz olduğu, kendisini onlar için yormaması gerektiği yaklaşımıyla öğretmenle müdürün aynı dünyaları paylaşmadığını göstermektedir. Tarık Öğretmen özellikle bu okulu seçmiştir. Her ne kadar susmakla yetinmiş olsa da o, müdürün söylediklerini onaylamamıştır. İnsanları her zaman konuşarak ikna etmek mümkün olmayabilir. Okul müdürünün insana bakışındaki kusur açıkça görülmektedir. Eğitim yöneticisi okulda vizyon ve misyon belirleyen kişidir ancak onun öyle bir kaygısı olmadığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin tavrı da müdür gibi kayıtsızdır. Öğrencilerin başına buyruk olmalarını fırsata çevirmekte ve memnuniyetini ifade etmektedir. Tarih öğretmeni Elvan Hanım “maalesef tarih derslerine ben giriyorum, daha doğrusu girmiyorum, genelde derse gelmiyorlar bende kafamı dinliyorum” cümleleriyle öğretmenliğe bakışındaki kusuru ifade eder. İdealist bir kişi olarak Tarık Öğretmenin onun yaklaşımını onaylaması düşünülmemelidir. Tarık Öğretmen öğrencilerin akademik durumlarıyla ilgili beraber çalışmanın olumlu sonuçlar vereceğini ifade ederek Elvan Öğretmeni ikna etmeyi başarmıştır. Eğitimde iyi örneklerle her zaman ihtiyaç duyulur. Olumlu adımlar atıldığında diğerk kişilerin katkısı da sağlanabilir. Eğer eğitim kurumlarındaki olumsuz havayı değiştirme gayretinde olan kişilerin sayısı fazla olursa okulların ikliminin olumlu yönde değişeceği düşünölmektedir.

Kutuplaşmanın başka bir örneğini Reis ve Tarık Öğretmen arasında görölmektedir. Reis derslerde uyumakta ancak fırsat bulduğunda hem arkadaşlarına sataşmakta hem de dersin akışını bozma yönünde eylemlerde bulunmaktadır. Reis, öğretmenin dersini sorgulamaktadır. “Matematiğın ekmek mi” veriyor diye sormaktadır. Aslında öğrencilerin soru sormasını sağlamak onları ikna etmenin yollarından biridir. Sokratik yöntem olarak bilinen doğurtmaca ve sorular sorularak cevaplara ulaşma öğrencilerin yanıtlarını kendileri bulabilmeleri açısından önemlidir. Burada gözden kaçırılmaması gereken nokta Tarık Öğretmenin öğrenciye dersi sorgulayacak özgürlüğü ve güveni vermiş olmasıdır. Özellikle ortaöğrenimdeki öğrencilerin sorgulamayı önemsedikleri düşünölmektedir. Bu durumu fırsata çevirmek eğitimcinin düşüncesinde olabilir. Reis sınıfı protesto edip dersten çıktığında bile ona

müdahale etmemiş, onu müdür odasına göndermemiştir. Hatta onu okul tuvaletlerinde sigara içerken yakalamıştır. Öğrencilerin içinde bulunduğu uyuşturucu riskinin farkında olduğundan halledilmesi gereken öncelikleri düşünmüştür. Uyuşturucu çetesi okulda istediği gibi hareket edebilmektedir. Reis tüm olanlara rağmen kendisine arkadaşça davranan Tarık Öğretmenin iyi niyetli yaklaşımını görmüş ve ona daha yakın davranmaya başlamıştır. Tarık Öğretmen arabası bozulduğunda Reis'in tamirhanesine giderek babasıyla buluşma fırsatı da bulmuştur. Reis'in dersleri iyi olmamasına rağmen babasına örnek bir öğrenci olduğunu ve derslerinde de başarılı olduğunu söyleyince babasını gururlandırmıştır. Böylece Reis'in kendisine tam bir güvenle bağlanmasını sağlamıştır. Her ne kadar kutuplaşma ile başlayan zemindeki bir ilişki olsa da öğretmenin öngörüsü ve sabrıyla durum pozitifte çevrilmiştir.

İrfan'ın kahvehanesi okulun karşısındadır. Adamları okul önünde öğrencileri beklemekte ve onları sindirmektedir. Özellikle öğrencilerden Abdullah'la kurmuş oldukları sıkı ilişki sayesinde okula uyuşturucu madde satabilmektedirler. Tarık Öğretmen arkadaşlarına bu durum hakkında müdürle konuşmaları gerektiğini söylediğinde hiçbiri bu fikre sıcak bakmamıştır. Tarık Öğretmen müdürle tek başına konuşmayı denese de bir sonuç alamamıştır. Ona göre çocukların dışarıdaki hayatları kendilerini ilgilendirmektedir. Tarık Öğretmen okul idaresi ve öğretmenlerin okuldaki uyuşturucu konusunda adım atma niyetleri olmadığını anlayınca durumu emniyet amirliğine durumu izah eden bir mektup götürür. Emniyet amiri İrfan'la iş birliği içinde olduğu için oradan da bir sonuç alınamaz. İrfan ve Tarık Öğretmen arasındaki çatışma film boyunca devam eder. Tüm tehditlere rağmen Tarık Öğretmen geri adım atmaz. Üniversite sınavlarına çalışma niyetiyle İrfan'ın yanından ayrılmayı düşünen Abdullah'ın öldürülmesiyle işler İrfan için tersine döner. İrfan tutuklanır. Filmdeki kutuplaşma ve karşıtlıklardan Abdullah'ın ölümü dışında zaferle çıkanın Tarık Öğretmen olduğu söylenebilir. O, öğrencilerinden hiç vazgeçmemiştir. Tarık öğretmen kayınpederiyle de fikri karşıtlık içerisinde. Onun öğretmenliğe karşı önyargısı vardır. Daha çok kazanç elde edebileceği işler yapmasını tavsiye

ederek, güç elde edildiği zaman değişimin gerçekleşeceğini savunur. Tarık Öğretmen onun tüm bu çağrılarına rağmen bildiği doğrulardan ayrılmamıştır.

d) Ayrıntı Derecesi

Bu bölümde biz ve onlar karşılaştırmasının daha ayrıntılı verilmesine bakılmaktadır. Tarık öğretmeni merkeze alan film diğer öğretmenleri ilgisiz ve daha pasif göstermiştir. Öğrencilerin akademik ve sosyal durumlarıyla ilgilenmek yerine ilgileri başka şeylerdedir. Örneğin Elvan öğretmen öğretmenler odasının perdeleriyle meşgul olmakta, müdürü öğretmenler odasına çaydanlık almadığı için yargılamaktadır. Dilaver öğretmen ise 11C'nin dersine girmenin kendisi açısından zaman kaybı olacağını ifade ederek “ben daha iyi öğrencilerle vakit geçirmeyi tercih ediyorum” demektedir.

Tarik öğretmenin kendine ait metotları vardır. Sıraları diğer sınıfların aksine U şekline getirerek daha demokratik ve değişime açık bir öğretmen profili çizmektedir. O, öğrencilerini zaman zaman bahçeye çıkararak rahatlamaları için içlerinden geldiği gibi bağrımlarını istemektedir. Böylece öğrencilerin ‘sinüs’lerini açarak kendilerini duymalarını hedeflemektedir. Dersini bozduğu için öğrencisini azarlayan Dilaver Öğretmeni teskin ederken “hocam öğrencidir konuşur susar” diyerek onun sakin kalmasına çabalamış, Dilaver Öğretmen ise “ya bırak hocam öğrencileri bahçeye çıkarıp bağtırmakla olmuyor” yaklaşımıyla Tarık Öğretmeni yadırgamıştır.

Resim 3. 41. Tarık Öğretmen sıraları daha demokratik bir yöntem olan U biçiminde düzenlemiştir.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

e) İmalar

Tarık Öğretmen öğrencilerine kendi aralarında kullandıkları isimlerle seslenmektedir. Bu tarz onu öğrencilerden biri yapmaktadır. Öğrenciler filmin başında birbirlerine lakap takmakta ve imalı göndermeler yapmaktadır. Yoklama sırasında ismi okunan Zehra'ya “kedi Zehra” diyerek tahrik eden Reis'e cevap Abdullah'tan yetişir: “Kediyi rahat bırak Reis, burada senin için bir aslan var koçum” cümlesiyle karşı karşıya gelen ikilinin güç mücadelesi açık edilir.

Zehra'ya kedi Abdullah'ın da kendini aslana benzetmesi cinsiyetçi; feminen, maskülen kavramları da gündeme getirmekte, erkekler aslanla gücü temsil ederken, kız öğrenci için aslana göre daha pasif bir hayvan benzetmesiyle güç ilişkisine imalı bir gönderme yapılır. Kültürel açıdan aslan benzetmesi erkek çocuklar için yapılırken, Zehra'ya kedi benzetmesi kültürel bir etiketlemeyi hatırlatmaktadır. Reis ve Abdullah arasındaki söz düellosunda Reis onu “keş Apo” olarak kodlarken, Abdullah da Reis'e “ne diyon lan sen” karşılığıyla tavrını koyunca, Reis: “senin bu tavırların cildimizi bonzai” diyerek filmin konusuna ima yollu bir gönderme yapılmış olur.

İlk dersten sonra Tarık Öğretmenle karşılaşan Dilaver Öğretmen: “Nasıl geçti, hala sakinsiniz bakıyorum” diyerek 11C'nin öğrencilerine olan tutumunu ortaya koymuştur. Tarık Öğretmen ise “niçin bu kadar öfkeli” diyerek onların durumuna üzülmede ve cevaplar aramaktadır. Eğitimde çocukları hemen yargılamak yerine onların durumlarıyla ilgili duygudaşlık kurma, sosyal gerçekliklerini anlamaya çalışma eğitimde başarıyı elde etmek için son derece önemlidir. Öğretmenler, öğrencilerin bir birey olduklarını unutmadan, kişiliklerine saygı göstererek onları anlamaya çalışmalı, onların eğitim, öğrenme, okul ve öğretmene bakışlarını olumlu anlamda değiştirmeye gayret etmelidir. Eğitim kişide istendik yönde olumlu değişiklikler oluşturma çabasıdır. Dilaver Öğretmen “siz onların bir de anne babalarını görün onlar, daha fenalar”

sözleriyle ebeveynlere toptancı bir yaklaşım sergilemiştir. O, yine başka bir imada daha bulunmuştur. Daha önce 11C'nin matematik dersine giren bu öğretmen “ben vaktimi daha değerli öğrencilere ayırmak istedim, onun için bu sınıfı bıraktım” diyebilmiştir. “Bunlar bugün var yarın yok” sözleriyle sadece okuldan ayrılma larını değil hayatta da olup olmamaları gerektiğini dahi sorgulayabilmiştir.

Tarık Öğretmenin kayınpederi zengin ve çevresi geniş bir kişidir. O, Tarık öğretmene bu mahallede ne işi olduğunu sorarken Tarık Öğretmen “özel bir okulda hayata 1-0 önde başlayan çocuklarla değil, hayata gerilerden başlayan çocuklarla” birlikte olmak istediğini söylemiştir. Tarık Öğretmen idealist biridir ve periferiye el uzatarak orada yeni tohumların açmasını arzulamaktadır. Kayınpederi ise yine kendi bildiğinden şaşmayarak ihtiyaç olunan şeyin “güç” olduğunu iddia etmektedir. Ona göre “güç her şeyi satın alır”. Tarık Öğretmen ise güçten daha önemli olan kavramın “maneviyat” olduğunu söylemiştir.

f) Örnekler ve Açıklamalar

Tarık Öğretmene her hangi bir şekilde tesir edemeyen İrfan, adamlarıyla birlikte eşini rahatsız ederek, “bize matematik öğretmeye kalkmasın yoksa biz ona hayat bilgisi öğretiriz” tehdidiyle onu hassas bir noktadan vurmak istemiştir. Bu duruma üzülen Tarık, eşinin evi terk edeceğini söylemesine rağmen okuldan ayrılmamıştır. Eşinin “biz buraya bunun için gelmedik” şeklindeki çıkışına Tarık “tam da bunun için geldik” cümlesiyle idealize edilmiş ve fedakârlığı örneklendirilmiştir. “Ya görmüyor musun yine aynı şeyler oluyor” diyerek yıllar önce abisini kaybetmesini örnekleyerek durumun tekrarlanmamasını istemektedir. Eşine “seni babanlara göndereyim orası daha güvende, ben burada işleri yoluna koyduktan sonra seni alırım” sözleri de hayatını riske attığını göstermektedir.

Abdullah'ın ölümünden kendini sorumlu tutan Tarık Öğretmeni teskin etmek için Abdullah'ın annesi “benim oğlum o adamlara takıldığında zaten ölmüştü” sözleriyle öğretmenin çocuklar için iyi bir örnek olduğunu ifade etmiştir.

g) Yadsıma İfadeleri

Öğrencilerin uyuşturucu çetesinin tehlikesi altında olduğunu söylemek amacıyla müdür odasına giren Tarık Öğretmene müdür “okuldan çıktıktan sonra sorumluluk bize değil ailelerine ait, biz bir şey yapamayız” sözleriyle kendini aklamaya çabalamıştır. Ayrıca Tarık Öğretmenin bu insani yaklaşımı karşısında kendini güçlü kılabilmek için “bizde değişiklik isteriz ama okulun kuralları her şeye müsaade etmez” diyerek Tarık Öğretmenin öğrencileri dışarı çıkarıp içlerinden geldiği gibi bağırma ve eleştirme davranışlarını eleştirmiştir. Tarık Öğretmen ise “benim yapmaya çalıştığım şey içlerindeki sesi ortaya çıkarmaktır. Özgüven kazansınlar istiyorum tek istediğim bu” sözlerine karşılık müdür: “Onlar ders çalışsınlar içlerindeki sesi sonra çıkarırlar” iddiasıyla onu odasından göndermeyi başarmıştır.

İrfan, Abdullah'ın Tarık Öğretmenle yakın ilişkisini fark etmekte ve bu durumdan rahatsızlık duymaktadır. Durumu tersine çevirmek için “biz sana yatırım yapıyoruz niye sen müzik yap diye” sözleriyle müziği aracı ederek Abdullah'ı elinden kaçırmak istemediği anlaşılmaktadır. Ona zaman zaman hediyeler alan İrfan, Abdullah'ın “abi bu kızı seviyorum onunla evlenmek istiyorum” sözleri karşısında “iyi ya oğlum bende şahidin olurum” diyerek istemediği bir durumu onaylar görünmüştür. Zaten onun bu talebinden bir müddet sonra Abdullah kaybolacaktır. İrfan onu elinden kaçırmamak için geliştirdiği söylemlerle kendi üzerinde oluşabilecek şüpheleri izole etmeye çabalamıştır.

h) Geleneksel Temalar

İmkânsız Olasılık filminde geleneksel temalar görüldüğü gibi yeni temalar da görmek mümkündür. Okul müdürü, basmakalıp yargılarla öğretmeni dinlemeden yargılamayabilmekte, kendini haklı çıkarmanın yollarını aramaktadır. Öğretmenler öğrencilerden şikâyetçi olmakta, ailelerini suçlamaktadır. Konuların

arka planını araştırmadan bilmişlik ifadeleriyle öğrencileri anlamaktan ziyade onları yargılayıp, azarlayabilmektedir. Ders işleme yöntemi başta olmak üzere, öğrencilere yaklaşımı, materyal kullanımı, iletişim kurma biçimi ve ailelere yaklaşımıyla yeni bir öğretmen modeli olan Tarık, öğrencilerin takdirini kazanmayı başarmıştır. Bazı uygulamaları ise tartışmaya açık olabilir. Öğrencilerin ders esnasında telefonlarını kullanabilmesine izin vermesi ya da derste öğretmenin de sakız çiğnenmesi gibi yeni sayılabilecek yaklaşımlar görülmektedir. Muhtemel filmle klasik bir sınıf ortamından daha özgürlükçü, öğrencilerin şekil ve fiziksel yaklaşımından ziyade tutarlı tavır ve olgun olmaları hedeflenmiştir. Geleneksel olarak incelenen diğer filmlerde olduğu gibi merkeze alınan öğretmen daha donanımlı gösterilirken diğer öğretmenler daha sıradan izlenimi verilmiştir.

2. Argüman

Bilis(2014:20)'in aktardığı gibi argüman, söylemin inandırıcı ve güçlü olması için kanıtsallığa, karşı gerçeklik yaratılmasına söylemi değer ve normlara dayandırmaya, karşılaştırma ve empatiye dayalı bir söylem oluşturma kategorisidir.

a) Kanıtsallık

İleri sürülen fikirler kanıtlandıkları zaman ikna edici olabilir. Filmde Tarık öğretmen verdiği ödevin takipçisidir. Öğretmenler, öğrencilere verilen sorumlulukları takip ederek onların kendilerini disipline etmelerine yardımcı olabilirler.

Matematik dersinde Tarık Öğretmen karmaşık sayılar konusuna giriş yaparken öğrencilere, “karmaşık sayılar ne demektir” sorusuyla öğrencileri düşünmeye davet ettiği anlaşılmaktadır. Bu başlangıçla öğretmen öğrencilerin kendilerine soru sorarak düşüncelerini arzular görünmektedir. Öğretim yöntemlerinde kişinin soruyla karşılaşp merak etmesi önemlidir. Reis söz almadan “sarmaşık sayılar mı?” diyerek konuyu manipüle etmek ister. Sınıf ortamlarında

öğrencilerin hepsi öğrenmeye hazır değildir ve bazıları dersin akışını bozmaya eğilimli olabilir. Tarık Öğretmen de Reis'in bu esprisine “yılın espi ödülü Reis'e” deyince Reis altta kalmamak için “ne yani karmaşık sayılar bize ekmek mi verecek?” sorusuyla genel olarak eğitimden beklentisini açık eder. Öğretim ve eğitimin temel farkları sayılırken öğretimin, kişilere kendi geleceğini ekonomik olarak kazanmasını sağlamak amacıyla maddi, teknik bilgilere sahip olunması kastedilir. Eğitim edinilen bilgi, beceri ve yeteneklerin nasıl, nerede ve ne zaman kullanacağına gönderme yapmaktadır. Eğitim öğretimi de içerisine alan çatı bir kavramdır. Anlaşılacağı üzere Reis'in “karmaşık sayılar bize ekmek mi verecek” diye sorması onun hayatında ekmek kazanmanın önemli olduğu çıkarımına götürebilir. Çünkü Reis, okuldan sonra eve değil, işe gitmekte ve yorulmaktadır. Derslerde genellikle uyurken görüntülenmektedir. Matematiğin nasıl karın doyuracağını merak etmektedir. Tarık Öğretmen bu soru karşısında “Matematik insanın karnını doyurmaz çünkü matematiği yiyemezsin” diyerek onu pasifize etmiş ve soyut bir soruya somut bir cevap verme ihtiyacı duymuştur. Öğretmen derste öğrencilerin ilgilerinin ne zaman yükselip ne zaman düşeceğini hesaba katmalı, hatta onları zinde tutacak mesajları vermeyi de bilmelidir. Tarık öğretmen: “Ama matematik sana karnını doyurma yollarını gösterebilir” diyerek kişisel olarak Reis'i muhatap alır. Öğretmen doğrudan muhatap olma durumunda kalsa da öğrenciyi hedefe almadan mesajını daha genel verebilmelidir. Tarık öğretmen matematiğin ne işe yaradığını anlatmaya başlar ve matematiğin evrensel dilini izah ederek fikrini kanıtlamaya çalışır. Üçgenin iç açılarının toplamını kullanarak bir yaprağın tanımlanabileceğini tahtaya üçgeni bir yaprağın içinde göstererek anlatmaktadır. Matematik gibi soyut bir alanı somutlaştırmaya çalışmakta ve hayat için işlerliğini anlatmaktadır. Tarık öğretmen matematiğin ne olduğunu ve neyi hedeflediğini anlatarak akıllardaki sorulara cevap vermenin gayretine düşer. Çünkü sorular cevap bulamadığında yeni soru ve sorunlarla mücadele etmek çok anlamlı olmayabilir. Burada şu soruyu sormak gerekir: Eğitimcilerin öğretmek istediklerinin öğrenciler için bir önemi var mı ve bunu talep ediyorlar mı? Dolayısıyla Reis'in yukarıda sormuş olduğu soru öğrencilerin ne öğrenmek istediklerinin de eğitimde dikkate alınması gerektiğini düşünmek gerekir.

b) Karşı Gerçeklik

Yapılandan başka bir seçenek sunulsaydı ne olurdu. Reis'in karmaşık sayılar özelindeki sorusuna Tarık Öğretmenin anlatımında anlaşılacağı üzere bir tepkisellikten ziyade açıklama amacı güdülmüştür. Öğrencisine eğer durumu kişisel algılayarak karşı bir fikir beyanında bulunsaydı öğrencisini kazanması kolay olmayabilirdi. Reis derslerle ilgili bir öğrenci olmadığından dolayı derslere olan önyargısını düşünmek gereklidir. Öğrenciye bir dersin niçin var olduğu ve gerekliliğinin anlatılması onun ilgisinin çekilmesi için önem taşımaktadır. Tarık öğretmen:“nereden çıkmış matematik, niçin ona ihtiyaç duymuşuz? Bizler kendimizi, dünyayı, doğayı anlamaya ve anlamlandırmaya çalışmışız hep. Bildiğimiz ya da bilmediğimiz şeyleri sembolize ederek onları anlamlandırmaya çalışmak için ortak bir dil oluşturmuşuz zaman içinde. İşte zaman içerisinde oluşturduğumuz ortak dile matematik diyoruz” şeklinde toparlayıcı bir tanım yapmıştır. “Bir yaprağı tanımlayabileceğiniz, bir kokuyu moleküllerine ayırıp tarif edebileceğiniz bu muhteşem yeteneğe hatta karnınızı doyurabileceğiniz yeteneği size haftada maalesef sadece 4 saat sunabileceğim” açıklamasında bulunmuştur. Tarık Öğretmenin matematiğin gücüne inanması ve onu büyük bir tutkuyla anlatıyor olması matematiğe bakışı değiştirmenin karşı gerçek sunumu şeklinde düşünülebilir. Dikkat edilmesi gereken noktalardan birisi öğretmenin yaptığı işe inanması ve alanına hâkim olmasıdır.

c) Karşılaştırmalar

Filmde öğretmenlerin birbiriyle karşılaştırılabilir. Tarık Öğretmen demokratik ve özgürlükçü bir yaklaşım gösterirken diğer öğretmenler kendi hallerinde ve ilgisiz görüntülenmektedir. Tarık Öğretmen geldikten sonra öğrencilerin okula devamlılıkları ve akademik başarıları artmıştır. Öğrenciler ise Tarık Öğretmenin gelişiyile bir yol ayrımına girerler. Önceki hayat ve sonrası ile ilgili karşılaştırma

yapma imkânı doğar. Boşluk içerisinde kalan öğrenciler, Tarık Öğretmenin rehberliği sayesinde dersleriyle daha ilgili, sınıfta birbirlerine daha saygılı ve birlikte hareket etme duygusu kazanarak önceki halleriyle sonrası arasında karşılaştırma yapma fırsatı bulurlar. Sınıftaki birlik ruhu öğrencilerin kendilerini konumlandırmalarına yardımcı olmuştur.

d) Otorite

Filmde legal otorite ve illegal otoritenin varlığından söz edilebilir. Okul yönetimi yasal olanı temsil ederken, okul dışındaki çete illegal otoriteyi temsil etmektedir. Bu çete aynı zamanda yasal olmayan yollardan legal otorite unsurlarını kullanarak kendine alan açabilmektedir. Tarık Öğretmen okul müdürünün otoritesiyle karşılaşmıştır. Müdür onu uyuşturucu çetesine karşı uyararak kendi dersiyle ilgilenmesi gerektiği mesajını vermiştir. Yasal otoritenin illegal otorite ile mücadelesinde aksamalar olduğunda Tarık Öğretmen kendi çözüm yollarını bulmaya çalışmıştır. Nitekim Tarık öğretmenin emniyet müdürüne vermiş olduğu mektup yerini bulmamış üstelik bir devlet yetkilisi olarak İrfan'ı arayarak “bir öğretmene göre çok cesur” diyerek onu uyarma ihtiyacı hissetmiştir. Tarık Öğretmenin arabası okul bahçesinde parçalanmış, sonrasında eşi Duygu üzerinden tehdit edilmiştir. Tarık Öğretmenin eşine “Bize matematik öğretmeye kalkmasın, biz ona hayat bilgisi öğretiriz” tehdidiyle İrfan gücünü göstermek istemiştir. Okul müdürü bu adamların tehlikesinin farkında olmalı ki “iyi de biz ne yapabiliriz” sözleriyle yasal olmayan güce karşı yenilgiyi kabul etmiştir. Okul idaresi sadece dışarıya karşı güçsüz değildir. Okul içerisinde de basit konuların çözümünde rol alamadığı gibi öğretmenlerin güveni de kazanamamıştır. Tarık öğretmenin Necdet öğretmene “müdür beyle konuşup emniyete haber mi versek” sorusuna karşılık o:“Tarık Bey biz daha şuraya bir çay makinesi aldıramadık sizin söylediğiniz şeye bak” şeklindeki cevabıyla yasal otoritenin yetersizliğini ortaya koymuştur.

Resim 3. 42. İrfan adamlarıyla beraber Tarık Öğretmenin eşi Duygu’yu tehdit etmektedir.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Mahallede bir düzen vardır ve bu düzen illegal ilerlemektedir. Tarık Öğretmenin abisinin arkadaşı olan Şenol, İrfan’ın yanında zaman geçiren uyuşturucu kullanan bir kişidir. Tarık Öğretmenle yakın bir ilişkisi vardır. O, “Bu işlere burnunu sokan bir matematik öğretmeni var diyorlar” sözleriyle Tarık öğretmene uyarıda bulunur. Tarık Öğretmen ise, “kafamı kuma mı gömeyim Şenol abi” şeklinde karşılık verir. Hâlbuki herkes işine bakmalı, isteyen istediğini yapabilmelidir bu mahallede. Düzen sahipleri uyuşturucu, bonzai satıyor olsalar bile... “düzen aynı düzen sadece satılan malın adı değişmiş” diye yorum yapan Tarık Öğretmen durumu seyretmek yerine mücadele etme yolunu seçmiştir. Tarık Öğretmen karakola giderek uyuşturucu çetesini şikayet etmiştir. Emniyet amiri Tarık Öğretmenin şikâyetini işbirliği yaptığı İrfan’a haber vererek aralarındaki kirli ilişki açık edilir. Buradan hareketle doğrunun her zaman için yeterli olmayacağı anlamı çıkarılabilir. Kimle hareket edildiği de önem kazanmaktadır. Güç sahiplerinin gücün devamı için kurmuş oldukları iktidar ağı filmde öne çıkarılan önemli temalardan birisidir. İdeoloji ele alınırken sadece “devletin ideolojik aygıt” olarak kullandığı legal yapılara odaklanılmamalıdır. Hukuksal yapıyı kendi illegal amaçları için kullanan insanlara da dikkat çekmek gerektiği ortaya çıkmaktadır. Masum bir öğretmenin öğrencilerin hayatını tehdit eden

problemlerle yüzleşme cesareti karşısında güç sahiplerinden birisi kirli tezgahın ana karakterlerinden birisi olabilmıştır.

Resim 3. 43. Emniyet amiri İrfan'la konuşmaktadır.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Bilginin otorite olması gerektiği yerde yasal veya yasal olmayan güç odakları kendi menfaatlerine uygun şekilde gücü meşrulaştırabilmektedir. Tehdit ve şantajla karşılaşan Tarık, filmdeki diğer insanlar gibi güç odaklarına boyun eğmez. O, güç odaklarına karşı direnmeyi ve öğrencileri için mücadele etmeyi tercih eder. Tehditler karşısında korkan eşine Tarık öğretmen şöyle seslenir: “Önce çocukları uyuşturucudan kurtarıp sonra matematik öğreteceğim”.O, eğitimcilere öğrencilerin problemlerini aşmaları için onlara yardımcı olmanın önemine işaret etmiştir. Özellikle ergenlik yaşındaki öğrencilerin duygu durum değişikliklerine dikkat ederek yaklaşmak yapıcı olabilir. Çünkü ergenlik döneminde olan gençler akıllarıyla hareket etmek yerine duygularını ön plana çıkarabilmektedir.

3. Retorik

Geleneksel retorikte benzetmeler, ironiler, örtmeceler, karşıt anlatım, aliterasyonlar gibi birçok biçim figürü görülmektedir(Van Dijk, 2015:68). Filmin anlaşılmasında Biçemsel figürlerin söylemi güçlendiren, zenginleştiren bir yönü bulunmaktadır(Bilis,2014:21).

a) Dramatizasyon ve Kurban

Ölümler, eziyetler, yaralanmalar ve fedakârlıklar dramı artıran örnekler olarak filmlerde gösterilir. Filmin girişinde Tarık Öğretmen sabah uyanıp dışarı bakarken haberlerde sentetik uyuşturucuyla iki gencin hayatını kaybettiği haberi verilmektedir. Bu giriş dramatik durumların ortaya çıkabileceğinin habercisidir.

Resim 3. 44. Tarık Öğretmen eşini okulda kalabilmesi için ikna etmeye çalışmaktadır.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Okulda uyuşturucu dağıtımı yapan kişi Abdullah'tır. O, Tarık Öğretmenin olumlu ve sahiplenici yaklaşımı sayesinde okula daha çok bağlanmıştır. İrfan'a artık uyuşturucu işini yapmak istemediğini söylediğinde Abdullah birkaç gün kaybolur. Herkesin derste olduğu sırada sınıfa gelir, düşerek arkadaşlarının kolları arasında ölür. Uyuşturucunun sonucu olarak ilk kurban verilmiş olur. Kurban edilen sadece Abdullah değildir. Tarık Öğretmen de bu olaya sebep olmakla suçlanmaktadır. Okul disiplin kurulu toplanarak bir karar vermek durumunda kaldığında bazı öğretmenlerin Tarık Öğretmeni suçlandığı görülür. “Tarık Öğretmenin yaptıkları tuhaf şeyler ortadayken bu durumda onu okuldan uzaklaştırmaktan daha ağır bir şekilde cezalandırma”nın gerekliliği vurgulanmıştır. Tarık Öğretmen geliştirmiş olduğu öğretme yöntemleriyle öğrenciler matematik öğrenmiştir. Öğrencileri arasında sinerji tesis ederek kin ve nefret aşılmış yerini arkadaşlığa ve birlikte hareket etmeye sevk etmiştir.

Tarık Öğretmenin metotlarını eleştiren okul müdürü Tarık öğretmene sahip çıkmak istemiştir. Aslında suçlunun kötü gidişata izin veren bu yönetici olduğu söylenebilir ancak hukukun onları yargılama imkânı yoktur. Onları ancak vicdanları yargılayabilir.

Reis, Tarık Öğretmene “sen bugün varsın yarın yoksun, biz çıkış yolu arıyoruz” diyerek mahallede içinde bulundukları durumu anlatmaya çabalamıştır. Abdullah’ın annesi ise oğlu öldükten sonra okula gelip bonzai hakkındaki bilgilendirme çalışmalarına yardım ederek, “ben Abdullah’ı zaten uzun zaman önce kaybetmiştim, ancak siz geldikten sonra onda yeni bir umut gördüm” sözleriyle Tarık Öğretmene minnettarlığını ifade etmiştir.

b) Metafor, Simge ve Benzetmeler

Abdullah’ın öldürülmesinden sonra bütün okul bonzaiyle mücadele etmeye başlar. Reis, “hocam biz ilk defa sizin sayenizde beraber bir şey yapma hissini yaşadık” cümlesini kurma ihtiyacı duymuştur. Okuldaki birlik tablosu karşısında Tarık Öğretmen “arkadaşlar sizler hayatın matematiğini altüst etmişsiniz” sözleriyle öğrencilerinin neler başardığını ifade etmiştir. İsmail ise “hocam işte şimdi sizden gelen sinüs dalgaları kulaklarımızda yankılanıyor” diyerek Tarık Öğretmenin onların kendileri olmaları için yaptığı fedakârlığın karşılığı bulunmuş olur.

İsmail, filmin akışına uygun şekilde öğrencilerin hayata karşı duygu durumlarını uygun bulduğu duvarlara resmetmiştir. Kullanmış olduğu kelimelerle öğrenci arkadaşlarının duygularına tercüman olmuştur. İlk yazıda okul müdürünün “kaybedenler”i olarak gördüğü 11C sınıfının genel kabulü yansıtılmıştır.

Resim 3. 45. Kaybedenlerin resmedildiği yazı.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Mahallede Tarık Öğretmenin çocukluğundan büyüyüp öğretmen olmasına kadar değişen bir şey olmamıştır. Uyuşturucu problemi devam etmektedir. Kimse de buna dur dememiştir. Dolayısıyla “kara bulut”lar mahalleden eksik olmamıştır.

Resim 3. 46. İsmail, “kara bulut” benzetmesiyle mahalleye gönderme yapmıştır.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Tarık Öğretmenin sınıfa ve okula getirmiş olduğu pozitif enerjiyle birlikte öğrenciler hayata dair umutlanmıştır. Güneş yüzünü artık göstermeye başlamıştır.

Resim 3. 47. İsmail, kendileri için görünen ‘‘güneş’’i itiraf etmiştir.

11C sınıfında öğrenciler birbirine saygı duyar hale gelmiş ve gelecek hayali kurmaya başlamıştır. İsmail doğan bu ‘‘umut’’ u duvara işlemiştir.

Resim 3. 48. İsmail, okuldaki doğan ‘‘umut’’ u işlemiştir.

c) İroni

Her ne kadar ironi küçümseyici ifadeler barındırsa da filmde Şenol ve İrfan’ın ilişkisi ironik bir hal almıştır. Şenol, Tarık Öğretmenin ölen abisinin okul arkadaşıdır. Şenol İrfan’ın kahvesinde vakit geçirmektedir. O, bir uyuşturucu bağımlısıdır. Dışarıdan İrfan’a bilgi taşıyarak bedava uyuşturucu almaktadır. Tarık Öğretmeni İrfan’ın tehlikeli biri olduğu konusunda uarmış ancak Tarık öğretmen görünen tablo karşısında ‘‘kafamı kuma mı gömeyim’’diyerek duruma kayıtsız kalamayacağını ifade etmiştir. Tarık Öğretmenin karakol müdüründen

uyuşturucuya müdahale etmesi isteği kabul görmeyince Şenol savcılığa şikâyetle bulunmuştur. İrfanla konuşurken Abdullah'ı öldürdüğüne ve uyuşturucu sattığına dair ses çekerek delil oluşturan Şenol, İrfan'ın en yakın gördüğü adamlarından birisi olmasına rağmen onun yakalanmasını sağlamıştır. Şenol, 11C sınıfı öğrencilerine Tarık Öğretmenin öğrencileri için mahalleye geldiğini anlatarak düğümün çözülmesinde anahtar bir rol oynamıştır.

d) **Yineleme**

Tarik Öğretmen öğrencilerine kendileri olmaları konusunda sürekli telkinlerde bulunmuştur. “Kendi öneminizi anlayın” diyerek onlara güven aşılama gayret etmiştir. Onlara sizler “hayatta kalmayı değil yaşamayı hak ediyorsunuz” sözleriyle ihtiyaçları olan umuda sahip olduklarını defalarca yinelemiştir. Bu cümleyi daha sonra Şenol da Tarık Öğretmenin niçin okudukları liseye geldiğini anlatırken tekrar etmiştir: “Sizler hayatta kalmayı değil, yaşamayı hak ediyorsunuz”.

4. Biçimsel Yapı

Metnin içinde yer alan cümlelerin biçimsel yapısı, önermelerin yeri ve vurgusu söylemi etkilemektedir (Van Dijk, 2015:64).

a) **Yapısal Vurgu**

Film, Tarık Öğretmenin çocukluğunu hatırlatan baba figürüyle kucaklaşması ve mahallede top oynayan çocukların görüntüsüyle başlamaktadır. Tarık öğretmen sabah uyanıp dışarı bakarken haberlerde sentetik uyuşturucuyla “iki gencin hayatını kaybettiği” haberi verilmektedir. Bu açılışla filmin konusunun uyuşturucu ve gençlerle ilgili olduğunun ipuçları verilmektedir. Marka arabayla evine bırakılan Abdullah(Apo) elindeki oyun setiyle mutlu görünmektedir. Siyah renkli arabayla masum olmayan bir şeylerin başlayacağı açık edilmektedir. Abdullah'la verilen haberlerde uyuşturucudan öldükleri söylenen gençler arasında bir benzerlik kurulabilir. Okula gitmek için babasını uyandırmadan

okula gitmeye çalışan Zehra, babasının tamir atölyesinde gece boyu çalışan Reis, arkadan gelen işe ihtiyacı olan insanların sesleri görüntülerle beraber verilmektedir.

Filmin ana mekânı, İstanbul'un arka mahallelerinde bir devlet lisesidir. Filmde sadece 11C sınıfı gösterilmektedir. Öğretmenler odası ise öğretmenlerin vakit geçirdikleri bir yer gibi verilir. Okul koridorları ve bahçesi öğrencilerin birbirine gözdağı verdiği mekânlardır. Karşısında kahvehane vardır ve uyuşturucunun kaynağı burasıdır. Okul, bu mekânın sahipleri tarafından kuşatılmıştır. Tarık Öğretmenin okula geldiği ilk gün öğrenciler uyuşturucu alış verişini yapmaktadır. Abdullah sadece okulda değil kafelerde, kahvehanelerde uyuşturucu dağıtmaya devam etmektedir. Öğrenci olmanın dışında kendine verilen görevleri sadakatle yerine getirmektedir. Bunları yaparken dışarıda yağmur vardır ve bu gençlerin düşüncelerini temsil eder gibidir. Tarık Öğretmen uyuşturucu yüzünden kaybettiği abisini hayal etmektedir. Öğrenci öğretmen çatışmaları, uyuşturucunun yaydığı korku ve öğrencilerin gelecek kaygıları filme yansırken, bir kurtarıcı olarak gelen Tarık Öğretmenin hem öğrencilerin akademik durumlarının iyileştirilmesi hem de uyuşturucu ile mücadelelerinde göstermiş olduğu fedakârlık görülmektedir. Okulda uyuşturucu dağıtımından sorumlu olan Abdullah, girdiği yolda hayatını kaybederken, okuldaki öğretmen ve öğrenciler durumun ciddiyetini anlayıp, okul, mahalle, ilçe ve il çapında uyuşturucuya karşı kampanya yaparak toplumun tüm kesimlerine ulaşmaya çalışırlar.

b) Eşanlamlılık ve Yeniden Anlatım

Tarik Öğretmen olumlu pekiştirmelerle öğrencilerine moral ve motivasyon sağlama gayretindedir. Sürekli bir biçimde onları okulda ve dışarıda gözlemleyerek yardımcı olmaya çalışmaktadır. O, toplu şekilde giden öğrencilerini fark ederek onları takip etmiştir. Karşı sınıfla kavgalarını ayırmıştır. O öğrencilerine iyi bir rehber olabilmek için çabalamıştır. Tarık Öğretmen“siz hayatta kalmayı değil, yaşamayı hak ediyorsunuz”diyerek yaşamlarına dair umudu tekrar vurgulamıştır. Öğretmenin ısrarı, öğrencilerin öğretmenlerindeki samimiyeti gördükleri andan itibaren karşılık bulmaya başlamıştır.

c) Sözcük Seçimi ve Sözel Tarz

Filmdeki karakterlerin sözcük seçimleri aldıkları rollere paralel olarak gelişmiştir. Bir eğitimci olarak Tarık Öğretmen biz dilini kullanırken, kuşatıcılığı ön plana çıkarmıştır. Parçalanmış olan okul ve sınıfın bir olmaya ihtiyacı vardır. Her ne kadar öğretmenlerin kendileri için biz, öğrencileri için ise onlar dilini kullandıkları görülse de filmin sonunda onların eğitime ve öğrenciye bakışı Tarık Öğretmenin etkisiyle olumlu yönde geliştiği söylenebilir. Öğrenciler aralarında birbirlerini tehdit ederek argo konuşurlarken zaman içerisinde birbirlerine daha saygılı bir tarz benimsemişlerdir. Tüm okul birleşerek uyuşturucuya karşı yapılan kampanyada uyarıcı ve uyandırıcı bir dil kullanılmıştır.

Resim 3. 49. Uyuşturucuya karşı halkı bilinçlendirme çalışması.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

Resim 3. 50. Uyuşturucuya karşı hazırlanmış başka bir afiş.

Kaynak: (Şenöy: 2016).

SONUÇ

Bu çalışmada amaç örgün eğitimin Türk sinemasında nasıl temsil edildiğini incelemektir. Türk sinemasında örgün eğitimin nasıl temsil edildiği 2023 Eğitim Vizyon Belgesinde de işaret edildiği gibi eğitimin dört temel unsuru olan öğrenci, veli, öğretmen ve okul üzerinden araştırılmaktadır(2023VB.,2018:9). Sinemanın hayatı tümüyle kapsama ve kendi diliyle anlatma çabası onun eğitimle ilgili söyleyeceği birçok şeyin olduğu fikrine götürmektedir. Bu yönüyle sinemanın eğitim gibi kapsayıcılığı geniş bir alana kayıtsız kalmayacağı düşüncesinden hareketle çalışmanın odaklandığı Türk sinemasında örgün eğitimin nasıl karşılık bulduğu araştırılmıştır. Türk sinemasının Türkiye’de nasıl bir eğitim tablosu çizdiğiyle beraber, eğitim için neler tavsiye edebileceğinin anlaşılması bu çalışma için önemli görülmüştür. Filmler, hâlihazırdaki eğitim durumunu anlatırken, abartmalara başvurduğu gibi onu olduğu gibi aktarmak için bir anlatım dili oluşturmaya çabaladığı gözlenmektedir. Belki de eğitim içerikli filmlerle ilgili en çok dikkat çeken noktalardan birisi, filmin muhataplarına eğitimin nasıl olması gerektiğine dair örnekler göstermesidir. Bu açıdan bakıldığında filmlerin, üzerinde uzun mesailer harcanmış ürünler olduğu fikrinden hareketle, sadece birer tüketim nesnesi olarak görülmemesi gerekir. Hatta film gibi kültürel ürünlerin üzerinde düşünmenin eğitim için birçok fırsat barındırdığı iddia edilebilir. Aslında bu çalışmanın bir yönüyle bu bakışın sonucunda ortaya çıktığı söylenebilir.

Çalışma, kavramsal çerçeveden hareketle belirlenen hipotezler bağlamında Türk sinemasının örgün eğitimi nasıl işlediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Amaçsal örnekleme söylem analizi yöntemiyle her bir film belirlenen başlıklar altında incelenmiştir. Geliştirilen hipotezlerin doğruluğu filmler üzerinden yapılan okumalarla anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın kavramsal çerçevesinde dikkate sunulduğu gibi eğitim, bireylerde olumlu tutum ve davranış oluşturma çabasıdır. Bu tutum ve davranışların kültürlerle göre farklılık göstereceği kendi ifadesini eğitimin ulus-millet bağlamında bulmaktadır. Milletlerin geçmişleri, şimdi ve gelecekleri onların nasıl bir eğitim hayatı inşa edecekleriyle yakından ilgilidir. Bu açıdan eğitim felsefeleri ve onlara bağlı olan akımlar tarih ilerledikçe birbirine aykırı ve yeni perspektifler getirmiştir. Bu felsefi akımlar farklı okul türlerinde ve ülkelerde uygulanmaya devam etmektedir. Yeni yüzyılla beraber eğitimde bazı ezberlerin bozulduğu söylenebilir. Bunu söylemek, eski tasavvurları toptan yok saymak anlamına gelmemelidir. Eğitim modellerinde Batı merkezli bir homojenleşme devam etse de ülkeler, kendi alternatif eğitim perspektiflerini oluşturma gayretindedir. Çağın ihtiyaçları doğrultusunda hareket etmek zorunda olan ülkeler kendi geleceklerini eğitim felsefeleri çerçevesinde iyileştirmenin çabasını vermektedir. Bu bağlamda MEB, 2023 Eğitim Vizyon Belgesi'yle eğitimin Türkiye'de tartışılan yönlerini merkeze alarak, 2018'de ihtiyaçlar doğrultusunda bir çalışma başlatmıştır. Bu belgede küreselleşmenin de etkisiyle “21.yüzyıl becerileri” diye adlandırılan küresel norm şeklinde tezahür eden eğitim yaklaşımı; yaratıcılık, iletişim, grup çalışması, eleştirel düşünce ve “yumuşak becerilerin kazanılması” gibi maddi belli becerilerin yanında bunun ahlaki gelişim çabalarıyla desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir(2023, VB.2018:14).

Çalışmanın ilk bölümünde eğitimden ne anlaşılması gerektiğiyle beraber, eğitim felsefe ve akımlarına odaklanılmıştır. Eğitimin kavramlarını değerlendirmek, çalışmanın araştırma bölümünde filmlerin eğitim bağlamında incelenmesi için önemli kolaylık sağlamıştır. Buradan hareketle kavramsal birikimin örnek alınan filmlerin içeriğinde karşılık bulup bulmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde sinema ve eğitim ilişkisi ele alınarak; sinemanın eğitim için önemli bir araç olabileceği fikri işlenmiştir. Sinemanın okul merkezli geliştirilen eğitimin birçok yönüne karşı getirilen eleştiriler çerçevesinde değerlendirilmesi, örgün eğitimin ders içeriklerinde filmlere yer verilmesi ve bireysel öğrenme fırsatlarıyla beraber sadece öğrenciler için değil, öğretmenler başta olmak üzere eğitim yöneticilerine ciddi mesajlar barındırdığına dikkat

çekilmiştir. Çalışmanın bu iki bölümünden elde edilen kavramsal bilgiler çerçevesinde çalışmanın üçüncü bölümü filmlerden edinilen enformasyon bağlamında yorumlanmıştır.

Türk sineması bir araç olarak milletin bağrından kopan hikâye ve gerçekliklerden kendine malzeme üreterek hem hayata yön vermiş hem de kendine yön bulmuştur. Bu bağlamda Türk sineması durduğu yerden eğitimi nasıl algıladığına dair kanaat ve bakış açısını öne sürmüştür. Bu filmlerin eğitimin ideolojisi, anlamı ve hedefiyle ilgili önemli ipuçları barındırdığı söylenebilir. İncelenen her bir filmde eğitime fikişsel bir bakış olduğu görülmüştür. Okul yöneticisi ve öğretmenlerin eğitime yaklaşımları onların etrafında olan bitenden uzak olmadıkları, bulundukları ortamın sosyal, ekonomik, siyasal ve çevresel faktörlerinden etkilendikleri belirgin şekilde fark edilmektedir. Bazı öğretmen ve yöneticiler, işaret edilen bu faktörlere uyum gösterirken bazıları etraftaki zorlamalara direnmeyi seçmiştir. Dolayısıyla fikri olan insanların belli değerler üzerinden yaklaşım geliştirmeleri anlaşılırdır. Senarist ve yönetmenlerin gözünden eğitimin nasıl olduğuna dair yaklaşımları barındıran filmler, Türkiye’de eğitim içerikli ya da temalı konuları gündemine almıştır. Analizi yapılan her bir filmde ortak konular olmakla beraber farklı problemlere değinildiği görülmüştür.

İncelenen filmlerde eğitim unsurları olarak bilinen eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velileri merkeze alarak, bu unsurların filmlerde nasıl temsil edildikleri araştırılmıştır. Araştırma bölümünde filmleri, teker teker analiz etmek yerine eğitim unsurları açısından değerlendirilerek bütünlüğün bozulmamasına dikkat edilmiştir.

Çalışmada Türk sinemasında eğitimin nasıl temsil edildiğinin anlaşılması için hipotezler yol gösterici olmuştur. Sonuç bölümü değerlendirilirken elde edilen bulguların anlamlandırılmasında hipotezlerin doğrulanıp doğrulanmadığı incelenmiştir. “Türk sineması eğitim içerikli filmlerde örgün eğitimle ilgili eğitimin unsurlarına dair malzeme sunmaktadır” şeklindeki 1. hipoteze bakıldığında, eğitim içerikli Türk filmlerinin örgün eğitimle ilgili eğitim

unsurlarının yaşanan ve yaşanması muhtemel sorunları işlediği yönündeki yaklaşım doğrulanmaktadır. Eğitim yöneticilerinin okul yönetiminde nasıl tavır belirledikleri, onların mülki amirler, eğitim yetkilileri, öğretmen, öğrenci ve velilerle nasıl iletişim kurup ilişki geliştirdikleri, bir eğitim felsefesine sahip olup olmadıkları gibi sorulara cevaplar bulunmuştur. Onların eğitime bakışları söylemlerine yansımıştır. İncelenen filmlerde okul yöneticileri okul müdürleri ve müdür muavinleri şeklinde ayrıldıkları görülmüştür. Örneklemedeki filmlerde müdürler ya fırsatçı kişilikleriyle (*Hababam Sınıfı* ve *Sınav* filmlerinde) ya da ilgisiz yaklaşımlarıyla (*Öğretmen* ve *İmkânsız Olasılık*) görüntülenmiştir. *İki Dil Bir Bavul* filminde ise okulda yönetici yoktur. Öğretmen, birleştirilmiş bir köy okulunda öğretmenlik yapmaktadır. Yönetici olmaması nedeniyle hem bir denetim mekanizması görülmemekte hem de öğretmen okulun üst makamlarından her hangi bir destek alamamaktadır. Burada yönetim açısından boşluk olduğu görülmektedir. İncelenen filmlerde eğitim yöneticilerinin temsilli olumsuzdur. Eğitim yöneticilerinin olumsuz temsilleri müdür yardımcılarının aracılığıyla düzeltilmeye çalışıldığı görülmektedir. *Hababam Sınıfı* özel okul olması sebebiyle, ekonomik kaygılar taşıyan ve bunu ifade etmekten çekinmeyen bir müdürle temsil edilmiştir. Öğrencilerin olumsuz yaklaşımlarına makul çözümler üretmekte başarısız olmuş, kendisinin başarısız olmasından dolayı okulda disiplini sağlaması için müdür muavini Mahmut Hocayı görevlendirerek okulda oluşan boşlukları gidermek istemiştir. *Sınav* filminde müdür olarak görüntülenen Rafet Bey ise üniversite sınavını bahane ederek öğrencilerden okul için para toplamakta, müzik öğretmeniyle gönül ilişkisi kurmakta, öğrencileri tehdit yoluyla susturmaya çalışmaktadır. *Öğretmen* filminde temsil edilen okul yöneticisi ise öğretmenlerle olumlu bir ilişki geliştirirken görüntülenmez. Öğretmenlerin sorunlarına oldukça ilgisizdir. Okul müdürü *İmkânsız Olasılık* filminde de *Öğretmen* filminde olduğu gibi okul, öğretmen, öğrenci ve velilere karşı ilgisiz ve onları kendi hallerine bırakan tepkisiz bir şekilde temsil edilmiştir. Etrafındaki insanlarla olumlu bir iletişim dili yakalayamayan kişilerin bir eğitim yaklaşımı sergilemesi çok mümkün olmayabilir. Dolayısıyla temsil edilen okul yöneticilerinin okula vizyon belirleme, öğretmenler arasında sinerji oluşturarak okul iklimine olumlu katkı sunma noktasında eksik kaldıkları görülmektedir.

Eğitim içerikli filmlere bakıldığında öğretmenlere önemli bir misyon verildiği anlaşılmaktadır. İncelenen tüm filmlerde ana karakter olarak gösterilen öğretmenlerin lider kişilikleri, rol model oluşları ön plana çıkarılmış, onlar; toplumun öğretmenden beklentileriyle paralel şekilde temsil edilmişlerdir. *Hababam Sınıfı*'nın Mahmut Hocası okula gelene kadar hem müdür hem de öğretmenler kendi kimliklerini kazanma peşinde olan öğrenciler karşısında oldukça pasif kalmışlardır. Bu öğrencileri yönlendirebilecek, onlara rehberlik edip dinleyecek bir kişiye ihtiyaç duydukları Mahmut Hoca gelene kadar anlaşılmış değildir. Doğrudan filmin mesajı öğretmen üzerinden öğrencilerle nasıl bir ilişki kurması gerektiği yaklaşımından hareketle verilemeye çalışılmıştır. *Hababam Sınıfı* filminde öğretmenlerin enerjileri oldukça düşük, yaş ortalaması yüksektir. Bu durumun da öğrencilerce kendi hesaplarına kullanıldığı görülmektedir. *Öğretmen* filminde ise Hüsnü, okulun ilk gününden itibaren kendini öğrencilerine sevdirmeyi başarmış ve güven vermiştir. Diğer öğretmenlerin öğrencilerine karşı pasif duruşları bu öğretmende görülmemiştir. O, konuları öğrencilere sosyal hayattaki örnekleriyle kolaylaştırarak anlatmakta, iyi bir gözlemci olarak öğrencilerine yardım etmeye çabalamaktadır. Bu filmde öğretmen hangi durumda olursa olsun öğrencileri için önemli bir kişilik olarak sunulmuştur. *Sınav* filminde Zeynep Öğretmenin dışındaki öğretmenler öğrencilere karşı ilgisiz gösterilmiştir. Zeynep Öğretmen karakterinde ideal öğretmen örneği gösterilirken onun risk alan, girişimde bulunan, eleştirilerini korkmadan öne süren, öğrencilerini ideal üzere yönlendiren ve takip eden bir kişi olarak gösterilmiştir. Öğretmene yüklenen görev bu filmde de görülmektedir. Vicdan ve gerçekler arasındaki dengeyi kurmaya çalışan bu öğretmen üzerinden verilen mesajlar sadece mikro açıdan okulun problemleriyle ilgili olmamış aynı zamanda üniversite sınav sisteminin yanlışlığı vurgulanarak makro eğitim politikalarına da eleştiride bulunulmuştur. Bu okulda eğitim sistemi öğrenciler tarafından eleştirilmekte, Zeynep Öğretmenin sisteme yönelik eleştirisinin de öğrencileriyle paralel olduğu gözlemlenmektedir. *İki Dil Bir Bavul* filminde okulda örgün eğitimi tek başına yürütmek zorunda kalan Emre Öğretmen, geldiği Demirci Köyü'ne tamamen yabancısıdır. Emre Öğretmenin mesleğindeki ilk yılıdır. Tecrübesiz ve yalnız kalan öğretmenin fikir alabileceği veya içinde

bulunduğu durumu değerlendirebileceği annesinden başka hiç kimse yoktur. Onunla da ancak cep telefonu aracılığıyla konuşabilmektedir. Maddi yoksunluk çeken köyde durumlar dezavantajlı görünse de öğretmenin köylülerle kurmuş olduğu yakın ilişki sayesinde olumsuz durumlar bir nebze olsun aşılabilmektedir. Öğretmenin gayreti sonucunda oluşan dayanışma ortamı film ilerledikçe kendini göstermiştir. Öğretmenin toplumdaki öncü misyonuna uygun şekilde bu öğretmen de diğer filmlerdeki ana karakter öğretmenler gibi sorumluluk sahibi bir kişilik olarak temsil edilmiştir. *İmkânsız Olasılık* filminde Tarık Öğretmenin dışındaki öğretmenler de okul müdürü gibi öğrencilere kayıtsız, mesleklerine ilgisiz görüntülenmektedir. Tarık Öğretmen ise sadece kendi dersiyle ilgili değil, öğrencilerinin içinde bulunduğu sosyal, psikolojik ve ekonomik koşulları dikkate alarak öğrencilerinin varoluşu için gayret eden, onların kendi farkındalıklarını oluşturmaya çabalayan bir kişi olarak temsil edilmiştir. O, dersini anlatıp başka bir sorumluluk hissetmeyen öğretmenlerden değildir. Bu öğretmen öğrencileriyle duygudaşlık kurabilmekte, yaşadıkları gerçeklikle bağ geliştirebilmektedir. Öğretmene bu filmde de önemli görevler yüklendiği görülmektedir. Onun toplumda herhangi birisi olmadığının anlatılması öğretmene yüklenen anlamla ilgilidir. Dolayısıyla incelenen filmlerde ana karakter öğretmenler dışındaki eğitimciler yetersiz gösterilmiş olmasına rağmen öğretmenlerin örgün eğitim için çok önemli roller üstlendikleri, öğrencileriyle ilgili sadece öğretim açısından değil eğitim için daha büyük anlamlar taşıdığı görülmektedir. Filmlerde birçok öğretmen arasında tasvir edilen başrol öğretmen meslektaşları arasında bir istisna olarak görülmekte, diğer öğretmenlerin aksine öğrencilerine ve çevresine son derece duyarlı, gördüğü olumsuzlukları değiştirmeye çabalayan ve bu çabayı belli metotlarla uygulayabilen cesarete sahip aktif bir özne olarak konumlandırılmıştır.

Türk sinemasında temsil edilen öğrenciler genel ve özel durumlarıyla gösterilmiştir. Öğrencilik hallerine dair birçok etmenin yanında, onların kişisel deneyimlerini de kapsayan özel hallerine tanık olunmaktadır. Nitekim filmler, seyircisinden tanık olduğu olgu ve olaylar üzerinden duygudaşlık kurmasını amaçlandığı söylenebilir. Öğrenciler iki grup olarak değerlendirilebilir. *Öğretmen* ve *İki Dil Bir Bavul* filmi ilkokulda geçerken, *Hababam Sınıfı*, *Sınav* ve *İmkânsız*

Olasılık filmleri lisede geçmektedir. Doğal olarak her iki kategorideki öğrencilerin birbirleriyle, öğretmen, müdür ve velilerle geliştirmiş oldukları davranış ve tutumların farklılaştığı görülmektedir. *Öğretmen* ve *İki Dil Bir Bavul* filmlerinde öğrenciler daha etkisiz ve sessiz gösterilmektedir. Öğretmenlerinin olumlu yaklaşımlarıyla kendilerini daha rahat hissettikleri anlaşılan bu öğrenciler öğretmenin çabasıyla öğrenme taleplerinin arttığı tespit edilmektedir. Lisede çekilen filmlerde öğrencilerin tepkisellikleri ortak bir tema olarak tespit edilmektedir. Ergenlik döneminde olan lise öğrencilerinin ilkökul öğrencilerine göre diğer insanlarla geliştirmiş olduğu tutum ve davranışlarında daha özgürlükçü, isyankâr ve eleştirel olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin derslere, öğretmenlere, ailelere yaklaşımları oldukça ilgisizdir. Bu ilgisizliği onların yeni kimlik arayışlarında aramak gerekir. Öğrenciler oldukça zeki ve girişimcidir. İncelenen filmlerde öğrencilerin öğrenmekle ilgili bir problemleri olmadığı ancak anlaşılmayı bekledikleri, onları dinleyecek insanlara ihtiyaç duydukları idealist öğretmenlerin onlara pozitif yaklaşımları sonucunda anlaşılmaktadır. Öğrencilerin itaatsiz tutumlarının onların anlaşılma kaygılarından ileri geldiği, eğitimcilere verilen bir mesaj olarak okunabilir. Bu öğrenciler rol modellerini bulduklarında nasıl değişebildikleri görülmüştür.

Türk sinemasında temsil edilen veliler örgün eğitimdeki çocuklarına karşı genellikle ilgisiz şekilde görüntülenmişlerdir. *Hababam Sınıfı*'nda hiç veli gösterilmezken, “okula uğramadıkları” okul müdürünün ağzından teyit edilmiştir. *Öğretmen* filmindeki veliler iki gruba ayrılabilir. Bir grup veli Hüsnü Öğretmenin psikolojik durumunun bozulması sonrasında onu anlamak yerine yargılamayı ve ondan şikâyetçi olma yolunu seçmişlerdir. Çocuklarına karşı ilgili görünmelerine rağmen öğretmene karşı tutumu sorgulanabilir düzeydedir. Diğer grupta değerlendirilebilecek veliler ise öğretmene karşı duyarlı davranmış ve onun ekonomik sorunlarına kendi imkânları ölçüsünde yardımcı olmaya çabalamışlardır. *Sınav* filminde ise Mert'in annesi dışındaki veliler, çocuklarına karşı sert ve sorgulayıcıdır. Onların çocuklarıyla kurduğu ilişki üniversiteye giriş sınavı üzerinden şekillenmektedir. *İki Dil Bir Bavul* filminde veliler filmin başında okula ilgisiz davranmışlar ancak öğretmenin girişimiyle çocuklarıyla

daha yakından alakadar olmuşlardır. *İmkânsız Olasılık* filminde Tarık Öğretmen velilerin çocuklarına karşı ilgisiz tutumunu aşmaya yönelik çabası dikkat çekmektedir. Filmlerde velilerin aile için şiddet, ekonomik problemler ve gelecek kaygısı gibi nedenlerle bireysel ve toplumsal alanda yaşanan problemler açık edilmiştir. Ailelerin eğitim, ekonomik, sosyal ve çevresel farklılıkları, onların eğitime yaklaşımlarına ve bu durumunun öğrencilerde eğitime ve hayata karşı bir bakış kazanımlarında etkili olduğu görülmüştür. İncelenen filmlerde velilerle ilgili varılabilecek en önemli sonuçlardan birisi ana karakter öğretmenlerin velilerle geliştirmiş olduğu iletişim sayesinde onların çocuklarına yaklaşımlarının olumlu anlamda ivme kazanmasıdır. Filmlerde okuldaki eğitim unsurları değerlendirilirken eleştirel bir yaklaşım benimsediği söylenebilir. Hipotez 1’de filmlerin örgün eğitim unsurlarına dair malzeme sunduğu yönündeki yaklaşım doğrulanmaktadır.

Hipotez 2’de “eğitim içerikli filmler örgün eğitimin nasıl olduğuna dair tespitlerde bulunmakta ve nasıl olması gerektiği ile ilgili tavsiyeler vermektedir” yönündedir. İncelenen filmlerde eğitim unsurlarıyla ilgili anlamların yanında eğitim felsefesi, psikolojisi, ideolojisi ve sınıf yönetimi gibi eğitimin makro yönleri üzerinde durulan konulardan olmuştur. Bununla birlikte öğretmen ve öğrencilerin ekonomik durumu, eğitim yöneticilerinin okul yönetimi, öğretmen, öğrenci ve velilerin ekonomik durumları, öğrencilerin birbirleri ve aileleriyle ilişkileri, velilerin eğitime bakışı gibi birçok konuda tespitlerde bulunarak ideal ve örnek tablolarla yapımların eğitime vizyon çizmeye çalıştıkları hipotezi doğrulanmaktadır. Her ne kadar yetersiz eğitimci tiplerleriyle örnekler verilse bile öğrencilerin varoluşunu anlamlı kılmaya çalışan ana karakter öğretmenlerin varlığı dikkatleri daha çok çekmektedir. Bu kişiler yalnızca öğrencilerin akademik durumlarıyla ilgili değil, onların okul dışındaki hayatlarına da katkılar sunmak istedikleri örneklenmekte, ailevi problem yaşayan öğrencilerin velileriyle görüşerek onların hayatlarına dokunmak istedikleri görülmektedir. Filmlerin verdiği tavsiyeler yapılan eleştiriler üzerinden okunabilir. Her bir filmde ideal ve niteliksiz tipler üzerinden eğitim bilimleri açısından nasıl olunması gerektiği üzerine anlamlar yer almaktadır. Öğretmenlerin özellikle öğrencilerin hayatında

önemli bir yer tuttuğu tüm filmlerde işlenen ortak bir temadır. Okulda çalışan diğer öğretmenlerin ana karakter öğretmenler aracılığıyla mesleklerini iyi yapma noktasındaki teşvikleri önemli görülmektedir. Öğrencilerin ailelerince okulda başıboş bırakılmamaları gerektiği *Hababam Sınıfı*'nda, öğretmenlerin ekonomik problemlerinin aşılması mesajı ise *Öğretmen* filminde verilmektedir. *Sınav* filminde makro çerçevede değerlendirilebilecek üniversite giriş sınavına yapılan eleştiri üzerinden öğretmen, öğrenci ve veli psikolojileri okunmaya çalışılarak, sınavın yöntemiyle ilgili düzenlemelerin yapılması gerektiği tavsiyesi verilmektedir. *İki Dil Bir Bavul* filminde Kürtçe ile ilgili yaşanan toplumsal problem gündeme getirilerek, dilin kültür platformlarında normalleşme sürecine geçilmesi için izleyicilere empati kurma fırsatı verilmektedir. *İmkânsız Olasılık* filminde eğitim yöneticisinin, öğretmen ve velilerin çocuklarına ilgisiz kalmaları sonucunda çıkabilecek güvenlik ve sağlık problemlerine dikkat çekilmektedir. Öğretmen ve ailelerin öğrencilere daha yakından davranmaları gerektiği, onları anlamamanın problemlerin aşılmasında önemli bir aşama olduğu tavsiyeleri dikkat çekmektedir.

Hipotez 3'te “eğitim içerikli filmler örgün eğitimin problemlerine dair tespitler yapmaktadır” iddiası da karşılık bulmaktadır. Eğitim açısından çalışma bağlamında belirlenen her bir unsurun problemlerine dair tespitlerde bulunduğu dikkatleri çekmektedir. Öğrencilerin hayatında önemli bir noktada bulunan okul hayatı incelenen filmlerle hem ülkenin eğitim bağlamında makro problemlerine hem de eğitim unsurları açısından ilgili kişilerin mikro sorunlarına dair yapılan tespitlerle hipotez doğrulanmaktadır. *Hababam Sınıfı*'nda öğrencileri anlamaktan uzakta kalan ve yaşı ilerlemiş öğretmenler, çocuklarını okula göndererek tüm sorumluluğu okula bırakan veliler problem olarak tespit edilmektedir. *Öğretmen* filminde ilgisiz eğitim yöneticileri ve velilerle beraber öğretmenin şartlarına bakılmaksızın atama yöntemi ve öğretmen maaşlarının düşük olması sorunu açıkça gösterilmiştir. *Sınav* filminde Türkiye'de yapılan üniversite sınavının eğitim sistemi üzerindeki olumsuz etkileri, öğrenci ve ailelerdeki sosyal ve psikolojik sorunlar tespit edilmiştir. *İki Dil Bir Bavul* filminde Türkiye'nin doğusunda yaşanan “dil sorunu” işlenmiştir. Bu sorunun hem toplum

bağlamında hem de eğitim sistemi içinde yaşanabilecek sorunlar gösterilmiştir. *İmkânsız Olasılık* filminde okul çevresinde yaşanan problemler, okul yönetimi, öğretmen ve ailelerin öğrencilere kayıtsız kalışları, öğretmenler arasındaki iletişim kusurları gibi problemler işlenmektedir. Eğitimle ilgili filmlerde örgün eğitimde mikro ve makro düzeyde problemlerin tespit edildiği doğrulanmaktadır.

Çalışmanın 4. hipotezi, “eğitim içerikli filmlerin senaryosunda öğretmenlerin rolü çok önemlidir. Öğretmen; okul yönetimi, veli ve öğrencileri olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilmektedir” şeklindedir. İncelenen filmlerde öğretmenler etkin bir özne olarak hikâyenin gidişatını değiştiren kişidir. Bu durumda öğretmenden beklentinin yüksek olduğu mesajı verilmektedir. Filmlerden elde edilen bulgulardan yola çıkarak her bir filmde olumlu ve olumsuz öğretmen yaklaşımları görülmektedir. Ana karakter öğretmenlerin eğitimin diğer unsurları üzerinde önemli etkisi olduğu tespit edilmektedir. *Hababam Sınıfı*’nın Mahmut Hocası öğrenciler üzerinde etkili bir rehber olmasının yanında mesai arkadaşlarını da olumlu yönde etkilemiştir. Onlar Mahmut Hocayı hastanede ziyaret ettiklerinde ona: “Bize bu yaştan sonra tekrar öğretmenliği sevdirdin” itirafında bulunmuşlardır. *İmkânsız Olasılık* filminde Tarık Öğretmen okula karşı oldukça ilgisiz kalan okul yöneticisi, öğretmen ve öğrencilerinin görevlerinin daha bilinçli yapılması bağlamında olumlu katkıları somut şekilde görülmüştür. *Sınav* filminde Zeynep Öğretmenin, *İki Dil Bir Bavul* filminde Emre Öğretmenin öğrenci ve aileleriyle kurmuş olduğu ilişki üzerinden öğretmenlerin muhatapları üzerinde etkili oldukları görülmüştür. *Öğretmen* filmindeki Hüsnü Öğretmenin de öğrencileriyle kurmuş olduğu iletişim sayesinde öğrencilerinin onu sahiplenmeleri, öğretmenin öğrencileri üzerindeki etkiyi örneklendirmektedir. Bu öğretmenler bulundukları okulda öğrencileri tarafından kabul görmüş kişilerdir. Öğrencilere yaklaşımları sayesinde öğretmenler onlarla iletişim kurma yolu bulabilmiştir. Öğretmenlerin rol model oldukları sınıftaki öğrencilerin akademik başarısının arttığı görülmüş, onların birbirleri ve aileleriyle ilişkilerinde olumlu değişimler yaşanmıştır. Öğretmenlerin akademik yeterliliklerinin yanında iletişim kurma becerilerinin gelişmiş olması öğrencileriyle daha sağlıklı ilişki geliştirebildikleri tespit edilmiştir. Diğer öğretmenlerin ise öğrencilerle konuşup

onları anlama gibi bir gayretin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu tavırdaki öğretmenler, öğrencilerin okula mesafe koymalarının bir sebebi olarak durmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın 4. hipotezinin doğrulandığı ifade edilebilir. Öğretmenlerin eğitime yaklaşımları onların öncelikle öğrencileriyle kurmuş olduğu ilişkiden beslenmektedir. Öğrenciler eğitim kurumlarının en önemli bileşeni durumundadır. Bu açıdan öğrenci ve öğretmenin kuracağı çok yönlü ilişkinin mekânı olan okullar, öğrencilerin sadece maddi yeterliliklerinin geliştirilmesi için değil, psikolojik ve toplumsal yönlerinin de gelişebileceği sosyal ortamlardır. Dolayısıyla öğretmenlerin öğrenciler üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Çalışmanın 5. hipotezinde “filmlerde ortaöğretimdeki öğrenciler eğitim kurumuna karşı daha ilgisiz ve sorgulayıcıyken, ilköğretimdeki öğrencileri ise eğitim kurumuna karşı daha uyumlu” olduğu ileri sürülmüştür. İncelenen filmlerden *Öğretmen* ve *İki Dil Bir Bavul* filmleri ilkokulda geçmektedir. Bu öğrencilerin okulda öğretmenleriyle, aile ilişkilerinde de lise öğrencilerine göre daha uyumlu olduğu doğrulanmaktadır. *Hababam Sınıfı*, *Sınav* ve *İmkânsız Olasılık* filmlerinde temsil edilen lise öğrencileri okulda idareci ve öğretmenleriyle evde ise aileleriyle sorunlu ilişkileri gözlemlenmiştir. Böylece ileri sürülen hipotezin doğruluğu kanıtlanmaktadır.

Hababam Sınıfı, *Sınav* ve *İmkânsız Olasılık* filmlerinde lise öğrencilerinin tutum ve davranışlarının birbirine benzer olduğu da tespit edilmiştir. Bu öğrenciler okula kendi istekleriyle gelmedikleri gibi okuldan beklentilerinin olmadığı görülmektedir. Bu açıdan onların öğretmenlerinin yardım ve rehberliğine ihtiyaç duydukları söylenebilir. Lisede geçen filmlerdeki öğrencilerin kimlik arayışları bulunmaktadır. Var olan dünya, onların yeteneklerine saygı duymamakta ve onları görmemektedir. Dolayısıyla isyana dönüşen bir duruma işaret edilmektedir. Bundan dolayı *Hababam Sınıfı* kendine “Hababam” demektedir. *İmkânsız Olasılık* filmindeki Reis’e “Çeyrek Reis” denilmektedir. *Sınav* filminde öğrenciler arasındaki kavga da bir iktidar mücadelesi üzerinden kimlik arayışı anlaşılmaktadır. Bu filmlerde öğrencilerin anlaşılmaya kaygılarıyla birlikte disiplin, ahlak ve güvenlik meselesi öncelikli konu olmuştur. Aslında bu öğrencilerin

eğitimle bir problemi yoktur. İletişim kurabilen öğretmenleriyle beraber öğrenebildikleri, birbirlerine karşı daha seviyeli olabildikleri tespit edilmektedir. Ayrıca öğretmenin, öğretmen kimliğinden çok anne, baba ve koruyucu kimlikleriyle öne çıktıkları görülmektedir. Bu öğretmenler mesleklerinin gereği öğrencilerinin sadece akademik durumlarıyla değil, birbirleriyle olan ilişkilerinden aileleriyle kurdukları ilişkiye kadar çaba göstermekte, yeri geldiğinde kendilerini riske atabilmektedir. Ana karakter öğretmenlerinin zeki ve cesur yaklaşımları sonunda öğrencilerine rehberlik yapabilmişlerdir.

İncelenen filmlerden elde edilen bulgular çerçevesinde değerlendirilen çalışma hipotezleri doğrulanmaktadır. Araştırmada ayrıca dikkat çekilmesi gerektiğine inanılan sonuçlar şu şekilde verilebilir.

Filmlerde bir öğretmenin okulun iklimini nasıl değiştirebileceği gözlemlenirken, pragmatist yaklaşımların etkisiyle öğretmenin eğitim içerisindeki pozisyonunun sorgulandığı günümüzde, her türlü fiziksel ve teknolojik imkânlarla rağmen örgün eğitim sisteminin öğretmenlerin katkısı olmadan yürütülemeyeceği anlaşılmaktadır. Çalışmada görüldüğü gibi öğretmenin eğitimdeki misyonu önemli görülmektedir. Zira başkarakter öğretmenlerin eğitimin unsurlarını bir araya getirme çabası oldukça önemlidir. Bu unsurlar örgün eğitimin en temel bileşenleridir. Öğretmenlerin bu unsurları bir araya getirme sebeplerine bakıldığında temelde eğitimin ontolojik ve epistemolojik bağlamı yanında örgün eğitimin öğrencilerin hayatında önemli bir sosyal boşluğu doldurduğu da bilinmektedir. Bu çalışmanın da işaret ettiği gibi incelenen filmlerde örgün eğitime getirilen eleştirilerin başında bilginin dönüşümü karşısında okulların kendini yenileyememesi ve öğrencilerin varoluşunun gerçekleşmesi için gerekli çabanın verilmemesidir. Bu açıdan örgün eğitime düşen görevlerden birisinin eğitim unsurlarının birlikteliğinin sağlanmasıyla birlikte öğrencilerin kendilerini ifade edebileceği ortamın sağlanmasıdır. Çalışmanın işaret ettiği gibi demokratik öğretmenlerin bu unsurları bir araya getirme çabaları ve öğrencilerle kurulan olumlu ilişki örgün eğitimin nasıl olması gerektiği yönünde bir işaret sayılabilir.

Araştırmada incelenen örnekler üzerinden bakıldığında örgün eğitim kurumlarında daha etkin konumda yer alan yönetici ve öğretmenlerin iletişim becerilerinin güçlü olması gerekliliği kuvvetle vurgulanmaktadır. Yapılan bir araştırmada gençlere iyi bir öğretmende aranan nitelikler sorulduğunda şu yanıtlar verilmiştir: “İyi bir öğretmen iletişime açık, hoşgörülü, arkadaşça olmalı ve öğrencilerin görüşlerini dinlemelidir”(Yörükoğlu, 2007:175). Filmde iletişim kurmaya açık öğretmenlerin eylemlerinin öğrencilerde olumlu gelişmelere kapı araladığı görülürken, olumlu söylem geliştirmekte zorlanan kişilerin bir başarı sağlayamadığı görülmüştür.

Başroldeki öğretmenlerin sınıfta öğrencileri için çerçeve bir müfredat belirlemeleri öğrencilerin seviye ve ihtiyaçlarının dikkate alınmasıyla ilgili bir konudur. Öğrencilerin anlaşılma talepleri gözlemlendiğinde onları anlamaya çalışan öğretmenlerin daha etkin, öğretmenlerin kendilerini meslekleriyle ilgili daha donanımlı hale getirmeleriyle yakından ilgisi vardır. Çünkü çalışmada öğretmen örneklerinde öğrencileriyle duygudaşlık kurmaya çalışan eğitimcilerin öğrencileriyle ilgili kaygı taşıdıkları görülmektedir.

Günümüzde “gelişmiş” ülkelerde bireyselleştirilmiş eğitimin önemi üzerinde durulmaktadır. Çoklu zekâ kuramıyla birlikte öğrencilerin farklı gelişmiş yeteneklerinin ön plana çıkarılarak keyif aldıkları ve becerilerine uygun alanları seçmeleri teşvik edilmektedir. Bu yaklaşımın gerçeklik bulması için başta eğitim kurumlarının fiziksel ve zihinsel hazırbulunuşluklarının tamamlanması gerekli görülmektedir. Eğitimden tek başına bir ülkedeki sorunları çözmesi beklenmemelidir. Türkiye özelinde eğitimin istenilen düzeye getirilemediği sürekli tartışma konusu yapılmaktadır. Örneğin siyasal, ekonomik ve kültürel istikrar kazanamayan ülkelerin eğitim sistemlerinin yeterli olması beklenebilir mi? Dolayısıyla bir ülkenin eğitim durumunu konuşabilmek için o ülkede birçok gelişmenin birbirine bağlı olduğu unutulmamalıdır. İncelenen filmlerde eğitimin bileşenlerinin bir araya gelmesiyle sorunların azaltılmasının yanında eğitim dışındaki unsurların da düzeltilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir.

Bir öğretmenin temel rolü öğrenmeyi kolaylaştırmaktır(Robinson ve Aronica, 2018:124). Başroldeki öğretmenler öğrencileri zorlamaktan ziyade onların kendilerini tanımlarına yardımcı oldukları ve öğrenme ortamlarını sağladıkları görülmektedir. Öğretmenlerin eğitmekte oldukları neslin değişik derecelerdeki yetenek ve özelliklerini geliştirmek gibi vazifeleri vardır(Küken, 1996:16). Bu açıdan incelenen filmlerde öğretmenlerin örgün eğitim için çok önemli oldukları, diğer eğitim unsurlarının da öğretmenler üzerinden inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Filmler kişilerin farkındalığını artırmak için önemli araçlardır. Öğretmenlerin öğrencilerine rehber rolü olabileceği incelenen filmlerde gösterilmektedir. Bazı öğretmenler memur olmanın avantajlarına odaklanırken, başroldeki öğretmenlerin mesleklerini en iyi şekilde yapmaya çalıştıkları anlaşılmaktadır. Diğer öğretmenlerin farkındalıklarının artırılması halinde mesleklerini daha iyi yapabilecekleri yönünde örnekler de gözlemlenmiştir.

Araştırılan filmlerde eğitimin çok katmanlı bir çalışma alanı olduğu anlaşılmaktadır. Filmler, eğitime dair farkındalığın oluşmasına katkı yaparken izleyicilerine hem bir belge sunmakta hem de tecrübe aktarmaktadır. Eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve velilerin her birinin kendisine çıkarabileceği dersler bulunmaktadır. Dolayısıyla yaşanabilecek muhtemel senaryolar bağlamında filmler ufuk açıcı olabilmektedir. Bu filmler Türk eğitim sisteminde eğitimin bileşenleriyle ilgili çeşitli alanlarda bilgi vermektedir. Filmler topluma rehber konumunda da görülebilir. Bu çalışmaların eğitim içerisinde ne tür problemlerin olduğu hem eğitim sistemi açısından hem de okul özelindeki sorunların anlaşılmasına yardımcı olma potansiyeli taşıdığı düşünülebilir.

İncelenen filmler Türk eğitim sisteminde görülen sorunlara dikkat çekmiştir. Eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli konumundaki kişilerle, ülkedeki eğitimin ne durumda olduğu hakkında fikir ileri sürülerek eğitimde tartışılan birçok mesele filmlere konu olmuştur. İncelenen filmlerde, öğrencilerin öğrenmeye karşı tutumları, öğretmen motivasyonu, eğitimin insan yetiştirme biçimi, dil meselesi, sınavların öğrenci psikolojisi üzerindeki etkisi, velilerin öğrenci ve okul karşısındaki yaklaşımı gibi birçok konu filmlerde işenen

konulardan olmuştur. Bu sorunların ele alınması Türk sinemasının eğitimin sorunlarına kayıtsız kalmadığını göstermektedir. Örgün eğitimin görünümü eğitim sistemi içerisinde tartışılan konular üzerinden verilmektedir. Dolayısıyla eğitimin unsurlarının her birine dair sorgulama yapılmakta, Türk sinemasının bakış açısından nasıl temsil edildikleri ortaya çıkarılmaktadır.

Filmlerin toplumu anlama çabasında olduğu söylenebilir. Bu filmlerdeki öznelere bakıldığında hepsinin yaklaşımlarında aynı duyarlılıktan söz etmek zordur. Örneğin bazı öğretmenler idealist kimlikleriyle temsil edilirken, bazılarının mesleklerine oldukça kayıtsız oldukları görülür. Topluma ve öğrencilerine örnek öğretmenler maneviyat, inanç, fedakârlık, dürüstlük ve çalışkanlık gibi değerleri ön plana çıkarırlar. Bu öğretmenler öğrencileri arasında daha adaletli ve demokratik değerleri benimsemiş kişilerdir. *İmkânsız Olasılık* filminde Tarık Öğretmen ve *Hababam Sınıfı* filmindeki Mahmut Hoca buna örnek gösterilebilir. Bu öğretmenler idealist kimlikli insanlardır ve etrafındaki insanlardan etkilenmekten ziyade onları etkilemeyi başarmışlardır. Bu öğretmenler öğrencilerine maddi ve manevi katkı sağlamayı mesleklerinin gereği olarak görmüşlerdir. Onların öğrencilerine bir ebeveyn hassasiyetiyle yaklaştıkları, hayatları pahasına öğrencilerine yardım ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin eğitimleri için ne kadar değerli oldukları filmlerden anlaşılmaktadır. Bu öğretmenler aynı zamanda öğrenci ve veli ilişkilerine olumlu teşvikleri söz konusudur. Öğretmenler velilerle yakın ilişki kurarak öğrencileri daha yakından tanımanın yollarını aramaktadır. Bu şekilde sadece öğrenciye değil, ailelerin problemlerinin çözümüne de yardımcı oldukları görülmüştür. Öğrenciler de temsil edilirken aile ve çevre koşulları dikkate alınarak verilmiştir. Farklı ekonomik statüdeki öğrenci ve velilerin yaklaşımlarının nasıl değişiklik gösterebileceği örneklenmiştir. *Hababam Sınıfı* öğrencilerinin ekonomik güçlerine dayanarak bu durumu okula karşı bir koz olarak kullanmak istemeleri, *Sınav* filmindeki bir öğrencinin babasının kimliği üzerinden güç devşirmesi, *Öğretmen* filminde ekonomik refahı yerinde olan velilerin Hüsnü Öğretmeni anlamakta zorlanmaları, *İki Dil Bir Bavul* filminde bir velinin Kürtçe diline yapılan haksızlığa karşı Emre Öğretmeni ikna etme hamlesi, *İmkânsız Olasılık*

filmindeki başarılı öğrenci Zehra'nın babası tarafından evlendirilmek istenmesi gibi birçok durum filmlerde gösterilmiştir.

Filmlerde eğitim felsefelerinden idealizm, realizm ve varoluşçu yaklaşımın izleri sürülebilmektedir. Özellikle lise öğretmenlerinden Mahmut Hoca'nın idealizmden yola çıkarak öğrencilerin içindeki iyiyi çıkarma gayreti, Zeynep Öğretmenin sınav gerçeği üzerinden realist yaklaşımı ve Tarık Öğretmenin öğrencilerin varoluşlarına yönelik çabası dikkat çekmektedir. Ana karakter öğretmenlerin dışında kalan öğretmen ve eğitim yöneticilerinin eğitime dair olumlu bir tutumları görülmediği gibi onları herhangi bir eğitim felsefesi içerisinde değerlendirmenin de mümkün olmayacağı ileri sürülebilir. İncelenen filmlerden *İmkânsız Olasılık* filminde başrol öğretmen dışındaki öğretmenlerin ezberci öğretim metodu uygulamaları dikkat çekmektedir. 2016 yılında çekilmiş olan *İmkânsız Olasılık* filmindeki Tarık Öğretmen üzerinden öğretmenlerin ders işleme metodlarının sorgulanması gerektiğine dair örneklik teşkil edebilir. Öğretmen bu filmde öğrencileriyle yakın ilişki kurmanın yanında onlara öğrenirken kendilerine güvenmeleri gerektiğini göstermeye çalışmaktadır. Bu açıdan diğer filmlerde işaretlerine rastladığımız öğretmen merkezli daimici eğitim akımı dışında varoluşçu yaklaşımın öne çıktığı ileri sürülebilir. Filmlere kronolojik olarak bakıldığında yıllara göre eğitim unsurları açısından büyük değişikliklerin gözlemlendiğini iddia etmek zordur. Her bir filmde idealist öğretmenler görmek mümkünken, öğrencilere ve okula ilgisiz tutumlarıyla öne çıkan öğretmenler de fark edilmektedir. Ancak yıllara göre öğrencilerin tutumlarındaki değişiklik dikkat çekmektedir. Öğrencilerin kendilerini ifade etme biçimlerinin yıllara göre olumlu yönde geliştiği gözlemlenmektedir. Öğrencileri dinleyen öğretmenlerin varlığı da onları cesaretlendirdiği söylenebilir.

Öğrencilerinin öğretim ve ahlaki gelişimleriyle yakından ilgili olan Mahmut, Hüsnü, Zeynep, Emre ve Tarık Öğretmenler idealist kimliklerinin yanında realist yaklaşımları da vurgulanmalıdır. Hüsnü ve Emre Öğretmenin ilköğretim öğretmenleri olmasından dolayı öğrencilerin daha pasif olduğu ve eğitim ortamında daha sessiz kaldıkları görülmektedir. Eğitimde kişinin eğitimi için “zaman aralığı”nın önemi Rousseau, Kant ve Montessori başta olmak üzere

birçok eğitimci tarafından vurgulanmıştır. Bu açıdan bakıldığında öğrencilere yaşlarına göre rehberlik etmek çok daha önemli hale gelmektedir. Bahsi geçen öğretmenlerin öğrenciler tarafından kabul görmesi onların yaptıkları rehberlik ve liderlikle anlam kazanmıştır. Bu öğretmenlerin düşünce ve eylemlerindeki tutarlılık öğrencilerin dikkatinden kaçmadığı söylenebilir. Öğrencilerin anlaşılma ihtiyacını dikkate alarak onlarla empati kuran öğretmenin onların kendi farkındalıklarını geliştirmeleri yönünde ısrarcı tutumda oldukları görülmektedir. Bu ısrarın sonucunda, öğrencilerin eğitim kurumundan beklentileri onların hayatına değer katabilen öğretmenlerle anlam kazanabilmiştir.

Filmlerde temsil edilen okulların çeşitlilik göstermesi, farklı yerlerdeki eğitim-öğretim faaliyetlerine dair daha geniş kanaat geliştirme imkânı sunmaktadır. Seçilen filmlerde köy ve şehirdeki okullar görüntülenir. Şehirdeki insanların hayata karşı daha temkinli ve kötümser bakışı dikkatlerden kaçmamaktadır. Şehrin insan psikolojisindeki kaygı verici durumu, veliler aracılığıyla öğrencilere de yansımakta, okul da bu durumdan payına düşeni almaktadır. Öğrencilerin kıyafet seçme özgürlüğü bulunmadığı görüntülenen filmlerde son yıllarda çekilen filmlerde daha rahat kıyafet seçimi dikkatleri çekmektedir.

İncelenen filmlerden *Hababam Sınıfı* hariç devlet okullarıdır. Bu okulları, ortalama nüfusun çoğunluğu için eğitim-öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü okullar olarak almak yanlış olmayacaktır. *Hababam Sınıfı* filminin özel okul olma ayrıcalığı filmde okunabilmektedir. Her ne kadar *Hababam Sınıfı*'ndaki okul müdürü de diğer filmlerde temsil edilen okul müdürleri gibi öğrencilere kayıtsız kalsa da, bir işletmeci olarak öğrencilere bir noktada sahip çıktığı anlaşılmaktadır. Filmlerde temsil edilen okul müdürü pozisyonundaki kişiler okula önderlik etme noktasından oldukça uzaktır. Onlardan beklenen okullardaki olumlu gelişmeleri organize etmektir. Ancak onlar öğretmen ve öğrenciye oldukça kayıtsız, tehdit diliyle yasal gücünü öne sürmekten ileri gidememektedir. Okul yöneticisi ve öğretmenin öğrenciyle ilişkisi onlara karşı geliştirilen tutum ve davranışlar çerçevesinde anlam kazanmaktadır. Eğer öğrenciye değer verip onların kanaatleri soruluyorsa dolaylı olarak öğretmen ve yönetici kendi değerini kazanma yolunda hareke geçiyor demektir. Öğrencilerin okulda kendilerine

müspet davranış ve tutum geliştiren kişilerle ilişki kurdukları gözlemlenmektedir. Her ne kadar bazı okul yöneticisi ve öğretmenler öğrenciyle yasal güçleri aracılığıyla ilişki kursa da, filmlerdeki başrol öğretmenlerin öğrenciyle kurmuş olduğu ilişkinin temelinde sağlıklı iletişim dilinin varlığı önemlidir.

Sinema ve Eğitim; Örgün Eğitimin Türk Sinemasındaki Temsili başlıklı tezde eğitimin Türk sineması penceresinden nasıl yansıdığı dört temel unsur olan eğitim yöneticisi, öğretmen, öğrenci ve veli üzerinden okunmaya çalışılmıştır. Bu unsurların her birinin diğerini tamamlayıcı nitelikleri olduğu gibi bu birlikteliğin kopuk olması durumunda eğitimde sorunların yaşanabileceği anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

Abisel, N.& Eryılmaz, T. (2014).	“Sinemanın Çağdaşlaşması: Yeni Gerçekçilik, Yeni Dalga”, <i>Sinema Araştırmaları, Kuramlar, Kavramalar, Yaklaşımlar</i> , Der. Murat İri, (s.s. 24-62). 3. Baskı, İstanbul: Derin Yayınları.
Ada, S. & Baysal, Z. N. (2018).	<i>Sınıf Yönetimi</i> , Ankara: Nobel Yayınları.
Adanır, O. (2006).	<i>İşitsel ve Görsel Anlam Üretimi</i> , İstanbul: Pozitif Basım Yayınları.
Adanır, O. (2012).	<i>Sinemada Anlam ve Anlatım</i> , İstanbul: Say Yayınları
Agocuk, P.& Keçeci, G. (2017).	“The Role of Cinema and the Effect of Educational Levels of Politicians on Voting Attitude”, (Erişim Tarihi; 24.06.2019). <i>EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education</i> . https://www.ejmste.com/article/the-role-of-cinema-and-the-effect-of-educational-levels-of-politicians-on-voting-attitude-5180
Akçan E.& Polat S. (2016).	“Eğitim Konulu Türk Filmlerinde Öğretmen İmajı: Öğretmen İmajına Tarihi”, <i>Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi</i> . Sayı 22. (s.s.293-320)(Erişim Tarihi 10.12.2019). http://www.kuey.net/index.php/kuey/article/view/kuey.2016.012
Akıncı, Y. N. A.(2015).	“Kültürel Bir Ürün Olarak Türkiye’de Sinema Filmlerinde Okul, Öğretmen ve Öğrenci Temsilleri”, Sayı:6(Erişim Tarihi;06.06.2019). <i>Global Media Journal TR Edition</i> . https://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/sites/default/files/Aysun%20AKINCI%20YU%CC%88KSEL.pdf
Aksoy, N.(2008).	“Sınıf İçi Kurallar”, <i>Sınıf Yönetimi</i> . Ed. Emin Karip,(s.s. 11-34), 7. Baskı, Ankara:Pagem Akademi Yayınları.
Alçekiç, Y.(2018)	“Kişisel Rehberlik”, <i>Rehberlik ve Psikolojik Danışma</i> , Ed. Halil

	Ekşi, Müge Yüksel,(s.s.129-144), Ankara: Nobel Yayınları.
Altan, M. Z.(2016).	<i>Öğretmenliğe Dair: Filmler ve Öğretmenler</i> , Ankara:Pagem Akademi Yayınları.
Altınbaş, Ş.(2018).	“Türk Sinemasında Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Unsurları Açısından Analizi”, <i>Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi</i> , İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Amaya, A.B.(2008).	<i>Film in Composition: Developing Critical Thinking Skills Through the Study of Film in First-Year Composition</i> , Pennsylvania. Doctor of Philosophy, Indiana University.
Ankaralıgil, N.(2008).	“‘Van Dijk’ın Eleştirel Söylem Analizinden Hareketle Kuşatma Filmi Üzerine İdeoloji Çözümlemesi”’ <i>Film Çözümlemeleri</i> .Ed. Seyide Parsa. (s.s.151-167). İstanbul: Multilingual Yayınları
Apple, M.W.,&Beane, J.A.(2011).	<i>Demokratik Okullar:Güçlü Eğitimden Dersler</i> ,Çev. Mediha Sarı, Ankara: Dipnot Yayınları.
Arı, R.(2018).	<i>Eğitim Psikolojisi</i> ,7. Baskı, Ankara:Nobel Yayınları.
Arnheim, R.(2007).	<i>Görsel Düşünme</i> , Çev. Rahmi Ögdül, İstanbul:Metis Yayınları
Arslandoğlu, İ.(2012).	<i>Eğitim Felsefesi</i> , Ankara: Nobel Yayınları.
Arslantepe, M. (2012).	<i>Sinema Okuryazarlığı</i> , Kocaeli:Umuttepe Yayınları.
Aslan, A.(2012).	<i>Küreselleşmenin Neresindeyiz?</i> ,İstanbul:İnsan Yayınları.
Aydoğan, İ. (2017).	<i>Eğitim ve Paradigma:Eğitime ve Yönetime Paradigmatik Bir Bakış</i> 2. Baskı. Ankara: Harf Eğitim Yayınları.
Aytaç, K.(2012).	<i>Avrupa Eğitim Tarihi:Antik Çağdan 19. Yüzyılın Sonlarına Kadar</i> . Ankara: Phoenix Yayınları.
Aziz, A.(2011).	<i>Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri</i> , 6. Baskı. Ankara:Nobel Yayınları.
Bakır, K.(2012).	“‘John Dewey’in Eğitim Felsefesi Üzerine”’ <i>Demokratik Eğitim</i> , 2. Baskı. Ankara:Pagem Akademi
Balcı, A. (2011).	<i>Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler</i> , 9. Baskı Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Barker, C. &Galasinski, D. (2001).	“‘A Dialogue on Language and Identity”’, <i>Cultural Studies and Discourse Analysis</i> , London: Sage Publications.

Başar, H. (2008).	<i>Sınıf Yönetimi</i> , 14. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
Bayraklı, B. (2017).	<i>Mukayeseli Eğitim Felsefesi</i> , İstanbul: Düşün Yayıncılık.
Bilis, A. E.(2014)	“‘Selam Filmi Örneğinde İslami Düşüncenin Sinemada Temsili’”, (Erişim Tarihi:03.03.2020).Sayı:21(s.s.9-27). <i>Akdeniz İletişim Dergisi</i> , https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/505347
Birkök, M. C.(2008).	“‘Bir Toplumsallaştırma Aracı Olarak Eğitimde Alternatif Medya Kullanımı: Sinema Filmleri’” (Erişim Tarihi:06.06.2019). Sayı:2 (s.s.1-12). <i>Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi</i> https://www.pegem.net/Akademi/kongrebildiri_detay.aspx?id=37125
Blasco, P. G., Moreto, G.B., Mariluz,G. L.,Marcelo, J., Marcand, A. R. (2015)	“‘Education Through Movies: Improving Teaching Skills and Fostering Reflection Among Students and Teachers’”, <i>Journal for Learning Through the Arts</i> (Erişim Tarihi:05.06.2019). https://eric.ed.gov/?id=EJ1086983
Bruner, J.(2009).	<i>Eğitim Süreci</i> ,Çev: Talip Öztürk, Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Bordwell, D. &Thompson, K.(2011	<i>Film Sanatı</i> , Çev: Ertan Yılmaz, Emrah Suat Onat, Ankara:Deki Yayınları.
Boynton M. &BoyntonC.(2007).	<i>Eğitimciler için Disiplin Sorunlarını Önleme ve Çözme Rehberi</i> , İstanbul: Redhouse Eğitim Yayınları.
Brown, G. &Yule, G.(2012).	<i>Discourse Analysis: Cambridge Textbook in Linguistics</i> , Cambridge:Cambridge University Press.
Bumin, K.(1998).	<i>Batı'da Devlet ve Çocuk</i> ,2. Basım. İstanbul:Yol Yayınları.
Bursalıoğlu, Z.(2012).	<i>Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama</i> ,10. Baskı, Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Burgard, K. L.(2009).	<i>Hollywood and History: A Qualitative Study of the Impact of Film on High School Students Historical Understanding</i> .Doctor of Philosophy, Kansas: University Of Missouri.
Butler, A.M.(2011).	<i>Film Çalışmaları</i> , İstanbul: Kalkedon Yayınları.
Büker, S. (2012).	<i>Sinemada Anlam Yaratma</i> , İstanbul:Hayalperest Yayınevi.
Büyüköztürk Ş. vd.	<i>Bilimsel Araştırma Yöntemleri</i> , 12. Baskı, Ankara: Pegem

(2012).	Yayınları
Celep, C.(2004).	<i>Sınıf Yönetimi ve Disiplini</i> , 3. Baskı. Ankara:Anı Yayıncılık.
Celep, C.(2000).	<i>Eğitimde Örgütsel Adanma ve Öğretmenler</i> ,Ankara: AnıYayınları.
Cemaloğlu, N. (2011).	<i>Bilimsel Araştırma Yöntemleri</i> , Ed. Abdurrahman Tanrıdoğan,(s.s.133-164), 2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
Cevizci, A.(2016).	<i>Eğitim Felsefesi</i> , 4. Baskı, İstanbul: Say Yayınları.
Çelik, V.(2008).	<i>Sınıf Yönetimi</i> ,4. Baskı, Ankara:Nobel Yayınları
Çelik, V. (2003).	<i>Eğitimsel Liderlik</i> , 3. Baskı, Ankara: Pagem Yayınları.
Coşkun, E.(2009).	<i>Türk Sinemasında Akım Araştırması</i> , Ankara:Phoenix Yayınları.
Coşkun, M.K.(2015).	“Değerler Eğitiminde Sinematerapinin İmkânı ve Gücü”, <i>Sinema ve Din</i> , Ed: Yorulmaz ve diğerleri, İstanbul:Değerler Eğitimi Merkezi.
Cox, D. &Levine M.(2018).	<i>Filmle Düşünmek: Felsefe Yapmak ve Film İzlemek</i> , Çev. Onur Orhangazi,Ankara:Ütopya Yayınları.
Çağlayan, Y.(2015).	<i>Tahrif-i Tedrisat:Sistem Eğitiminden Eğitim Sistemine</i> . İstanbul: Etkileşim Yayınları.
Çoban, B.(2015).	“Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi”, <i>Söylem ve İdeoloji</i> , Ed. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan, (s.s.199-233). İstanbul: Su Yayınları
Çelik, V.(2000).	<i>Okul Kültürü ve Yönetimi</i> ,2. Baskı, Ankara: Pagem Yayınları.
Derrida, J. (1994).	<i>Göstergebilim ve Gramatoloji</i> , Çev. Tülin Akşin, İstanbul:Ada Yayınları.
Demoğlu, E. M. (2013).	“Sinemada Gerçeklik ve Sahte-Belgesel”, <i>Yayınlanmamış Doktora Tezi</i> ,İstanbul, Marmara Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Dewey, J.(2007).	<i>Deneyim ve Eğitim</i> , Çev: Sinan Akıllı, Ankara: Odtü Yayıncılık.
Dewey, J. (2004).	<i>Demokrasi ve Eğitim</i> , Çev. Tufan Göbekçin, Ankara.Yeryüzü Yayınevi.
Diken, B.&Loustsen, C. B.(2016).	<i>Filmleler Sosyoloji</i> , 4. Baskı, İstanbul:Metis Yayınları.
Edgar, A. &Sedgwick,	<i>Kültürel Kuramda Anahtar Kavramlar</i> , Çev. Mesut Karaşah,

P.(2007).	İstanbul:Açılım Kitap.
Edgar, D.(1969).	<i>Audiovisual Methods in Teaching</i> , Ohio:The Dryden Press.
Ekiz, D. (2009).	<i>Bilimsel Araştırma Yöntemleri</i> , Ankara: Ana Yayınları.
English, W. F. &Staffy, E.B. (1995).	“Using Film to Attain a Cultural and Contextual Understanding of Moral Leadership”. California: <i>American Education Research Association</i> (Erişim Tarihi:05.01.2019). https://books.google.com.tr/
Erden, M.(2014).	<i>Sınıf Yönetimi</i> , 2. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınları.
Erdoğan, İ.(2001).	“Ders, Konferans, Panel ve Seminer Etkinliklerinde Başarının Yolları”, <i>Sınıf Yönetimi</i> , 3. Baskı, Ankara: Sistem Yayınları.
Erdoğan, İ.(2004).	<i>Okul Yönetimi ve Öğretim Liderliği</i> , 5. Baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
Ergenç, A.(2016).	“Azınlık Sinemasının Gör Dediği: İki Dil Bir Bavul ve Babamın Sesi”, <i>Gözdeki Kıymık</i> ,Der. Hüseyin Köse, Özgür İpek,(s.s.113-120),İstanbul:Metis Yayınları.
Ergün, M.(2011).	<i>Eğitim Felsefesi</i> ,3. Baskı, Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Ergün, M.(2008).	“Sınıfta Motivasyon”, <i>Sınıf Yönetimi</i> ,7. Baskı, Ed. Emin Karip,(s.s.131-147),Ankara:Pagem Akademi Yayınları.
Fairclough, N. (2015).	“Dil ve İdeoloji”, <i>Söylem ve İdeoloji</i> , Ed. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan,(s.s. 121-134) İstanbul:Su Yayınları.
Ferro, M.(1995).	<i>Sinema ve Tarih</i> , Çev. Turhan Ilgaz, Hülya Tufan, İstanbul:Kesit Yayıncılık.
Freire, P.(2011).	<i>Ezilenlerin Pedagojisi</i> ,Çev. Dilek Hattatoğlu ve Erol Özbek,8. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Fortna, B. C.(2005).	<i>Mekteb-i Hümayun Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Döneminde İslam, Devlet ve Eğitim</i> , İstanbul: İletişim Yayınları.
İnam, A.(2014).	Eğitime Felsefe ile Bakmak, I. Eğitim Kongresi:21. Yüzyılda Bir Eğitim Felsefesi Oluşturmak ve Özel Okullar. Antalya:Azim Matbaacılık.

İnce, Y.(2011).	“Destanların Öğretiminde Film Kullanımının Ortaöğretim Türk Edebiyatı Derslerindeki Akademik Başarıya Etkisi”, <i>Yayınlanmamış Doktora Tezi</i> , Ankara: Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
İnce, Y.(2013).	“Sinema Filmlerinin Eğitim Amaçlı Kullanımı:Tarihsel Bir Değerlendirme”,(Erişim Tarihi: 04.05.2019). S.19, (s.s. 21-36). <i>Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi</i> https://search.proquest.com/openview/c2bdd2c08c55d9c272103df0bc2ba774/1?pq-origsite=gscholar&cbl=1796367
İri, M.(2012).	“Sınıfsız Toplumun Hababam Sınıfı: İnek Şaban’ın Düşündürdükleri”, <i>Bir Film İzlemek: Pop Kültürü Sökmek</i> , İstanbul: Derin Yayınları.
İnal, K.(2008).	<i>Eğitim ve İdeoloji</i> , İstanbul: Kalkedon Yayınları.
Gander, M. J.,&Gardiner, H. W.(2004).	<i>Çocuk ve Ergen Gelişimi</i> , Çev. Ali Dönmez, Nermin Çelen& Bekir Onur,5. Baskı. İstanbul: İmge Yayınları.
Gatto, J. T.(2018).	<i>Eğitim:Bir Kitle İmha Silahı</i> ,4. Baskı, İstanbul:Edam Yayınları.
Gerald, G.(2014).	<i>Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar</i> , Ankara: Ütopya Yayınları.
Geray, H.(2006).	<i>Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş</i> , 2. Baskı,Ankara:Siyasal Kitabevi.
Gökner, E. (2016).	“Türkçe Roman: Anlatı Geleneğinden Nobel Ödülüne”, <i>Modern Dünyada Türkiye</i> ,Çev. Zuhâl Bilgin, Ed. Reşat Kasaba, İstanbul:Kitap Yayınevi
Gülcü, A.(2014).	“Yeni Teknolojilerin Eğitime Etkisi: Tekno-Eğitim”, <i>Çağın Problemleri Karşısında Eğitim Sempozyumu</i> , Bayburt: Bayburt Üniversitesi Yayınları.
Gülşen, E.(2016).	<i>Sinemanın Kökleri:Anlam Arayışında Sanat ve Sinema</i> , İstanbul: İnsan Yayınları
Gür, B. S.(2016).	<i>Eğitimle İmtihan</i> , 2. Baskı, Ankara:Seta Yayınları.
Halifeoğlu, S.(2013).	“Değerli” <i>Sinema ve Psikanaliz</i> , 2. Baskı, Der. Özden

	Terbaş,(s.s.49-54),İstanbul:İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
Hoşgörür, V.(2008).	“İletişim” <i>Sınıf Yönetimi</i> , 8. Baskı, Ed. Zeki Kaya,(s.s.151-180), Ankara: Pagem Yayınları.
Howe, M. J.A.(2001).	<i>Öğrenme Psikolojisi</i> , Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: Alfa Yayınları.
Kant, I.(2006).	<i>Eğitim Üzerine</i> , Çev. Ahmet Aydoğan, İstanbul: İz Yayıncılık.
Kaplan, İ.(2009).	<i>Türkiye’de Milli Eğitim İdeolojisi ve Siyasal Toplumsallaşma Üzerine Etkisi</i> , İstanbul:İletişim Yayınları.
Karasar, N. (2012).	<i>Bilimsel Araştırma Yöntemi</i> , 24. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları
Kayaalp, İ.(2002).	<i>Eğitim Düşüncesi ve İletişim Kültürü</i> ,İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
Khan, S.(2019).	<i>Dünya Okulu:Eğitimi Yeniden Düşünmek</i> , Çev. Cem Akas, 13. Baskı. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
Küken, G. (1996).	<i>Felsefe Açısından Eğitim; Platon, J.J. Rousseau, B. Russell</i> , İstanbul: Alfa Yayınları
Küken, G.(2001).	<i>Ortaçağda Eğitim Felsefesi</i> , İstanbul:Alfa Yayınları.
Kuş, E. (2012).	<i>Nitel-Nitel Araştırma Teknikleri, Sosyal Bilimlerde Araştırma Teknikleri: Nicel mi? Nitel mi?</i> , Ankara: Ana Yayınları.
Kısaç, İ.(2008).	“Öğretmen-Öğrenci İletişimi”, <i>Sınıf Yönetimi</i> , Ed. Emin Karip,(s.s.111-118), 7. Baskı, Ankara:Pagem Akademi Yayınları.
SmithK. R.& Ormer. E. V. (1949).	<i>Learning Theories and Instructional Film Research</i> .(Erişim Tarihi, 20.06.2019).The Pennsylvania State College: Instructional Film Research Program. https://books.google.com.tr/books
Kocadaş, B.(2004).	Kitle İletişim Araçları Eğitim İlişkisi.(Erişim Tarihi: 06.05.2019). https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/52388
Korkmaz, M.(2015).	“Din Dersi Öğretmenlerinin Bir Öğretim Materyali Olarak Filmlerden” Yararlanma Durumu”, <i>Sinema ve Din</i> , Editörler: Yorulmaz ve diğerleri.İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
Kracauer, S. (2010).	<i>Caligari'den Hitler'eAlman Sinemasının Psikolojik Tarihi</i> , Çev. Ertan Yılmaz, Ankara:Deki Yayınları.
Lotman, Y. M. (1999).	<i>Sinema Estetiğinin Sorunları: “Filmin Semiyotiğine Giriş”</i> , Çev. Oğuz Özügül,2. Baskı, Ankara:Öteki Matbaası.

Lucie, B. A. (2014).	“Toplumsal Değişmeler Ekseninde Türkiye Sineması”, <i>Sinemada Bir Asır</i> , Ed. Abdurrahman Çelik, Altın Portakal Uluslararası Film Festivali Armağan Kitabı, Ankara :Orient Basım.
Lukacs, J.(2018).	<i>Modern Çağın Sonu</i> , Çev. İbrahim Kapaklıkaya, İstanbul:Ketebe Yayınları.
Lynch, G.(2009).	“Cultural Theory and Cultural Studies”, <i>Companion to Religion and Film</i> . London& New York: Routledge.
Lynton, B. (2007).	<i>Globalizing Education, Policies, Pedegogies and Politics</i> , Ed. Michael ve diğerleri. New York: Peter Long Publication.
Mardin, Ş.(2007).	<i>İdeoloji</i> , 12. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
Mathews C. S. & Fornaciari C. J. & Rubens A. (2012).	“Understanding the Use of Feature Films to Maximize Student Learning”, (Erişim Tarihi:03.06.2019). <i>Journal Of Business Education</i> . https://eric.ed.gov/?id=EJ1056318
Monaco, J. (2014).	<i>Bir Film Nasıl Okunur? Sinema Dili, Tarihi ve Kuramı, Sinema, Medya ve Mültimedya Dünyası</i> . Çev. Ertan Yılmaz, 16. Baskı, Oğlak Yayınları:İstanbul.
Montessori, M.(2016).	<i>Çocuğun Keşfi</i> , Çev. Okhan Gündüz, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Morin, E.(2003).	<i>Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi</i> , İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
Neill, A. S.(2000).	<i>Özgürlük Okulu</i> , Çev. Nilgün Şarman, İstanbul: Payel Yayınları.
Noddings, N. (2016).	<i>Eğitim Felsefesi</i> , Çev. Raşit Çelik, 3. Baskı Ankara: Nobel Yayınları
Nurlu, G.(2009).	“Fichte’nin Alman Kır Eğitimi Yurdu Akımı’ndaki Yeri”, <i>Fichte’nin Eğitim Üzerine Düşünceleri ve Türkiye’deki Yansımaları</i> . Ed. Bahri Ata, (s.s.23-34). Ankara: Pagem Akademi.
Okçabol, R.(2005).	<i>Türkiye Eğitim Sistemi</i> , Ankara: Ütopya Yayınları.
Okutan, M.(2008).	“Disiplin Problemlerinin Sürekliliği” <i>Sınıf Yönetimi</i> , Ed. Emin Karip, (s.s.1-9), 7. Baskı. Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Onaran, A. Ş.(1999).	<i>Sinemaya Giriş</i> , 2. Baskı. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.
Özden, Y.(2008).	“Sınıf İçinde Öğrenme Öğretme Ortamının Düzenlenmesi”, <i>Sınıf</i>

	<i>Yönetimi</i> Ed. Emin Karip,(s.s.35-68), 7. Baskı, Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Özerkan, Ş.A.(2001).	<i>Medya, Dil ve İletişim</i> , İstanbul: Martı Yayınevi.
Öztaş, S. (2007).	“Tarih Öğretimi ve Filmler: Tarih Öğretiminde Film Kullanılmasının Öğrenci Başarısı Üzerine Etkileri”, <i>Yayınlanmamış Doktora Tezi</i> . Ankara Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Özyuvar, A.(2015).	<i>Sessiz Dönem Türk Sinema Antolojisi(1895-1928)</i> ,İstanbul:Küre Yayınları.
Özden, Z.(2004).	<i>Film Eleştirisi: Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi</i> .2. Baskı,İstanbul:İmge Yayınları.
Özkan, H. (2016).	“Okulu Yeniden Yapılandırmak”, Ed. Kemal İnal. Sayı:1. (s.s.139-146). <i>Alternatif Eğitim Dergisi</i> .
Özgedik, M. (2014)	<i>Türk Eğitim Tarihi</i> . İstanbul: Ülke Yayınları.
Polat, S.& Akcan, E. (2018).	“Eğitim Temalı Filmlerin Çokkültürlü Eğitim Açısından Analizi”, Sayı:12 (s.s.475-504). <i>International Periodical for the Languages,Literature and History of Turkish</i> ,(Erişim Tarihi: 06.05.2019). http://www.academia.edu/download/54803913/Polat-Akcan.pdf
Ranciere,J. (2016).	<i>Cahil Hoca: Zihinsel Özgürleşme Üzerine Beş Ders</i> ,Çev. Savaş Kılıç, 5. Baskı, İstanbul:Metis Yayınları.
Robinson, K.&Aronica, L.(2015).	<i>Creative Schools: “The Grassroots Revolution That’s Transforming Education”</i> ,New York: Penguin Books.
Robinson, K. &Aronica, L. (2017).	<i>Yaratıcı Öğrenciler: Çocukların Geleceğini Düşünenler için Eğitimde Yaratıcılık Devrimi, Yaratmak</i> . Çev. Dilek Boyraz, İstanbul: Sola Yayınları.
Robinson, K. &Aronica, L. (2018)	<i>Öz:Eğitimde ve Hayatta Tutku Yaratmak</i> . Çev. Dilek Boyraz, İstanbul:Sola Yayınları.
Roden, K.(2007).	<i>At Movies: An Interpretives Study of the Use of Films with University Students</i> , Doctorate Thesis, Oklahoma:University Of Oklahoma.

Rousseau, J. J. (2017).	<i>Emile ya da Eğitim Üzerine</i> , 8.Baskı, İstanbul, İş Bankası Yayınları.
Russell, B.(2004).	<i>Eğitim Üzerine</i> , Çev. Nail Bezel, 6.Baskı, İstanbul:Say Yayınları.
Ryan, M.&Kellner, D.(2010).	<i>Politik Kamera: Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası</i> , Çev. Elif Özsayar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Sarıbudak, D. & Oruç, Ş.(2017).	<i>Eğitim Ortamları İçin Eğitim İçerikli Filmler</i> , İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
Sarıbudak, D.(2014).	“Okul Yöneticilerinin ve Öğretmenlerin Eğitim İçerikli Filmlerin Eğitim Ortamlarına Etkisine İlişkin Görüşleri”, <i>Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi</i> ,İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüleri.
Schmidt, J. J.(2017).	<i>Okullarda Psikolojik Danışma ve Rehberlik</i> . Çev. Nagihan Oğuz Duran Ankara: Nobel Yayınları.
Selçuk, Z.& Güner, N.(2004).	<i>Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları</i> , 4. Baskı. Ankara: Pagem Yayıncılık.
Silman, F.(2018).	<i>Eğitim Konulu Filmler: Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Bir Rehber</i> , 3. Baskı. Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
Spring, J.(1991).	<i>Özgür Eğitim</i> , Çev. Aysen Ekmekçi, İstanbul:Ayrıntı Yayınları.
Selçuk, Z.(2001).	<i>Okul Deneyimi ve Uygulama</i> , 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
Sim, Ş.&Göncü, S.(2018).	Milliyetçilik Bağlamında Bahoz/Fırtına Filminin Söylemsel Analizi. S. 6.(s.s.327-352). Erciyes İletişim Dergisi, (Erişim Tarihi:03.05.2020). https://dergipark.org.tr/tr/pub/erciyesiletisim/issue/42719/472932
Slattey, M.(2011).	<i>Sosyolojide Temel Fikirler</i> , Ed. Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz, Çev. Şebnem Özkan, 4. Baskı, Bursa: Sentez Yayınları.
Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011).	<i>Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri</i> , Ankara: Anı Yayınları.
Sönmez, V.(2002).	<i>Eğitim Felsefesi</i> , 6. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
Şişman, M.(2008).	<i>Eğitim Bilimine Giriş</i> , 4. Baskı. Ankara:Pegem Akademi.
Tanoğlu, L.(2013).	“Koro”, <i>Sinema ve Psikanaliz</i> , Der. Özden Terbaş, (s.s.19-28), 2. Baskı, İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

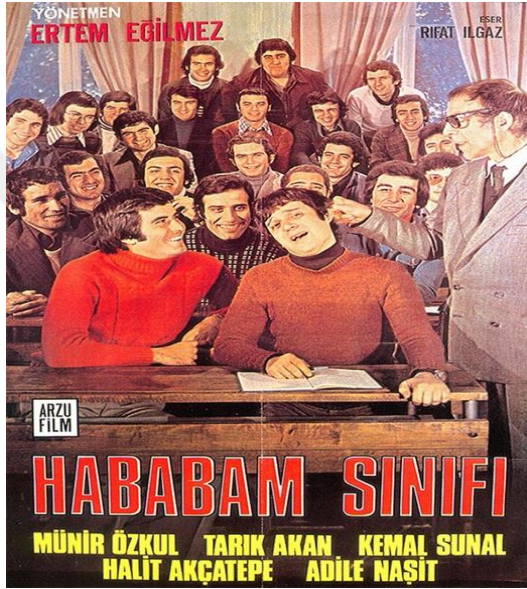
Terek, Ü. G.(2014).	“Sinemada Estetik Kaygı ve Anlatım Aracı Olarak Sinema Tekniği”, <i>Sinema Araştırmaları, Kuramlar, Kavramalar, Yaklaşımlar</i> . Der. Murat İri, 3. Baskı, (s.s.7-23). İstanbul: Derin Yayınları.
Tezcan, M.(1972).	<i>Toplumsal Yaşantımızda Sinema ve Halk Eğitimindeki Rolü</i> , (Erişim Tarihi:04.05.2019), http://acikarsiv.ankara.edu.tr/
Tezcan, M.(2017).	<i>Eğitim Sosyolojisi</i> , 17. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
Topçu, N.(2012).	<i>Psikoloji</i> ,3. Baskı.İstanbul: Dergâh Yayınları.
Topçu, N.(2011).	<i>Türkiye'nin Maarif Davası</i> , 7. Baskı. İstanbul: Dergah Yayınları.
Tozlu, N. (2016).	<i>Eğitimden Felsefeye</i> , 3. Baskı. Bayburt:Bayburt Üniversitesi Yayınları.
Tunalı, İ.(2009).	<i>Felsefeye Giriş</i> , İstanbul: AltınKitaplar.
Turgut, Y. (2011).	<i>Bilimsel Araştırma Yöntemleri</i> , Ed. Abdurrahman Tanrıdoğan, 2. Baskı, Ankara: Anı Yayınları.
Türk, E.(1999).	<i>Türk Eğitim Sistemi</i> , Ankara: Nobel Yayınları.
Ülken, H. Z.(2013).	<i>Eğitim Felsefesi</i> , 3. Baskı. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
Warburton, N.(2016).	<i>Felsefenin Kısa Tarihi</i> . 12. Baskı.İstanbul: Alfa Yayınları.
Wedding, D.&Niemiec, R. M.(2018).	<i>Filmlerle Pozitif Psikolojisi:Karakter Güçlerini Geliştirmek İçin Filmlerden Yararlanma</i> . Çev. Gülnihal Kafa, İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Wedding, D.&Niemiec, R. M.(2016).	<i>Sinema ve Akıl Sağlığı: Psikopatolojileri Anlamak İçin Filmlerden Yararlanmak</i> . Çev. Rengin Arvay Aratan,İstanbul: Kaknüs Yayınları.
Wollen, P.(2004).	<i>Sinemada Göstergeler ve Anlam</i> ,Çev. Zafer Aracagök ve Bülent Doğan, 2. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
Van Dijk, T.(2015).	<i>Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım</i> , Çev. Nurcan Ateş, Ed. Barış Çoban, Zeynep Özarslan. (s.15-100).2. Baskı. İstanbul: Su Yayınları.
Vincenti, G.(1993).	<i>Sinemanın Yüzyılı</i> , Çev. Engin Ayça, İstanbul: Evrensel Kültür Yayınları.

Yalanız, Y. (2018).	<i>Sinemaya Konu Olan Eğitim Sistemlerinin Örgütsel ve Yönetsel Sorunları</i> , Sayı.5, (s.138-163). (Erişim Tarihi:04.05.2020).Trt Akademi Dergisi https://dergipark.org.tr/tr/pub/trta/issue/35456/356658
Yeşilyaprak, B. (2001).	<i>Eğitimde Rehberlik Hizmetleri</i> , 2. Baskı. Ankara: Nobel Yayınları.
Yorulmaz, B.(2010).	<i>Sinema ve Din Eğitimi</i> .2. Baskı.İstanbul: Dem Yayınları.
Yörükoğlu, A.(2007).	<i>Gençlik Çağı:Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar</i> .13.Baskı. İstanbul: Özgür Yayınları.
Vizyon, B. (2018).	Milli Eğitim Bakanlığı 2023 Eğitim Vizyon Belgesi, https://2023vizyonu.meb.gov.tr/

EKLER

Ek-1

Filmin Künyesi

Filmin Adı: *Hababam Sınıfı*

Yapım Yılı:1975

Yönetmen: Ertem Eğilmez

Filmi Özeti

Öğrencilik hayatları haylazlık ve tembellik üzerine kurulu olan bir sınıf dolusu matrak öğrencinin, Özel Çamlıca Lisesi'nde yaşadığı yer yer eğlenceli, yer yer de dokunaklı öyküleri anlatan film, Hababam Sınıfı serisinin ilk filmidir. Keskin zekaları sayesinde tüm öğretmenlerini avuçlarında oynatıp okul düzeni ve eğitim sistemini alaşağı eden bu birbirinden renkli karakterdeki öğrenciler hem okulun hem de sinemamızın en yaramaz sınıfı olma özelliğinde. Ancak bu hükümdarlık okula atanan yeni müdür muavinin gelişiyile sarsıldığında, Hababam Sınıfı daha

önce hiç karşılaşmadığı türden bir disiplin anlayışına ve zekaya sahip olan Mahmut Hoca tarafından unutulmaz derslere tabi tutulur.

Hababam Sınıfı serisinin ilk filmi olan bu yapıt Rıfat Ilgaz'ın ölümsüz eseri Hababam Sınıfı romanından uyarlanmıştır.

EK-2

Filmin Künyesi

Filmin Adı: *Öğretmen*

Yapım Yılı:1988

Yönetmen: Kartal Tibet

Filmi Özeti

Öğretmen, küçük bir köyde öğretmenlik yapan genç bir öğretmenin İstanbul'a atanması ile yaşadıklarını konu ediyor. Eşi ve iki çocuğu ile birlikte Anadolu'nun bir köyünde yaşayan Hüsnü, öğretmenlik yapmaktadır. Oldukça başarılı bir öğretmen olan Hüsnü'nün hayatı İstanbul'a tayininin çıkmasıyla bambaşka bir

hal alır. Başarısından dolayı tayin edildiği İstanbul'a alışmakta zorlanan Hüsnü, sadece öğretmen maaşı ile geçinmekte zorlanır. Ailesini geçindirebilmek için ek iş yapmaya mecbur kalan Hüsnü, türlü işlerle uğraşsa da hiçbirinde başarılı olamaz. Hüsnü, gittikçe daha kötü bir hal alan bu soruna bir çözüm bulamaz ve psikolojisi bozularak hastaneye kaldırılır.

EK-3

Filmin Künyesi

Filmin Adı: *Sınav*

Yapım Yılı:2006

Yönetmen: Ömer Faruk Sorak

Filmi Özeti

Günümüzün en tartışmalı sınav sistemlerinden biri olan ÖSS için hazırlanan binlerce öğrenciden birkaçı olan Gamze, Uluç, Kaan, Mert ve Sinan isimli beş genç ailelerini ve çevrelerini başarısızlığa uğratacakları korkusuyla bir çıkış yolu aramaktadırlar. Notlarını normal yollardan yükseltmeyeceğini anlayan gençler

lise başarı puanlarını yükseltmek için sınav sorularını çalmaya karar verirler. Bu sayede bu dertten kurtulan öğrenciler sıra ÖSS'ye geldiğinde bu sınavın sorularını da çalmaya karar verirler.

EK-4

Filmin Künyesi

Filmin Adı: *İki Dil Bir Bavul*

Yapım Yılı:2008

Yönetmen: Orhan Eskiköy ve Özgür Doğan

Filmi Özeti

Türkiye coğrafyasının kanayan yarası "Doğu Sorunu" ya da "Kürt Meselesi" hakkında son yıllarda kaydadeğer ve cesur yapımlar vizyon şansı buldu. İki Dil Bir Bavul da toplumsal duyarlılığı olan ve konuya geniş bir çerçeveden bakabilen filmlerden biri. İki Dil Bir Bavul'da Türk öğretmenin, uzak bir Kürt köyündeki bir yılı, başarıyla sinema perdesine aktarılıyor. Öğretmen Kürtçe bilmez, çocuklar

Türkçe. Öğretmen ilk kez gördüğü bu coğrafyada, bir yılını çocuklara Türkçe öğretmekle geçirir. Bir yılın sonunda çocuklar Türkçe öğrenebilecekler mi? İki Dil Bir Bavul, üniversiteden yeni mezun olmuş ve uzak bir Kürt köyüne atanmış Türk öğretmenin bir yılını, onun okula yeni başlayan ve Türkçe bilmeyen çocuklarla yaşadıklarını anlatır. Bir yıl boyunca öğretmenin farklı bir topluluk ve kültür içindeki yalnızlığına, çocuklar ve köylülerle yaşadığı iletişim problemlerine, çocuklardaki değişime tanık olunur.

EK-5

Filmin Künyesi

Filmin Adı: *İmkansız Olasılık*

Yapım Yılı:2016

Yönetmen: Murat Şenöy

Filmi Özeti

Film, kendi okuduğu liseye yıllar sonra öğretmen olarak gelen Tarık'ın acı hatıralarını ve kaybettiklerini yeniden hatırladığı o semtte, okuldaki öğrencilerini kurtarma hikâyesini anlatır. Karşılaştığı “imkânsız olasılık” denebilecek olaylara karşı matematik öğretmeni Tarık, umudunu hiç kaybetmeden aynı yolda ilerler. Uyuşturucu belasına kapılmış sürüklenip giden öğrencilerine birer değer olduklarını onları kazanarak göstermeye çalışacaktır. Herkesin umudunu kestiği bu öğrenciler Abdullah, Zehra, İsmail, Reis ve daha birçoğu öğretmenleri Tarık sayesinde kendilerinin farkına varacaklardır. Bir matematik öğretmeni yalnızca matematik dersi vermenin ötesine geçip onların adeta hayat dersinden geçmelerini sağlamaya çalışacaktır. *İmkânsız Olasılık* hayatın yalnızca size söylenenlerden ibaret olmadığının ve kötülüğün siz istediğiniz sürece sizi ele geçirebileceğinin, buna karşı koymanın sizin elinizde olduğunun örneğini, bir matematik öğretmenin hikâyesi üzerinden anlatmaya çalışır.

ÖZGEÇMİŞ

İsmi: Recep ÇÖKERDENOĞLU

Recep ÇÖKERDENOĞLU, 2012 yılında lisans eğitimini Marmara Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünde, yüksek lisans eğitimini 2015 yılında Marmara Üniversitesi İletişim Bilimleri bölümünde Küreselleşme ve Türk Milliyetçiliği; Milliyetçinin Medyada İşlenişi başlıklı tezle bitirdi. 2016 yılında İstanbul Üniversitesi Radyo TV Sinema bölümünde başladığı doktorasını Sinema ve Eğitim; Örgün Eğitimin Türk Sinemasında Temsili isimli tezle Kasım 2020’de tamamladı.

Recep ÇÖKERDENOĞLU aynı zamanda Türkiye’nin muhtelif üniversitelerinde İngiliz Dili ve Edebiyatı, Çevirmenlik, Sosyoloji, Felsefe, Uluslararası İlişkiler bölümlerini tamamlamıştır. Bir seminercidir. Özel bir kurumda öğretmen olarak çalışmaktadır.